הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

דברי שאול חלק לשבעה

רבי יוסף שאול נתנזון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דברי שאול חלק לשבעה

רבי יוסף שאול נתנזון

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דברי-שאול-חלק-לשבעה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דברי שאול חלק לשבעה 4
תנאים אחרונים והתנאים האלה 12
משפטי הכתובה סי' י"ב 19
כתובה דארכסא סי' י"ג 29
סדר שמות 53
שמות נשים 59
(**נוסח הגט**) 62
מהדורא בתרא 68
מהדורא תליתאה 112

דברי שאול חלק לשבעה

לרבי יוסף שאול נתנזון ז"ל:

תנאים ראשונים:

בנ"ש סי' ח' ס"ב בנ"ש הבא בכח. כתב הנ"ש דהאי דכתבו כן הוא כדי לתקן שלא יוכל האב לטעון אח"כ שאין הבת רוצ' ויהי' פטור כמ"ש הרשב"א סי' תשע"א ומובא ברמ"א סי' נ' אבל אם כותב הבא בכח הרשא' בתו הוא מחויב ולא מהני מה שאומר שאינ' רוצית דהרי הוא אמר שבא בכחה. והב"ש שם ס"ק ט"ז כתב דאף אם האב אמר שהיה לו כח מבתו והי' שקר אפ"ה פטור משום דהוא סבור שירצ' את בתו ובתו לא תסרב נגדו והביא ראי' מתשו' ש"י סי' ה' ולא ידעתי מדוע העלים עיניו לראות דברי הנ"ש שהיא בעצמו מביא דברי הש"י ומחלק דשאני ההם דהגיד שהוא שליח מאב והכתב הכל על אביו וא"כ פטור משא"כ בנ"ד האב עוש' עצמו בע"ד והגיד שיש לו כח הרשא' מבתו פשיטא דחייב ע"ש שהאריך בראיו' ודברי' נכונים דפשיטא דהודא' בע"ד כק' עדים דמי ויכול לחייב א"ע אף שהוא שקר ושאני התם דהגיד והרא' שאינו בע"ד שהרי כתב התחייבו' על אביו. מיהו לכאור' צריך להבין דניהו דבזה הועילו שלא יוכל לומר אח"כ סמכתי שבתי לא תסרב אבל אכתי יוכל לטעון באמת הבת הית' מרוצת לזה בתחל' אך כעת ממאנת בו ובכה"ג מה לו לעשות אטו תרקבי דדינרי יתן לה כמ"ש הרשב"א שם אך באמת ז"א דאם באמת יהי' לו כח הרשא' מבתו הוא יתחייב ליתן לשכנגדו והוא יתבע מבתו ומחוייבת לתת לו. והב"ש כתב דאם יש לו הרשא' מבתו והי' ממאנת האב פטור מקנס והב"ד יכולים לכופ' ולא ידעתי למה לא יתחייב האב לתת לשכנגדו והוא יתבע מבתו ואפשר כיון דניכר לכל שהאב אינו חייב בדבר ובא בהרשא' אמיתי' א"כ מה לו לעשו' וגם אינו רק גרמא לבושת ופטור כמ"ש הב"ש ואם באמת לא הי' לו כח הרשא' איהו דאפסיד אנפשי' ששיקר וחייב א"ע והקולר תלוי בצוארו ושפיר הועילו חכמים בתקנתן. איברא דבגוף דינו של הרשב"א דאם לא הי' לו כח הרשא' פטור כתב הח"מ דאם עושין הבטחות כדרך שעושין חכמי הספרדים המבואר בש"ע שם בכה"ג לא שייך אונס דאונסא כמאן דלא עבד ואין חברו חייב למחול לו מיהו מטעם אומדנא פטור דאומדן דעת שלא התחייב א"ע רק ע"מ שתהנ' וכן הסכים הב"ש. ובמלמ"ל פי"א ממכיר' הלכ' י"ח כתב לישב קושית הכ"מ שם דלהרמב"ם דמעכשיו מסלק אסמכתא למה לחכמי ספרדים לעשו' תקנ' זו ת"ל דבלא"ה לא הוי אסמכתא וכתב המגיה שם בשם המהר"ש לוי דעשו זאת כי היכי שלא יועיל אף אונס וכפי הנרא' חולק על הח"מ והב"ש. שכתבו שמועיל אונס וכן הבין בא"מ אמנם נרא' דע"כ לא כתב שלא יועיל טענת

אונס כגון שהי' לו עיכוב ולא יכול לקיים התנאי שפיר אמרי' דיכול חברו לומר לו מה לי באונסך אני איני מוחל לך אבל אם הבת אינ' רוצית בכה"ג שפיר כתב הח"מ דפשיטא דאומדנא גדול' שכל החיוב שעשה אינו רק שתהנ' בתו וכמו שמבואר בסי' נון ובסי' ע"ז בכה"ג אינו חייב וה"ה הכא וכמ"ש בב"ש וז"ב ובזה מיושב קושית הא"מ שם דמה הביא הב"ש מסי' נון דשם האומדנא שלא נתן רק שתהנ' בתי אבל כאן נתן בסתם שטר חוב עליו וכ"ז שאינו מקיים התנאי השטר בתוקפו ולפמ"ש א"ש דגם כאן גלוי וידוע דבאמת האב אינו חייב כלום וכל החיוב שעש' הוא רק לקיים השידוך וע"כ התחייב א"ע וא"כ ממילא אומדנא גדול' הוא שלא נתן רק ע"מ שתהנ' בתו וז"ב ומעתה שפיר צריך התקנ' אף אם עושין כחכמי הספרדים כי בכה"ג אומדנא גדול' הוא. והנה הרשב"א כתב דאונס דשכיח ולא שכיח הוא ובממון א"צ להא וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' רל"ד והביא דברי הרשב"א אלו והב"ש כתב דמדברי הרשב"א ראי' להש"ך שם ובאמת הש"ך בעצמו כ"כ שם וכ"כ הרמ"ע מפאנו סי' פ"א והח"מ ס"ק ט"ז הביא דברי הרמ"ע הנ"ל וכתב דדבריו צ"ע והמעיין שם ימצא דדברי הרמ"ע אמורים באופן שהאב לא יהי' מסיתה לזה רק שניסת מאמה בכה"ג הוה גבי אב אונס גמור אף שלא מיחה ע"ש היטב ובאמת הכל תלוי לפי ראות הדיין והקולר תלוי במי שמעכב בחנם כמ"ש הרשב"א הלב יודע אם לעקל כו':

והנה הנ"ש שם סעיף וא"ו כתב דנראה דלכך היו עושין חכמי ספרדי' בענין שלא יהא אסמכתא אף דבלא"ה אין בשידוכין אסמכת' משום דנ"מ דלענין אם מת דמחייבין היורשים לקיים דלא שייך בזה אונס דהוא יכול לומר מה לי ולאונסך ובזה תמה על הטור והש"ע שהביאו דרמב"ם וחכמי ספרדי' סוברים דבשדוכין אית ביה אסמכתא וע"כ כתבו בלשון פלוגתא אבל אינו מוכרח וכו' והב"ש סי' נ"א ס"ק י' בסופו כתב דדייקו מלשון הרמב"ם שכתב כשהיו רוצים לקנות באסמכתא היו עושין וכו' ועד"ז היו עושין בשדוכין וכיוצא בזה ומשמע דגם בזה הי' שייך אסמכתא אי לא עשו תקנה הלז זה כוונתו אם כי סתם כדרכו. אמנם באמת אין מזה הכרע דיש לומר דבשאר דברים הי' עושין זאת מטעם אסמכתא ובשדוכין היו עושין ג"כ תקנה זאת מחמת דלא יהי' שייך אונס ואדרבא בזה מדוקדק לשון הרמב"ם שכתב ועד"ז היו עושין בשדוכין ולמה פרט שידוכין טפי משאר דברים ולפמ"ש הנ"ש א"ש דכוונתו אף דבשדוכין לא היו צריך לזה מפאת אסמכתא דלא שייך בזה אסמכתא אפ"ה היו עושין זאת ומטעם אחר כדי שלא יהא לו טענת אונס ובאמת שכפי מה שכתב המהר"ש שם גם בשאר דברים לא היו עושין זאת מטעם אסמכתא דהי' די במעכשיו לבטל אסמכתא והא דעשו התקנ' זאת

היא מטעם אונס ומכ"ש בשידוכין והנה מהנ"ש משמע דגם הוא פוסק כדברי הח"מ דאף בתקנ' הספרדים אינו מועיל כשבתו אינו רוצה דאל"כ הי' לו להזכיר דנ"מ בתקנ' זו לענין דלא שייך לטעון דבתו אינה רוצ' וע"כ דבכה"ג בודאי שייך טענת אונס ורק באם מת חייבים היורשים לקיים ובזה לא שייך טענת אונס דיאמר לו מה לי באונסך וכ"כ הר"ש אבל אם הבת אינה רוצ' א"כ הוה אומדנא:

והנה הנ"ש שם סעיף ח' הביא דברי הכלבו סי' קמ"ג דאם האב שידך את בנו והתנ' שיעש' לו כך וכך ואח"כ טען לו הצד שכנגדו להד"ם ולאו בע"ד דידי את לכשיבא חתני אדע מה לטעון ובא חתנו וטען לו והשיב לו אין אתה יודע רק מה ששמעת מאביך ואביך פסול להעיד ואין לך אף שבועת היסת עליו כתב ר"ת דהבן יעשה הרשא' לאביו ואביו ישבע שכך התנה וכן הביא הב"ש סי' נ"א בשם תשוב' מהר"ש וכלבו דין הלז ובגליון ציינתי שם עיין בש"ך חו"מ סי' ע"ה ס"ק פ"ג וכעת עיינתי שם וראיתי דהש"ך הקש' על הא דמבואר בהג"ה שם בשם ת"ה סי' ש"י דכל שטען שהגיד לו נאמן ואפי' קרוב משביעו היסת והרי כאן מבואר דאי לאו דיעש' הרשא' אינו נאמן להשביעו אף שטען שהגיד לו האב וגם האב טוען כן בהדיא וע"כ צ"ע דבריו ובאמת שקושיא גדול' הוא ראוי' אליו אמנם לפענ"ד נראה לישב דהנה באמת כל דיני שדוכין יש בו אסמכתא ורק דמטעם בושת סמך דעתו כמ"ש התוס' ובש"ע כאן או מטעמא אוחרא ומעת' כל שיש מקום להכחישם שלא התנה כן פשיטא דלא סמכה דעתו וא"כ הכי כוונתו דהוא אומר כיון שאין אביך כשר לך להעיד ואתה אין טוען טענות ברי וא"כ ממילא לא סמכה דעתך ואף דמכל מקום איכא בושת מ"מ לא שייך שבוע' כל היכא דליכא דררא דממונא וזה שכתב ולכך אין אתה יכול להשביעני וגם בטענ' הבן כתבו ובכך עמדתי וקדשתי שהיא מיותר לשאלתו וטענתו אמנם עיקר הדין תלוי בזה דזה טען שסמך ע"ז וע"ז עמד וקידש וזה טוען כיון שאביך פסול לא סמכה דעתך וממילא אין לך עלי שביעה ומכ"ש נימא דמצד שיכול להשביעו היסת לא סמכה דעתו שיצטרך למיקם בדינא ודיינא וע"כ פשיטא שטוען דלא סמכה דעתו ובשאר מקומות כותבין שטר תנאים והעד עדים וסמכה דעתו וע"ז כתב כיון דיכול לעשו' הרשא' לאביו ממילא סמכ' דעתו דאביו יכול להשביעו היסת ואפשר שלא יכול להעיז בע"ד שלו וגם מכיר בשקרו משא"כ לבנו שאינו מכיר בשקרו פשיטא דיכול להעיז ולא סמכה דעתו כנלפענ"ד ליישב לפי חומר הנושא עכ"פ היכא דעושה הרשא' פשיטא דאב יכול לתבעו והמהרש"ל במרוב' ס"ס י"ד כתב דה"ה אם האב מוחזק דישבע אבי החתן על טענותיו כשבא בהרשאת הבן וע' בש"ך שם ובלא"ה י"ל קושית הש"ך כיון דאין עיקר החיוב רק מחמת הבושת וזה אין בו דררא דממונא

רק קנס ועיין בסמ"ע סימן קל"א לא שייך שבוע' בכה"ג וכמבואר כעין זה בח"מ סי' פ"ז סעיף כ"ה ועיין בסמ"ע שם:

בג"ש ז' ב' כתב דאין לקנות ממעות מעשר אתרוג דאף דמתיר הט"ז בסי' רמ"ט לקנו' ממעשר מצות בביהכ"נ (וכן מצאתי בכנה"ג שם בשם ה"ר מתתיא טריוש כת"י) היינו משום דהמעו' לצדק' אזיל כמ"ש הט"ז שם משא"כ כאן ע"ש שהאריך והנה לפי מה שמצאת בשו"ת זקני הגאון הפ"י או"ח סי' ב' שמתיר לקנות ממעו' מעשר המצו' ומעו' סגן ומטעם דזה אינו חיוב רק אסמכתא וגם אינו מחויב רק לתת צדקה מהונו המעשר ממעותיו וכל שמילא כבר סך המעשר למה יתן פעמים ע"ש שהאריך וא"כ לפ"ז מכ"ש כשקיים מצו' אתרוג פשיטא דא"צ לתת מעשר. עוד אמנם באמת לפענ"ד דברי הפ"י שם אינם ברורים דודאי כל שמחוייב לתת מעשר ודאי דאינו חוב גמור ואינם כופין אותם אבל פשיטא דצריך לתת אותה לעניים ואף שכבר נתן לצורך הקהל מה לנו בזה כל שלא קיים המצו' כתקנ' וכמו דאינו פטור במסים וכדומ' משום דצריך לתתה לעניים וע"כ לא פטור הט"ז במעשר רק משום דלצדק אזיל אבל בלא"ה ודאי א"י לפטור עצמו בזה וכ"כ מתשוב' מוהר"ם הובא בדרישׁ' ובט"ז וש"ך שם דרק למצו' מילה וכדומה יכול לפטור עצמו אבל לא שאר דברים ואף לבניו הקטנים אסור לתתם אף דדרשו ע"ז עושה צדק' בכל עת זה הזן וכו' ועיין בט"ז וכפי הנרא' לא ראה הפ"י דברי המהר"ם הלז וע"כ חשבו לפשוט וגם כפי הנראה סובר דמעשר שלנו אינו רק מנהג בעלמ' כמ"ש שם בסופו דאינו רק מנהג ובאמת שגם דעת הב"ח בסימן של"א כן אבל הט"ז שם ביו"ד השיג עליו ע"ש ועיין בשו"ת שער אפרים ובח"י בסופו בשו"ת מהר"ד אופנהיים שתפסו על הב"ח מדברי התוס' בתענית דמביא בשם הספרי ואי"ה יבואר במקום אחר וע"כ העיקר כדעת הט"ז והש"ך דלא כפ"י ועיין בכנה"ג סי' רמ"ט ועיין בט"ז של"א שם כמה דינים למעשר ואכ"מ להאריך בזה כעת הזאת ואי"ה יבואר וכן ראיתי בשו"ת זקני הגאון בכת"י מוהר"י מפוזנא דסובר דרק מי שבירך מותר לעשות ממעו' מעשר ולא לפרו' נדבות ביהכ"נ דהוה כפורע חובו ע"ש שהאריך השואל:

(שם ח') או בתוך זה הזמן. כתב בהג"ה ת"ש ד"ק וא"ל למה צריך לכתוב בתוך הזמן פשיטא דמי ימחה בידם וכתב משום דלא יצטרך קנין חדש מן הערבות אבל אם ירחיבו הזמן יצטרכו ערבו' חדש ואף דבהלוא' ערב נשתעבד אף לאחר הזמן שאני כאן דאינו רק מחמת ביוש ואינו ערב אח"כ. והסמ"ע סי' קל"א כתב וז"ל והא דמקבלין קנין חדש מן הערבות א"ל משום חשש שמא יכפה הערב לעשו' הנשואין או שיפטרו אבי החתן מן הערבו' דא"כ אם בטוח כל אחד שיערב בעדו לצד שכנגדו לא הי' צריך ערבו' חדש

ואין נוהגין כן אלא דחששו לדע' היש חולקין דכתב הרמ"א כאן או משום דאינו רק קנס בעלמא ע"ש והנה דבריו תמוהים מ"ש אלא אפשר שחששו לדעת החולקין דאם בטוח כל צד שלא יכפוהו א"כ גם היש חולקין מודים כמבואר בטור וש"ע שם וכבר תמה בזה הנ"ש כאן וכנרא' שלזה רמז הש"ך שם שכתב שדברי הסמ"ע צ"ע אך כדי דלא נחשוב להסמ"ע כמדבר בלי דעת ח"ו עיינתי ומצאתי כוונתו דבאמ' שם מבואר שני דינים אחד דבהגיע הזמן ובא הערב אצל המלו' שיפטרו מהערבו' דעת הרמב"ן שם דעומד בחיובו והי"ח דעתם דמחויב לפטרו ומיהו כשאומר ללוה עצמו בזה כ"ע מודו דמחויב לפטרו ומעת' הכי כוונת' דא"ל משום דלא יכפה לצד שנכנס לערב בעדו וע"ז כתב דאם אותו צד בטוח שלא יכפוהו ל"צ לערבו' ואין לחוש שמא ילכו לצד שכנגדו ויאבו לפוטרם דבשלמא להצד שנכנס לערב יש לומר דבטוח באהבתו שיהי' ערב עוד אבל הצד שכנגדו במה יודע איפוא להם אם הוא יאבה או לא וע"ז כתב דלדע' הי"ח דיכולין לכוף להמלו' א"כ ה"ה לצד שכנגדו ממילא לכך בעי קנין חדש משא"כ אם נימא כדע' הרמב"ן א"כ אין לחוש כלל דהצד שכנגדו לא יחיש כיון דאליו הוא משועבד והצד שנכנס תחתיו הוא בטוח באהבתו שלא ישנה וז"ב בכוונ' הסמ"ע מיהו העיקר כתרוצו השני וכמ"ש הגה"ת ת"ש ומה שהקש' הנ"ש אטו בושת מילתא זוטר' הוא ואדרב' מטעם בושת הוא משתעבד אף בלא קנין לפענ"ד הכי כוונתם דל"ש ערבו' בדבר שאינו מחויב ממון מצד הדין רק מטעם קנס והבו דלא לוסיף עלה. ומ"ש הנ"ש בטעמו אינו נראה וגם מ"ש הש"ך שם דל"ד ערבו' דממון לערבו' דשדוכים לא ביאר ההבדל ואם כוונתו לחילוק הזה הנה כבר כתבו הסמ"ע ואם כוונתו לחילוק אחר היה לו לבאר וצ"ע:

(יתן צד העובר לצד המקיים) הנ"ש האריך כאן למה בפולין כותבין והקנס לא יפטור את החרם ובאשכנז אין כותבין כן ע"ש שהאריך דכל היכא דכותבין והקנס לא יפטור את החרם צריך לקבל קנין גם מן הצדדין דעל הצדדין נשאר החרם אף שכבר נתנו ע"ק הקנס ובאשכנז שאין מקבלין קנין מן הצדדין ממילא כל שנתנו הקנס אין חרם עוד והא דבאמת אין מקבלין קנין ונפטרו מן החרם כששלמו הקנס הוא משום דהם סוברים דהא דבוש' מסלק אסמכתא הוא משום דיש לו פסידא דלשידוך אחר יצטרך לתת מעו' הרב' ולכך כל ששלמו הקנס שוב אין כאן חרם ולזה א"צ קנין משא"כ בפולין דסוברים דהטעם הוא משום הבוש' ולכך אינו מועיל אף ששילם הקנס ע"ש שהאריך וכל דבריו לא נהירין דמ"ש דבאשכנז סוברים דהטעם של קנס הוא משום פסידא כמו במלמד היא דבר זר דמעולם התוס' לא הקישו מלמד לשדוכין ובשידוכין איכא בוש' שיאמר בודאי יש פסול וכל מום רע במשפח' מדלא זיווגו יחד וכדי בזיון וקצף ותדע דהרי דעת הרמ"א בחו"מ

סי' ר"ז דצריך קנין ואלו במלמד כ"ע מודו דא"צ קנין כמ"ש המרדכי שם וע"כ דלאו בחדא מחתא מחתינהו ואף לדעת הש"ך שם דא"צ קנין עכ"פ הדבר ברור דאין הטעם שוה ומה שנתל' בלשון הכלבו בשם מהר"ם ע"ש באמת גם כוונת מהר"ם כן דכיון דלא ירצו לזווג לו ע"כ איכא בוש' טובא ועוד יש קושיו' רבו' על פירוש זה כמ"ש בעצמו בטעמו של מנהג פולין אך באמת לפענ"ד נרא' הטעם של אשכנז דהנה האחרונים הקשו דאמאי עושין חרמו' וקונמו' בקדושין שישאו זא"ז ומ"ש מגירושין דצריך לבטל כל השבועו' קודם שיגרש כדי שלא יהי' נראה כמוכרח על הגירושין וה"ה בקידושין למאן דסובר דאנסוהו לקדש לא מהני כמבואר בסי' מ"ב אמנם נראה דאם הקנס פוטר את החרם ממילא כל שישלם את הקנס אינו עובר על החרם ממילא אינו מוכרח על השבוע' כמבואר לקמן סי' קל"ד סעיף ד' ברמ"א דאם קיבל על עצמו קנסו אם לא יגרש לא מקרי אונס מאחר דיכול ליתן הקנס ולא יגרש ואף דיש מחמירין כבר כתב הלבוש דאפשר דגם הרשב"א מוד' ועיין בב"ש שם ומעתה נרא' דזה דעת חכמי אשכנז שלא כתבו והחרם לא יפטר מן הקנס דא"כ הוה מוכרח על הקידושין ובזה הי' נראה ראי' לדע' הסמ"ע סי' רמ"ה דאף שכתב דהחרם לא יפטור את הקנס וכן איפכא מ"מ כל שמשלם הקנס אין עליו חרם והאחרונים השיגו עליו ולפמ"ש יש ראי' מכאן דאל"כ הי' מוכרח. אמנם באמת יש לישב דעת פולין והוא דבאמ' בכה"ג לא שייך לומר דהוא מוכרח כל דאינו עוש' מחמ' הקנס כמבואר בש"ע שם דאם אינו עושה מחמ' הקנס לא שייך לומר דהוא מוכרח ועיין בשו"ת מהרי"ק הובא בב"י שם וה"ה כאן ואם באמת אינו רוצ' בודאי לא ישאנ' ואף אם הב"ד יכפותו יתירו לו החרם וישאנ' בהיתר וז"ב עכ"פ יש יסוד למנהג חכמי אשכנז ובזה ניחא גם מה שנהגו שאין מקבלין קנין מן הצדדין דא"כ הי' קאי הקנין על החרם והם לא רצו בחרם עבור גוף הקדושין וז"ב:

והנה הנ"ש השיג על הסמ"ע הנ"ל ודעתו דהקנס אינו פוטר את החרם משום דהקנין שקבלו הצדדין על גוף החיוב קאי דאלו על הקנס ל"צ קנין דהוא חיוב משום בושת ומ"ש רמ"א בסי' ר"ז ומיהו קנין צריך לא קאי על הקנס רק על החיוב או דקאי על ערבים והם צריכים קנין דאל"כ במה ישתעבד ע"ש שהאריך:

והנה באמת פשטת לשון הרמ"א משמע דקאי על הקנס וגם קנס אינו מחויב בלא קנין וכן הבין הש"ך מדבריו וכן הוא בהדיא בב"י ובד"מ שהבינו מדברי התוס' והמרדכי דצריך קנין על הקנס ובאמת שכן משמע מדברי התוס' שהרי כתבו בטעם הראשון דלא הוה אסמכת' בשידוכין הוא משום דהקנין לא גרע מקנין סטימת' וא"כ מיירי ע"כ בקנין וע"ז כתבו ועוד משום הבושת הרי דגם בתירוץ השני מיירי בקנין ורק דבב"ד חשוב לא

בעי אבל קנין בעי ועיין בב"י שם ומ"ש הש"ך דראוי לחייב הקנס אף בלא קנין מטעם בושת נראה דהנה העבוד' הגרשוני סי' ע"ד הקשה האיך חייב בושת הא קי"ל דבושת אינו חייב רק במתכוין ע"ש אמנם נראה דבאמת היה כאן קנין ורק דהוה אסמכת' וא"כ בכה"ג דהוה בושת גמר להקנו' אף שלא במתכוין וז"ב ומעתה ע"כ קנין בעי ומ"ש לישב דברי הרא"ש דכתב דבמשכון צריך שיזכה לו בגוף המשכון דאל"כ מנה אין כאן משכון אין כאן והקשה הב"י הא בשידוכין אין כאן אסמכת' וכתב הב"ש דמיירי בסתר הנה לפמ"ש היטב דיבר הח"מ דכיון דמיירי בלא קנין לא קני כלל וכמ"ש רמ"א שם ובלא"ה נראה דכונת הרא"ש שם דע"כ לא נשתעבד המשכון רק היכא דכבר נתחייב ממון מכבר ע"ז שפיר נכסי דאינש אנון ערבין בי' משא"כ כאן דהקנס אינו אלא לכשיחזור וא"כ עדיין לא נתחייב ואיך שיעבד המשכון ובעת שנתחייב אין כאן משכון ולכך בעי שיזכה בגוף המשכון דאז נשתעבד אח"כ למפרע וז"ב. ובזה מדוקדק דברי הרא"ש שכתב בשידוכין משום דמעולם לא נתחייב לזה ואולי שלא יתחייב בזה לעולם לא קני ולעיל גבי תנאים שבין אדם לחבירו נקט שלא נתחייב מעולם ולא יתחייב לעולם שיכול לחזור ואמאי שינה בלשון ולפמ"ש א"ש משום דבשידוכין לא יכול לחזור רק דכל זמן שלא נתחייב לא נשתעבד במנה עדיין וא"כ לא חל שיעבוד המשכון ואח"כ לא הוה המשכון וה"ז דומיא דק"ס שכתבו דע"כ (בעי) מעכשיו דאל"כ פקע הקנין והכל נכון וז"ב. ומ"ש ראי' מחו"מ סי' י"ב דאף דנותן הקנס מחויב לקיים מצד הקנין הרי דהקנס לא פטר את הקנין ע"ש ואין זה ראיה כמ"ש הח"מ והב"ש דשאני התם דשיעבד בקנין וקנס דהקנין קאי על גוף הדבר. אבל היכא דהקנס על החזר' הות הקנס שובר הקנין וה"ה הכא בתנאים דהקנס שובר הקנין דאומר אם אחזור, ומהתימא שגם הנ"ש נחית לחלוק זה לעיל וכאן לא הזכירו ומ"ש להשיג על מהר"ם מינץ סי' ט"ז שכתב דהשבוע' קאי על הקנס והקשה דא"כ למה לו שבוע' ת"ל מחמת הקנס גופא הנה לפמ"ש הסמ"ע דקנס בעי קנין יש לומר דעשה החיזוק ע"י השבוע' מיהו באמת לפמ"ש הסמ"ע בסי' ר"ז סעיף י"ט דאין שבועה עושה קנין א"כ גם השבוע' לא מהני לענין קנס אך בלא"ה כבר השיב הב"ש דנ"מ במקום דאינו חייב משום קנס כגון בסתר וכדומה מיהו מ"ש הב"ש דנ"מ לענין אונס ממון דמחמת השבוע' נתחייב וכן כתב לעיל כ"פ לפע"ד נראה דהיכא דנשבע על הקנס ואירע אונס שלא יכול לקיים גוף החיוב ועי"ז פטור מקנס א"כ לא תוסיף השבוע' תת כח שהרי כל עצמו לא נשבע רק שיתן קנס היכא שיתחייב אבל אם אינו חייב הקנס לא נתחייב גם בשבוע' ודמי למ"ש הריב"ש סי' שכ"ח בשם הרא"ש דאם פרעון אין כאן גם שבוע' אין כאן דאין נשבע רק לזרוזי נפשי' ועיין בחו"מ סי' ע"ג סעיף י"ז ובסמ"ע

שם וז"ב. ובזה נראה לישב דעת זקני הב"ח סי' רל"ב שכתב דאם נשבע ואירעו אונס ממון שלא יוכל לקיים השבוע' חייב לתת כל אשר לו ולקיים השבוע' והשיג הב"ש כאן מתשוב' הרשב"א סי' תשע"א דפטרו מחמת אונס ממון אף דנשבע לקיים הקנס ולפמ"ש א"ש דשם נשבע אח"כ וא"כ השבוע' קאי על הקנס ולא על החיוב כמ"ש המהר"ם מינץ הנ"ל וא"כ כיון שאין כאן חיוב קנס שהרי הוא אונס על החיוב א"כ גם מכח השבועה פטור משא"כ התם דנשבע על הענין ואח"כ אירעו אונס שלא יכול לקיים ואם יתן מעות רב יכול לקיים בזה מחויב לתת הונו טרם שיעבור כמבואר ביו"ד סי' קנ"ז וכן כתב הב"ה שם וז"ב מאד:

הצדדים מחויבים לפצו' את הערבו' וכו' עיין נ"ש שהאריך בדברי הסמ"ע סי' ע"ג שכתב בשם הת"ה סי' שכ"ו דאם כתב בכ"י שנשבע לתת לפלוני דאין לחוש לשבוע' זו והוא הקשה מדברי רמ"א סי' ר"ז דאם כתב בשטר שקיבל בח"ח ושד"א דהוי כאלו נשבע ע"ש שהאריך בחילוקים ולפע"ד עיקר החילוק דהת"ה מיירי לענין איסור השבוע' אבל לחייב עצמו ממון מחמת השבוע' בזה שפיר אמרינן דניהו דלא נשבע אבל הודאתו שנשבע כק' עדים דמי וחייב ובזה סרה כל מה שעורר הנ"ש ונדחק לחלק דשם הוה קצת אונס וגם הב"ד אין מאמינים לו ושמא נשבע שלא בפניו ע"ש ולפמ"ש א"צ לחלוקים האלו ורק עיקר החילוק דשם מיירי לענין איסור השבוע' וכאן מיירי לענין ממון וכן כתב הת"ה בהדיא שם וז"ל אבל לענין דינא אם יטעון שמעון הרי נשבע' לי בח"ח לפרוע בלי שום טענה והודאת בע"ד כק' עדים דמי לענין ממון ואפי' טענת אונס לא תוכל לטעון בזה צריך לדקדק אם טענתו טענה הרי דלענין ממון מסופק אם, מועיל שבועתו ואילו לענין איסור לא נסתפק וכתב דלא מועיל וע"כ דהוא מה"ט שכתבתי דלענין ממון יכול לחייב עצמו כאלו נשבע בפועל ובזה לא זכיתי להבין דברי הסמ"ע שם שהביא זאת לענין ממון וגם כתב דלענין ממון אם אינו מודה דינו כשאר שטר דלי' ביה שבועה ואיך ראה זאת בדברי הת"ה ואדרבא הת"ה מסתפק אם מועיל לענין ממון וכו' ומעתה גם תשוב' מוהרמ"א אינם סותרים זא"ז דבחד מיירי לענין איסור שבועה ובחד לענין דין ממון וכפי הנראה בנ"ש גם הרמ"א מחלק כן אלא שקיצר דבריו ואין ת"י כעת שו"ת רמ"א לראו' דבריו הקדושים וצ"ע אחר שכתבתי זאת מצאתי בשו"ת נ"ב מהד"ק חו"מ סי' ל' העיר בדברי הסמ"ע הנ"ל כמ"ש וע"ש שהאריך גם בדברי הט"ז שם גם מה שהקש' הנ"ש על הרמ"א סי' ר"ז דהריב"ש כתב להיפך עיין בנ"ב שם שמיישב דבריו. אחר זמן רב עיינתי היטב בנ"ש וכפי הנרא' גם הוא בעצמו חילק כחילוקי הנ"ל אלא שהאריך הרבה ועי"כ א"א לעמוד על כונתו ודו"ק: והנה הנ"ש פירש דברי הש"ע שכתב דאם קבלו קנין

ע"מ שיכתבו השטרו' שיכול לחזור דהיינו שיכול לחזור מגוף הקנין כיון דהתנה ע"מ כן וכן פירש הסמ"ע סי' רמ"ג ומ"ש הלבוש שם לפקפק דהבושת להיכן אזיל ולמה לא יתחייב עכ"פ בקנס והסמ"ע כתב דמחלו זה לזה הבוש' עד שיכתבו התנאים וזה דחוק אמנם לפענ"ד נראה דלא שייך בושת עדיין כ"ז שלא נכתבו התנאים ולא נגמר הענין וכן מצאתי בט"ז שכתב סברא זו ובזה יש מקום לומר דאף אם לא התנה בפירוש ע"מ מ"מ אם חוזר אינו חייב קנס מטעם זה ובזה מדוקדק דברי הרמ"א שכתב דוקא אם כבר נכתבו התנאים ודקדק הסמ"ע שם דהי' לו לכתוב רבותא אף שלא נכתב רק שלא התנה בפירוש דחייב הקנס ולפמ"ש א"ש דבכה"ג בודאי לא נתחייב הקנס דלא שייך בושת אבל מה אעשה שהסמ"ע והנ"ש וכל אחרונים לא הבינו כן וצ"ע:

והנה הנ"ש הקשה דאמאי מותר בכתוב' ליחד עמה בעידי קנין בלבד ניחוש שמא ימחה ע"ש ולפיע"ד נראה דהנה באמת הקשה הרא"ש והג"מ אמאי יוכל למחו' כל שקנו מידו הא סתם קנין לכתיב' עומד ותירצו דדוק' בלא מיחה אבל במוח' אין כותבין והנה באמת כל הטעם דיכול למחו' הוא משום דלא ניחא דליפשו שטרא או מטעם שלא יגבה ממשעבדי וזיילי נכסי' ומעתה בכתובה דלא שייך דליפשי שטרא כמ"ש הנ"ש לענין כתיב' התנאים וגם ממשעבדי ל"ש דהא היא גובית בתנאי כתוב' ובפרט לפמ"ש הסמ"ע דמיירי במקום דאין כותבין כתוב' וא"כ ממילא בזה סתם קנין לכתיב' עומד וכותבין אף בלא דעתו אם הרצה ושפיר סגי בקנין וז"ב:

והנה הט"ז כתב כאן דבתנאים כיון שמזמינים חשובים שבעיר ממילא אין כאן אסמכתא כמו בבד"ח ולא נזכר שכן כתבו התוס' פ"ד דנדרים בשם ר"ת ור"י דחאו שאין מתקיים לשום קיום תנאי ועיין בב"י סי' ר"ז וצ"ע ועי' רש"י סי' ל"ג שכתב ג"כ כהט"ז ולא זכר ג"כ דברי התוס' הנ"ל ועי' בתשוב' מיימוני דשייכי לספר קנין סי' כ"ו ועי' בסנהדרין פ"ג דף כ"ד:

תנאים אחרונים והתנאים האלה

הג"ש האריך כאן בקנין אתן אם מהני וכללו' דבריו הוא דקנין אתן מהני לחייב א"ע בעודו בחיים חיותו משום דכל הטעם דקנין אתן לא מהני הוא משום שאינו רק מבטיח וזה שייך בעלמא אבל כאן הוא בדרך תנאי וע"ז נתקשרו ל"ש דהוה מבטיח ומסתמא גמר להקנו' ע"ש שהביא סיוע לדבריו מדברי הב"ח והנה הסמ"ע כתב בהדיא בסי' רמ"ג דהתנאים ראשונים לא מועילים למ"ד קנין אתן לא מהני וכמ"ש הנ"ש בשמו והב"ש סי' נ"א כתב ג"כ כדברי הסמ"ע ומהתימא שלא זכר כלל דעת נ"ש הנ"ל והנה לכאורה

רציתי להביא ראי' לדברי הנ"ש דהנה האחרונים הקשו לפמ"ש הרמ"א בפסקי' סי' קע"ג דאם קיבל קנין על הגירושין ובקנס הואיל והקנין לא חל גם הקנס בטל דדמי לקני את וחמור והובא בד"מ סי' ר"ג בחו"מ ולפ"ז גם הכא כיון דהקנין לא מועיל דהוי קנין אתן גם הקנס בטל וממילא גם הערבים פטורים אך אם נימא כדעת הנ"ש דעכ"פ בעודנו חי מועיל הקנין ממילא לא הוי קני את וחמור דחמור לאו בר קנין כלל אבל כאן נתפס בו הקנין בחיים וזה לכאורה ראי' ברורה ויש להאריך בזה ואכ"מ. ואמנם אחר העיון אין מכאן ראי' דהנה הסמ"ע בסי' כ"ג מחלק דהיכא דמשכח' עכ"פ קנין כמו במעו' דשייך בו קנין הגבהה וכדומה אף דכעת לא עשה בו אותו קנין שפיר קני במגו דקני הדבר האחר אבל היכא דלא משכח' לה שום קנין בזה לא קנה רק מחצה ע"ש ומעתה ה"ה למ"ד קנה מחצה יש לחלק כן דבשלמא כאן כיון דמשכח' לה עכ"פ קנין כמבואר בש"ע כאן או במעכשיו דמהני אף באתן א"כ ניהו דכעת הוא קנין אתן אבל עכ"פ משכח' לה קנין שנתתי כבר או שנתחייבתי ושפיר קנה משא"כ התם דלא מהני שום קנין על הגירושין ועי' ב"ש סי' קל"ד ולכך לא קנה אף הקנס וז"ב:

מזונות שתי שנים הנ"ש הביא דברי הת"ה סי' שי"ז הובא בחו"מ סי' רמ"ו ובאה"ע סי' ע' דאם האכיל לחתנו ולבתו יותר משתי שנים דחייב חתנו לשלם לו בעד מזונותיו אבל לא בעד מזונו' אשתו והנה הש"ך טען דהא כל ראיי' הת"ה שם מקרע כסותי היכא שלא א"ל ע"מ לפטור דחייב והרי מבואר בסי' ש"א דהיכא דלא אתי לידי' בתור' שמירה דפטור והניח בצ"ע ולפיע"ד הדבר נכון דעיקר אזיל בתר הכונה דבאכל עמו מסתמא כוונתו דישלם לו דלמה יהנה לחבירו בחנם אבל בקרע כסותי בודאי כונתו לפטור דלמה יתחייב חבירו אחרי שלא נהנה ולא הזיקו במתכוין והא דחייב באתי לידו בתור' שמירה הוא משום דאין המעש' משתנה בחילוף הדברים כמ"ש המרדכי ר"פ החובל שם ולא מייתי ראי' רק דבזה הלשון אין בו פטור דאם לא כן הרי פטרו בפירוש וגם באתי לידי' בתור' שמירה הי' מהראוי לפטור וע"כ דאין בלשון זה פטור ורק דבלא אתי לידי' בתור' שמירה מסתמא דעתו הי' לפטור ולפ"ז ממילא באכול עמי דאין בדעתו לפטור ממילא אין בלשון הזה פטור ולכך חייב:

ובזה יש לישב הא דפסק הרמ"א סי' שס"ג דהאומר דור בחצרי דפטור והקשה הב"ח והש"ך דמ"ש מאכול עמי דחייב ולפמ"ש א"ש דאפשר דמיירי שם בחצר דלא קיימא לאגרא אף דהוא עביד למיגר אפ"ה כיון דדעתו עכ"פ לפטרו לכך פטור וז"ב:

ובזה יש לישב קושי' מוהרי"ט חלק אה"ע סי' כ"א דהקשה דאמאי באכול עמו חייב ולא מצי לומר הייתי מתענה כמ"ש התוס' בחולין דף קל"א לענין מתנו' כהונה ולפמ"ש א"ש

דמאי איכפ' לי' בזה הוא יכול לומר כיון דעכ"פ אכלת שלי לכך חייב ומה לי בזה שאתה היית מתענה עכשיו שאכלת סבר' וקבל' לשלם דידעת שבודאי לא כונתי לפטור וז"ב ובחידושי הארכתי בישוב קושי' מהרי"ט ואכ"מ ועי' במלמ"ל פי"ג ממלוה מ"ש בזה ופ"ב מגזילה ודו"ק:

והנה בהא דפטר ממזונו' אשתו כתב הת"ה דהוא משום דהניח מעותיו על קרן הצבי וכתב ואפשר יש לחלק לפי סבר' ר"ת דדוקא במזונו' אשתו הוא דפרע חובו וכו' ודבריו תמוהים דלדעת השאר פוסקים פשיטא דאיכא חילוק וכבר הרגיש הח"מ שם ולפענ"ד כוונתו דהנה הת"ה שם כתב דלכך פטור דהניח מעותיו על קרן הצבי והמרדכי כ' דלאו דוקא בהלך למדה"י אלא אף כשהוא בביתו ע"ש והנה זה דוקא לפי דעת שאר פוסקים אבל לר"ת דמחלק דיכול לומר דהיתה מצמצ' א"כ ל"ש כשהוא בבית דראה דאינה מצמצ' ולכך חייב בהי' בביתו וזה כוונ' הת"ה דלר"ת יש לחלק בין מדה"י לבית ולא כח"מ שכ' שכוונתו לחילוק שלא נזכר כלל בת"ה והי' לו לפרש והנה ממילא מיושב מה שהקשה על הסמ"ע דפסק כר"ת משום דהסמ"ע סובר כר"ב דלאו דוקא מדה"י ואף לר"ת לו הי' יודע דיתחייב היתה מצמצ' ולפמ"ש פטור ממזונו' אשתו ודו"ק כי קצרתי:

ח להזוג כתב הנ"ש אם מתה בתו בשנה של מזונות אין חייב לשלם לחתנו דמי מזונות של אשתו כמבואר בחו"מ סי' סמ"ך והוא סעיף ג' ברמ"א בשם שו"ת הרשב"א וכפי הנראה גם הוא סובר דטעם שלא נתחייב לזונה רק כ"ז שצריכה מזונות וכן הבינו הרמ"א והלבוש אבל הש"ך כתב ס"ק י"ז דאפילו קצב לה סך דמים נמי פטור לתת לבעלה דהוה ראוי אבל להיורשים מחויב ליתן וכדבריו מבואר בהדיא במקור הדין ברשב"א שם סי' תתק"ע ע"ש אמנם כאן אם מתה בשנה ראשונה או שניה יש לפטור מטעם אחר דאומדנא הוא דכוונתו שתהנה בתו והדבר צ"ע אם מחוייב לתת ליורשיה. שוב ראיתי כי שאלתי כשאלת הראשונים שמצאתי בט"ז שם הביא שאלה באחד שפסק מזונות לבנו ולכלתו ובתוך הזמן מת הבן ותובעת כלתו המזונות של חלקה והי' דעת כמה חכמים לדמות זאת למ"ש ר"ת לענין נדונית חתנים דאומדנא הי' ע"מ שתהנה בתו וה"ה הכא ע"מ שיהנה בנו והט"ז כתב להשיב מהא דקי"ל הנושא אשה ופסק עמה לזון את בתה דמחויב לזונה אף שמגרש אמה וה"ה הכא וגם מדין הרשב"א הנ"ל דגם שם נימא אומדנא הי' שלא כתב לו מזונות רק אם ישא דינה ועתה שדינה מתה אין לו מזונות:

והנה מדין הרשב"א הנ"ל לא זכיתי להבין ראייתו דמאי אומדנא שייך בזה דא"ל אומדנא ע"מ שתהנה היא מזה ז"א דע"כ לא כתב ר"ת רק גבי בתו דאומדנא גלויה ומפורסמת היא דלא כוון רק ע"מ שתהנה היא אבל באיש זר אף אם היתה קרובתו לא שייך האומדנא

הלז והבן דלא לוסיף עלה ואי משום דאומדנא הי' ע"מ שישאנה ג"ז אינו דהרי כבר נשאה וכבר קיים זה התנאי ואטו אם אחד כותב כתובה ותוספות לאשה, ומת אחר נישואין מיד נימא אומדנא דלא כתב לה רק ע"מ שיחיה שנים רבות זה בודאי אינו [ועיין בח"מ אהע"ז סי' נ"ו ס"ק י"ט] דכל שהי' חיבת ביאה בודאי מחויב וה"ה הכא כבר נשאה וקיים תנאו ומה לו בזה שמתה וז"ב. אמנם ראייתו מהנושא אשה ופסק ע"מ שיזון את בתה חמש שנים בזה ראייתו נכונה דגם התם נימא דאומדנא הי' כ"ז שהיא עמו דגלוי וידוע שכל חיובו הי' מחמת חיבת אמה. אמנם באמת בטעם הדבר דלא, אמרינן כן כתב הט"ז דשאני התם דנתברר החיוב לה בפירוש בשעה שנשאה אבל בנדונית חתנים דהוה החיוב מדידה לדידי' כמ"ש ודין נדוניא דהנעלת לי' בזה דוקא כיון שעיקר החיוב מתייחס לדידה ובשביל זה מקבל נצ"ב שלה משא"כ בחיוב מזונות ודירה שנותן לשניהם בשוה בזה כיון שנשא חל החיוב. וראיתי לזקני הח"ץ שם בהגהותיו שתמה על חילוק זה דא"כ מה הקשו התוס' בכתובות דף מ"ז לר"ת מהא דתני בת"כ ותם לריק לחכם זה הפוסק מעות לבתו ומתה דהפסיד מעותיו ובתו ולדברי הט"ז הי' לאוקמא בכותב סתם ולא כתב לשון שיבואו עמה מבית אביה ע"ש שנסתייע מהת"ה סי' שכ"א שדייק ג"כ מהתוס' דלא מוקי בזקף עליו במלוה. ולפענ"ד אין כאן קושיא דאטו הט"ז דורש הלשון הוא דורש הכוונה דבנדונית חתנים הוא נותן לה ולא נתן לו כלום שהרי הוא מקבל זאת באחריות ונקרא נצ"ב או נ"מ אבל במזונות הוא נותן מתנה להזוג וכן כתב הט"ז בהדיא ואח"כ מחלק בין מחוסר מעשה ההבאה או לא ואם כוונת זקני הוא דלוקמא בנותן לו במתנה גמורה זה בודאי אין כאן קושיא דפשיטא דע"ז לא דרשו ותם לריק כחכם דהרי רצה לזוק בנכסיו וע"כ לא דייק הת"ה רק בזקיפ' במלוה דעיקר הנתינה לבתו רק שנותן לו שט"ח כעת לבטחון אבל אינו נותן לו במתנה גמורה וז"ב. וכפי הנראה גם הח"ץ נרגש מזה וכתב שיש לחלק כן מצד הענין ולא מצד הלשון ע"ש אבל באמת גם כוונת הט"ז כן וכמ"ש בהדיא. אמנם בכ"ז יפה הקשה הח"ץ מדברי הרמ"א בסי' נו"ן שכתב דאף בבנו הדין כן ושם לא שייך חילוק זה דמיד זכה בנכסים ע"ש וגם חלוקיו אינם מתיישבים יפה כמ"ש בעצמו הח"ץ שם. אמנם לפענ"ד נראה לחלק ע"פ מ"ש התוס' לחלק שם דע"כ לא אמרינן אומדנא רק כשתלוי במתנה בלבד לא כשתלוי בשניהם וביאור הדבר כתב המלמ"ל בהלכות זכייה פ"ו דבארוסה לא שייך לומר דתלוי בשניהם דגם היא דעתה כן דאם ימות לא תקח הכתובה דמאי אפסדה ה"ה כמעיקרא ע"ש ומעתה החילוק ברור דבשלמא בפוסק לזון את בת אשתו ניהו דדעתו הי' כ"ז שאמה עמו אבל האם אין דעתה כן ולבת יש פסידא המזונות ומי יודע אם ירצה בעל שני לפסוק לה מזונות ולכך לא

מועיל האומדנא משא"כ בנדונית חתנים וז"ב. ומעתה בזה יש להסתפק אם מקרי פסידא או לא ועיין בשו"ת ח"ץ סי' מ"א ובנוב"י סי' ס"ח שהאריכו בדברי תוס' האלו ולכל חלוקי הנוב"י יש לחלק בזה ואכ"מ להאריך בזה ובדברי הנוב"י יש ליישב קושית הב"ש סי' צ' וסי' קי"ד ודו"ק עכ"פ במ"ש בודאי הוה אומדנא וז"ב ודו"ק:

והנה הב"ש סי' נו"ן וסי' קי"ד תירץ קושית הט"ז הנ"ל דהיינו משום דלא אמרינן אומדנא כשזה שהוא חייב לו הוא חי ושם הבת אשתו חי' משא"כ בנדונית חתנים דהחיוב הי' לבת ובתו מתה ע"ש וביאור דבריו דאף דפסק מזונות גם לחתנו עם בתו ביחד וחתנו הוא חי ומהראוי ליקח חלקו עכ"פ אפ"ה אמרינן כיון דגם מה שפסק לחתנו הוא רק מחמת חיבת בתו שניסת לאיש הזה וע"כ פסק לשניהם מזונות וא"כ גם מזונותיו נצמחים כדי שתהנה בתו וכל שמתה אזל ליה חיובו וז"ב ופשוט. וראיתי להמגיה בט"ז סי' נ"ג שנתקשה בזה על הב"ש והביא דברי התוס' שכתבו דאנן סהדי שלא היה דעתו רק שתהנה בתו כמו הבעל ע"ש ולפמ"ש אין כאן קושיא ואדרבא התוס' ביארו בהדיא דגם חלקו הי' עיקר כוונתו כדי שתהנה בתו וז"פ, ומה שהקשה עוד על הב"ש מהא דקאמר לימא בפלוגתא דראב"ע ורבנן קא מפלגי ואמאי לא קאמר דכ"ע כרבנן דראב"ע וע"כ לא קאמרי התם דזכה אלא שם דהיא חי' ולדידה נתחייב ולכך לא אמרינן אומדנא משא"כ כאן דבתו מתה ועוד דהש"ס מחלק שם איפכא ע"כ לא קאמר ראב"ע אלא מדידי' לדידה שלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה אבל מדידה לדידיה דמשום אחתוני הוא והא אתחתן להו והרי אדרבא הסברא איפכא שם היא חי' וכאן הבת מתה ע"ש שהאריך. לפענ"ד נראה ליישב דע"כ לא כתב הב"ש דיש לחלק בין כשהיא חי' או מתה רק היכא דהמעש' שעל ידו נתחייב כבר נעש' ורק לא נגמר פעולתו בזה שפיר יש לחלק דכל היכא שהיא חי' שפיר אמרינן כיון שמעש' חיוב כבר התחיל לבא וא"כ מה לי באומדנך אין אומדנא מוציא מידי חיוב ודאי וכמו התם בבת אשתו דכבר נעשה המעש' המביא החיוב דהיינו שנשא האם וכבר התחיל החיוב לזון רק שלא נגמר משא"כ בפלוגתא דראב"ע דשם אם אמרינן האומדנא שלא נתחייב רק ע"מ לכנס' לא התחיל מעולם החיוב כלל ומה לי בזה שמי שמחוייבין לו הוא חי הלא אנו מסופקין אם החל החיוב כלל ולכך שפיר קאמר דפליגי בפלוגתא דראב"ע ורבנן וכמו דלראב"ע אמרינן אומדנא משום דעדיין לא נתחייב ה"ה שם אף דהחל החיוב עכ"פ מי שמחוייבין לו הוא מת לכך פטור אבל לרבנן דמחייבין גם כאן אין אומרים אומדנא ולזה קאמר ע"כ לא קאמר ראב"ע רק מדידי' לדיד' שלא כתב לה רק ע"מ לכנס' וכמ"ש. ובזה יש ליישב דברי התוס' שם מקושית המהרש"א ואכ"מ וז"ב ודו"ק עכ"פ דברי הב"ש נכונים:

יא כאחד משאר אוכלי שלחנו. כתב הנ"ש דלאפוקי מדעת הרמ"ה באהע"ז סי' קי"ד שכתב גבי בת אשתו דהדין הוא כמו משרה אשתו ע"י שליש והרא"ש חולק עליו ולכך כותב כן ואף דגם שם קי"ל כהרא"ש כותבין כן בפירוש וזה דחוק עוד כתב דלקוח הלשון הזה מלשון הש"ע שם שכתב דניזונ' כאחד משאר אוכלי' שלחנו ותמהני דאם ראה דברי הש"ע הי' לו לדלו' מרגנית דלפי דברי הב"י שם שכתב דגם הרמ"ה מוד' להרא"ש היכא שניזוני' על שלחנו דלא ישנ' מכל ב"ב ורק באם אוכל' בפ"ע הוא דפליג הרמ"ה א"כ לכך כותבין כאחד משאר אוכלי שלחנו כדי להורו' דוקא כשנזונו' על שלחנו הוא דהדין כן. מיהו לפמ"ש הד"מ שם אתי שפיר דברי הנ"ש וכותבין כן אף דלא תרצה לאכול על שלחנו דבזה הרמ"ה פליג וע' בב"ח וח"מ וט"ז וב"ש שם:

יב דירה בביתו כתב הנ"ש אף דלא אמר הבי' לדור בו ל"א הוה קנין דברים מאחר שקיבל עליו בחרם ובת"כ צריך לקיים שבועתו עכ"ל והנה לפמ"ש המהרי"א בפסקיו סי' קע"ג דהיכא דהקנין אינו מועיל גם השבוע' בטיל' א"כ ה"ה כאן כיון דהקנין הוה קנין דברים מה מועיל השבוע'. אמנם לפענ"ד נראה כיון דמבואר בסי' רי"ב בהג"ה שם שטר שכתוב בו שנתן לו לדור בביתו וקנו ממנו ע"ז יש לפרש שהקנ' ממנו בקנין המועיל וכ"ש אם החזירו הקנין למטה ע"ש וא"כ הכא דכותבין לבסוף וקנינא מני' על כל הנ"ל א"כ בידאי קנו באופן המועיל וא"ל כיון דבשטר כתוב דירה בביתו א"כ מסתמא הי' הקנין כן דזה אינו דמסתמא הקנ' באופן המועיל כנ"ל ומצאתי בתשוב' הב"ח סי' מ"ט שהאריך בדין זה ואין העת מסכים לעיין בדבריו ואי"ה שמור למועד מהד"ב ועיין בב"י חו"מ סי' קצ"ה מה שהביא שם דברי הרשב"א:

טו ומחמת העידור בנ"ש האריך על מה לא כותבין בפירוש בתנאים הראשונים תקנת השו"ם דבשנה שני' יחזור החצי דבשלמא בשנה ראשונ' הוא מן הדין אבל לא בשנה שניה שאינו מן הדין ואף שנוהגין כן אפשר שסברו דאף בזה הוא תקנ' השו"ם ולכך יש לכתוב בפירוש ע"ש. אמנם באמת כבר מבואר ברמ"א סי' נ"ג דהמנהג פשוט במדינו' אלו דגם בשנה שני' מחזירין החצי וכתב הח"מ דאף אם לא נכתב בתנאים הי' כאילו נכתב מאחר שכך נתפשט המנהג ואף ביתומ' הדין כן וכ"כ הב"ש משום דכל הנושא ע"ד המנהג הוא נושא מיהו לפמ"ש הש"ך בח"מ סי' מ"ב וסי' ס"א וסי' ע"א דצריך לדעת שאותו המתחייב יודע מנהג זה א"כ ה"ה הכא צריך לדעת זאת ועיין בסי' קי"ח בח"מ וב"ש:

טז בשנה ראשונ' הנ"ש האריך כאן וכתב דאותן ת"ש הנוהגין לכתוב דבשנה ראשונ' אם יעדר תחזיר האשה כל מה שהכניס ובשנה שני' החצי הוא טעות דא"כ תקח לפעמים

יותר מכתוב' ותוספ' שלה אם הרויח בנדוניא ויהיו כחה עדיף מכחו וע"כ כתב הוא שיכתוב שתטול מה שהכניס' בלא כתובה ותוספ' אף תוספת שליש ע"ש שהאריך. ובאמת בדבר זה אי אפשר לברר הדבר מצד הדין כי אינו רק תקנו' בעלמא:

אמנם הב"ש כתב דהכוונה הוא דוקא אם לא הרויח הרבה אבל אם הרויח הרבה ודאי אינה נוטל' רק הכתובה ואם החצי עולה לשיעור כתובה ות"כ תטול ג"כ הת"כ ותוספו' שליש בודאי תטול כי כי הוא חוב גמור כמו הנדוניא ודבריו נראים עיקר לדינא ועיין בשו"ת שב יעקב סי' כ"ה לענין חודש העיבור וגם לענין הט"ק בסי' ל' שם:

יח הדין חוזר לסיני. עיין נ"ש שכ' דלמ"ד כתובה דרבנן איך שייך לסיני ובפרט לפמ"ש הרמב"ם דמצו' דרבנן אין לחשוב בכלל המצו'. ובמח"כ פטומי מילי בעלמא ואטו באנו כאן לומר דהוא מצוה תורה או דרבנן ועיקר הכוונה הוא שהוא אין לו דין התקנה עוד רק שחוזר לשאר דין והרי הוא סיני וכל דינים שהוא פסק החכמים כלם מקרי דאורייתא דמרועה אחד נתנו אפי' מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש והכל מקרי ד"ת ורק לענין כלל מצות ד"ת אינם נחשבים וכבר אמרו בכמה מקומו' דאורייתא אף מה שאינו רק מדבריהם ועיין בשבת דף י"ז:

יט טבעת קידושין הנ"ש האריך דלמה תחזיר בנשואין הט"ק הא קנתה אותה והוה נ"מ שלה וכתב כיון דמבואר בש"ע לעיל סי' ל"א דשואלין להעדים. דטבע' זו שוה פרוטה בטיב כדי שתדע שאינה מקודש' רק בפרוטה ממילא המותר שנותן אינו רק לכבוד וחוזר לו ע"ש שהאריך והנה לפמ"ש הח"מ שם דאף דמבואר בחו"מ לענין אונאה דהלוקח יכול לומר כיון שראיתי ששוה יותר סמכתי ע"ז מכל מקום בקידושין מתקדש' לחומרא ע"ש וא"כ עכ"פ לענין שיהי' שלה בודאי קנתה כיון דחזיא ששוה יותר. אמנם העיקר נראה כמ"ש המהר"ם מינץ הובא בב"ש דמה ששוה יותר מפרוטה הוה כנתן לה להתנאו' (ונראה שזה הטעם הוא של ב"ש לא מהר"ם מינץ שהרי לא נזכר שם ועיין בא"מ) וכ"כ הנ"ש שם ומה שדחאו משום דנימא דבפחו' מזה לא מקדשה נפשה לפענ"ד בזמן הזה לא שייך זאת דאין מדקדקין בשיוו הקידושין רק שיהי' שו"פ וסברה וקיבלה ובפרט שכ"ז שהוא חי הוא שלה ולאחר מכאן לא הקפידה והנה המהר"ם מלובלין כתב דמדינא במת הוא ראוי להחזיר הקידושין רק כדי שלא יאמרו ולכך בנשואין דל"ש ה"ט צריכה להחזיר ותמה הא"מ דאכתי שייך הטעם תנו לי בעלי ואשמח בו ע"ש והנראה דלכאורה צריך להבין היאך שייך תנו לי בעלי הא אף אם הי' נשואה היתה צריכה להחזיר לאחר מותו כמ"ש המהר"ם לובלין דשמין לה בכתובתה וא"כ לא עדיף ארוסה מנשואה וע"כ צ"ל דלפי הס"ד היה סובר דבנשואה בודאי הוא שלה ולא פליגי רק

באירוסין משום דיכול לומר דאומדן דעת שלא נתן לה רק ע"מ לכנסה וע"ז שפיר קאמר תנו לי בעלי ואשמח בו והיינו כמו שפירש"י דמצדי לא יבצר (או דלפי הס"ד יכולה לומר אילו הי' חי אולי הי' מת הוא קודם ולא חזר לפי הס"ד] ומעתה לפי המסקנא דמדינא הקידושין הדרי ורק מחמת שלא יאמרו א"כ ממילא בנשואין דלא שייך ה"ט הקידושין הדרי וממילא לא שייך ה"ט תנו לי בעלי ואשמח בו דלא עדיף מאילו היתה נשואה וכנ"ל וז"ב [ש ודו"ק:

משפטי הכתובה סי' י"ב

[עיין תשב"ץ שם נמצא ביאור על כל נוסח הכתוב' והוא בח"ג סימן ש"א]: (א) ברביעי בשבת הנ"ש הביא שבאשכנז גם האידנא אין נושאין רק ביום ד' ובפולין נוהגין להנשא ביום ו' וכמ"ש הכלבו והג"ה אלפסי דכיון דלא שייך כעת טענת בתולים לכך נהגו ביום ו' והנ"ש נדחק בטעם אשכנז שלא נהגו להשיא ביום ו' ובאמת שטעמם פשוט משום דביום ו' יש חשש שמא ישחוט. בן עוף וכבר כתב הרמב"ן והר"ן דמנהג בורו' הוא מה שנהגו להנשא בינם ו' והב"י והד"מ חתרו למצוא טעם למה שנהגו בפולין להנשא ביום ו' ולא חשו לגזירת בן עוף. ולפענ"ד נראה לישב המנהג דהנה לכאור' צריך ביאור היאך שייך גזירת בן עוף והא חז"ל תקנו דטורח ג' ימים בסעודתו וא"כ בודאי לא יצטרך לחילול שבת וכי אין די בג' ימים מקדם וא"ל כיון דאם רצו למחול רשאי כמ"ש הח"מ לכך חיישי' דזה אינו דממנ"פ אם מחלו בודאי לא יטרד וכפי הנראה זה טעם דעה שניה דמתירין ולזה נראה דכוון הש"ע בסי' ס"ד שכתב וכן פשט המנהג לישא בע"ש והוא שמטרח שלשה ימים ומה שייכות וקישור יש לזה להקודם ולפמ"ש אתי שפיר דלכך לא חיישי' משום דטרח שלשה ימים מקודם עכ"פ לאותה דיעה האוסרת וכן הש"ס דקאמר חשש זה קשה והנראה בזה דאם כבר כנסה לחופה קודם זה רק שבועלה בזה בודאי שייך חשש דכיון דעושין סעודה בעת הבעיל' כמבואר מהתוס' דף ה' ד"ה מה ועיין ברש"ל שם ובכאן בודאי יטרוד דזה שכבר הכין כבר הלך לו בעת הכניס' לחופה ושפיר איכא חשש בבעיל' וז"ב.

ומעתה בש"ס קאמר שם דלא יבעול לא בע"ש ולא במ"ש וע"ז שפיר קאמר הטעם משום בן עוף והיינו בכה"ג דכנסה קודם ובזה מיושב קושית הפ"י שהקש' על הא דקאמר בש"ס השתא דאתי' להכי בע"ש נמי גזיר' שמא ישחוט בן עוף וכי כעורה טעם דחבור' וא"ל דמסקינן דמותר לבעול בשבת וליתא לטעם זה א"כ ממילא גם טעם בן עוף ליכא כמ"ש התוס' שם דאל"כ לתסר ולפמ"ש אתי שפיר דהנ"מ לענין אם כבר כנס קודם דאז

איכא משום בן עוף והא דהתירו לבעול בתחלה מיירי בלא כנס דאז ליכא חשש דבן עוף דהרי יטרח ג' ימים.
ובזה מיושב היטב הא דקאמר הש"ס ר"ה אמר בי"ט שרי בשבת אסור אמר לי' ר"פ לר"ה מאי דעתיך וכו' והקשה המהרש"א דלמא הטעם משום בן עוף דבשב' אסור בי"ט מותר. ולפמ"ש אתי שפיר דלר"פ משמע לי' דאוסר בשבת אף בלא כנס מקודם דומיא דיו"ט דמותר בתרוייהו וא"כ בזה לא שייך הגזיר' ומעתה בפולין דאין עושין סעודה בעת בעילה ממילא ליתא לחששא דבן עוף ואפשר דבאשכנז עושין סעודה בעת בעילה לכך לא נהגו לעשו' נשואין בשבת משום לא פלוג וז"ב ודו"ק:
ובזה מיושב הא דקאמר הש"ס בדף ב' ותנשא באחד בשבת וכו' משום שקדו והקשו לימא ג"כ משום בן עוף. ולפמ"ש אתי שפיר דאדרבא משום דשקדו לא שייך בן עוף והתם על גוף הנשואין פריך והיינו גם על כניסה לחופה והא דאמרינן משום בן עוף לא קאי רק על הכניס' ומיירי בשכבר כנס' וכמ"ש ועיין בברטנורא מ"ש שמפני תקנ' עניים השיאו ביום וא"ו ע"ש פ"א דכתובו' משנה א':

ו וארבע מאות וכו' אם דילג לבריא' עולם או כתב רק הפרט קטן לבד ודילג האלפים והמאות כשר אבל אם כתב האלפים והפרט קטן ודילג המאות פוסל המהרא"י לענין גט וכתב דאם ניסת צריך גט שני ולענין שאר שטרו' דעת הב"י להכשיר בדיעבד והש"ך בסי' מ"ג הסכים כן וכתב משום דראיו' המרא"י יש לדחות דמ"ש מהא דכתב הרא"ש שאם דילג לב"ע כשר משום דתלינן בדילוג סופרים ואי לא כתב הפרט נמי כשר ומייתי ע"ז ראי' מש"ס ואמאי לא קאמר דמסתמא לא נכתב שטר זה לפני כמה שנים וכתב הש"ך דכוונת הרא"ש דלמא לא מנה רק למספר אחר והוא מאוחר ע"ש ולא זכיתי להבין דהרא"ש לא כתב זאת רק אם דילג לב"ע וכן הוא בבה"ת וא"כ כיון דכבר שמעינן דלא תלינן במאוחר דלמה יפסיד לשטר בחנם א"כ כיון דע"כ הוא לב"ע א"כ מסתמא לא הי' מוקדם כ"כ וזה שכתב מהרא"י ומייתי ראיי' אחרת' ע"ז ומה נ"מ בזה וע"כ דעיקר קושייתו היא מזה. וגם באם לא כתב רק הפרט קטן יכול להיות דקאי בכתב לב"ע וא"כ לא שייך דכתב למספר אחר וג"כ ראייתו השני' שפיר דייק המהרא"י מהא דכתב המרדכי דאע"ג דהי' לי לומר מיעוט אלפים שנים וע"ז שפיר דייק מהכ"ת לומר כן ולקדמו כ"כ וע"כ דתלינן במוקדם. והש"ך הבין דדייק מאם הי' כתוב אלפיים בשני יודין וע"ז שפיר השיב אבל המעיין במהרא"י יראה דדייק לה ממ"ש ושפיר דייק. אמנם עכ"ז נראה העיקר דבשאר שטרות כשר וכמ"ש הב"י והש"ך והמהר"ם מינץ וא"כ ממילא גם כאן בכתוב' כשר:

טו להדא בתולתא הנ"ש האריך אם היא אנוסה היאך כותבין אם כותבין בעולתא כדי לפרסם שהיא זינתה והביא דברי הרמ"א בסי' קנ"ו שכתב וי"א אפילו בזונה אחרת המיוחד' לו והנה מ"ש דזה קאי אף לדעת הרמב"ם שמודה בזה דבמיוחד' שדינן בתר דידי' זה נכון מאד כמ"ש הרא"ש בהדיא בכלל פ"ב הובא בטור שם אך מ"ש דהרמ"א הוציא זה מדברי המגיד כאשר נרשם שם במ"מ ז"א דבמגיד לא מבואר מזה רק דבלא דיימא מעלמא תלינן בזה אף באינה מיוחד' אבל מחוורתא כמ"ש הב"ש שם דהמ"מ טעות ועיקר צ"ל ברא"ש ואף דכתבו בלשון אפשר אבל בודאי מודה הרמב"ם בזה דהרי לענין תרומה דעת הרמב"ם דנאמנת ואף דחילקו בין א"ד לדרבנן כמ"ש הב"ח והב"ש שם אבל עכ"פ במיוחד' בודאי הרמב"ם מודה היכא דמודה שהוא ממנו ומ"ש בסי' ד' דאף במיוחד' אינה נאמנת היינו באינו מודה כמ"ש הנ"ש וכן פירש הב"ש שם דלא כח"מ ובזה כל פסקי הש"ע נכונים אלא שעוד נשאר דברי הש"ע סי' ג' כהן שבא על הפנוי' ומודה שהוא בנו הבן כהן לכל דבר והוא מהרא"ש ולהרא"ש לשיטתו אבל לדידן קשה דכאן הוא א"ד לישא כפיו ולהרמב"ם חיישינן בזה וכבר נתקשה בזה הב"ש סי' ד' והניח בצ"ע: אמנם לדעתי נראה העיקר כמ"ש הח"ן סי' מ"ד ליישב דברי הרמב"ם דדוקא לגבי תרומ' מועיל חזקת הולד לאמו משא"כ ליבום דחזק' הולד אינו מועיל לאשה אחרת לפוטרו מיבום וא"כ ממילא אתי שפיר הך דסי' ג' דלגבי הולד מועיל החזק' והאי דסי' ד' דחיישינן שמא זינתה עם אחר היינו דשם הוא להקל דזה שהוא מודה הוא ממזר ודאי לכך כתב הרמב"ם דאינו פסול בודאי דחיישינן שמא זינתה היא עם אחר אבל להיפך להכשיר עי"ז בודאי מועיל חזקת הולד לאמו וז"פ והא"מ נתקשה בזה אבל על חנם נתקשה והדבר ברור כמ"ש ומעתה אתי שפיר כל פסקי הש"ע עכ"פ לענין הדין הדבר ברור דאם מיוחד' לו כשר כמ"ש הרא"ש וז"ב ועיין במהרי"ט חלק אהע"ז סי' י"ז מ"ש בדברי הרמב"ם האלו:

והנה הנ"ש כתב דבאשת כהן שאומרת שזינת' באונס דאינה נאמנת דאם מת הכהן דאסור' לכהן אחר כמ"ש הרמב"ם בזה אם נשאת לאיש אחר צריך לכתוב בעולתא דשמא ימות גם הוא ותהי' אסורה לכהן אחר ע"ש. ולפענ"ד נראה דא"צ דהנה דעת הב"ח שם וכן הסכים הב"ש דלכתחל' היא דאסור' להנשא לכהן אחר אבל אם נשאת לא תצא א"כ למאי ניחוש הא לכתחל' בלא"ה אסורה להנשא לאחר דהיא קטלנית ורק דאם נשאת לא תצא כמבואר בסי' ט' ובדיעבד גם בזה לא תצא ולשמא יגרשה לא חיישינן דא"כ בלא"ה אסורה לכהן משום גרושה וכותבין מתרכתא ולשמא ימות השני בדבר או במגפ' לא

חיישינן דל"ש וגם לשמא מאמין לה לא חיישינן ודו"ק. ומחזיר גרושתו עיין נ"ש כמה נוסחו' ועיין ח"מ וב"ש סי' ס"ו וצ"ע על הב"ש שלא הזכיר כלל דברי הנ"ש בשם גדולים:

טז בילא הנ"ש האריך וכתב דיש לדקדק בכתובה בכל דקדוקין הצריכין לגט שהרי מספר כתובה נלמוד לענין גט ע"ש והנה בשו"ת זקני השער אפרים כתב דיש לכתוב בגט השם שנכתב בכתוב' דאל"כ יש חשש לעז וראיתי לזקני הגאון מוהרמ"ז שחלק עליו וכתב שהרי אם נשתנ' שם העיר כותבין כשם של עכשו וכן פירש"י בשבת גבי בבל בורסיף ע"ש אבל אין זו קושיא דבודאי אם נשתנ' אי אפשר לכתוב השם הקודם דלא נדע כלל אבל אם לא נשתנ' פשיטא דיש לכתוב כמו שיכתוב בגט כמו קיצור השם אף שא"צ כדי שלא יהי' זלזול:

יח כדת משה וישראל הנ"ש האריך בפירוש זה מהו כדת משה וישראל והנה הביא בשם מטה משה דהפירוש הוא שיהי' הזיווג כדת משה וישראל והיינו לא בעת נדתה וכוונתו דהביא' תהי' בעת כשרותה ולא בעת נדותה וז"פ והנ"ש התפלא עליו בחנם אמנם באמת עכ"ז פירושו דחוק ומה שפירש בו הנ"ש ג"כ דחוק מאד דוישראל קאי על הדת של ישראל ולא על מנהגם. אמנם באמת נעלם מעיניו מ"ש הרשב"א וריטב"א הובא בש"מ כתובו' דהא דאמרו כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש היינו לפי שאמרו כדת משה וישראל והיינו אם יסכימו דת חכמי ישראל ע"ז ולכך כל שלא נעשה כרצונם בטלו הקידושין וא"כ הרי פירושו מבואר וכן הוא העיקר ולכך כותבין גם בכתובה שהי' כדת משה וישראל והיינו שנעש' כרצונם וכן כתבו התוס' בכתובו' דף ג' דלכך אומרים כדת משה וישראל:

יט ואפלח ואיקור ואיזון. הנ"ש האריך כאן אמאי כותבין ואנא אפלח הא איכא פלוגתא אי מחוייב להשכיר את עצמו כפועל בשביל מזונות אשתו וע"כ הוא מפרש דקאי על שאר כסות ועונה שהוא מוזהר מן התורה ואנא אפלח היינו עונה ובאמת פירושו זר ותמוה מאד והיאך מצינו לשון זה דפלחן יהי' קאי על שימוש המטה ולמה נכניס בפרצה דחוקה כזו ובפרט שר' אליהו ור"ת פירשו פלחן עבודה על מזונות כמשמעו ואינהו בקיאי טפי מינן גם מ"ש להשיג על הה"מ שכתב דלראב"י מזונו' דרבנן א"כ יהי' גם עונה דרבנן וזה לא מצינו הנה נמצא בסמ"ג שכתב בהדיא דעונה דרבנן והנך ק"ו דרבנן [וכ"כ ביראים מצוה קצ"ב] וכ"כ המזרחי פרשת משפטים ועיין בדרך מצותיך ח"ב ובלא"ה לפמ"ש הפ"י בדף נ"ח שם דאף למ"ד מזונות מדאורייתא היינו רק לקיים נפש כמ"ש הספרי הק"ו לקיום נפש וממילא עונה מה"ת מהק"ו:

ובזה מיושב קושית. התוס' שם דף מ"ה שהקשו כמאן מתוקמא הא דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע שהוא רק דרבנן ומ"ש הנ"ש דבש"ס דף נ"ח הגיהו מעשה ידיה תחת מזונות א"כ יש לומר דמזונו' מן התורה הנה לא תיקן לר"ל דלדידיה לא אצטריך להגיה כמ"ש התוס' שם דף מ"ז ולזה ציין הה"מ בפי"ב מאישות ול"ק קושית הלח"מ עליו ע"ש ודו"ק. אך לפמ"ש אתי שפיר דבאמת אתיא כראב"י ורק דמה שיותר על קיום נפש אינו רק דרבנן וז"ב. עכ"פ דברי הנ"ש לא ברירין. וע"כ העיקר דאפלח ואיזון כפשוטו דקאי על מזונות ותליא בפלוגת' הר"א ור"ת ומ"ש דלמה נכניס נפשינו בפלוגתא תמהני הלא זה נוסח הקדמונים עד שר"א ור"ת הביאו ראי' מהם וא"כ למה נשנה הנוסח ומ"ש דלמה לא מזכיר עונה אדרבא משם ראי' דזה לא צריך להזכיר דע"ז נשאת כמ"ש התוס' דנלמוד מק"ו וגם הוא פשוט משא"כ בזה דבין למר ובין למר עכ"פ צריך לתת לה כל יום כמ"ש הרמ"ה וחידוש גדול הוא ומ"ש מהרמב"ם דאנן לא קי"ל כוותי' וא"צ להוציא כשהוא עני ואין לו אין לו ענין לזה דבאין לו לא חייבו התורה או חז"ל דאנוס הוא אבל כשאפשר לו הוא מחויב לעשו' כל טצדקי דאפשר וז"פ ובזה מיושבין כל קושיותיו ודו"ק:

כ ואפרנס כתב הנ"ש דאין מלבושים בכלל מזונות רק בכלל פרנסה כמבואר בסי' קי"ד והקשה הא מבואר בסי' ס"ט דאם אינה ניזונית גם כסות אין לה דהוה בכלל מזונות ע"ש מה שתירץ ודבריו תמוהים דמאי ספק שייך בזה. אך הדבר נכון דניהו דהוא בכלל פרנסה אבל בכל זאת תקנו זאת ג"כ תחת מעשה ידיה כמו המזונו' דשייך איבה וע"כ כתב הר"ן דאם אמרה איני ניזונית גם כסות אין לה דמסתמא מחלה גם זאת וגם אינו מחוייב ליתן לה דהרי אינה נותנ' לו המעש' ידיה וזה תחת מ"י ואף דכסות מה"ת ולא שייך דתקנו בעד מ"י ז"א דהרי גם מזונות להרמב"ם מן התורה ואפ"ה יכול לומר איני ניזוני' ואם כי מדברי הב"ש שם ס"ק א' לא נראה כן אמנם העיקר הוא כמ"ש וגם דברי הב"ש יש לפרש באופן שיסכים לזה ואכ"מ ודו"ק ועיין בשאלתות פ' משפטים ובשאילת שלום שם:

לב דחזי ליכי מדאורייתא דעת ר"ת דכתוב' מן התורה והרא"ש כתב דכתוב' מדרבנן ורק הכסף הוא של צורי וכתב הב"ח דלר"ת אם לא כתב דחזי ליכי מדאורייתא לא תגבה רק כסף מדינה ולהרא"ש גובית צורי אף דלא כתב לה והנה לכאורה מהראוי להיו' איפכא. אך ביאור הדבר דלר"ת דהוא באמת מן התורה ממילא אי לא נכתב מסתמא איכא ריעותא ולהך אינה גובה רק מדינה משא"כ להרא"ש דאינו מה"ת וכמ"ש דלא הפסיד אם כותב כן משמע דא"צ לכתוב וכיון שא"צ לכתוב ממילא שפיר גובה וז"ב ופשוט. והנ"ש נתקש' בזה וכתב דכוונת הב"ח דלר"ת כיון דהוא מן התורה יכול להתנו'

עליו משא"כ להרא"ש דהוא דרבנן ועשו חיזוק ע"ש וז"א דגם להרא"ש יכול להתנו' במידי דממון ורק בכתוב' עשו חיזוק כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא' וז"פ וכן מצאתי בהדיא בירושלמי כתובו' פ"א תטמין כתובת' ותגבה מן צורי עוד שם מאי דמפיק גובה ע"ש הרי דמצי מחלה בזה: והנה הנ"ש כתב על קושית הדרישׁ' דלכתוב גם באלמנה דחזי ליכי מן התורה וכתב דגם רשב"א ס"ל כתוב' מן התורה מקרא דכמהר ורק דלרשב"ג מבואר בהדיא בקרא דכמהר דהוא חמשים שקלים ע"ש שהאריך. ולפענ"ד נעלם מעיניו דברי ר"ן בכתובו' בסופו שכתב דלרשב"ג אינו מבואר רק דיש לכתובה עיקר מה"ת אבל המאתים הם מדבריהם ע"ש שמכריח זאת מכח קושיא.

וראיתי בירושלמי כתובו' פ"א שכתב לא למדנו כתובה אלא מאונס ומפת' והיינו לענין שיהי' הכסף של תור' דהיינו צורי אבל לא עד כמה תהי' השיעור וז"פ והמפרש בק"ע בחנם נתקש' מזה על דברי הר"ן הנ"ל וזה ג"כ כוונת הגהות מרדכי בכתובות שם והיינו כתירוצו של הירושלמי ולא כק"ע שם גם מה שהקשה שם על התוס' שכתבו דמטבע היוצא היינו יותר מכסף מדינה והקש' דא"כ מאי סיוע לרבא מדלא תני כתובה בהדייהו הא שם הוא מטבע היוצא יש ליישב ודו"ק. עכ"פ הדבר ברור דגם לרשב"ג אין חיוב מאתים בתורה ולא כנ"ש וממילא למ"ד כתוב' דרבנן אין לכתוב' עיקר כלל וראי' מהא דאמרו יצא כסף קנסה בכתובתה טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואם איתא עכ"פ צריך ליתן כתובת התורה פרוטה עכ"פ וע"כ דזה אינו. ובגוף קושית הדרישׁ' כתב הב"ש דבאלמנה בודאי אין גובה כסף צורי והאחרונים התפלאו עליו דמבואר בכמה מקומות דגם אלמנה גובה כסף צורי וכן מבואר בירושלמי שם דיה לאלמנה מחצה משמע דגובה כסף צורי מיהו בלא"ה ל"ק קושית הדרישׁ' דגם בכתוב' אינו רק לא הפסיד בלבד ולכך לא נהגו באלמנ' כן כנלפענ"ד:

ומה שפלי"ג הב"ש על הב"ח דרק לר"מ גובה בבינוני' מה שאין כן לדידן תמהני הלא בהגה"מ שם כתב הך נ"מ בין כתובה דאורייתא לדרבנן לענין בינוני' והב"ש בעצמו מביא תשובת הגה"מ הנ"ל שם וצ"ע. ומ"ש הנ"ש להסתייע מדברי הגה"מ אדרבא משם סתירתו ובאמת גוף דבריו דרשב"ג ס"ל גוף המאתים הם מה"ת תמוהים דהרי בש"ס קאמר מכאן סמכו חכמים הרי דאינו רק אסמכתא והש"ס מוקי שם דזה מדרשב"ג וכ"כ בהגה"מ שם דגם לרשב"ג אינו רק אסמכת' וז"ב. ועיין בחידושי הריטב"א בכתובות שם: (מא) אבי' ואם היא יתומה כותבין מבי נשי' כ"כ רמ"א בשם ר"ת והב"ש כתב אף דגם י"ח נקראים בית אב מ"מ נקרא נמי בי נשי'. אמנם באמת לא ראה דברי המרדכי בגיטין פ"ב שעל מה שהביא שם דברי התוס' דכל י"ח נקראים בית אבי' כתב דמכאן פסק

ראבי"ה דאף אם מת אביה נמי כותבין מבית אביה וכפי הנרא' גם הב"י והד"מ לא זכרו זאת שלא הביאו ועיין בש"ך יו"ד סי' רט"ז מ"ש ודבריו צ"ע. מיהו בכ"ז נראה לי דבכאן יש לכתוב בי נשיא דאף די"ח קרוי בית אב מכל מקום אדרבא מש"ה לא לכתוב בית אביה דנוכל לטעות שאביה נתן לה זאת משא"כ בי נשיא משמע שכבר נשכח ממנה בית אביה והכניסה משלה וכמ"ש הנ"ש כאן וא"כ נ"מ לענין חזרה תוך שנה. מיהו גוף פירוש הנ"ש שכתב ששמע דבי נשיא הוא מלשון נשני. לדעתי הי' נראה לפרש דהוא מלשון נשייא דהיינו נשים ומצאתי בערוך ערך נשא שכתב המוסף הערוך שני פירושים אלו ועיין בחידושי מהרי"ט בשבת דף כ"ג ובאמת כפי הנרא' מה שפירש"י בב"מ בי נשיא אבי' או חמיה היינו שנסתפק בשני פירושים האלו (ועיין בבחיי על פסוק כי נשני אלקים בפרש' מקץ) ובזה יש לישב קושי' התוס' שם אך מ"ש הנ"ש דגם בחיים אם הכניס' משלה יש לכתוב בי נשיא דהיינו דנשכח מבית אבי' אינו נראה דהבו דלא לוסיף עלה וגם ל"ש לשון זה בעוד בחיים חיותו וגם מ"ש בשם הרמ"א דבשתוקי יש לכתוב סתם ג"ז לא מצאתי ברמ"א אמנם בהכניס' משלה נראה דיכתוב סתם דבלא"ה אין קפידא באיז' לשון כותבין וק"ל ועיין ביבמו' פרק שני דף ח"י דפסל' מתרומ' דבי נשא ושם ודאי היינו מבית אביה ודו"ק ועיין ש"ס ביצה דף כ"ט ורמב"ח מרא דעובד' הוה ואי לאו דחזי' מבי נשא ומשמע שרמב"ח כבר מת:

מ"ט מאתיים זקוקין הדרישה כ' דעיקר כתובה אינו נכלל בכלל המאתים זקוקין והביא ראי' מתוס' כתובו' דף יו"ד שכתבו דנותן ממטבע היוצא והנ"ש הקשה דלמא שם משום דכתוב' מה"ת אבל ל"ק דעיקר ראייתו מדברי הירושלמי וסתמא קאמר אף למ"ד כתוב' דרבנן וראיתי להק"ע שם שהקשה על התוס' דא"כ מאי מייתי רבא ראיה מדלא תני כתובה בהדי' ולפי דבריהם אכתי קשה ליתני בהדי' דעכ"פ כסף שקל ע"ש ול"ק דכיון דשם קצוב המטבע וכאן מטבע היוצא וצריך להוסיף כמ"ש הגה"מ א"כ לכך לא כלליהו וז"פ. ומה שהקש' הנ"ש על הדרישׁ' ל"ק מידי ועיין בח"מ סי' ס"ו שכ' ג"כ כהדרישה וחלק על הב"ח וכדבריו נראה עיקר גם שאר קושיותיו ל"ק להמעיין:

נ' כסף צרוף המהר"ם מינץ תמה למה כותבין כסף צרוף ע"ש ובאמת הב"ש בסי' ס"ו כתב דנראה דאין גובין זאת במטבע של נחשת רק של כסף שהרי כותבין כסף צרוף וא"כ לכך כותבין כסף צרוף. עוד נראה דלפמ"ש הדרישׁ' דלמה לא נותנין לה מה ששוה הז' חלקים נחושת וכתב הנ"ש לעיל דזה מנכה דאם ירצה לעשו' כסף צרוף יצטרך לתת זאת בעדו דהכסף נחסר א"כ לכך כותבין צרוף ודו"ק:

לענין מטלטלי אג"ק ע' באורים סי' ס' שהשיג על הנ"ש לענין תקה"ש בכתובה ודבריו צ"ע דדברי הנ"ש הם דברי הש"ע אהע"ז סי' ק':

נט ודלית להון אחריות בש"ע סי' ק' מבואר דהאידנא אף שמבואר בכל הכתובו' מטלטלי אג"ק אפ"ה אינם גובין ממטלטלי מפני תקנת השוק ולמד כן מהרא"ש בחו"מ סימן סמ"ך. והב"ש כתב דמהרשב"א. בתשוב' אינו נראה כן ע"ש ולכאור' הי' נראה דהרשב"א לא פליג על הרא"ש רק דשאני כתובה דלא שייך תקנת השוק משום דידע מעיקר' דיש לה כתובה משיעבוד מטלטלי אג"ק ואפ"ה קנה. ובאמת גוף דין הש"ע שלמד מהך דרא"ש תמה הנ"ש עליו מה"ט. אמנם באמת ל"ק דבאמ' צריך להבין דברי הרא"ש מאי שייך תקנת השוק הא אם יגבה א"כ ממילא לא יקנה בלא אחריו' ולא יהי' לו פסידא אך זה אינו דהוא גופא תקנת השוק דאין לך אדם שירצה לקנו' מטלטלי מחבירו עד שיתן לו אחריו' ומי יודע אם יש לו בין כך ובין כך בטל המו"מ וכן מבואר מלשון הרא"ש שם ומעתה ממילא גם בכתובה שייך תקנת השוק דכ"א לא יקח בלא אחריו' משום ה"ט דכתיבנ' ובטל המקח וז"פ ועיין בבאר יעקב אהע"ז סימן ב' שכתב כעין מ"ש:

ובזה מיושב גם דברי הסמ"ע בסי' רנ"ב שטען עליו הנ"ש הא בכתובה לא שייך תקנת השוק ולפמ"ש א"ש. אך מטעם אחר אני דן על הסמ"ע שהרי בסי' ק' אינו מבואר רק באם מכרו היורשים שיין תקנת השוק לא במתנה ועיין בח"מ וב"ש שם ודו"ק:

מיהו בלא"ה יש לומר דהרשב"א לא פליג על הרא"ש והרשב"א מיירי במקום, דלא נתפשט התקנה כ"כ ובכה"ג הרא"ש מודה וכמ"ש הש"ך בסי' סמ"ך שם: (ע') מן ר' משה בר' אברהם חתן דנן במהרי"ל כ' מר' פלוני חתן דנן ב"פ מטעם דלא נחשוב דחתן קאי על אב אבל המהר"ם מינץ כתב דאין להקפיד ובודאי קאי חתן על החתן דכך מבואר שאול בן קיש מלך ישראל וקאי אדסמיך לי' ע"ש ובאמת המהרי"ל לשיטתו דפוסל בגט כמ"ש בא"ע סי' קכ"ט אמנם העיקר כמהר"ם מינץ וכמ"ש הש"ך חו"מ סי' מ"ט לענין שלי"ט דמסתמא קאי השבח על האיש המדובר בו ובפרט דגם בגט אינו פסול בדיעבד וגם הנחל' שבעה הכריע דיש לכתוב כן:

ע"א במנא דכשר ואם לא כ' במנא דכשר אף דכתב וקנו ק"ג פסול כ"כ הנ"ש בשם הת"ה סי' ס"ו בפסקיו והנה הש"ך בסי' מ"ב ס"ק י"א הקשה דהיכא דהשטר בטל לא אמרי' יד בעהש"ט על התחתונה ע"ש והנה לא ביאר הא הביא ראי' מהמרדכי וגם שם הי' בטל כל השטר אמנם מצאתי במלמ"ל הלכו' מכירה שהקשה קושיא זו ג"כ וכתב דבמרדכי שאני דשם אינו מבואר בשטר כלל הקנין וצריך לה ו' קנין חדש משא"כ כאן וע"כ חלק עליו והביא שגם הב"ה בב"י חולק על הת"ה וע"כ נראה דהעיקר דבכה"ג כשר בכתובה

ובלא"ה כיון שבכתובו' כותבין בח"ח ובשד"א בודאי כשר ועיין בת"ה בפסקיו שם ודו"ק ועיין בט"ז בסי' מ"ב שם ומ"ש אא"ז הח"צ שם:
וקנינא מיני' פ"א הייתי בחופה והיה קשה לי על מ"ש וקנינא והא בעי שני עדים ונזכרתי במ"ש הט"ז או"ח סי' תרי"ח דנא הוא לשון רבים ע"ש ודו"ק:
א' במחודשים מ"ש דסעוד' שנהגו באשכנז בליל לפני מילה מקרי סעודת מצוה לענין נדר המ"א בסי' תר"מ חולק עליו ע"ש ובא"ר:
מ"ש בשם הב"ח בסי' קע"ד לומר סברי בנשואין והביא בשם רבינו יוסף הטעם דאומרים סברי דכל היכא דהוא מצוה צ"ל סברי דצריך ליטול רשות משא"כ בדבר רשות א"צ לומר סברי כי אם ברשות וכוונתו דאף דהוא דבר רשות צריך ליטול רשות עכ"פ דלמה יאכל קודם רק סברי א"צ לומר דלא שייך תנו דעתיכם ע"ד רשות משא"כ בדבר מצוה שייך לומר תנו דעתיכם ולכך צ"ל סברי וז"פ בכוונ' דבריו והנ"ש נתקשה בזה וכתב דהסברא להיפך ולפמ"ש הדברים ברורים וראיותיו אינם למעיין אמנם על מה דלא נהגו בפולין כן כתב הנ"ש משום דכבר נטל רשות על סידור הקידושין וא"צ לנטיל' רשות ולא הבינותי דאטו נוטל רשות על הקידושין על הכוס הוא נוטל רשות וגם למה לא יאמר סברי דהיינו תנו דעתיכם על זה. אמנם העיקר כמ"ש המ"א בסי' קע"ז דהיכא דא"צ לומר ברשות גם סברי לא יאמר וכוונתו דבשלמא בתוך סעוד' תקנו במקום ברשות סברי משא"כ בנשואין לא תקנו לומר ברשות ולכן גם סברי לא יאמר. ולדעתי נראה בלא"ה דלכך לא יאמר סברי משום דכיון דמברך ונותן להחתן וכלה לשתות והוא אינו שותה למה יאמר הוא ברשו' ומי ששותה צריך ליטול רשות והוא אינו רק מוציא בלבד וז"ב.
וכפי הנראה לא ראה הנ"ש דברי הב"י סי' קס"ז שכתב בשם הש"ל כדברי הר"י הנ"ל.
וגם מעיני הרר"י כנראה שנעלם דברי הב"י הנ"ל ועיין בעט"ז ובמדרש תנחומא פרשת ויקהל ומהתימה על הב"י והד"מ שלא הביאו:
ברכת אירוסין בכוס אינו רק רשות והפ"י בק"א הקשה דא"כ היאך מוציא הא ברשות א"י להוציא אמנם לדעתי נראה דבודאי אם מברך הוא מצוה רק שהוא רשות אם אינו רוצה וגם הא תקנו כדי שלא לבייש את מי שאינו בקי ודו"ק. והנה גם בברכת נשואין כתב הח"מ דמשמע מהרמב"ם פ"י מאישות דאינו מעכב הכוס וכתב שכ"כ המגיד והב"ש תמה דהמגיד לא כתב כן רק באירוסין ולא בנשואין ותמהני דלא ראה רק ראי' אחת בפ"ג מאישו' אבל גם פ"י מאישו' כתב ה"ה כן לענין נשואין וצ"ע בזה דשם נזכר בשינוי לשון ודו"ק:

ח' ומה נקרא חופה הנ"ש האריך לדחות דברי המ"ב שכ' שיש ליחד בתולה אחר החופה שכן משמע מדברי הרמ"א סי' נ"ה ע"ש והנה נסתבך בדבר אחד וע"כ בא לכל הקושיו' דע שיש יחוד דחזיא לביאה ויחוד דלא חזיא לביאה. והנה מדברי הרמ"א משמע דאלמנה סגי ביחוד דחזי לביאה ולא ביאה ממש וממילא בבתולה סגי אף ביחוד דלא חזי לביאה אמנם כ"ז היכא דלא צריך לקנו' בזה אבל בע"ש דצריך לקנו' כדי שלא יהא כקונה בשבת ממילא בעי יחוד דחזי לביאה ומעתה כל דברי המ"ב נכונים דמה שהקשה הנ"ש הא בבתולה חיבת חופה קונה היינו דלא בעי יחוד דחזי לביאה ומה שהקש' הא לא מצריך יחוד לבתולה רק בע"ש זה אינו שם יחוד דחזי לביאה בעינן משא"כ בכל בתולה לא בעי רק יחוד לבד ועיין בב"ש סי' נ"ה וסי' ס"ד תראה אמיתת דברי ובטול כל דברי הנ"ש ודו"ק:

והנה לענין ברכת נשואין פחות מעשרה כתב בשו"ת מיימוני דבדיעבד אין הברכות מעכבו' וכתב דכלה בלא ברכה אינו רק בלא חופה אבל הברכו' לא מעכבו' ופירש דהא דאמרו בכתובו' אף בבית אירוסין וביהודה שאני היינו משום דהיחוד זה הוה כחופה ועיקר תלוי בחופה וראיתי בשב יעקב אהע"ז סי' כ"ד שכתב דא"כ למה מברכין אח"כ בנשואין הברכו' פעם שנית וכבר ברכו לפענ"ד אין כאן קושיא דכבר כתב בחידושי הריטב"א שם בכתובו' דלא גרע מפנים חדשו' דמברכין והא דכתב שם בשו"ת מיימוני דלא יברך פעם שנית בחנם היינו משום דברכו כבר בנשואין משא"כ הכא דלא ברכו בנשואין גמורין בפרהסיא ומ"ש במיימוני שם ראי' מהא דקרי לי' אשתו בחופה בלבד והקשה רש"י הא בביאה לבד נמי קונה לירושה ולכ"ד ואפ"ה אסור בלא חופה כמ"ש הרב המגיד שם. הנה לפמ"ש הר"ן דאם בא ונתכוין לשם נשואין מותר אף בלא חופה ועיין בב"ש סי' נ"ה ל"ק משם. ובזה יש לישב מ"ש התוס' דביהודה חששו שמא יבא עליה שלא לשם חופה ולכך ברכו ולא נודע כוונתם ועיין בשו"ת ש"י שם ולפמ"ש א"ש דבאמ' אם נתכוונו לשם נשואין היה שרי כמ"ש הב"ש שם ס"ק א' ולכך צריך לברך דמסתמא אם יברך יתכוון לשם נשואין כמ"ש הב"ש שם אבל אי לא מברך חיישי' שמא לא יתכוין לשם חופה וז"ב. ובזה יש לישב מה דמביא במיימוני ראיה מארוס וארוסתו דמבואר שם דאמרה דאין לי כתובה ולא הזכירה מהברכה וכתב הש"י די"ל דברכו ברכת אירוסין מקודם בעת אירוסין כמבואר ברמ"א בסי' נ"ה שם בשם המרדכי ולפמ"ש א"ש דהנה טעמו של המרדכי היא דחיישי' שמא יתייחדו לשם נישואין והקשו האחרונים מהכ"ת לחוש דיתיחדו לשם נישואין והא אסור בלא כתובה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אמנם אי נימא כדעת הרא"ש והטור בסי' נ"ד דארוסה יש לה כתובה א"כ יש

לה כבר כתובה ושפיר חיישי' שמא יתייחדו ולכך צריך לברך בשעת אירוסין. ומעתה שם דמבואר דלא הי' לה כתובה וע"כ דס"ל כמ"ד דאין לארוסה כתובה ועיין במהרש"א בח"א שם וא"כ ממילא מסתמא אדרבה לא ברכו בעת אירוסין כדי שלא יתייחדו וז"ב ודו"ק:

וראיתי בשו"ת נוב"י סי' נ"ה שהביא ג"כ ראיה דאינו מעכב בדיעבד מהא דכללו במשנה במגילה ברכת חתנים תוך שאר דברים דבעי עשרה והנה מבואר בירושלמי דאם התחיל בעשר' ויצאו מקצתן גומר אלמא דאינו מעכב ולפענ"ד אין מזה ראיה דשאני התם שכבר התחיל ואזלי' בתר התחלה ושם בודאי בעי עשרה ואפ"ה אינו מעכב גם הראיה השניה שם מעבד כנעני שכתבו התוס' שם בשם הירושלמי דמטעם גזירה סגי בשלש' ואיך יכול לבטל דברי תורה דמן התורה בעי עשרה כדיליף לה מקרא לפענ"ד דגם זה אינו רק אסמכת' ומדרבנן הוא ולכך הם אמרו והם אמרו דבעבד לא בעי עשרה:

ובמהרש"א בח"א בגיטין גבי הך מעשה דארוס וארוסתו הקשה ג"כ למה לא קאמרה מחמת הברכות וכתב דאפשר שהי' שם עשרה ישראלים דיכול לברך בפניהם וכפי הנראה אשתמיטתי' הך תשובת מיימוני הנ"ל ולפי דבריו למה לא כתב לה כתובה ג"כ והעד עדים ואפשר משום דשבוי הוה וקנה גוי הכל כמ"ש המהרש"א שם אבל הוא דחוק:

לענין תענית חתן ביום חופתו דעת הנ"ש דמיד אחר חופתו יש לאכול אף אם הטעם משום דיוה"כ שלו כמו דביוה"כ אוכלין אחר נעילה כי מובטחין שמוחל עוונות וה"ה כאן וע"כ חולק על הב"ח שכתב דצריך להשלים ולפענ"ד דבריו לא נהירין דאטו ביוה"כ בנעילה תלוי וא"כ אם יתפלל נעילה יאכל בעוד יום וח"ו לומר כן וא"כ ה"ה הכא ניהו שכבר הוא חופה אפ"ה יומא הוא דקא גרים והרי באם התענו על גשמים וירד להם אחר חצות אפ"ה צריכין להתענות ומכ"ש הכא:

אלמן שנשא אלמנה ולא אכלו עד הלילה מברכין שבע ברכות נ"ש בשם הש"י והנה הביא הדבר בפשיטות ובאמת הח"מ והב"ש נחלקו בזה בסי' ס"ב ועיין בט"ז שם ואכ"מ להאריך ועיין בסידור הגאון מוהר"י מ"ש בזה:

כתובה דארכסא סי' י"ג

ה' וכדו ארכס מ"ש הנ"ש בדברי הרמ"א והאריך. הדבר פשוט דכוונת הרמ"א על גוף הכתובה אם צריך לכתוב מחמת חר"ג וכן הוא בד"מ אבל אם כבר נכתב רק שנאבדה בזה פשיטא דצריך לכתוב דאם לא כן יטעון פרעתי וז"פ. ועיין בח"מ וב"ש ומה שהקשה

הנ"ש איך פורע הכתובה דלמא תמצא הכתובה והאריך. הדבר פשוט דל"ח משום דחזקת כרקום שאבודות הכתובות כמ"ש המהרי"ק וכן הוא בחו"מ סימן מ"א:

ח וחותמין ב' עדים הנ"ש האריך אם צריך ג' עדים בכתובה משום דהיא כמעשה ב"ד והנ"ש כתב דהיא כמעשה ב"ד ולא ב"ד ממש והביא דברי הש"ס גיטין דף י"ח ע"א ולכאורה רציתי לומר הטעם דהוי כמעשה ב"ד שהרי בעת החופה צריך שיכתוב הכתובה קודם דאל"כ הוה חופה דלא חזיא לביאה כמבואר באהע"ז סי' ס"א ברמ"א וא"כ לכך הוה כמעשה ב"ד דע"כ צריך לשעבד הכתובה דאל"כ הוה חופה דלא חזיא לביאה ושמואל לשיטתו דס"ל אין אופה לפסולות ועיין ביבמות דף נ"ו אמנם באמת אנן לא קי"ל כן וצ"ע: (סי' י"ד ב'):

שהי' ברביעי בשבת הנ"ש הקשה למה אין כותבין וקרענו הכתובה הראשונ' ע"ש ואפשר דמכאן ראי' למ"ש הב"ח בחו"מ סי' מ"א דאם כותבין שובר לא אכפת לן רק דשמא לא ירצה בשובר ע"ש וא"כ הכא שהוא מרוצה שפיר יקח שובר ודו"ק דלא בש"ך שהשיג שם עליו ועיין בתשב"ץ ח"ב סי' ר"ך נמצא קצת ואפס מזה וכתב שצריך לכתוב שקורע הכתובה:

דלא נסיבת לגבר אוחרן הטעם נראה דאל"כ נחוש שמא לקחה איש אחר ומת והוא עבר ונשאה וכשימות אז היא קטלנית ועיין בנ"ש:

(סי' ט"ז ב'):

מוסיף אני עליהם כתב המרדכי דהוספת שליש ליכא רבית משום דאינו אגר נטר והתוי"ט כתב הטעם משום דאינו חיוב ברור ושני הטעמים שייכים גם במוסיף מצד עצמו דאינו אגר נטר וגם אינו ברור דשמא תמות ולא תגבה והתוי"ט כתב דלפי דבריו ניחא מ"ש הרמב"ם דאינה. גובית מהוספת המטבע ומשמע דלפי דברי המרדכי לא אתי שפיר ובאמת בתוספת שליש כבר כתב הט"ז בסי' ס"ו ובב"ש דאף לפי טעם המרדכי אינה גובה בהוספה אלא בגוף הכתובה הסכים הט"ז דמחוייב ליתן בהוספת המטבע דלא שייך רבית ובאמת צ"ע דמדברי הרמב"ם פי"ז מאישות ופ"ד ממלוה מבואר להיפך שהשוה דין כתובה לשאר חוב וכמ"ש התוסיו"ט וצע"ג ועיין במהרי"ט חלק אהע"ז סימן ב' ע"ש:

מכל שפר ארג נכסין הנ"ש במשפטי כתובה האריך דאמאי לא נימא דלשופרא דשטרא כתבי' כמו לענין גלימא דעל כתפאי שכתב הרשב"א בסי' ס"ו דאינו רק שופרא דשטרא ומצאתי כעת בט"ז באהע"ז סי' ס"ו שהתעורר בזה דשאני התם דאינו בדעתו שיפשיטוהו

ערום וכן עלה במחשבתי ת"ל תיכף ועיין עוד שם שהאריך ועיין בב"ש ובריטב"א בחידושיו בכתובות שם דף יו"ד:

(סי' י"ז א'):

שלא מחלה כתובת' הטור כ' דאם כתובת' בידה א"צ לישבע וכ' הב"י דשמא נתנה לו שובר והב"ש כתב דע"כ לא מחלה רק על תנאי שמא יגרשה דאל"כ לא מועיל מחילתה וא"כ לכך כתובתה בידה. אמנם באמת הי' נראה כוונת הטור דהרי דעת ר"י בטור חו"מ סי' י"ב דהיכא דנקיט שטרא לא מועיל מחילה בלא קנין וא"כ ה"ה הכא מיהו אפשר לחלק דבשלמא שם אף דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי וכמו שהקשה הב"ח שם מכל מקום לענין זה הוה כגבוי ועיין כנה"ג חו"מ סי' פ"ב משא"כ בכתובה דודאי הוה כאינו גבוי דלא נתנה לגבות מחיים וע"כ דברי הרמב"ם עיקר וכן הסכים הנ"ש (ב'):

ושלא תפסה צררי הרא"ש כתב בתשובה דבמ"פ לא שייך צררי כמ"ש הר"ש מאיינבול ור"מ נתן סעד לדבריו דהאידנ' כתובות נשותינו מרובות לא שייך צררי וכתב הנ"ש דטעם זה בלבד אינו מספיק ע"ש ולכאורה לפמ"ש הליכות אלי כלל תקפ"ו דכל היכא דהתקנה היתה בשביל ל"ש גזרו גם על ל"ש אחר אטו זה משא"כ היכא דהתקנה היתה על שכיח לא גזרו על ל"ש משום לא פלוג ע"ש ולפ"ז באמת גם במ"פ היה לחוש ג"כ דשמא תפיס צררי בחייו רק דל"ש ומעתה כיון דבאמת הכתובות גדולות והיתה התקנה על ל"ש א"כ ממילא גם במ"פ שייך לגזור משום לא פלוג. מיהו אפשר לומר כיון דבזמן הש"ס היו כתובות קטנות והי' שכיח שוב לא זזה התקנה ממקומה וזה שדייק ר"י דהאידנא כתובות גדולות.

ומ"ש הנ"ש דגם בנצ"ב אי נאבדו דחייבת לשבע גם בזה שייך אין אדם מוריש כן מפורש בה"ה פי"ח מאישות ועיין במלמ"ל שם שכתב מבואר כן בתוס' ב"ב ע"ש ומשם אין ראיה כ"כ אבל בתוס' החולץ מבואר כן:

לענין תיקון פטור שבועה צ"ע מדוע לא הזכיר הנ"ש דעה הרא"ש דלא מועיל אף פטור בפירוש לגבי יורשי' רק לגבי יורשיה בכהאי גוונא גובין כמבואר באהע"ז ברמ"א סי' צ"ח מכ"ש לגבי לקוחות דלא מהני נאמנותו וצ"ע:

(סי' י"ט א'):

הוו עלי עדים הנ"ש האריך. דבמקום שיש שטר ל"מ מחילה בלא קנין כמ"ש הסמ"ע סי' י"ב בשם ר"י מיהו בסי' רמ"א לא מבואר ברמ"א כן ובאמ' גם הש"ך הרגיש כן בסי' י"ב. אמנם לפענ"ד הסמ"ע כ' כן בסי' י"ב על המחבר והמחבר באמ' סובר כר"י שהרי לא כתב סי' רמ"א דאף בשטר והרמ"א הוא דכתב כן ולזה רמז הסמ"ע עיין סי' רמ"א והיינו

דרמ"א לא כתב כן מיהו בגוף ראי' המרדכי מהא דהמוכר שט"ח לחבירו דמועיל מחילה לפענ"ד אין ראי' דשאני התם דלא הי' אפשר להחזיר שטר דהוא ביד הלוקח ולכך מועיל מחילה משא"כ בעלמא דהי' לו להחזיר השטר אח"כ מצאתי בש"ך סי' ס"ו שכתב כן ונהניתי וראייתו השני' מהא דאבדה כתובת' בשהת' כ"ה שנים אף דכתובת' בידה ג"כ אינו ראי' משום דהתם באמ' לא מחלה בפירוש רק דמדלא תבעה בודאי יאשם א"ע לתבוע אבל עכ"פ למה היתה צריכה לחזור אחר היורשים לתת להם הכתוב' וז"פ ועיין בחו"מ סי' ק"ה ובב"ש שם שכתב דיש לדחו' ועיין בברכי יוסף בח"מ שם. הנ"ש הביא שו"ת רמ"א סי' ק"י ועיין בש"ך ס"ס מ"ו שחלק על רמ"א ועיין בתומים שם ובקצה"ח:

(סי' כ' ב'):

לאשתו הנ"ש האריך. דמ"ש הר"ן דסילוק קודם אירוסין לאו כלום הוא היינו דא"צ אף סילוק ובמח"כ דבריו תמוהין ובכל הפוסקים מבואר דלא מועיל הסילוק ועיין ברמ"א בסי' צ"ב ובאחרונים שכלם הבינו כן מדברי הר"ן וכבר נתחבטו הח"י בתשוב' סי' מ"ז הוא והרב בעל עבוה"ג דהיאך מועיל לדידן דעושין חופה וקידושין ביחד ולכאור' אמרתי לפמ"ש התוס' ריש הכותב דהא דלא מועיל מתורת תנאי הוא לפי דהוה פטומי מילי בעלמא והנה מבואר בחו"מ בסי' ר"ז דהא דהוה פטומי מילי הוא דוקא היכא דכבר התחיל המקח אבל קודם שהתחיל מועיל וא"כ הי' תקנה לכתוב קודם אירוסין והתוס' לא כתבו רק שם דהיא ארוסה ובזה מדוקדק לשון התוס' ודו"ק:

ובזה מיושב גוף קושית הר"ן דלמה לא נקט קודם אירוסין ולפמ"ש קודם אירוסין הי' מועיל בתנאי ולכך קאמר בכותב לה ועודה ארוסה ודו"ק. אמנם שבתי וראיתי דדברי הנ"ש ניהו דבדברי הר"ן אי אפשר לפרש כדבריו וגם ראייתו נדחית דשאני התם דהית' מברח' ולא הכניס' לו מכל מקום גוף דבריו כפי הנרא' מהמרדכי בשם המהר"ם בהכותב שם גבי קניית בית וכן בשו"ת ב"ח החדשו' סי' קכ"ד כתב דמועיל קודם אירוסין ועיין בא"מ ובמלמ"ל פכ"ג מאישות ועיין ש"ך חו"מ סי' ס"ו שכתב בהדיא דלא מועיל סילוק לדידן ועיין במהרי"ק סי' י"ב הביא שם שטר סילוק שעשו קודם החופה והרי בזמה"ז אינו מועיל סילוק וע"כ צ"ל כמ"ש ועיין ט"ז חו"מ סי' ר"ט ומשם יש ראיה להנ"ש ודו"ק ועיין בבאר יעקב מ"ש בזה בסי' צ"ב:

(סי' כ"א ד'):

ליוצאי חלציה. דעת הנ"ש דיש לכתוב י"ח סתם ומטעם המבואר בח"מ סי' רפ"א והקצה"ח תמה שם דע"כ לא כ' רמ"א רק דאם כתב כן יתן גם להבנו' אבל לכתחל' ברתא במקום ברא לא תירות ומהראוי לכתוב יורשי' וגם הקשה דאיך יכול לחייב נגד היורשים

שאינם בעולם ע"ש והנרא' בזה כיון דמבואר שם ברמ"א דעושין שטח"ז בדרך חיוב כדי שיגב' אף בדבר שלב"ל א"כ יכול לחייב א"ע גם נגד אינן בעולם ולפ"ז ממילא לא שייך בזה ברתא במקום ברא לא תירו' כיון דבא בתור' חיוב וז"ב גם בשו"ת שב יעקב נתעורר בקושיא זו ע"ש ועיין ח"מ סי' ס"א ס"ד ובאו"ת שם:

והנה הנ"ש האריך שם דלא מועיל שטח"ז מטעם דאומדנא הוא שלא כתב רק ע"מ שתהנ' בתו וכתב כיון דהוא בדרך חיוב לא שייך אומדנא ודחה זאת דהרי כתב הת"ה דאף בזקפן עליו במלו' שייך אומדנא כמבואר בסי' נון וע"ז פלפל בדברי ת"ה עצמו והקשה עליו ויש ליישב הרבה קושיו'. אמנם בעיקר קושייתו באמת ביאר המהרי"ו בהדיא דבהודא' לא שייך אומדנא והביא ראי' מהירושלמי והב"ש הקשה מ"ש מנדוניא דלא מועיל אף בשטר ע"ש והנה בדבר הזה נתחבטו גדולי הדור בשב יעקב סי' כ"ו וחילקו חלוקים. ובאמ' ששערי תירוצים לא ננעלו ויש מקום לחלק כיון דנחי' כאן להתנו' שאם תעדר היא ותשאר זרע יהי' להזרע א"כ מהראוי הי' שיתנ' גם ע"ז אם ימו' הזרע ג"כ ומדלא התנה לא אמרינן אומדנא משא"כ שם דלא התנה כלל והיא כעין חילוק השבו' יעקב שם אלא שהקושיו' שהקש' עליו לא קשה ובלא"ה יש לחלק מכמה טעמים:

ו' חוץ מספרים ע' בנ"ש דהטעם הוא משום דהוה ע"נ שתסוב נחלתו שהוא דבר מסויים למטה אחר ע"ש ויש לפקפק מהא דכתב בש"ע סי' רפ"א התנה שלא יהא לבתו חלק בספרים והא בלא"ה אין לה חלק בזה ואפשר כיון דכל הטעם משום ע"נ א"כ לא שייך בספרים שהם בידו במשכון דאינו דבר המסויים ולא ניכר שהם שלו ממש ולכך כתב התנה ודו"ק ועיין ב"ש סי' קי"ג מה שהביא בשם שו"ת ש"י בזה לענין שטח"ז ועיין בשו"ת חוט השני סי' כ"ב וכ"ג לענין עידור חלילה ובסי' ל"ב ועיין בשו"ת שב יעקב חח"מ לענין שטח"ז:

(סי' כ"ב א'):

בחנם ברמ"א בסי' קס"ה מבואר תקנ' קהילו' דאם נתרצו בחליצ' יחלצו והנ"ש האריך דאם כותבין שטר חליצה בחנם תו א"צ לתת חצי נכסים דא"כ למאי כתב השח"ל והמהר"ם מינץ כתב דהוא כדי שתוכל לכופו על החליצ' והוא האריך דבזה לא הועיל דהו"ל מתנה עמ"ש בתורה וע"ז הביא תשוב' המהר"י בי רב דבכה"ג לא הוה נשבע לבטל את המצו' ולא ידעתי למה הוצרך למהר"י בי רב הא הוא דין ערוך ביו"ד סימן רל"ט בשם תשוב' הרא"ש כלל י"א ע"ש דבדידי' תלה רחמנא ובלא"ה אין כאן קושיא דהנ"מ הוא לענין דעושין לו הרחק' כמ"ש הב"ש שם ס"ק י"א ומה שהקש' על הרמ"א סי' ק"ס שכתב דמדינא דש"ס משמע שהיבם יורש את היבמ' והוא כתב דמשם משמע איפכא

כן הקשה ג"כ הט"ז שם והקש' עוד דדברי רמ"א סותרין דבסי' קס"ה כתב דלמ"ד מצו' חליצה קודם אין היבם יורש ועוד כמה קושיו' לפענ"ד העיקר דכ"ז שלא חלץ היבם יורש משום דהנכסים באחריותו אבל כל שחלץ וה"ה במקום דא"א לחלוץ אין היבם יורש ועיקר הוא האב:

ובזה מיושב הרבה קושיו' מקושיותיו וגם הוא נרגש מזה ודחה בגילא דחיטתא אבל העיקר הוא כמ"ש ועיין ב"מ סי' קס"ה ס"ק יו"ד ובזה יתיישב מה שהקשה דהת"ה דייק איפכא מהש"ס שם ולפמ"ש אתי שפיר דהרמ"א דייק משומר' יבם ושפיר דייק והת"ה דייק לענין אם כבר חלץ וז"ב וביתר הקושיו' הקשה הב"ש ג"כ בסי' ק"ס וקס"ה ובמק"א אברר אי"ה וגם המהרי"ו סי' מ"א כתב דמפרק האשה שנפלו נראה דשייך ליבם:

ב :

היבמה תלך אחר היבם כן יליף לה הש"ס מזקני עירו ולא עירה וכתב הנ"י אף דבכ"מ קי"ל הלך אחר ב"ד יפה בכאן כתיב זקני עירו וכוונתו אף דהנ"י בעצמו סובר דבחליצה בעי דיינים ממש ולא סגי בהדיוטו' אפ"ה שאני הכא דגלי קרא זקני עירו ובחנם האריך הנ"ש בזה ודו"ק:

ה' :

וחודש העיבור כתב בשו"ת מהרי"ו דהוא בכלל השנה לענין החזרה ובשו"ת דברי ריבו' סי' נ' כתב דמספק אין להוציא ממון ובנ"ש האריך לחלוק עליו והביא דברי הת"ה סי' רי"ו במה שהביא תשובת מהר"ם והאריך בפלפול על המהר"ם הנ"ל והנה באמת כי דברי המהר"ם נפלאים כמו שתמהו עליו הט"ז והב"ש אמנם בישוב קושיתו דלמה קאמר הש"ס בגיטין שתי שנים ובכתובו' כ"ד חדש נראה דהנה הט"ז כתב דאם שלמו הכ"ד חדש בהתחלת אדר שני בזה אף המהר"ם מודה דא"צ להמתין משום דכבר שלמו הכ"ד חדש ודוקא אם אירע בתוך הכ"ד חדש בזה אמרינן דהחדש העיבור לא נחשב למנין ע"ש וכן הסכים הב"ש ומעתה לכך נקט כ"ד חדש להורות דאם שלמו הכ"ד חדש דא"צ להמתין חודש העיבור והא דנקט שתי שנים הוא דאם אירע העיבור בשנה הראשונה אז לא נחשב העיבור מן המנין וצריך להמתין עוד שנה שלימה וז"ב:

ובזה אמרתי ליישב דברי הרמב"ם פ"ח מהלכו' גירושין הלכ' י"ט שכתב ע"מ שתניקי את בני וכו' ואי הניק' בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך כ"ד חדש ה"ז גט ובהלכ' כ' כתב ע"מ שתניקי את בני שתי שנים וכו' אינו גט עד שתשלים הזמן והדבר תמוה דלמה נקט בהלכה י"ט כ"ד חדש ובהלכ' כ' שתי שנים ובמשנה נקט בתרוייהו שתי שנים וכבר התפלא בזה הגאון נוב"י סימן כ"ג באהע"ז. ולפמ"ש א"ש דכיון דפסק

כאוקימת' דרב אשי דאפילו בסתם כפירש דמי ורק יום אחד בלבד סגי והנה קי"ל מכ"ד חדש ואילך בפירש הוה כיונק שקץ ואם כן לא מצי למנקט שתי שנים דאם הניקתו אחר כ"ד חודש יום אחד אחר שפירש לא קיימה תנאו דמכאן ואילך הוי כיונק שקץ מה שאין כן בהלכה כ' דצריכה להניק אותו שתי שנים שלימות ורצופות כמו שהתנה א"כ יכולה להניקו מלאת שתי שנים שלימות דאם לא פירש אף ארבע וחמש שנים מותר ומעתה במשנ' דפירש רבא דאף ברישא צריכה להניק שתי שנים רצופות שפיר נקיט שתי שנים שלימות וכמ"ש ודו"ק ומעתה שפיר השיג הנ"ש על דברי ריבות ועיין בנ"ב שם ובשו"ת שב יעקב בא"ע סי' כ"ה האריך ג"כ בזה וחלק ג"כ על דברי ריבות ובהרבה דברים קדמו הנ"ש כאן והעיקר דחדש העיבור הוא בכלל כמ"ש הרי"ו ועיין בהגמ"ר בקידושין שם מובא תשובה לענין כ"ד חדש דמניק' ע"ש:

ז :

ויבמה שיש לה אח מומר עיין בנוב"י סי' נ"ו מה שהאריך בזה והביא ג"כ מ"ש בשו"ת מעיל צדקה וכבר קדמו בזה הנ"ש כאן גם מה שהביא הנוב"י קושיא בשם השואל הא אמרי' אין תנאי בנשואין והאריך לתרץ כבר הרגיש בזה הנ"ש וכתב דתנאי בנשואין דתצא מחיים זה לא אשכחן אבל לאחר מותו ומחיים ע"ד קידושין בעל ולא הוה ב"ז זה מצינו והוא כעין תירוצו של השואל ובלא"ה נראה דבכה"ג לא הוה בעילתו בעילת זנות וכמ"ש הב"ש בכמה מקומות ומהם בסי' ל"ח ס"ק נ"ט דבכה"ג לא מקרי בעילת זנות כל שבשע' ביאה הוא בקידושין ע"ש ועיין עוד בנוב"י שם:

ט בש"ע סי' ק"ס מבואר דהחולץ הוא כשאר אחין לנחלה ותמה הנ"ש דפשיטא ובש"ס לא קמ"ל רק משום דה"א הואיל ואפסרה מיבום לקנסיה קמ"ל ואילו בזמן הזה לא שייך זה ובאמת ל"ק דגם בטור וש"ע מיירי במקומות שאין מוחין מליבם דהוא דאפסד' ועיין בב"ש שם ס"ק ג' וז"פ:

(שטרי ברורין סי' כ"ד):

ה' :

וכ"ז קבלנו ע' נ"ש שהסכים להב"ח בפירוש דברי המרדכי מ"ש והחפץ צריך לקנות דלא כסמ"ע ולפענ"ד פירוש הסמ"ע הוא עיקר כשטחת לשונו ומ"ש הנ"ש דבסי' רמ"א פירש כהב"ח כפי הנראה כוונתו למ"ש שם חפץ היינו מ"ש אדם חפץ אבל אין ענין לכאן דכאן נראה עיקר דחפץ היינו חפץ ממש ומ"ש הב"ח מלשון הג"א אין ענין לזה ע"ש:

מה שהביא הנ"ש אות ג' שו"ת רמ"א סי' פ"ו הנה שו"ת רמ"א אינו ת"י אבל כפי הנראה מבואר כן בש"ע סי' י"ב בשם חזה התנופה:

מה שהביא בשם שו"ת מהר"א ששון סי' ל"א דאם הפשרנים בררו להם מכריע דחייבים לשמוע להם כפי הנראה מהב"ח סי' י"ג דלא ס"ל כן ועיין בש"ך שם ס"ק א':
(שטר מכר שלא באחריות שנאבד סי' כ"ה):
וא"צ קנין חדש וכותבין מזמן הראשון ואם הנותן בפנינו ומצוה לכתוב כותבין אף מזמן שני כ"כ הש"ך בסי' מ"א ס"ק ח' ומהנ"ש כאן לא משמע כן והעיקר כש"ך:
(אשרתא דשטרא סי' כ"ו):
קדמאי נפק שטרא דנן וכתב הנ"ש דהא דהחזיק הרמ"א בהמנהג דהרב יקיים יחידי הוא דוקא בעת כתיבת שטר אבל לאח"כ לא דנפק כל הממון אפומא דחד ע"ש אבל באמת מהת"ה שם ומכל הפוסקים לא נראה כן מדלא חלק ומ"ש דנפיק אפומא דחד נראה כיון דקיום שטרות דרבנן הקילו ועוד כיון דקבלו לא גרע מקרוב ופסול ועיין בש"ך ס"ס מ"ו במ"ש על שו"ת רמ"א דאפשר דמהר"א הי' רב בפראג ולכך קיים ביחידי משם מבואר בהדיא דלא כנ"ש:

ב :

בחו"מ סי' מ"ו סעיף ה' אפי' שלא בפני בע"ד ע' בסמ"ע וש"ך ובנ"ש כאן: שם סעיף זה השני שיחתמו העדים בפניהם וכתב הסמ"ע דמיירי בלילה ואז אין ראוי לדון ואפ"ה מקיימין משום דקיום שטרות דרבנן וכמ"ש הלבוש. ובזה מיושב קושית הנ"ש דלמה לי שיחתמו יעידו כל אחד שזה כתב ידו ואני עד בדבר ולפמ"ש דמיירי בלילה דאז לא מועיל מתורת עדות בלילה וא"כ אף דקיום שטרות דרבנן הא אין כאן עדות כלל ומה יקיימו ולכך הצריכו שיקיימו ע"פ מה שיחתמו בפניהם והוה קיום שטרות דרבנן ודו"ק:
(שטר מכירת שט"ח סי' כ"ז):
(בנוסח השטר ב) איך שמכרתי שט"ח זה כו'. הנה קי"ל המוכר שט"ח יכול למחול וכ' הנ"ש דאם קיבל בחרם דאז אינו רשאי למחול ע"ש וכן מצאתי בתוס' ב"ק דף פ"ט שכתבו דתוכל למכור ותעשה חרם שלא תמחול לבעלה ע"ש מיהו יש לעיין אם היורש לא יוכל למחול דאין היורש מחויב לקיים נדר אביו עיין בחו"מ בסי' ר"ז. עוד כתב הנ"ש דיכול לעשות תקנה שישעבד עצמו נגד כל המוציא דאז א"י למחול משום דכיון דא"צ כתיבה ומסירה כמבואר בסי' ס"ו מטעם דהוה בע"ד דידי' ממילא גם למחול אינו רשאי ע"ש והנה הסמ"ע שם ס"ק ח' חולק ע"ז וכתב דאף דא"צ כתיבה ומסירה מכל מקום יכול למחול וכ"כ בס"ק ס"ד שם מיהו לפי מה שנרא' מהש"ך שם הוא דאם לא הי' צריך כתיבה ומסירה לא הי' יכול למחול והש"ך לא חלק רק דצריך כתיבה ומסירה משום דצריך לבא מכחו כמבואר סי' נו"ן ולפ"ז בשטרות שלא כתב שם המלו' רק שנתחייב

לכל מי שמוציאו דאז א"צ לבא מכחו כמ"ש הש"ך סי' נו"ן ס"ק יו"ד ממילא א"י למחול ממילא צדקו דברי הנ"ש דבשטרות יכול לעשות תקנה זו וכעין ממרנות שלנו דמזה מיירי שם ולפ"ז מה שהביא הנ"ש נוסח שטר פראג דכתב ביה בלא כתיבה ומסירה והוא כתב דדבר זה בטל דממנ"פ אי צריך כתיב' ומסיר' מה מועיל מ"ש בלא כתיבה שיועיל. ולפמ"ש א"ש דשם כותבין שיועיל הן באתי מחמתי' או לא וממילא מועיל גם בלא כתיבה ומסירה דהא א"צ רשותו ולכך צריך לכתוב כך דאל"כ לא הי' מועיל ומהתימ' על הנ"ש שלא ידע מהשתי דיעות שמובא שם סעיף כ"ו והביא דברי הר"ן סי' ס"ט בפשיטו' ובאמת היא מחלוקת הפוסקים ומה שהביא שם תשובה בענין תקנת קהלות ומקשה שם דברי רמ"א סי' ל"ז עם מ"ש סי' ז' לא ידעתי דשם בסי' ל"ז קאי הרמ"א אחר שכבר תקנו דגם בני העיר יכולין לדון בעסקי הקהל כמבואר בש"ע שם גם מ"ש בסופו לישב תשובת המהרי"ק שורש א' עם סי' ב' עיין בש"ך שם מ"ש בזה ועיין בשו"ת שב יעקב בחו"מ סי' ג' ד' מזה ועיין בב"ח סי' י"ד וסי' קל"א לישב דברי המהרי"ק: (נוסח שט"ח בעדים סי' כ"ח):

ד :

בלי כח והרשאה ע' סמ"ע סי' ס"א ס"ק ח' והש"ך הביא בשם הב"ח דחולק עליו ע"ש:

ט על הוצאו' כסדרן. עיין בנ"ש מה שהאריך בזה ודבריו צ"ע וע' בסי' ס"א ס"ה בסמ"ע וש"ך שם:

[יא] בכל ב"ד שיחפוץ הנ"ש כתב דהכונה היא אם לא יחפוץ ללכת בד"י הוא דרשאי לילך בד"ע אבל לא דרשאי לילך לכתחילה בד"ע ע"ש ובסמ"ע סי' כ"ו כתב דאם כתב בפירוש שידון בדיני עכו"ם צריך לילך עמו בדיני עכו"ם והיינו בזכות שאינו זוכה בד"י כגון בדיני שמטה אבל במקום שאין איסור ידונו לו ישראל אותו זכות שיש לו בדיני עכו"ם וכן כתב סי' ס"א והט"ז חלק עליו בשני המקומות דחלילה לילך בדיני עכו"ם ולייקר שם עכו"ם ע"ש ולא הבינותי כיון דעכ"פ כל תנאי שבממון קיים א"כ הוא מוכרח לקיים לו הזכות שיש לו בדיני עכו"ם א"כ אמאי לא יתנו לו אותו הזכות ואם בכ"ז אינו רוצה א"כ הוה כמו אם הוא אלם דרשאי לילך עמו בדיני עכו"ם ופשיטא דאם ירצה לתת לו כן ע"פ ישראל דאסור לילך בדיני עכו"ם וע"כ דברי הסמ"ע נכונים לפענ"ד ודו"ק ועיין בברכי יוסף סי' כ"ו מה שהביא בשם הבני שמואל ועיין בטור שמביא בשם הרי"ף בזה ומפשטת דבריו נראה ג"כ כהסמ"ע ועיין בשו"ת מהר"א ששון סי' ס"ב מה שכתב בזה:

הנ"ש האריך במ"ש המרא"י וכן הוא בש"ע סי' ס"ט דחת"י תעיד עלי כק' עדים אינו רק לשופרא דשטרא ואמאי לא נימא דהוה כאילו העידו דמסרו לו השטר ע"ש והדבר פשוט דכיון דאין להם קול לכך לא חש לטעון פרעתי וא"כ ע"כ דאינו רק לשופרא דשטרי:

(סי' ל') לענין מכירת ס"ת הביא הנ"ש דברי רש"י בשבועות וצ"ע ברש"י שם דמשם אין ראיה לענין נ"ד ודו"ק:

(סי' ל"ב) לענין מתנה גמורה מ"ש הנ"ש דהא דמבואר בסי' רמ"ב דנהגו לכתוב ביטול מודעא במתנה הוא בהמלכת בעלים צ"ע דלא נראה כן שם בסמ"ע ובמקור ורק הכוונה שם דאם ביטל לא חיישי' שמא באונס ביטל וכותבין שביטל ע"ש אבל לא דצריך המלכה גם מ"ש מסי' ס"א לפמ"ש הסמ"ע והש"ך שם אין ראיה ודו"ק גם מה שהביא משו"ת דברי ריבות סי' קי"ט מבואר בסי' רמ"ב בחו"מ סעיף ו' בשם הנ"י וצ"ע שלא זכרו:

שם מתנה גמורה מ"ש הנ"ש דהוה אסמכתא לפמ"ש בסי' ר"ז דבשבועה לא שייך אסמכתא א"ש ועיין בסמ"ע וש"ך שם:

לענין טופס גט שחרור עיין בר"י וכנה"ג סי' רס"ז ביו"ד ובחינוך: לענין הרשאה במלוה נראה לפענ"ד דאם יש לאשה שיש לה בעל תביעה על איזה איש נראה לפענ"ד דלא מועיל הרשאת אשה דמה שקנתה אשה קנה בעלה ואין לה ד"א קרקע שתוכל להקנות אג"ק זולת בשתתן במתנה הדבר להמורשה. אבל בקנין אג"ק לא מהני רק כשתתן לבעלה אם לא שיש לה קרקע שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות וכן הוריתי במעשה שבא לידי וגם שם שלחו לעיר אחרת ועשו כח הרשאה שלא בפני המורשה ולדעת הרמ"א. סי' קכ"ג סט"ו והסמ"ע לא מועיל. אמנם הש"ך כתב שם דמועיל ועיין בכנה"ג בהגהת הטור שם שכתב דאם אין בעיר הלז מותר לעשות כח הרשאה שלא בפניו ועיין בר"ן ס"פ השולח גט ודו"ק:

(סי' ל"ו) (ב):

כתב הנ"ש דאם המתנה הם מטלטלי צריך לקנות אג"ק ואם הם צבורים דעת הרמב"ם פ"ג ממכירה דל"צ אגב ובשו"ת שב. יעקב חו"מ סי' ט"ו הקשה דא"כ מאי פריך הש"ס בקידושין וקתני כל הני ולא קתני אגב והא יש לומר דמיירי בצבורין ע"ש ותמהני דכבר קדמו בלח"מ שם ותירץ דעיקר קושית הש"ס הוא מקנה השטר ע"ש ואני מוסיף דלפי שיטת הרא"ם דעמו הוה אגב עיקר קושית הש"ס היא מאחרניתא כמ"ש בב"י שם. ובלא"ה יש לומר דהרי באמת צריך להבין האיך דחי הש"ס לא לדמי וא"כ יקשה דלמה לו לאטרוחי כולי האי להחליף על מעות לקני' באגב דלכ"ע לא בעי צבורין אך יש לומר דשם ס"ד דאגב בעי צבורין ומעתה לפי מה דמסיק דלא בעי צבורין ממילא אי אפשר

לאוקמי בצבורין דא"כ יקשה למה לי צבורין הא באגב סגי ולמה לו הטירחא וגם אמאי אמרו אין לו תקנה אחרת ודו"ק:

(סי' ל"ז):

א ששלח הנ"ש האריך אמאי לא ניחוש לשיטת הרא"ש שמא יכתוב דסתם קנין לכתיבה עומד ול"ק דבש"מ לא חששו לגזירה זו כמ"ש כולם דבש"מ משום טירוף דעת הקילו וז"פ:

ג ולכתוב ולחתום הנ"ש האריך דא"כ היאך כותבין דמת מחמת זה א"כ הוה קנין לאחר מיתה וגם היפוי כח לא מהני כשנכתב לאחר מיתה ע"ש ואינו מוכרח דאפשר דכל השטר כתבו מחיים ורק זאת שמת כך כתבו אח"כ ובלא"ה אם מצוה שיכתוב ביפוי כח אפשר דאף אם כתבו לאחר מיתה מועיל כיון דמכל מקום הוא כוון ליפות כחן ועיין במלמ"ל פ"ח ממתנה ודו"ק: מ"ש הנ"ש דאף אם נתן מקצת א"צ קנין רק לענין אם עמד. והאריך אין צורך לאריכות דכל הדבר מפורש בש"ע שם סעיף ז' והוא מהרמב"ם ובסעיף ט' חזר וכתב לשון הטור כמ"ש הסמ"ע וא"כ ע"כ כוונתו כן:

(סי' ל"ח):

א וקנו ממני ע' בסי' ר"נ סעיף י"ז ברמ"א והנ"ש הקש' דהוה קנין דברים ומ"ש דלפמ"ש הרמב"ן דקנין בשטר אלים הנה לפמ"ש הסמ"ע בסי' ריי"ב בכוונת הרמב"ן דכוונתו דמסתמא עשה קנין כדינו א"כ אין ראיה משם. אמנם גוף הדבר ברור דבשכ"מ בקנין מועיל ומ"ש מסי' רנ"ג אין ראיה דשם מיירי בלא קנין:

(סי' ל"ט):

ג הנ"ש הביא שו"ת ש"י סי' כ' לענין אבנים טובות ובחנם האריכו דלא קימ"ל כר"י כמבואר בטוש"ע סי' רל"א באונאה דקי"ל כרבנן וגם לר"י דוקא עד הכפל כמבואר בש"ס ב"מ וע"כ הדבר פשוט דשייך אונאה ושוב ראיתי בש"י עצמו שהביא שר"ח פסק כרש"י ואנן לא קיי"ל כן וגם טעם זה דהוא יותר מכפל יש אונאה ע"ש:

(סי' מ):

א לענין שטר עיסקא בשו"ת ש"י סי' ל"ה האריך בדבר שכותבין ח"כ ואחריו כותבין שזה בתורת עיסקא ודעת השואל כיון דאפשר שיחתוך הנשאר וישאר רק הח"כ בלבד א"כ הו"ל כהאי דסי' קע"ז סעיף כ"ד והוא השיב דהוא גופא תמוה בעיניו דהרי מבואר בסי' קמ"ט דאם המלוה טוען על השטר שעשה היתר דנאמן והרי עכ"פ עשה מלוה על עצמו ע"ש. ובאמת לפענ"ד יש לומר דמיירי דהמלוה טוען שהיה עדים בשעת התנאי ועתה מתו דבכה"ג שרי ולפענ"ד עיקר האיסור של הרא"ש הוא רק מחמת שמא ימות

ויגבה היורש דמחיים אפשר דמהימן ליה שלא יקח מאתו ואמאי לא יוכל לכתוב רק דהחשש הוא רק מחמת שמא ימות ויגבו היורשים ולכך אסור וכן מורה פשטת לשון הש"ע שכתב ע"ז הטעם שמא ימות ובזה ממילא ל"ק מה שהקשה בשב יעקב שם דלמה אמרו בש"ס הטעם שמא ימות ת"ל דאף מחיים אסור ליקח. ולפמ"ש א"ש דכיון דבש"ס אמר דמהימן ליה לכך צריכי לטעם שמא ימות ובחנם נדחק בזה הש"י והשואל שם ומה שהקשה על ראיית הרא"ש מרב עיליש משום דמהכ"ת לומר דהיתר הי' בע"פ. הדבר פשוט כמ"ש לו השואל דאמאי לא נימא כן דעשה כן כדי שיהי' מותר ואף אי לא יכול לפרש דהכוונה פלגא באגר ותרי תלתי בהפסד וגם הוא נרגש מזה וכתב דא"ה מאי פריך דלמא טבל בציר הוה הא גם זה לא נכתב בשטר לפענ"ד הכי כוונת הרא"ש דכל טעמו דלא מועיל בע"פ הוא שמא יכפרנו ויגבה ריבית או יורשיו לא ידעו ויגבו ולפ"ז שפיר הוכיח דא"כ גם שם כיון דלא נכתב בשטר אף דעשה בע"פ אכתי עושה איסור שמא יכפור המקבל וע"כ דהכוונה מבוארת בשטר דפלגא באגר ותרי תלתי בהפסד ומעתה שפיר פריך דלמא טבל בציר הוה וא"כ כיון שלא עשה איסור ושפיר יגבה הריבית א"כ לכך לא צריך למכתבי' בשטר וז"פ וגם מה שהאריך בכוונת הט"ז הדברים פשוטים למעיין בט"ז ועיין בח"ד באופן שהדין ברור דאסור:

(עיין בנ"ש במשפטי הכתובה אות נ"ח שהקשה על שו"ת מהר"ם מינץ סי' נ"ח דשלישי בראשון כשר בעדות אשתו וראיתי בספר שערי משפט סי' ל"ג שתמה ע"ז דזה דוק' במה שנוגע לאשתו אבל הכתוב' שמעיד שהקרוב מחוי"ב בכתוב' וא"כ קרוב פסול אף לחובה. ולפענד"נ כיון דכתוב' עפ"י רוב אינה נגבית מחיים ועיקר היא לאחר מיתה אם כן ליורשי הבעל שוב בודאי אינו קרוב דשלישי ברביעי כשר ורק לאשתו הוא הקרוב שוב בודאי כשר ואף דנ"מ גם בגירושין והו"ל קרוב מ"מ מסתמא עיקר עדות היה לענין כשמת ויש להסתפק באמת אם נימא כיון דיש נ"מ גם בגירושין אז פסול ובאמת כיון דקרוב פסול לחובה הוא חידוש ואין לך בו אלא חידושו וגם נראה כיון דהוא חתם בעצמו הכתובה וגביא בחתימתו ואף דנ"מ לענין לקוחות מ"מ בזה בודאי אינו מקרי קרוב דלענין הנכסים של לקוחות כל שהוא בעצמו מודה בחת"י א"כ בודאי אתפליג קורבא לענין הכתובה שתוכל לגבות מהלקוחות כולי האי לא חיישינן וזה נכון לדעתי ודוק היטב:): (סי' מ"ב):

בענין היתר המשכנות שכתב בדרישׁ' רק שלא יתנה בתחלת הלואה שיצטרך לחזור ולתנו לו כשיפדם דאל"כ לא מועיל. באמת כן דעת הט"ז והש"ך סי' קי"ד ס"ק כ"ו ונ"ז. ובאמת ליישב דעת הרמ"א שם היה נראה לפמ"ש הצ"ץ בשו"ת סי' ק' דאף דאינו עושה

רק להתיר איסור רבית רשאי והביא ראיה מתוס' ב"מ ע"ש א"כ ה"ה בזה דאינו עושה רק להתיר איסור ריבית דשרי ודוקא בזקף הריבית הוא דאסור דנותן הריבית מכיסו אמנם באמת דברי הצ"ץ תמוהים והט"ז חלק על היתר זה באו"ח סי' רמ"ו וכפי הנראה כוון להצ"ץ וכדבריו נראה עיקר אף דהמג"א חולק ע"ש דודאי אינו מתנה ומכירה כל שאינו נתון ומכור לו אף לשעה והוה דומיא דמתנת בית חורין ואף דשם הטעם שניכר שהיה ערמה כמ"ש התוס' בב"ב דף קל"ד ובסוכה אפ"ה כיון דאין כאן מכירה ומתנה לשעה אינו מתנה וזהו כוונת הט"ז במ"ש דדמי למתנת בית חורין אף דאין כאן ערמה מכל מקום כיון דאין כאן מכירה לשעה הוה דומיא דמתנת בית חורין. הארכתי בזה להוציא מלבן של צדיקים התב"ש בב"מ והת"ש שחלקו על הט"ז מתוס' ב"ב דף קל"ד ולא דקו בזה במ"כ ועיין בתב"ש שם מה שהביא בשם אא"ז הגאון מו"ה משה חריף ז"ל:

הנ"ש הביא כאן מ"ש הטור בא"ח סי' ק"ע ובירושלים היו הופכין ופירש בו פירוש ע"ש ואם כי אפשר דבריו נכונים מכל מקום במ"ש מהך דר"ח ור"א דחלפי סעודתיהו וכתב כיון דנהגו כך לא הוה ריבית עיין בט"ז סם באו"ח סי' תרצ"ה סעיף ז' ס"ק ה' שכ' דהוא ריבית אמנם בעיקר הפירוש נראה דדוקא באומר לו בא ואכל מה שהאכלתני דנראה דאינו רוצה ליתן לו רק כפי מה שהאכיל אותו וא"כ אם הוא יותר ע"כ דזה ריבית אבל בסתם אם מחלפין הסעודות בהדי הדדי זה בודאי לא מקרי ריבית דלא קפדי בזה והוא דקאמר ובירושלים היו הופכין ולכך גם ר"ח ור"א שפיר החליפו ועיין ביו"ד סי' קס"ב בהג"ה וז"פ:

(סי' מ"ג):

ב ואף אם אבטל מודעות. הנ"ש האריך לשיט' הרא"ש דאם ביטל כל מודעות אף שמסר מודעה ע"ז מהני הביטול וכן קי"ל ואמאי כיון שמסר מודעה קודם וגם מה מהני מסירת המודעה כיון שנוהגין לכתוב בכל השטרות בביטול כל מודעות ובמודעה נהגו לכתוב שמוסר מודעה ע"ז והדברים סותרים וע"כ העלה דהיכא דמצד הדין מבטל והדין נוטה להמאנס הוא דמועיל ולא כשצד דין נוטה להנאנס. עוד חילק בין כשאין עדים על המודעה רק שני עדים וכל השאר אין מכירין באונסי' משא"כ היכא שהכל מכירין באונסי' ע"ש. ובזה נראה ליישב דברי הרמב"ם דבפ"י מגירושין כתב דאם ביטל כל מה שיגרום לבטל המודעה דמהני ואילו במכירה לא כתב כן וצ"ע למה לא הרגישו בזה נושאי כליו. ולפמ"ש הנ"ש אתי שפר דבגירושין כיון דאף בלא אונס יכול לבטל ואינן מכירין באונסי' וגם הדין נוטה להמאנס דלמה יבטל בחנם כל שנתרצה לכתוב בזה

שפיר מהני הביטול אף שמסר מודעה קודם ע"ז משא"כ במכר דבעינן שיכיר האונס א"כ מה מועיל הביטול כל שמסר מודעה קודם:

ובזה מיושב מה שהקשו מהך דערוכין דאינו מועיל מודעא על גט אף דלשיטת ר"ה מועיל מודעה ועיין בב"ח ומהרי"ט ולפמ"ש שאני התם דלא בעינן אונס כלל כמ"ש. אך בגוף קושית הנ"ש נראה לפמ"ש המהרי"ט בחו"מ סי' מ"ג בטעם של הטור דכל שביטל אף הוא חושב שלא יועיל לו המודעה וגמר ויהיב ולפ"ז ל"ק כל הקושיות דשאני ביבמה דמועיל דלא שייך גמר וזבין וגם מה שהקשה הא כותבין בכל השטרות בביטול מודעות אשתמיטתי' מ"ש בחו"מ בסי' ס"א דלא מועיל מ"ש בכל השטרות ביטול מודעות כל שלא צוה לכתוב כן וביאר המהרי"ט שם טעם הדבר ואם באמת צוה לכתוב אז חושב בלבו שלא יועיל הביטול ושפיר גמר ויהיב וזה דוקא במכר ולא במתנה דכל שאינו רוצה ליתן לא מועיל ובזה נתיישב כל קושייתו. ובזה מיושב דברי הרמב"ם שכתב דאם ביטל מודעה אף באונס מועיל כמ"ש הה"מ ואם מסר מודעה ע"ז לא מועיל ותמה המהרי"ט שם ע"ז דמ"ש ולפמ"ש אתי שפיר דאם מסר מודעה ע"ז אמרינן דע"ז סמך ולא גמר בלב משא"כ בביטל מודעות שפיר אמרינן דעל זה סמך. ובלא"ה לא קשה קושית הנ"ש משטרות שכתב דיועיל המודעה משום דשם מיירי באם לא לקח כל המעות דאז לא מועיל במכר והא דפשרה הוה כמכר היא כשהב"ד פשרו כמ"ש הנ"ש כאן ולא כשצריך לפשר מחמה אונס בלא ב"ד: (סי' מ"ד):

מ"ש הנ"ש על רמ"א בהג"ה סי' ר"ס ס"ה דבריו נכונים ועיין במהרי"ט בחו"מ סי' מ"ג ובמל"מ פ"י ממכירה מ"ש על המהרי"ק ולענין מ"ש רמ"א בשטר מודעא שאין בו זמן שהמודעה כשרה עיין בחידושי הגרשוני שכתב בשם מ"י דדוקא במכר כשר אבל במתנה לא כיון דאין העדים צריכין להכיר באונסין וכל הטעם במכר הוא משום דידענו אונסו ע"ש:

[א'] וקנו ממני הנ"ש כ' דהיכא דהוא קנין דברים צריך להקנות ד"א קרקע ואגבן קאי הק"ס ע"ש. ולפענ"ד זה אינו ומ"ש הש"ע סי' קנ"ב דהוה קנין דברים הוא דוקא לשיטת הרמב"ם אבל לדידן לא שייך זאת דתקנה עשו בהרשאה ויכול להרשותו אף על השבועה כמ"ש הש"ך שם ס"ק י"ב וא"כ ה"ה שאר קנין דברים דא"צ להקנות לו וזה כוונת הרמ"ה שהביא הטור דכתב דא"צ לקנות אג"ק משום דרק שליחות הוא והיינו דא"צ קנין כלל ודלא כנ"ש:

[ג'] קנה לך איהו וכל שעבודא דאית בי' דעת הסמ"ע סי' קכ"ג דבשטרות דילן א"צ לזה ע"ש:

ד' ומחילתך כמחילתי. כתב הנ"ש דצריך לצוות ע"ש ועיין בש"ע שם ס"ה דאם כתב בין לתיקון ובין לעות פטור במחל ומ"ש הנ"ש בכוונת הרמ"א סי' קע"ו סעיף יו"ד כפי הנראה גם אגודת אזוב פירש כן ועיין בש"ך שם: מ"ש הנ"ש לענין אם יכול למנות הנתבע מורשה עיין בש"ע סי' קכ"ד בסמ"ע ובש"ך שם ס"ק א' שכתב דבתובע אם נתן כח והרשאה מותר וכן נוהגין ועיין בש"ך שם ס"ק ד' מ"ש בשם המהרשד"ם וחלק עליו ע"ש:

(סי' מ"ה) (סדר הגט). באחד בשבת. כ' הנ"ש דלכך כותבין באחד ולא בראשון משום דכיון דאין שניהם ביחד שייך לשון אחד כמ"ש הרמב"ן בבראשית וכוונתו למ"ש גבי יום אחד ולא כתיב ראשון ועיין בט"ז או"ח סי' תרפ"א מ"ש לפרש המדרש וכי ראשון הוא וכבר קדמו בעקידה פרשת אמור מסכים ג"כ לדברת הרמב"ן ולא זכרוהו:

והנה הנ"ש כ' (לעיל סי' ה') דבחדש לא יכתוב בבי"ת דאז משמע בתוך הימים כמו בששת ימים בכל הששה ימים ע"ש ולא הבינותי דהרי כתיב באסתר באחד לחדש בשלשה עשר יום בו ונימא ג"כ דכל השלשה עשר היו כותבין וע"כ אין לדבריו מקום לפענ"ד ועיין ב"ש ועיין תשב"ץ ח"א סי' קנ"ג שם נזכר נוסח הגט ובבי"ת דלא כנ"ש:

ע' בנ"ש (שם אות ב') שכ' דברי"ח יש לכתוב באחד לחדש וגם הרמ"א לא פקפק רק ביום אחד ולא קאי על מ"ש המחבר בראשון והנה בזה דבריו נכונים ומ"ש במהר"ם בראשון הוא ט"ס כמ"ש הח"מ והב"ש. אמנם בגוף ראייתו לפענ"ד אינו מוכרע והעיקר כדברי אא"ז הב"ח לחלק בין ב' ימים ר"ח לאחד ומ"ש להקשות ע"ז מכמה מקראות לפענ"ד שאני גט כיון דעכ"פ יש מקום לטעות לכך צריך לכתוב לשון מבורר כמ"ש הרמב"ם וכל הפוסקים ומ"ש בסדר הגט ראי' מדברי המרדכי אינו ראיה שהרי כתב אח"כ המקום ספק וכן פירש הב"ח דעת הרי"ף ע"ש:

(שם ז') שמנה כ' הב"ש לזכר בקמץ ולנקיבה בסגול לבוש וד"מ אבל בתוי"ט בטהרות פ"ה כתב לנקיבה בקמץ כמו כי רועה היא עכ"ל ותמהני מדוע לא זכר דברי הנ"ש שהביא בס"ק הקודם ובאותו פרק הביא דברי התוי"ט ודחאם ודבריו עיקר אם כי המהרש"ל הובא בב"ש סי' מ"ד לא כתב כן מכל מקום העיקר כהנ"ש ומ"ש הנ"ש מדברי הש"ע סי' מ"ד דכתב שוטית באמת בטור כתב שוטה ושיטה ועיין ב"ש שם. ואם כתב שמונה בוי"ו כשר כ"כ הנ"ש בהם הרלב"ח סי' ק"ו ותמהני דכן מבואר שם ברמ"א ס"ד בשם הר"י מינץ וכ"כ בצהר התיבה בתיבת השמות אות י"ב ששמונה בקמץ הוא לזכר ובסגול היא לנקיבה והביא ראיה משמואל אי"ז ולו שמנה בנים וביחזקאל מ"ם ומעלות שמנה ומ"ש התוי"ט ראיה מהכתוב כי רועה היא עיין בצהר התיבה שם סעיף י"ז ותראה דאין

ראיה מזה ודו"ק שוב מצאתי בא"ע שמות ל"ו פסוק ח' דשמנה בסגול היא לנקיבה ולזכר בקמץ ע"ש היטב:

אייר בשני יודי"ן עיין ב"ש סי' קכ"ז ס"ק ב' הקשה דלמה צריך לכתוב ר"ח כלל מידי דהוה באם כתב בשבוע דכשר דאהני לשבוע קמי' ויש ליישב ודו"ק:

אדר הראשון ואם כתב אדר סתם כשר והקשה הב"ח דהא יש לחוש למאוחר דשמא נטעה דהוא אדר שני. ולפענ"ד נראה דהא כל עיקר דמאוחר פסול לשיטת הרמב"ם כתב המגיד גזירה משום מוקדם וזה דוקא אם הוא באמת מאוחר אבל כאן באמת בזמנו נכתב רק שלא פירש היטב אבל יודעים היטב שאסור להקדים ולאחר ולכך כשר:

ה' לירח מה שאנו כותבין הגט מקצתו בלשון ארמי ומקצתו בלשון עברי ע' ברמ"א סי' קכ"ו ובתשובותיו סי' קכ"ו ובש"ע או"ח סי' תר"ץ כתב דיש למחות ביד הקוראים לשון לעז אף בנכתב לעז דהא צריך לקרות אחשתרנים בלשון לעז והיינו דאינו רק פסול לכתחלה כמ"ש כאן וכ"כ המג"א בהדיא לכתחלה ואף אם נימא דפסול בדיעבד ל"ק מכאן דשאני הכא דאיכא עוד טעמים כמ"ש הרמ"א משא"כ שם דהוא לשון לעז ולכך פסול ולפמ"ש הט"ז כאן בטעמו בודאי פסול שם. ועם זה לא קשה קושית אא"ז הגאון הובא בישועות יעקב עכ"פ כסלו בלשון עברי ודאי כשר כמבואר ברמ"א כאן והב"ש ס"ק כ"א הקשה למה באמת כותבין הזמן בעברי ולפמ"ש הט"ז כאן בטעמו אתי שפיר ע"ש:

י"ג הרמ"א בסי' קכ"ח כתב דאין לכתוב פלונית מתא אלא מתא פלונית ובנ"ש הקשה מהא דכתב הרמ"א בסי' קנ"ד קאזמיר דמתקרי קאזמירז מתא ומחלק בחילוקים אבל העיקר לפענ"ד כמ"ש הב"ש דאם כותבין מתא דיתבא על נהר פלוני כותבין מתא לבסוף ובחידושי הגרשוני הקשה ג"כ כן וכתב דט"ס ברמ"א ע"ש אבל העיקר כהב"ש:

ט"ז ובסעיף ז' כתב הרמ"א דאם הנהר חוץ לתחום העיר אף אם מסתפקים לכל תשמישים אין לכתבו ופסול ואם הוא תוך התחום אם מסתפקים ממנו לכל תשמישים כשר אם כתבו והוציא כן מתשובת הרשב"א במיימוני כמ"ש הב"י וביאור תשובת הרשב"א שם הוא כך שמ"ש אם מסתפקים מן הנהר כותבין ואם לא יכתוב ג"כ אין לחוש זה קאי על נהרות שהם בתוך העיר וגם בזה בעינן שיהיו מסתפקי' ומה"ט אם הרוב מסתפקים מנהר אחד ומיעוט מסתפקין מהשני אין כותבין השני כמ"ש המהרי"ק הובא בב"י וברמ"א וגם בזה אם לא כתב שם הנהר אין לחוש וכמו שמביא מנהרדעי דלא כתבו שם הנהר אף דהי' בתוך העיר ואח"כ כתב לענין השאלה דמ"מ אם הוא בתוך התחום לא נחשב כמשנה ופשיטא דמיירי במסתפקין ממנו כל תשמישין דלא עדיף מתוך העיר רק דהו"א כיון שאינו בעיר יהי' כמשנה ע"ז הביא ראיות דאינו כן וע"ז כתב אח"כ דמ"מ הי' נראה

לכתוב דיתבא בצד והיינו אף בתוך התחום כל שאינו בעיר כדי שלא יהי' נראה כמשנה ובזה מבואר כל התשובה וכן הבין הב"י ממנו וע"כ כתב דבחוץ לתחום פשיטא דהוה משנה ופסול דהא כל ראייתו אינו רק בתוך התחום וגם ע"ז לא הביא ראיות ברורות כמ"ש בעצמו אבל חוץ לתחום פסול ובתוך התחום בעי שיסתפק כל תשמישין ובזה לא מקרי משנה וז"ב בכוונת התשובה ובזה כל דברי הנ"ש בטלין ובחנם השיג על הב"י וכל האחרונים ע"ש שמפרש פירוש זר בכוונת התשובה:

יז מ"ש בשם בעגניץ כפי הנראה לא ראה דברי הד"מ ס"ק י"ז שכתב בהדיא דלכך נשתרבב המנהג לכתוב שני נהרות דכולי האי לא חיישינן שיתרמי עיר אחרת ויהי' לה שני נהרות ומיהו מסיק דאם אין לה שני נהרות או במקום עיגון כשר אף בנהר אחד ועיר שנוסף בה נהר חדש כתב המהרי"ל דיש לכתבו והיינו משום דשאני נהר שהוא מפורסם ואין לחוש ללעז וכ"כ הלבוש ובנ"ש נתקשה בזה ומסיק בתירוץ השני כמ"ש הלבוש וז"פ ועיין בחידושי הגרשוני מ"ש בזה:

ואם נשתנה שמו ב' פעמים מחמת חולי כותבין אותן שני שמות חולי בתחלה בשני דמתקרי ושם אחרון קודם דעיקר לראשון ולכך לא כותבין בוי"ו משא"כ בהמכונה ובנ"ש האריך להביא ראיה מהא דיעקב דאמרינן דאהדריה קרא. והנה מ"ש שם בדברי הש"ס עיין בהכותב ובמהרש"א שכתבו כן. ובזה יש לי עיון בדברי התוי"ט שכתב לדחות סברת הפוסלים דאומרים ולא יקרא מהך דיעקב דהרי ש"ה דאהדרי' קרא וכמ"ש בש"ס וע"כ דברי הנ"ש דברי טעם הם ולפ"ז אם נשתנה שמו מחמת ד"א הי' צריך לכתוב ודמתקרי בוי"ו דל"ש טעם הנ"ל וכן מצאתי בב"ש ודחאו דמשום לא פלוג: מה שנסתפק הנ"ש באם נשתנה שמו מחמת חולי ומת מחמת אותו חולי איך כותבין בגט של בנו שם השינוי של אביו אי קודם אן אח"כ נראה כמ"ש שם בעצמו אך לא מטעמי' רק דכיון דלא נקרא בשם זה כלל א"כ דעת הב"י לחד תירוץ דא"צ לכתוב אותו שם כלל ואף לתירוצא בתרא עכ"פ אותו שם אינו עיקר להשם הראשון כיון דלא הועיל ועיין בשו"ת התוי"ט והח"מ שם ומהתימה שהנ"ש לא הזכיר דברי הב"י כלל ועיין בב"ש שם וע"כ העיקר דיש לכתוב השם השינוי בסוף דמתקרי ומ"ש אח"כ דאם נשתקע שם הראשון דיש ליתן ב' גיטין עיין בב"ש דמסיק דא"צ ליתן רק גט אחד ומ"ש דאם נשתקע שם השני דודאי א"צ לכתוב רק שם הראשון תמהתי דכ"כ בתירוץ הראשון ועיין ב"ש ס"ק ל"ה ואולי נשתקע שאני דהיינו שכבר נקרא בשם זה רק שנשתקע אח"כ משא"כ אם מת מחמת אותו חולי ולא נקרא בשם זה כלל ועיין בשו"ת חוט השני סי' ט' י' י"א מ"ש לענין שינוי השם:

ואם יש לו שני שמות ונקרא בשניהם יחד כשר כ"כ הרמ"א והיינו אם נקרא בב' שמות במקום אחד ובנ"ש הקש' הא שם החולי כותבין השני עיקר ולא ידעתי מאי קושיא שאני שם החולי דעיקר השם השני ולכך מקדימין אותו וכמ"ש בת"ה סי' רל"ד וכמו שהשיג בד"מ על הב"י שרצה להשוות דברי הת"ה עם המהרי"ק אבל כאן מיירי שנקרא בשני השמו' מעת הליד' ולכך צריך לכתוב שניהם ועיין בב"ש ודעת הלבוש דיש לחוש שמא יסברו ששני בני אדם מגרשין ואפשר שלכך כתב הרמ"א לשון כשר וע' בב"ש. והנה הב"ש כתב דאם נקרא משה ליב כותבין משה יהודא המכונ' ליב ואין לחוש שמא יסבור דקאי על משה דמסתמ' קאי על מה שלפניו בלבד ועיין בנ"ש ובאמת קשה למה לא נחוש דקאי על לפני פניו ובאמת בנ"ש לא כתב מטעם זה רק מטעם דא"כ היה כותב משה המכונ' ליב דמתקרי יהודא כמו ביעקב וואלף שם. ואין לומר דלכך כתב כן משום דוואלף קאי על שניהם משום דא"כ הי' לו לכתוב משה המכונ' ליב ויהודא המכונ' ליב ואף דיש לומר דרצה לכלול שני שמות ביחד מכל מקום נרא' לי כיון דעיקר מה שמכונה ליב או וואלף הוא דכל שנקר' יהוד' או בנימין נקראים כן א"כ אי משה ג"כ מכונה ליב א"כ מסתמ' יהוד' לא מכונ' ליב דלמה נכנהו שני פעמים אמנם בכ"ז צ"ע גם דברי הנ"ש אבל מ"ש הב"ש בשמו לא כתב כן רק אם נקרא בשם וואלף יעקב ומהטעם שכתב שם וע"כ צ"ע דברי הב"ש והנ"ש ולענין היאך כותבין המכונ' האריך הנ"ש והקש' על הב"ש אבל לא ראה תשובתו בשו"ת גאוני בתראי דשם הקשה כן בעצמו ע"ש. ולפענ"ד הי' נראה דאם יוצא השם מן השם לה"ק כותבין המכונ' כמו ליאון דיוצא מיהודא ושפיר הוה כנויו משא"כ אם שם לעז הוא בפ"ע כותבין דמתקרי ולכך בשם עכו"ם דניהו דקורין קרוב לשם יהדות אבל אינו יוצא מזה לכך כותבין דמתקרי וגם מ"ש הרמ"א דכותבין מתקרי מיירי ג"כ באופן זה ומ"ש המהר"ם מינץ המכונ' זעמיל היינו דניהו דנקרא ע"ש יופיו אבל זעמיל יוצא משם שלמה כמו זלמן וז"ב. והמכונ' נראה דהוא מלשון הכתוב לא ידעתי אכנה והוא לשון העלם כי ע"י הכינוי נתעלם שמו העיקר כמו שכתוב הצהר התיבה בתיבות הפעלים אות ל"ט ע"ש:

מה שהקש' הנ"ש על הב"ח דכתב בשם הריב"ש דאם כתב דמתקרי על שם הנתינה כשר בדיעבד והשיג דהא מקום הנתינ' עיקר וגם בריב"ש לא נמצא כן הנה לפי מה שפירש הב"ש דברי הב"ח דשם הטפל קורא הב"ח מקום כתיב' ושם עיקר הוא מקום נתינ' דזה צריך לכתוב א"כ שפיר הביאו כן בשם הריב"ש דשם נמצא כן כמו שהביא הב"י משמו: ואם נשלח ממקום שכותבין וכל שום למקום שאין כותבין כן פוסל הנ"ש אף בדיעבד והנה הב"ש ס"ק א' כתב דכשר במקום עיגון גם מ"ש הנ"ש דבזה לא מועיל מה שיכתוב

הרב כתב למקום ההוא דהיכ' דשייך חשש פיסול לא מועיל זה ע"ש לא ראה דברי המהרש"ל שמכשיר אם המסדר יכתוב למקום נתינ' שנשתנה שמו מחמת חולי הובא בב"ש סי' קל"ד אף דשם ג"כ איכא חשש פיסול. מיהו נראה קצת ראיה להנ"ש מש"ס מנחות דף מ' דקאמר ולכתוב דסקיא אנן אדסקיא נסמוך וניזל ע"ש ברש"י ויש לדחות. שוב ראיתי בש"ס שם דמסיק דסומכין ע"ז:

הב"י כתב בשם הקונטריסין דאם נשתקע שם הראשון דצריך ב' גיטין וכתב הב"י דאין לומר שיכתבו יחד כמ"ש בקונטריסין גבי אשה ששמה רבקה וע"כ משמע דדעתו לכתוב ב' גיטין וכוונתו במ"ש דאין לומר שיכתוב יחד (כמ"ש בקונטריסין) היינו שיכתוב שני השמות ביחד בגט וע"ז כתב כמ"ש בקונטריסין היינו דשם כתב דשם הנשתקע אין כותבין בגט דלא ידענו מאן הוא וע"כ כוונתו דמספק יתן ב' גיטין אחד בשם השני ואחד בשם הראשון וז"ב והנ"ש במ"כ נסתבך בזה והבין דכוונתו ליתן שניהם ביחד וע"ז הקשה דאין נותנין שני גיטין כאחת והדבר ברור כמ"ש גם לדבריו לא ידעתי מ"ש הב"י כמ"ש בקונטריסין דמה ענין לזה. מיהו גוף דברי הקונטריסין שהביא ראיה לזה מהא דכתיב לא יקרא עוד שמך יעקב ואפ"ה מצינו דנקרא אח"כ יעקב תמה אני הא אמרו בברכות שאני התם דאהדריה קרא וא"כ אין ראיה משם דשם לא נשתקע כלל דאהדריה לקרותו בשם זה וצ"ע על הב"י שלא הרגיש בזה:

עיין נ"ש שהאריך לענין אם כותבין רב על אביו והב"ש הסכים עמו ע"ש.

ועיין בש"ג פרק הזורק שכתב דיש לכתוב:

בחידושי הגרשוני מקשה על הא דכתב הרמ"א דאם לא כתב שם הנהר דכשר והא בשינ' מקום עמידה פוסל הרב ומחלק דמקום עמיד' יותר עיקר ואח"כ מקשה ממהרי"ק דמדמה מקום עמידה להנהר ע"ש ובנ"ש שנרגש מזה ועיין עוד שם בחידושי הגרשוני מ"ש בסי' קכ"ט סעיף ד' בהג"ה כן הקשה הב"ש ג"כ ע"ש ומתרץ גם מ"ש בסעיף ה' עיין בט"ז וב"ש גם מ"ש בסעיף ז' לענין אם יש להם כינוי כותבין אחר כהן וכתב דזה דוקא בכינוי לא בדמתקרי וכ"כ הב"ש:

בפסקי מהרא"י סי' ז' כתב דגם בימי האמוראים היה פסול אם לא כתב כהן מדאיבעי' אם מעלין משטרות ליוחסין והב"י תמה דלמא התם דאיתרמי כשכתב ולא דצריך לכתוב. והנראה דהנה לכאור' קשה מאי קא מבעיא אי מעלין משטרו' דלמא אשטרא קא מסהדי והא דעת הרמ"א בשו"ת סי' קנ"ג דאם שם העיר בשטר אף דמה"ד א"צ לכותבו כל ששינה פסול וא"כ ה"ה לענין כהן ע"כ דמסהדי גם ע"ז דאל"כ הרי שינה דמה"ט פסול לגבי גט וע"כ דאמת הוא. אך באמת זה אינו דהא כל אבעיא הוא לענין יוחסין

וא"כ מיירי אף במוחזק שהוא כהן רק דלענין יוחסין צריך בירור ועיין ב"ש סי' ג' וא"כ שפיר כותבין כהן כיון שמוחזק סגי לענין השטר רק לענין יוחסין הוא דמבעיא לן וז"ב. אך עדיין קשיא דלמה הי' כותבו כל שאינו דבר ברור. אך מכאן מוכח דצריך לכותבו בשטרות וא"כ אף דכתב הרמ"א בסי' קכ"ח דיש לכנוס בספק חסרון מספ' שינוי אפ"ת כותבין כאן כיון דעכ"פ מוחזק הוא שהוא כהן וז"ב:

ובזה מיושב קושית התוס' שם שהקשו דא"כ היאך כותבין כהן במשולשין והא לאו אכולה מלתא קא מסהדי ולפמ"ש א"ש דשם במשנ' דלא היו כותבין עדן כהן כמ"ש המהרא"י שם סי' ו' ושפיר כל שכתבו בבירור היו כותבין דאל"כ למה להם לכנוס בספק שינוי:

ובזה מיושב דברי הטוח"מ שכתב דאם היו משולשין יכתבו סימן והקשה הב"י דלמה לא כתב שיכתבו כהן. ולפמ"ש אתי שפיר דבזמן הזה שצריך לכתוב כהן א"כ ממילא אין כהן סימן וכמ"ש ודוק. ובחידושי אמרתי בישוב קושיא זו דהנה ע"כ לא הוה שינוי רק היכא שצריך לענין השטר אבל בזה דא"צ להשטר והרי גם עדים לא מעידין ע"ז ולכך לא חשיב מענין השטר וכשר: ובזה יש לומר דהכי אזלא האי בעיא אי אשטר קא מסהדי ולא מעיד ע"ז או דלמא אכולה מלתא קא מסהדי וא"כ ממילא כל דאיכא שינוי פסול דאינם מעידים כמו שהוא:

ובזה מיושב מה שהקשו האחרונים דאף אי אכולא מלתא קא מסהדי הא הוה מפ"כ ורק לממון מועיל מפ"כ לכל השיטות ולא ליוחסין ולפמ"ש אתי שפיר דאם נימא אכולה מלתא קא מסהדי א"כ ממילא ע"כ צריך לעדות זה להשטר דאל"כ הוה שינוי וא"כ ממילא כשר דע"כ כהן הוא דהרי צריך לעדות זה לענין השטר. ובזה ממילא ל"ק קושית התוס' הנ"ל דשם צריך כהן לענין השטר שיהיה סימן ובזה בודאי אכולה מלתא קא מסהדי דאל"כ הוה שינוי דאינו סימן ופסול דלא נדע למי הלוה:

ומה שהקשה הט"ז מדברי התוס' שכתבו דשם בודאי אכולה מלתא קא מסהדי דהרי צריך לענין השטר וא"כ ממילא כאן מיירי ע"כ דא"צ להשטר וע"כ דא"צ לכתוב כהן לפענ"ד ל"ק דהכי מחלקי דשם צריך לענין עדות השטר גופא וכאן ל"צ לענין השטר רק לידע שהוא כהן ודי שמוחזק שהוא כהן או שכותב בעצמו שהוא כהן והתוס' לא כתבו רק דשם צריך לידע שהוא כהן וז"ב. ולפ"ז עכ"פ בזמן הזה אין סימן בכהן רק בשום סימן אחר דלא כמהרא"ש והנ"ש:

כ"ג בן יצחק הלוי הנ"ש האריך לכתוב הלוי על אביו דאז קאי על שניתם ואין צורך לאריכות דהדבר פשוט כן דלמאי ניחוש דאי יאמרו דלא קאי הלוי לבן הא מסתמא קאי

על מה שמיירי בי' כמו בשליט"א המבואר בחו"מ סי' מ"ט ועל האב פשיטא דקאי דאל"כ הי' לכתוב בשם בן כינוי ובלא"ה מסתמא אם האב כהן הבן ג"כ כהן או לוי ואינו דומה לשאר כינוי דיש להסתפק על מה קאי וכן הסכים הב"ש בפשיטות:

ואם לא כתב בגט הכהן פסול כמ"ש המהרא"ש סי' כ"ב ומה שהביא הנ"ש מהר"י מינץ שהצריך ב' גטין תמהתי דבזה כבר הניח הרמ"א בצ"ע ומטעם זה פסלו אמנם הט"ז שם ס"ק ט' הביא דברי הב"י שדחה דברי הת"ה והוא הקשה עוד וכבר ישבתי לעיל ובס"ק יו"ד הקש' קושית הב"י מדעתא דנפשי' גם מ"ש שם דראיית המכשירין הוא מהמשנ' דיכתבו כהן אלמא דאין כותבין כהן לא ראה דברי הת"ה בפסקיו סי' ז' שכתב דבימי התנאים לא היו כותבין כהן בגט אבל באמת היש מכשירין הוא הב"י כמו שנרשם המ"מ שם ובאמת שבמקום עיגון גדול יש להכשיר דלא גרע מחניכתו כמ"ש הב"י והט"ז ודחה דברי המהרא"ש שם ע"ש:

וכל שום וחניכה. הרמ"א כתב בסי' קכ"ו ס"ל דנהוג לכתוב החניכה קודם העומד והדבר פשוט דקאי בין על החניכה דהיינו המכונ' או דמתקרי דגם זה הוה חניכה או במקום דכותבין וכל שום דהיינו במומר והטעם דבמדינות אלו אין כותבין שם מקום הלידה רק העמיד' לכך יש להקדים החניכה קודם העומד כמ"ש בפסקי מהרא"י סי' רמ"ז וז"פ ובנ"ש האריך בזה דאין כאן פלוגתא ובאמת שדעת המחבר דיש לכתוב העומד קודם וכל שום אף במקומות האלו וז"ב:

ע' נ"ש [אות י"ג] האריך בדברי רמ"א סי' קכ"ה סעיף ו' שכתב וי"א דאין להפריד אותיות אם נוגעין והיינו אף בשאר אותיות ומטעם דלא דמי לתפילין וס"ת דשם יש בהן קדושה משא"כ גט כמ"ש הח"מ וב"ש ולפ"ז לפמ"ש כאן ברגלי ה"א וקו"ף דבמקום עיגון כשר מיירי ע"כ כשכבר נתן הגט כמ"ש הב"ש וכבר הרגיש הח"מ והב"ש שם. ולפענ"ד דברי הרמ"א נכונים דמ"ש דבשעת הדחק כשר בצוה הבעל היינו דוקא אם הבעל לפנינו דאז יכולים לכתוב אחר ורק שהוא שעת הדחק ואין שהות לכתוב אחר מכשיר לתת אחר אבל באין הבעל לפנינו וא"א לכתוב אחר בשום פנים בזה מכשיר הרא"ש בדיעבד במקום עיגון דוקא וזה מ"ש רמ"א לקמן סעיף ט"ז דאף ברגלי ה"א וקו"ף מכשיר במקום עיגון והיינו כשאין הבעל לפנינו ול"ל לדחוקי דמיירי כשכבר נתן הגט כמ"ש הב"ש רק דשם מיירי כשאין הבעל לפנינו וזהו דרמ"א כאן כתב בשעת הדחק ושם כתבי במקום עיגון והא דצריך כאן שעת הדחק הוא על גוף התיקון ולמה לא נכתוב גט אחר ואף דבס"ת מועיל גרירה גבי גט ס"ל לרב דלא מועיל וכמ"ש הח"מ ובזה מיושב קושי' הב"י על הרא"ש וכשתעיין בכל המקומות תראה שדברי נכונים:

[ו] הרא"ש בתשו' כתב דאם לא היו ווין ארוכין אין יכולין להאריכה אבל אם הבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו ואם יש בו תקנת עיגון יאריכו ב"ד הווין כי מסתמא הבעל צוה לכתוב כהוגן והיינו דס"ל כהעיטור דרק אם בא בעל ומערער הוא דפסול וא"כ מסתמא לא חיישינן שמא יבא ויערער אבל אם אין הבעל רחוק חיישינן שמא יבא ויערער והא דכתב הרא"ש גבי ולורכי' דאם התינוק יכול לקרותו כשר היינו כשידעינן שאין הבעל כותב או הסופר כותבו על פיו דאז לא יכול לערער דכוון לקלקלה דהרי הוא צוה לתת גט כדינו אבל כשאין נודע חיישינן שמא הבעל כתבו כדי לקלקלה לבד במקום עיגון דתלינן דהבעל צוה לכותבו כדינו:

ובזה מיושב קושית הב"י והב"ח והדרישה על הרא"ש גם מה שהאריך הנ"ש בזה ע"ש. ומ"ש הנ"ש והאריך אם סמכינן על שיטת העיטור כפי הנראה לא ראה דברי הש"ע סעיף כ"ב דמובא כל הג' דיעות ודעת הרמב"ם דאף בלא ערעור הבעל נמי פסול ולכך מחמירין גם מ"ש דולורכי' היינו גם בקריאתה והביא ראיה מוי"ו דויזתא הוא דבר חדש ומכל הפוסקים לא משמע רק דצריך להאריך בכתיבתה ולא בקריאתה גם בש"ס לא קאמר רק ולא לכתוב דמשמע דתלוי העיקר בכתיבה והראי' דגם גבי תפילין צריך להאריך בווין ובה' ולא אשתמיט חד לומר דצריך להאריך בקריאתה וע"כ דז"א ועיין במלמ"ל פ"ד מגירושין מ"ש בדברי הרא"ש וצ"ע:

כ נוהגין לכתוב הגט י"ב שורות הטעם עיין בתוס' גיטין ועיין בתוי"ט שם ובסמ"ג והתרומה נתנו טעם דכתיב זה ספר וזה בגימ' י"ב כמו דדרשינן זה י"ב לוג והרב בעל ק"ע חשב שהוא חידש זאת אבל כבר קדמוהו רבנן. והרא"ש כתב שנוהגין לפסול בארצינו אם יש בו יותר מי"ב שורות והיינו דמדינא בודאי אינו מעכב כמו שמוכח מכמה מקומות בש"ס וכמו שכתב בעצמו בפסקיו דכשר ורק דכיון דנהגו כ"ע לכתוב רק י"ב שורות וזה חסר או יתר מסתמא איכא בו ריעותא ופסול ולכך במקום עיגון מכשיר וז"ב ומיושב כל הקושיות שהתלוננו עליו האחרוני':

כד ואין כותבין בקנה של ברזל כתב הלבוש דהטעם משום דקנה של ברזל הוה חקיקה ואח"כ הדיו הוה כתב ע"ג כתב ואף דמבואר בא"ח סי' ל"ב דאם מקצת אותיות נטשטשו דמותר להעביר עליהם קולמוס שאני התם דהם אותיות קיימים רק שנטשטש במקצת משא"כ הכא וז"פ והג"פ נתקשה בזה בחנם: (כח) ולא יכתוב רק בימין הנ"ש הקש' על הט"ז ביו"ד סי' רע"א ובאמת גם הגה"מ פ"ב מתפילין כתב כלשון הט"ז אבל הכוונה באמת להיפך דקשירה ילפינן מכתיבה ומכל מקום לענין גט בודאי אין קפידא כמ"ש הח"מ וב"ש: [כט] והבעל לא יכתוב לכתחלה הגט בעצמו כתב הנ"ש דהוא מטעם דלא

יבא לערער כמ"ש העיטור והתימה שכבר כתב כן הב"י בסוף הסימן טעם זה ועיין בח"מ וב"ש והט"ז חולק על טעם זה ומהרי"ק כתב הטעם משום דאתי לאחלופי והט"ז לא הביאו:

ל הנ"ש האריך אם צריך לערות וכ' דטעות בש"ע שכתב או הך'. ולא ידעתי למה דהא גם על ך' קפדינן שלא יכנס באויר כדאמרינן בב"ב דף קס"ו ואם לא קאי על זה לא ידעתי על מה קאי ואולי ט"ס בדבריו:

מה שהקשה הנ"ש על המחבר סי' קכ"ה סעיף י"ח עיין בח"מ וב"ש שם: אם שינה שם האב כתב רש"י הובא בב"י דאין לכתוב גט אחר כל שנשאת כבר והקשה המגיה במלמ"ל פ"י מגירושין הא בפסול דרבנן אין לחוש כמ"ש הבני יעקב ע"ש ולפענ"ד דדוקא היכא דמה"ת כשר בזה ורק דרבנן גזרו בזה אין לחוש משא"כ בשינה דגם מן התורה אין לשנות רק שכשר בשינה בזה יש לחוש לזילותא ודו"ק:

מח יש לתת הגט בעשרה כ"כ הב"י סי' קל"ג והנ"ש נדחק בטעמו ולפענ"ד הטעם כמ"ש הרמ"א בסי' קל"ו דיש לתת הגט בפני רבים כדי שידעו אם יש שנים ששמותיהם שווים ולכך נוהגין לגרש בעשרה וז"ב:

מט מ"ש הרמ"א דאין לגרש בלילה והנ"ש הקשה דא"כ אמאי מותר ליקח שכר בטילה כן הקש' הב"ש והח"מ. ומ"ש דאף אם רק הקהל התפללו ערבית דאינו רשאי ליתן גט הנ"ש האריך בכמה מקומות דלא נחשב ללילה ואינה דומה דכאן משום דין קאתי עלה ודין פשיטא דאסור לאחר שהתפללו הקהל ערבית ומ"ש הנ"ש דמ"כ בשם הב"ח דבשעת הדחק יכול ליתן הגט בלילה כן מבואר בסי' קנ"ד במחבר ורמ"א ומ"ש מתוס' סנהדרין בפרק נגמר הדין וכוונתו דכתבו דנותנין גט בלילה כבר קדמו הרדב"ז בראיה זו ועיין בשעה"מ הלכות גירושין. ובגוף החילוקים עיין בש"ך יו"ד סי' שע"ה דיש לחלק בין א"ד לדרבנן:

נ אם כתב בגט ארוסה אנתתי דעת התה"ד דפסול לכתחילה וראייתו מהא דאמרו גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה והשתא למה כותב ארוסה כלל בגט וא"ל דמיירי דכ' כן דז"א הא הש"ס קפסיק ותני והשתא אכתי קשה (היכא) דלא נכתב ארוסה מא"ל וע"כ דצריך לכתוב כן והאחרונים דחו דבריו דהגזירה הוא שמא יכתוב כן ולכך גזרו על כל גט ארוסה ולפענ"ד נראה ראיית התה"ד דלכאור' צריך להבין הא דאמרו ארוסה מי אית לה פירי ומאי קושיא הא הסופר כותב טופסי גיטין שיהיו מוכנים ודלמא לכך אינו כותב הזמן דשמא יצטרך לגרש מן הנשואה ולכך אינו כותב זמן בגט אך ע"כ צ"ל דכיון דבגט ארוסה צריך לכתוב ארוסה וא"כ ע"כ כותב ארוסה וא"כ לא יוכל לגרש נשואה לכתחל'

כמ"ש הב"י דגט ארוסה לנשוא' פסול וא"כ קשה ארוסה מי אית לה פירי ובגט ארוסה למה כותב זמן וע"ז משני גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה והיינו דאם נכתב בעת אירוסין שפיר יכול לגרש אח"כ כמ"ש הט"ז ולכך אינו כותב בו הזמן ובזה נדחה מ"ש הב"י דיש לומר דכיון דסומך ע"ד שיגרשנ' לאחר הנישואין א"כ כותב אנתתי דזה אינו דא"כ למה לי הטעם דגזירה ת"ל דהוא כותב נשואה עבור שיהי' ראוי לארוס' ולנשואה:
ובזה יש ליישב דברי ר"ת שכתב דאם העדים יראו שכתב ארוסה יסברו שהיא ארוסה עדיין ומאי סברא היא זו והלא לענין לקוחות כתב בעצמו דידקדקו וידעו שניסת:
ולפמ"ש אתי שפיר דעדים כיון שרואין שמגרשין בגט ארוסה יסברו שהיא ארוסה דמסתמא לא יגרש בגט שכתוב ארוסה לנשואה לכתחילה והא דבאמת אין מגרשין לכתחלה נשואה בגט שכתב ארוסה הוא מטעם שלא יאמרו גיטה קודם לבנה ועדים יחשבו שבאמת ארוסה היא:
ובזה מיושב קושית התוס' שם שהקשו דלמה לי טעם זה ת"ל הא אינו מוכח מהגט הזמן ואיכא חשש משום פירי והיינו אף דהלקוחות יודעין אבל לא מתוך הגט. ולפמ"ש אתי שפיר דאי לא מטעם זה אמאי יהי' פסול והא עדים לא יחתמו לו דחזו שהוא מוקדם כקושית התוס' וא"ל כתירוצם דעדים יחשבו שעדיין היא ארוסה והיינו כמ"ש דמסתמא לא יגרש בגט ארוסה לנשואה דז"א דאי לא אמרינן הגזיר' אמאי אסור והא כדין נכתב בשעת הכתיב' דהי' ארוס' ואף דאח"כ נשואה היא מאי חשש איכא לא משום פירי דיכתבו בפירוש שלא תגבה רק מן הנשואין ולא משום גזירה ויש להאריך בזה ואכ"מ ועיין ש"ס גיטין דף כ"ט ע"ב אגלאי מלתא דארוסה הואי והא דלא נודע מקודם ע"כ שהיו כתוב בגט אנתתי ואפ"ה כשר:
ובלא"ה יש לומר דממנ"פ אם כשר גם לנשואה א"כ הי' יכול לכתוב הזמן בגט ארוסה וכשר גם אח"כ ולחשש פירי ליכא וע"ז קאמר דהגזירה היא משום שמא יאמרו ולכך לא כתב הזמן ועיין בשו"ת ח"ץ לענין אם נתגרשה קודם שנבעל' איך כותבין ועיין במלמ"ל פ"ד מגירושין מה שהביא בשם המהר"א ששון ע"ש, ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' רכ"א שכתב ג"כ להכשיר אם כתב בגט ארוסה אנתתי והביא שגם הרשב"א בחידושיו מכשיר:

נג מה שהקשה הנ"ש על המ"ב דבנותן קנסות שישאו זא"ז לא התירו רק בדיעבד והקשו דהרי זה טוב יותר מאם יגרש בתנאי ע"ש הנה בזה פשיטא דטוב יותר מגט ע"ת רק דכוונת המ"ב שם להוציא ממ"ש הסמ"ע שם דגט בקנס הוה ג"כ ע"ת כמוזכר באורך שם סי' ע"ה ובשו"ת מהר"ם לובלין ולכך כתב המ"ב דבזה כשר בדיעבד וה"ה דאף לכתחל' אם לא היו בעת הגט רק אח"כ:

נח הנ"ש האריך בדבר הגט שנותנין גוזרין בחרם ר"ת שלא לערער אי רשאין לערער כשנראה לו פסול באמת בגט והעלה דפשיטא דלא חל ע"ז החרם ע"ש והנה זה פשוט דאין החרם חל בכה"ג ולית דין צריך בשש. אמנם מה שהקשה הנ"ש משו"ת תה"ד בפסקיו סי' מ"ז דכתב דחל החרם אף שערער כהוגן יפה טען אבל לא יפה פירק דבמהרא"י שם מבואר בהדיא בסופו דהחרם חל עליו כעת ע"ש. אבל לפענ"ד נראה לחלק דכל היכא דהוא מוצא דבר חדש מה שלא עמדו עליו המסדרים בזה שפיר מותר לערער ואולי באמת מצא דבר מה שלא עמדו עליו ולא לאדם השלטון שלא יטעה אבל שם דכל עיקר הפלפול אם לכתוב לנוכח וכבר ספק הרב מהר"ם שם ע"ז כאשר כתב הת"ה שם שחפשו בש"ס ופוסקים ועלה בהסכמה שלא לשנות נוסח ואח"כ עמד אחד ומערער בכה"ג הרשות נתונה ביד המסדר כיון שכבר פסק הדין כן ואף אם יטעון כדין אין שומעין לו כיון שכבר נעשה מעשה ואף אם אומר לך על שמאל שהוא ימין על פי התורה אשר יורוך וז"ב:

ובזה מיושב גם מה שהקש' משו"ת מהר"ם מינץ סי' ל"ז ע"ש משום דהתם כבר עשה מעשה בגט ראשון וחלק עליו ועלה בהסכמ' שיכתוב משולם המכונ' זלמן והמכונ' זעמיל וכן עשה וכאב כן בגט א"כ שפיר כתב לו בגט אחר דאם יערער הוה מערער וחל עליו החרם וכן הוא מ"ש המ"ב ס"ס ע"ה כנ"ל ברור ועיין במהרי"ט בשניות סי' וא"ו לענין תשובת הת"ה הנ"ל:

ומ"ש דא"צ להחרימו מחדש רק שחרם ר"ת חל עליו הנה הר"ת כתב בקידושין דף כ"ח דהא דאמרו כל הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי לא שהוא בנדוי רק שצריך לנדותו מחדש והביא ראיה מדשמתיהו שם ע"ש וא"כ ה"ה הכא. ואפשר דיש לחלק דשם לא אמרו רק דיהא בנדוי וכן במוציא זרע לבטלה אמרו כן וא"כ לא נידהו עדן משא"כ כאן דכבר החרימו כל מי שיוציא לעז. על הגט א"כ כל שהוציא לעז הוא בחרם וכמו חרמו של יהושע דחל אף דלא החרימו מחדש:

ומ"ש דמ"כ חרם אותיות רמ"ח דנכנס בגופו של אדם כן הוא במדרש תנחומא פרשת קרח כל המאמר וכ"ה בש"ס מ"ק דף י"ד שחרם אותיות רמ"ח דנכנס בגופו של אדם ואם חזר הוא רחם כן ירחם ד' עלינו ברחמיו המרובים בקרב אמן:

סדר שמות

סו אברהם כתב הב"ש דאם נקרא אברם וא"י היאך נקרא לס"ת תליא בפלוגתא שרה שארקא דדעתו דיש לכתוב שארקה והט"ז כתב דיש לכתוב שרה דהנקודו' שוות ולא

הבינותי דשם הטעם של הט"ז דהכל יודעין ששארקה הוא מן שרה כיון דהנקודות שוות משא"כ כאן דניהו דיוצא משם זה אבל כיון ששני שמות הם ושמא נקרא ע"ש סבה אברם כמ"ש המהרש"ל ואפשר דלו יהי כן בכל זאת כיון דאין השינוי ניכר כשר ובלא"ה יש לומר דמן הסתם תולין שנקרא בשם אברהם אבינו ע"ה:

אלעזר ואם נקרא לאזר ולס"ת קורין אותו כן ורק שחתם בשם אליעזר כתב הט"ז דיכתבו אלעזר ואני חוכך כיון דמ"מ חותם עצמו אליעזר וחתימתו משונה מקריאתו:

אליהו מסתמא יש לכתוב בוי"ו ואם חתם עצמו ברשימה לאחר שכתב אלי' דעת הס"מ דכותבין בוי"ו והס"ש כתב דכותבין חסר דאין כותבין רשימה על שתי אותיות ולפענ"ד אין מזה ראיה משום דבני אדם זהירין במכתבם שלא לכתוב שם ד' וא"כ אם יכתבו גם ה' יהי' שם יה ופן יהי' מונח אח"כ באשפה דמש"ה כותבין שלום חסר במכתב כמבואר בש"ע יו"ד סי' רע"ו ולכך כותבין גם רשימה וגם שם אל אינו במשמע דהרי כותבין רשימה כנ"ל והנ"ש הקשה מ"ש משם ירמי' דכתב הת"ה דאם נמצא אחד דשמו ירמי' בלא ה' הי' כותב ב' גיטין ולא אמרינן דמסתמא נקרא ע"ש הנביא ולפענ"ד אפשר כיון דירמי' אתרע בי' מלתא דקראוהו צרות רבות דבימיו נחרב הבהמ"ק לכך אפשר דיראו לאסוקי בשמי' ועוד שבש"ס נמצא כמה פעמים ר' ירמי' בלא וא"ו וגם על אותו ירמיהו נקרא בקיצור ירמי' לכך כותבין כן וכמו בחזקי' כמ"ש הב"ש שם:

אושיעיה יש שכתבו בה"א ואם כתב באל"ף דעת הב"ש דלא פסול כיון דאינו ניכר במבטא אם בה"א או באל"ף וכתב הבי"ש דמכאן יש ללמוד דאם כתוב בס"ת א' במקום ה' כשר משום דהוא מן אותיות המתחלפים אף דניכר במבטא ובמח"כ ל"ד לכאן דכאן כיון שהוא ממתחלפים ויהי' ניכר דזה הוא המגרש די משא"כ התם דכל אות יש לו סוד וכוונה ח"ו להכשיר בשביל דהוא מתחלף והצ"ץ דמכשיר כבר חלק עליו אא"ז הח"ץ בתשובה ע"ש ודבריו נכונים ובמדרש רבה חתם שמו כמ"ש הרוקח ומשם יש ללמוד היאך נקרא ועיין ברוקח שתיבות ואהי' אצלו שעשועים עולה רבי הושעי' רבה:

אדא הנ"ש הביא דברי הב"י דכל שם שהוא לה"ק יש לכותבו בה"א וכל שאינו לה"ק באל"ף וסימנך אדא בר אהב' ותמהני דלא הביא מה שהב"י חלק ע"ז וכתב דבדיעבד אין קפידא בכל אלו ובתשובותיו האריך בזה:

אקסיל ראד עיין בב"ש ועיין בסוף שו"ת חוות יאיר תשובת הגאון מהר"ם אופנהיים בזה וכתב דברים רחוקים בטעם השם הזה ועיין מ"ש הח"י שם ודבריו נראים:

בנימין הנ"ש האריך אם לכתוב מלא או חסר ותמהני הא בש"ס מבואר כמה תנאים דנקראו בנימין ובב"ב דף יו"ד אמרו על בנימין הצדיק וכן ר' בנימין בר יפת בשבת דף נ"ו

ועיין ברא"ש בשבת מלא וכן בנימין רעיא ובכלם נכתב מלא ומסתמא נקראו על בנימין כמ"ש גבי חזקי' והרי דהוא חסר ולא שייך לומר דבכל הני ט"ס ומה שהאריך הנ"ש בהקדמ' בדברי הרמב"ם בכלי המקדש כבר האריך בזה האלגזי וכל הגדולים והשכנה"ג ועיין בכנסת יחזקאל סי' א' מ"ש בזה:

בנימין המכונה בינוש דעת הט"ז דצריך לכתוב המכונה בינוש אבל בונא א"צ לכתוב המכונה ולא כתב הטעם ולפענ"ד הטעם דבינוש כותבין בצר"י ואין הנקודו' שוות לכך כותבין המכונה משא"כ בינא דהיא בחירי"ק והנקודות שוות וכמו שרה שארקי שכתב הט"ז דא"צ לכתוב רק שרה והנ"ש הקשה דהא בינא יש לו כינוי אחר ע"ש ובב"ש מ"ש בזה:

גדליה דעת הט"ז דיש לכתוב גדליה דלא גרע מכינוי וכמו בחזקיה והב"ש השיג דשאני בחזקיה דהש"ס מכנה כן חזקי' בלא וא"ו משא"כ כאן והמגיה בט"ז דכינוי שלנו הוי ככינוי שלהם ואין זה השגה דאם הש"ס מכנה הוה כינוי הרגיל משא"כ בכינוי שלנו ובלא"ה הש"ס הוה בקי בכינוי משא"כ אנו מקצרים ולא מכנים והראי' דגם באליהו אין אנו קורין אליהו ע"כ. אינו רק קיצור מיהו לפענ"ד נמצא גם בש"ס ר"ה ות"ל דהו"ל יום שנהרג בו גדלי' וכן בשבועות דף כ' גדלי' בן אחיקם הרי דהש"ס מכנה כן ובלא"ה כוונת הט"ז דנמצא במקרא גדלי' בלא ו' א"כ אף שזה נקרא ע"ש גדליהו בן אחיקם לא גרע מכינוי כיון דבמקרא נמצא כן:

גרשון וגרשם הוה שני שמות משום דנכתב שניהם בכתוב והקשה בס"ש מ"ש מחזקיהו וחזקיה דהם ג"כ שני שמות ואפ"ה כתב בת"ה דהוא כינוי לחזקיהו ע"ש ובב"ש ולפענ"ד נראה דבשלמא שם בחזקיה שפיר הוה כינוי לחזקיהו הנמצא בכתוב ואמרינן דאחרונים שבימי הש"ס מסתמא כינו על שם חזקיהו משא"כ הכא דהם שני שמות ממש דגרשם בן משה וגרשון בן לוי אטו נולדו כאחד ולא ידעו זה מזה והיאך שייך שכינה לשם גרשם. עוד נראה לי דמש"ה לא הוה כינוי לגרשם דמצינו במדרש דבני הראשון נדב משה לע"ז ומסתמא לא אסקו בשמייהו רק אם נודע בפירוש כן ותדע דבזמנינו לא נמצא רק גרשון בנון ולא גרשם במ"ם וע"כ משום דלא אסקי' בשמי' ועיין בש"ס חולין דף צ"ח נמצא אידי בר אידי בר' גרשם במ"ם ועיין בביצה דף כ"ה: הלל לפענ"ד נראה דכותבין חסר כיון דבש"ס נמצא הלל חסר והוה כמו כינוי וכמו בחזקיה מיהו כמדומה דבקצת מקומות נמצא בש"ס הילל מלא וצ"ע ועיין בנ"ש ובב"ש ועיין בש"ס סוף המצניע כתוב הילל ביו"ד וצ"ע ועיין במ"ש בגליון הט"ג הישן:

הונא אם באלף או בה"א עיין בנ"ש וב"ש וקצת נראה ראיה דיש לכתבו באלף מהא דאמרו בקידושין פ"א המנונא קרנונא ע"ש ברש"י ותוס' ומסתמא גם הונא באל"ף ועכ"פ המנונא ודאי באל"ף ולא הובא בסדר גיטין כלל: העשיל צריך לחקור אם שם הקודש הושע או יהושע כ"כ בנ"ש והנה ראש משפחתי הגאון רשכבה"ג מו"ה העשיל ז"ל והיה שם הקודש שלו יהושע ובמדינתינו מסתמא קוראין על שמו גם שם הושע אינו בנמצא במדינתינו כלל:

ואלק אל"ף באמצע וכתב הנ"ש ומהר"ם בזה כתב ולק בלא אל"ף ע"ש אבל אין סתירה כמ"ש הר"ש הובא בב"ש דאם קורין הוי"ו בקמץ יש לכתוב באמצע אלף אבל כשכותבין בפת"ח א"צ אל"ף ולכך הגאון הסמ"ע חתם בלא אל"ף משום דבמדינתנו כותבין בפת"ח. והנה המהרש"ל כתב דבמדינתינו יש לכתוב פלק כמו שקורין אותו וכן פיבוש כמ"ש רמ"א סי' קכ"ט והט"ז דבמדינתינו קוראין בפ' וכן נראה בשם וישל דהוא פישל במדינתינו. מיהו יש להסתפק אם צריך לשלוח הגט ממדינה שכותבין בוי"ו למדינה שקוראין בפ' היאך יש לנהוג ונראה לי דמקום הנתינה עיקר כמבואר בסי' קכ"ט א"נ יש לכתוב למדינה דשם קורין בוי"ו וכמ"ש הרש"ל לענין שם חולי ואנכי הבאתי ראיה ממנחות דף מ' דאמרו דסמכינן אדיסקא אף בכרת דלא כנ"ש וכן בעיר פרנקפורט דקורין ג"כ בקצת מקומות בוי"ו ובקצת דפוסים כתוב ג"כ וורנקבורט יש להסתפק איך לכתוב כאן אם צריך לשלוח לשם:

זכרי' בלא וא"ו והנ"ש הקשה דהא נמצא זכריהו בוא"ו ג"כ ול"ק דשה זכרי' נמצא בש"ס ר' זכרי' בן הקצב בכתובות פ"א ושם נקרא בלא וא"ו והולכין אח"ז כמו בשם חזקיה וכ"כ הב"ש וגם זכרי' בן יהוידע נמצא בש"ס גיטין בהניזקין בלא ו' והוה כינוי וגם ר' זכרי' בן אבקילס שם בלא וא"ו:

זעליק עיין בתשובות צ"ץ סי' מ"ה מה שהביא בשם הב"ח ועיין בב"ש:

חזקי' דמתקרי חת כ"כ הנ"ש ואין דבריו נראים כמ"ש הב"ש רק המכונה: חיאל שם הוא במקרא אבל אין חוששין לזה דמסתמא נקרא יחיאל ב"ש. ותמהני דאמאי לא נחוש לזה כיון דנמצא במקרא ובראשית השקפה עלה בלבי כיון דעבר על חרם של יהושע חיאל בית האלי לכך לא מסקינן בשמי' ואח"כ מצאתי בנ"ש שכ"כ ומהתימה על הב"ש שלא הביאו ובש"ס נמצא יחיאל ומהם בעירובין דף ל"א ע"ב:

חנניה וחנניהו עיין בנ"ש הביא דברי רש"ל בנוסח אחר ממ"ש הב"ש בשמו ולפי דברי הב"ש ל"ק קושית הנ"ש ולפי דברי הנ"ש ל"ק קושית הב"ש ודו"ק:

חלוונא. עיין בנ"ש שהאריך מהיכן יצא זה השם וכמדומה לי שזה השם נמצא לאמורא בש"ס ומדרשים וצריך חיפוש ומצאתי בשבת דף קל"ט ר"י בר חלוון ובודאי נגזר משם זה:

טובי' כתב הרש"ל דנמצא במקרא חסר ג"כ ובמחברים נמצא ג"כ כן ע"כ יש לכתוב כן ותמהני למה לא סייע דהרי בש"ס כתובות נכסי לטובי' אתא טוביה וכן במכות טוביה חטא וכלם בלא ואו וזה אין סברא כיון דנמצא דטוביה חטא לא מסקינן בשמי' דאדם אין צדיק בארץ וגם דאנן לא נאמין לו לע"א דמש"ה זיגוד מנגיד ועיין בש"ס פסחים בע"פ וכן עוד בהרבה מקומות רב טוביה ע"כ ברור דיש לכתבו חסר כמו רב טוביה בר קיסנא: ידידי' כתב הת"ה דלרב דאמר דנחלק לשתים הי' כותבו שתים דמסתמא ר"ל כמו הללו י' דכותבו בשני שיטין אמנם ריב"ל פליג אך לא ברירא אי קי"ל כריב"ל נגד ר"ח ואמה המהרש"ל הא הש"ס קאמר ופליגא דידיה אדידיה וגם מאי ראיה לידידי' וגם אמאי לא הביא מדר"י ע"ש. והנראה דכוונת המהרא"י דבאמת בידידיה אינו מבואר אם נחלק לשתי תיבות רק דהוה כמו הללו י' לר"ח וא"כ אם ריב"ל פליג על הללויה ממילא גם בידידי' כמו בהללויה ולגבי ר"ח אין הלכה כר"י דהרי גם לגבי ריב"ל שהוא רבו של ר"י נסתפק הת"ה שם אם הלכה כוותי' ע"ש ומ"ש המהרש"ל שם דהלכ' כרבא הוא הולך לשיטתו דגרס לרבא ברישא אבל התי"ט חלק עליו בפ"ד מסוכ' ודבריו נראים עיקר כמו שהוא הגירסא לפנינו שם וכן הוא בילקוט בתהלים בהללוי' ועיין במהרש"א וריי"ף בח"א בפסחים שם והנה הב"י כתב דגם בידידי' בשני שיטין פסול כמו כדרלעומר וגם הת"ה לא כתב רק אם ירצה לעשותו עושה והיינו בב' תיבות והשיג הט"ז דלרב בודאי שרי אף בשני שיטין ולפענ"ד כוונתו דהבין בת"ה דמ"ש דרב סובר ג"כ דאם ירצה עושה היינו דגם רב סובר דאחת היא ואפ"ה אם חלקו לשנים כשר כמו כדרלעומר אף דשם אחת היא אפ"ה מותר לחלקו לשתים ה"ה בידידי' וא"כ ממילא דוקא לב' תיבות לא שני שיטין. ובזה יש ליישב גם דברי הב"י בפדהצור שכתב דמותר לחלקו לב' תיבות ותמה הב"ש עליו ולפמ"ש אתי שפיר ודו"ק: יקיר בלא יו"ד וכן נמצא רבינו יקר בטור חו"מ סי' ל"ד בלא יו"ד: יהודה יש מחלוקת איך כותבין והנה בש"ס הובא כמה תנאים דחתמו בה"א וכן מצאתי במדרש תנחומא פרשת קרח דיהודה ע"ש עצמו נקרא הרי דהוא בה' בין באמצע בין בסופו ועיין בסה"ד גבי רבי הביא בשם הקדמת באר אברהם בשם מג"ע דר' חתם עצמו בריש משניות דמאימתי גי' אני יהודה קדוש ואם אמת הדבר ש"מ דיהודה בה"א דו"ק ותשכח:

יאיר נראה דהוא ביו"ד ועיין בהקדמת הרוקח דתדשא בגימ' זה ר' פינחס בן יאיר ומשמע דיאיר הוא ביו"ד דוק ותשכח:
לימא מה שהשיג הב"ש על הנ"ש (בשם יהודא) ממה שחתם הח"מ בשם לימא לא הבינותי דהנ"ש לא כתב רק דיהודה הכינוי לימן דאל"כ הי' אומר רבא בר יהודא אבל מודה דשאר שמות יכול להיות הכינוי לימא ע"ש והח"מ הי' שמו משה:
מ"ש הנ"ש לענין מוש דא"צ לכתוב המכונה דעיקר שם משה הוא מוש דמוש הוא מים בלשון מצרי כמ"ש בלה"ק דלכך קראתו משה הנה הרב אבן עזרא בפירושיו לא כתב כן והוא בקי טפי בלשונות והעיד כן בשם הספרי קורות וכן מצאתי ברמב"ן על התורה פרשת מקץ על פסוק צפנת פענח וע"כ העיקר דצריך לכתוב המכונ' ועיין ב"ש אות מ' ועיין אברבנאל פרשת שמות: משלם מצאתי בבכורות דף כ"ד ע"ב ר"י בן משלם חסר (ובחולין דף מ"ו מוזכר המשולם בוי"ו) וכן עיקר ודלא כט"ז ועיין בשו"ת רמ"א סי' ב' ג' ד' שכתבו דמשלם חסר ועיין במס' תרומות פ"ו משנה ז' מוזכר עוד ר"י בן משלם ושם כתיב בוי"ו וצ"ע דבד"ה כתיב כמה פעמים שם משולם בוי"ו ועיין מגילה כ"ג ובד"ה סי' ט' כתוב כמה פעמים חסר ועיין נחמי' ח': עקיבא הנ"ש האריך איך כותבין באל"ף או בה' בדרושים והנה אין דעתו נוחה ללמוד דינים מכח רמז והעיקר נראה לפענ"ד באל"ף כמו שהוא בכל הש"ס עקיבא באל"ף ובפרט שבה' הוא לשון עקבה ורמיה והרי ליעקב שינו את שמו בשביל זה כמ"ש לא יקרא שמך יעקב ופירש"י שהוא לשון עקיבה ורמיה:
פנחס בלא יו"ד כנ"ל. מ"ש דבכל הש"ס נזכר ר' פנחס בלא יו"ד ר"פ בן יאיר פנחס אחוה דשמואל וכדומה ועיין בהקדמת רוקח דתדשא בגימטריא זה רבי פנחס בן יאיר ומשמע דפינחס הוא בי"ד דו"ק ותשכח:
פילטא עיין שו"ת מאיר נתיבים מ"ש בזה:
קים דמתקרי קדיש כ"כ הנ"ש בשם זקני הגאון מוה' העשיל ז"ל ע"ש עפ"י דרש קדוש יאמר לו מה קדוש קים וע"כ קים בחד יו"ד ודפח"ח ולפענ"ד יש לכתוב קדיש ע"ש הכתוב עיר וקדיש נחית מן שמיא או ע"ש הא דאמרו בשבת קדישא יתקרי וקראוהו כן כנ"ל:
והנה יש ספר מאמר קידושין להרב מוה' קים קדיש על חו"מ ואחד על ה"ש עיין שפתי ישינים אות מ' בראשון י"ב וצ"ע בגוף הספר:
שובתאי מהרי"ט כתב דגם שם שבתאי הוא לישראל והביא ש"ס ב"ק דף קי"א ואני כתבתי בגליון הב"ש דבביצה דף ל"ב מוזכר ג"כ שבתאי בר' מרינוס ע"ש] וכן מוזכר ג"כ בב"ק דף קי"ב ע"ב ר' שבתאי] ובשני מקומות בודאי אין לומר שהוא טעות דלא כב"ש

וכן מצאתי בנדה דף כ"ח מוזכר ג"כ שם ר' שבתאי ע"ש וכ"ה בב"ב פרק חזקת כמדומה או בסנהדרין סוף פ"ק ועיין יומא דף פ"ו נפיק מינה שבתאי אוצר פירי ועכ"פ נמצא שם שבתאי: שבנא בבי"ת כ"כ הב"ש ולא הזכיר דברי התוס' ר"פ שני דייני גזירות דחקרו בזה אי מסקינן בשמי' דרשע הי' ועיין בתוס' יומא סוף פ"ג מ"ש בזה וכוונתם שם מ"ש דבפז"ב משמע דשבנא האחרון רשע הי' הוא כמ"ש בכתובות דהרי גם האחרון השלים עם סנחרב ועליו אמרו קשר רשעים אינו מן המנין וז"פ והמהרש"א שם כתב דלא ידע משמעות שם ופשוט דכוונתם למ"ש עכ"פ צ"ע על הב"ש שלא נזכר כלל מזה:

שלמן כינוי ליועץ כי שלמן אינו שם לה"ק רק כמו סלמן נ"ש וב"ש ולא ידעתי הא בש"ס ברכות דף ל"ט ע"ב נזכר שלמן ואמר לו שלמה אתה ושלמה משנתך הרי דהוא שם לה"ק מן שלום או שלמה ואפשר שם נקרא בשי"ן ימנית וכאן מיירי בשי"ן שמאלית וצ"ע:

שמשון ובספר ב"ש נמצא בהקדמתו חרוזים שעשה על שמו שמשון בסמ"ך והיינו בשי"ן שמאלית ואולי נקרא שם באשכנז שמסין בס' וכן הוגד לי וצ"ע אמאי לא הזכירו זאת:

אבשלום עיין תוס' ר"פ שני דייני גזירות דאבישלום ביו"ד קרי דאבשלום בן דוד רשע הי' ולא מסקי בשמי' ומצאתי בחידושי תורת חיים בב"ב דף ס"ח גבי שמעון בן אבטילמס והוא הי' לו גירסא בש"ס שמעון בן אבשלום וכתב הת"ח דרשב"ם גרס בן אבטולמוס ומטעם דאבשלום רשע הי' ולא מסקינן בשמי' והנה לפנינו גם בש"ס הגירסא בן אבטולמס אמנם אף לפי גרסתו תמוה דא"כ למה הוצרכו להגיה בן אבטולמוס הי' להם להגיה אבישלום ביו"ד ואז היה ניחא ע"כ דבריו צ"ע:

שמות נשים

אבגלי מסופק המהרי"ט אם נגזר משם אביגיל וכפי הנראה בודאי יש להסתפק כן דמסתמא יש לו שורש ולא זכיתי להבין דברי הב"ש בשם הט"ז דאין דורשין לשון הדיוט וכתובין כמו שנקרא דהרי בכל השמות מסתפקינן כן ולא כמו שהוא נכתב הוא נקרא ובמקרא נמצא עוד אביגל בת צרויה בת נחש: סתירה כתב הב"ש בשם הרמ"א דנגזר משם אסתר ולא דהוא קיצור השם בלבד ולא כרמ"א ע"ש ולא כנ"ש ונראה דדבריו נכונים ומיוסדים על הא דאמרו בש"ס חולין אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר אלמא דהיא ע"ש סתירה ע"ש:

אדל, בלא יו"ד כ"כ הב"ש בשם הס"מ ובנ"ש כתוב ביו"ד ואולי ט"ס ויש סמך לזה ממה שכתבו בספרים דהשם נגזר מן א"ש ד"ת ל"מו דהוא ר"ת אדל אלמא דהוא בלא יו"ד:

חנה עיין בש"ס גיטין גבי האי דפורתא קרי לה שרה ואף דבני ספרד קורין לשם קטנות:

דינה בה"א כ"כ הנ"ש ובב"ש כתב באל"ף ובודאי ט"ס דהא הוא שם לת"ק: הארס בלא יו"ד ותמהו כולם דמהראוי לכתוב בלא אל"ף ע"ש ובאמת דברי הב"ש נכונים דהדס שבמקרא הוא בפת"ח וכאן כותבין בקמץ ותדע דהרי בשם הדסה כתב הב"ש דיש לכתבו בלא אל"ף אף אם קורין בקמ"ץ ועיין שו"ת מאיר נתיבים מ"ש בזה ומכל מקום לא הבינותי כיון דקורין בקמ"ץ למה לא יכתבו באל"ף. ונזכרתי דבמדרש דורש דהדסה בגימטריא ע"ד שכך היתה אסתר בשעה שמת אביה עיין במדרש רבה בראשית גבי אברהם ובמגלה ולכך אין לשנות:

חומה חובה בה"א כ"כ הב"ש ולא ידעתי הטעם דאטו קראו אותה חובה ע"ש חוב וחובה נמצא בנזיר חובה תקברינהו לבני' וחומה נמצא בכתובות דביתהו דאביי. שוב ראיתי בנ"ש דכתב דחובה דביתהו דאביי וחומה דביתהו דר' אבוהו ובמח"כ דביתהו דר"א לא נמצא כלל נזכר שמה וחומה בודאי דביתהו דאביי כנזכר באה"ע וחובה דביתהו דרב הונא כמוזכר בנזיר ועיין בש"ע שם סי' קכ"ט סעיף ל"ד ומצאתי ביוחסין דף פ"ח שהביא בשם מר רב צמח גאון דגרס חוכה בכ"ף ולפ"ז אינו שם לה"ק וצ"ע שלא זכרוהו הפוסקים:

יטה כתב הט"ז בה"א ובלא וא"ו משום דנמצא כן במקרא את יטה ואת מגרשיה ובישועות יעקב לדודי הגאון ז"ל תמה למה לא כתב בה"א כמו שנכתב במקרא ולא ראה דברי הט"ז וב"ש שכתבו כן:

יודת כ"כ הב"ש בלא ה"א ותמהו כולם דהא בקרא כתיב בה"א וכמדומה דבש"ס קידושין דף י"ב מוזכר ג"כ שם יודת וצ"ע באמת שם ושם נכתב יהודית דביתהו דר"ח וא"כ יש לכתוב כן דמסתמא נקראו על שמה ועיין בהגהת מרדכי סוף יבמות הובא בב"י אהע"ז סי' י"ז שם נזכר מרת יהודית וא"כ יש לכתוב כן:

ילתא באל"ף כ"כ הב"ש ונכון דהיא דביתהו דר"נ ומוזכר חולין דף ק"י: לובקא כתב הלבוש דיש לכתוב בב' שהיא לשון אהובה והט"ז כתב דאין דורשין לשון הדיוט ומזה למד הב"ש לאבגלי לעיל אבל אין דבריו נכונים דאין נצמח מלה"ק אבל אבגלי בודאי הוא מאביגיל המוזכר במקרא וגם בשם ליבקא אני חוכך דבודאי בשמות מדקדקין בלשון הדיוט דכל השמות הדיוטות קוראין ומצינו ר"מ דדייק בשמא:

מיכלה כתב הב"ש דנגזר משם מיכל בת שאול ויש לכתבו בה"א לבסוף ואינו נרא' דא"כ למה הוסיפו לה ה' וא"ל כדי שלא לטעות במיכל שם האיש דז"א דהי' לקרותו בחירי"ק כמו מיכל בת שאול ולא נטעה ובאמת דנקרא ע"ש אביה דהי' נקרא מיכל וכ"כ בנ"ש ולכך נכתב באל"ף:

מיילא בשתי יודי"ן ואל"ף כ"כ הב"ש ועיין בישי' שכתב דלא נמצא בס"ש שם זה אבל לפענ"ד השם זה הוא ועיין בשו"ת פרי תבואה מ"ש בשם זה: סאייא באל"ף כ"כ הט"ז והקשה הב"ש דמ"ש משם ריסה דכתב הט"ז דכותבין בה"א דיוצא משם רבקה וה"ה הכא. ולפענ"ד כוונת הט"ז משום דריסה בחיריק שוה לרבקה בחיריק משא"כ סאייה דהוא בפתח ואינו דומה לשרה ולכך ס"ל דלא נגזר מזה וכמ"ש בשרה שארקא ולכך ס"ל דהוא שם לעז:

עכסה כתב הב"ש בה"א וצ"ע דבאמת כתוב כמה פעמים בשופטים בה"א אבל בד"ה א' סי' ב' כתוב בפסוק י"ט ובת כלב עכסא באל"ף לבסוף הרי שבת כלב עצמה שכתוב שם בה"א כתוב בדברי הימים באל"ף וא"כ לכאורה אף שכתוב באל"ף לא נפסל וצ"ע הרי דכלל זה דכל שם שבלה"ק הוא בה"א אינו כלל גמור ואף מ"ש הט"ז באות עיין לענין עלא ליישב קושית הב"י לא יועיל לזה ע"ש וצ"ע:

צפורה וא"צ לכתוב פורה. מרדכי פ' השולח. והיינו משום דהוא קיצור השם של צפורה וכמו שמואל מואל וכדומה המבואר שם וכן קי"ל בש"ע סי' קכ"ט וז"פ ובהיות כן לא הבינותי דברי הב"ש שכתב דוקא כשהנקודות שוות והאריך בזה באות ב' והדבר ברור כמ"ש:

שלומית צ"ע דהא לא מסקינן בשמי' דשלומית בת דברי היתה זונה ואחת היתה ופרסמה הכתוב כמ"ש רש"י בפירושיו בשם המדרש:

לענין שמות עיירות עיין תשובות נוב"י מהד"ק ומהד"ב הרבה עיירות: דוב נראה לי דיש לכתוב בלא וא"ו כדכתיב דב אורב וכן וארי אחרי דמיא לדב ובכלם כתיב חסר ואם כי דרשו וארי אחרי דמיא לדב דהוא זאב ע' ברש"י בדניאל אבל העיקר דדב בלא (יו"ד) [ואו] כדכתיב:

דן צ"ע דבפרק במה אשה בסופו דרשו כל הקורא דן אינו אלא ע"ז וא"כ היאך מסקי' בשמי' וצ"ע במדינתינו שקוראין לאנשים שלם לכאורה נראה דהוא קיצור השם ממשלם וצ"ע דאפשר דנקרא ע"ש שכתוב ויצר ושלם ואף דשם הוא בציר"י הלמ"ד אפשר דנשתנה המבטא וצ"ע עיין במהרי"ט חלק אהע"ז סי' י"א לענין שם שראפילה:

אם נכתב בכתובה השם יש לכתוב בגט כמ"ש בכתובה כ"כ בשו"ת זקיני הגאון בעל שער אפרים וראיתי בישועות יעקב לדו"ז הגאון ז"ל סי' קכ"ח ס"ק וא"ו שכתב בשם אביו מרן זקיני ז"ל ראיה דלא כשער אפרים שהרי בבל בורסיף אמרו ספ"ב דשבת דנ"מ לגיטי נשים עיין פירש"י. ולא זכיתי להבין הסתירה משם דל"מ לפירש"י בלשון ראשון דבני בבל הן בקיאין לשמה ובורסיף אין בקיאין אין ראיה כלל אמנם גם ללשון שני שכתב

דנ"מ לשינה שם העיר ג"כ אין ראיה דפשיטא דגם בכתובה ודאי נכתב שם העיר כן והא דאמר דנ"מ לגיטי נשים היינו דבכתובה לא פסול אם נשתנה שם העיר אבל בגט יש פסול בזה ועיין רש"י בסוכה דף ל"ד ע"ב דכתב רק הפירוש הראשון בלבד ובאמת שבדברי רש"י שם נתיישב לי מה דקשיא לי לפירש"י בשבת דהא אנן לא קיי"ל כרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה ורק משום דאין מצויין לקיימו וא"כ אין נ"מ במה שבקיאין לשמה וצ"ל דרב אשי ס"ל כרבה אבל בסוכה הוסיף רש"י משום דבבבל שכיחי מתיבתא ובני ישיבה רבים ושם מצויין לקיימו (וא"כ אין נ"מ במה שבקיאין לשמה) משא"כ בבורסיף דאינו מקום תורה ולא שכיחי אנשים ע"ש. וראיתי דהגירסא שם בסוכה דרבא בר' יוסף והוא סתם רבא אמר זאת דנ"מ לגיטי נשים. ובזה עמדתי על לשון רש"י מה שהוצרך להוסיף משום שאין מצויין לקיימו משום דרבא לשיטתו דס"ל לפי שאין עדים מצויין לקיימו אך באמת הדבר תמוה מה דנשתנ' הגירסא דבשבת הגירסא רב אשי ובסוכה רבא ולא עוד שגרס שם רבא בר' יוסף ובכ"מ בש"ס שנחלק עם אביי לא נקרא רק סתם רבא וצ"ע על הגאון מהר"י פיק שלא הרגיש כלל ע"ז ועיין בשו"ת מהרי"ט חלק אהע"ז סי' י"א בסופו שוב ראיתי בכ"ת שכ' בזה. ולפמ"ש אדרבא רש"י רצה לתרץ כן אליבא דרבא דהרי רבא אמר לה וכמ"ש שוב מצאתי בשער אפרים סי' קי"ח שהביא הך דבבל בורסיף וכתב דשם שאני דהוא שם הנשתקע הרי דבשם הנשתקע אין לסמוך על הכתובה ע"ש ודו"ק:

(נוסח הגט)

אנת אנתתי פלונית וכו' דהות אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית וכו' להתנסבא לכל גבר עיין בשו"ת מהראנ"ח שדקדק כפל לשון הגט דבתחלה אמר אנת אנתתי ואח"כ אמר דהוית אנתתי מן קדמת דנא ע"ש והובא בגט פשוט סי' קכ"ו ס"ק מ"ט. ונרא' לפענ"ד ע"פ דברי העקידה פ' תצא שער שבעה ותשעים שכתב שחיבור שיש לאיש עם אשתו הוא שלשה דברים האחת כבע"ח בלתי מדברים ענין המשגל להולדה ואחת מה שיש חיבור מיוחד להאדם והוא גם לשאר האומות שתתייחד אליו לבד ולא תזנה אחרי אחרים והשלישי שיהי' היחוד מתקיים בדין ובאופן הדת בכסף ושטר וביאה שזה מצד הדת לכל עם ולשון בדתיהם יעו"ש ולפ"ז מה שמגרש' כעת הוא אינו מגרש' מהענין ד"א שהוא מצד המשגל שבזה א"ש לגרש' ויוכל למנוע ממנה עונה בלתי גירושין רק מצד שהיא מיוחדת לו ע"י הקידושין בזה מגרש' ומתיר קשר הקידושין עי"ז הגט וזה שאמר אנת אנתתי שהיא אשתי ע"פ הקשר הקידושין וז"ש דהות אנתתי מן קדמת דנא היינו

שהות אשתי מקדם בכל העניני האישות וכדו פטרית ותרוכית ושביקית והוא שלשה ענינים שפטר' אותה משעבוד העונה ושבק לה מקשר הקדושין ומגרש אותה שתהיה מותרת לכל אדם שתרצ' ודו"ק היטב כי נתיישב כל ענין נוסח הגט ולשונות הכפולות: (סי' מ"ז):

דיני הרשא' הרמב"ם כתב פ"ג מקידושין דשליח קידושין צריך עדים כמו שליח גט וכתב הרמ"ך דסותר דבריו מ"ש בפ"ט מגירושין וכתב המלמ"ל שם דחיפש שם גם בפ"ח ויו"ד ולא מצא דבר ע"ש. ודבר פשוט דכונתו לפ"ט הלכה ל"ב שם דשטחת לשונו משמע דצריך ב' עדים אבל באמת ע"כ כוונת הרמב"ם שם כמ"ש המגיד שם דמיירי באינו חתום עדים שהרי בפ"ו הרב אומר בהדיא דא"צ עדים ע"ש ועיין בכ"מ שם והתימ' על הכ"מ שהביא דברי הרמ"ך וגם על המלמ"ל שלא הקשו מדברי הרמב"ם בפ"ו המבוארים בהדיא דא"צ עדים ע"ש:

א' ח"מ הנ"ש הביא בשם סדר פדואה דפסל הרשאה כשכתוב ר"ת וצ"ע דגם בגט כשר בדיעבד ר"ת כמבואר סי' קכ"ו ואולי פסלו משום דל"ד לגט ועכ"ז צ"ע אם לפסלו בשביל זה והב"ש סי' קמ"א שם כתב בפשיטות דכשר גם בשם זנביל בבי"ת ע"ש:

ז' וליתן אותו לידה הנ"ש האריך שלא לכתוב בידה בידה משמע כמו שליחו' כמו ושלח ביד עבדו ואני תמה דמה זו ראיה דשם קתני ושלח ביד אבל הכא כתיב ולתת בידה גם מה שהביא ראיה מש"ס סוטה ג"כ אין ראיה דפשיטא דמיד ליד ג"כ משמע ליד זה שנותן אבל אינו שולל דביד לא משמע כן והרי בכתוב מבואר ונתן בידה:

(סי' מ"ח) לענין מומר האריך הת"ה אי אמרינן דזכות הוא לה ויכול לקבל שלא מדעתה ורש"י הורה כן אמנם לענין חליצה דעת רש"י דלא אמרי' אדעתא דהכי לא קדשה נפשה ע"ש ועיין בנ"ש ולפענ"ד נראה דהנה הב"י בסימן ק"מ הביא תשובת הר"י בי רב שהתיר לאחד לקבל גט שלא מדעתה מטעם שהבעל הי' לו אחים מומרים וכתב הב"י דצ"ע אי נודע שחזרו בתשובה מי אמרי' דזכות הוא לה או לא ולפ"ז בשלמא לענין זה שתקבל גט מיד בעלה המומר כעת ספיר כתב רש"י דזכות היא לה משא"כ התם דנימא דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה בזה שפיר צריכה חליצה דשמא יעשה תשובה ואינו ברור הזכות וכל כה"ג היא נכנסת לספק כמ"ש הת"ה שם באם התוס' ושפיר צריכה חליצה: הטור כתב דטוב לדקדק בשנים ותמהו כלם דממנ"פ אם קטן הוא אין קידושיו קידושין ע"ש ועיין במשנה למלך פרק ו' מגירושין שהאריך בזה והנראה בזה דהנה דעת רש"י במהד"ק הובא בש"מ לכתובות דף ע"ד דקטן קונה בביאה ולפ"ז יש לחוש שמא קנה בביאה והא דאמרו בש"ס ב"ב דף קנ"ו בודקין לקידושין היינו בקידש בכסף ולא בא לשם קידושין.

ובזה מיושב קושית התוס' שם בהא דאמרו וכי בדקו לקידושין למה להו לבדוקי לגיטין והקשו דהא לקידושין אין חיוב ולגיטין יש חיוב ועוד דהכי הוה להו לאקשויי למה לי בדיקה לגיטין דממנ"פ הא הקידושין לא הי' קידושין ע"ש ולפמ"ש א"ש דלא היה יכול להקשות למה לי בדיקה לגיטין כלל דיש לומר דמיירי דקידש בביאה אך כיון דבודקין לקידושין למה לי בדיקה לגיטין הא ע"כ קידשה בכסף דאל"כ ל"צ בדיקה וא"כ ממילא א"צ בדיקה לגיטין מכח ממנ"פ ומיושבים ב' הקושיות. ובזה יש מקום ליישב גם מ"ש הטור דיש לדקדק שמא הוא קטן ואינו עושה שליח והקשה המהרי"ט סי' מ"ב ת"ל דאינו יכול לגרש ולפמ"ש א"ש דהרי קי"ל בחרש כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה והטעם דקידושין וגירושין שוים וא"כ ה"ה בקטן כשם שיכול לקדש כך יכול לגרש אותן הקידושין ולכך הצריך מטעם שליחות אמנם לפמ"ש הנמק"י פרק חרש דדוקא בכסף הוא כן אבל בביאה אינו מוציא ברמיזה א"כ ה"ה הכא ובאמת שלפענ"ד גם הרמב"ם בהלכות יבום פ"י סובר כן שכ' דאם יבם החרש אינו מוציא לעולם שהרי בעילתו עושה מעשה נראה דסובר כהנ"י והוא מהירושלמי ומה שמקש' הכ"מ שם עליו באמת שקושיות אלו קשה על הנ"י וכבר הקשה כן במלמ"ל פ"ב מגירושין ואפשר לדחוק דשם מיירי בלא כנס לשם יבום רק לביאה בעלמא ודו"ק עכ"פ דברי הרמב"ם הם כהנ"י ורש"י במהד"ק והב"י בסי' קכ"א הביא דברי הנימוק"י אלו ולא מצא לו חבר בפוסקים ע"ש והרי מצאתי לו חברים:

גט על תנאי וכו' אם לא באתי מכן עד י"ב חדש וניחוש שמא פייס באומר נאמנת עלי שלא באת וכן פסק בש"ע סי' קמ"ד והקשה הב"ש דהא בתנאי בקום ועשה א"נ לומר שקיים התנאי ומאי פריך וניחוש שמא פייס ע"ש והנראה דקושית הש"ס היא דניחוש שמא באמת יש עדים דפייס וביש עדים בודאי נאמן וע"ז משני באומר נאמנת עלי והיינו דבמאמינה אף כנגד עדים וכמ"ש הריב"ש דאם מאמינה אף נגד עדים נאמנת ע"ש:

ובזה מיושב קושית הקצה"ח סי' ע"א דהלמא האמינה דוקא בחייו שלא מעיזה נגדו ולא לאחר מיתה ולפמ"ש אתי שפיר דאם האמינה אף נגד עדים א"כ נתן לה נאמנות אף אם ידע בודאי שאומרת שקר כמ"ש הריב"ש בהדיא. ובזה י"ל בהא דאמר הש"ס מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא דלא אתא ורש"י נדחק ולפמ"ש אתי שפיר דבמתניתין כיון דהוא בקום ועשה לא חיישינן בסתמא דאוקמינן אחזקה דודאי לא בא דלכך בקום ועשה צריך לברר משא"כ בברייתא דאדרבא שב וא"ת הוא דתלה באם יעבור ולא יבא עד למ"ד יום. ובזה מיושב קושית המהרש"א שהקשה דלמה תני אברייתא והא זה מתניתין היא אם לא אעבור מנגד פניך ע"ש. ולפמ"ש אתי שפיר דמתניתין הי' יכול

לאוקמי פניך תשמיש כדאמר ר"ה וא"כ הוה קום ועשה ובכה"ג ל"צ לנאמנות כמו על הברייתא דאוקמא אחזקה דמסתמא לא שימש משא"כ בברייתא דמסייע לר"י כדקאמר הש"ס וא"כ הוה שב וא"ת ולכך צריך לאוקמי במאמינ' ודו"ק היטב:

(סי' א' ג') בכללים מ"ש הבעל משלם שכר הגט ובמקום עיגון האשה משלמת הנה אם שכתוב כן בסדר הגט אבל זה אינו רק לדעת הרא"ש אבל לדעת הרמב"ם לאחר התקנה לעולם תשלם האשה עיין בב"ש בסי' ק"כ שם ועיין במלמ"ל שם פ"ב מגירושין ודבריו צ"ע מפכ"ד ממלוה ע"ש ועיין בלח"מ שם בפ"ב מגירושין:

ו' מ"ש המלוה נותן שכר השובר כשאבד השטר הנה באמת שזה הדין אמת אבל בש"ע שם מבואר דאף במקצת פרעון צריך המלוה לשלם השכר והש"ך חלק ע"ז וכתב דדוקא באבד וכפי הנראה כן פירש הנ"ש דברי הש"ע דמיירי בזה אבל א"כ היה לו לכתבו בס"ב אבל לפענ"ד הטעם של הרמ"א ז"ל דהלוה יכול לטעון כתוב לי הפרעון על השטר מהמותר רק שהמלו' יכול לכופו שאינו רוצה לקלקל שטרו כמ"ש הב"ח והש"ך וא"כ צריך עכ"פ לשלם השכר כיון שהוא לטובתו כנ"ל:

י"ג מ"ש הבעל משלם שכר שובר מכתובה סתם להדבר דבכ"מ צריך לשלם אבל הר"ן כתב שם דדוקא אם לא אבדה בפשיעה או שמחלה לו והש"ך בסי' נ"ד כתב דוקא במקום שאין כותבין כתוב' ע"ש וכ"כ הנ"ש בעצמו כלל וא"ו ע"ש:

מה שפירש הנ"ש דשובר על הכתובה היינו דהיא מוותרת נגדו ולכך משלם הבעל ולכך לא דמי לשטר חצי זכר הנה מרשב"ם ותוס' שם והגי"א וכל הפוסקים לא נראה כן רק דהא דמשלם הבעל הוא כשהדבר לטובתו וכמ"ש בהגי"א הנ"ל וע"כ פשיטא דגם בשטר חצי זכר צריך החתן לשלם השכר כיון שהוא לטובתו ולא כנ"ש:

(סי' ב') בכללים לענין ידיעת העדים:

מ"ש בשם הרשב"א דאם מלאוהו קודם בקרובים דכשר הנה ר"י חולק ע"ז ועיין בש"ע שם:

א' מ"ש הסמ"ע דאם הרחיק ב' שיטות דפסול ע"ש הטעם והקשה הנ"ש דיתקנו להיפך ע"ש מ"ש ליישב בזה כ"כ הט"ז סי' מ"ה סעיף י"ט על קושית הב"ח ע"ש שכתב כעין זה:

ב' מ"ש דאם הניח שיטה וחצי שיטה פסול והקשה הא צריך לכתוב עוד שריר וקיים פעם שנית ונרגיש הזיוף וכתב דר"ל דיכתוב באותה שיטה ע"ש כן הקשה הב"ח וכן תירץ הש"ך ע"ש ס"ק ט"ו סי' מ"ה:

מ"ש דאם התחילו באמצע שיטה שני' כשר אם חתמו זה תחת זה ולשמא יעשה זיוף על העדים ל"ל בה כמ"ש התוס' והקשה דאכתי איכא למיחש שיעש' שטר בע"א על אחר

ויביאנו לידי שבועה ע"ש שכתב דיטיטנו והקשה דלדברי הב"ח אסור לטייט דיאמר שהי' כתוב חובתו ע"ש שמחלק. ולכאורה רציתי לומר דלפי מה דנוהגין שלא לחתום עד א"כ יש תקנה שיחתום עד. ובזה מיושב קושית התוס' דלכך ליכא למיחש שיעש' זיוף על העד דא"כ למה כתב עד ומעתה גם שיעש' על אחרים שטר ליכא למיחש דא"כ למה חתם עצמו עד והלא בכל השטרות אין חותמין עצמן רק פב"פ ולא עד כמ"ש בנ"ש לקמן. אך ז"א דהא יוכל לגרור תיבת עד וא"כ ליכא ראיה וגם אם חתם עצמו עד לא מפסל בזה אך העיקר נראה דיכול לעשות נקודות לבנות ויהי' ניכר שלא כתוב דבר והוא לא יוכל לזייף:

עיין במלמ"ל בהלכות זכייה פ' וא"ו הביא בשם בעל נתיבות המשפט הספרדי שהקשה אהדדי שו"ת מהרי"ו סי' ק"ד לסי' קמ"ב והמ"ל חילק ביניהם ע"ש ואם כי דפח"ח אבל במהרי"ו אינו מבואר מזה כלל אבל תמהני דהד"מ בסי' נ"א בא"ע הרגיש בזה ומחלק דבסימן קמ"ב מיירי בקנין ובסי' ק"ד מיירי בלא קנין וכן פסק בש"ע שם ועיין ב"ש שם שכתב באורך אמנם גם זה דחוק למעיין שם. וכשאני לעצמי נראה לי דבסי' ק"ה וק"ה שם סובב הולך המהרי"ו אם היתומים מחוייבין ליתן הקנס כמו שטענו ולא יקיימו השידוך בזה שפיר כתב דכל שלא קיימו השידוך א"צ לתת הקנס דהוי אונס וכמ"ש שם בשם המהר"ם אבל בסי' קמ"ב שם קאי לענין אם תטול הבת מן אמצע וכתב דלא זכתה ואח"כ כתב ולכל היותר לא תטול רק הסך הכתוב בהקנס דהיינו מה שחייב עצמו בפירוש וע"ז כתב דלא נימא דכיון שמת האב פטורה אף אם תקיים השידוך מטעם דאנוסה היא וכמ"ש המהר"ם ע"ז כתב דמהר"ם לא כתב רק לענין הקנס אבל כאן שיש שטר לא מועיל אונס נגד השטר והיינו כל שתרצה לקיים השידוך אבל אם תרצה לחזור פשיטא דא"צ לשלם הקנס דע"ז לא נתחייב בהלוא' וזה רק קנס בשטר ובקנס כל שהוא אנוס פטור ורק על גוף הנדן נתנה שטר הוה כהלוא' וכשתעיין בגוף התשובה תראה שדברי נכונים ת"ל. ומה שהקשה הב"ש דבסי' ק"ה כתב דמנכין חלק ירושתו ובסי' קמ"ב כתב דאין מנכין באמת גם בסי' קמ"ב לא כתב רק לכל היותר לא תטול רק הסך שכתוב בקנס אבל מצד הדין מודה דיכולין היורשין לנכות וגם שם מיירי לענין אם תקיים השידוך צריכה לתת כפי הכתוב בשטר וע"ז לא מועיל אונס אבל לא תוכל לכוף שיתנו לה בלתי נכיון וז"ב:

עוד נראה להמתיק הדבר דבאמת צריך להבין למה פסק המהרי"ו דתטול הסך הכתוב בקנס דמה עדיפ' זאת מכל הסך דלא זכתה ובסך הזה זכתה אמנם נראה דהנה כל הטעם דלא זכתה בכל הנדן אף דכתב שטר הוא משום דהוא קנין אתן ולא קנתה ועכ"פ יכול

לחזור קודם שנתן כמ"ש המהרי"ו סי' קמ"ג ולכך שפיר אמרי' אומדנ' דהי' חוזר אילו ידע שימות ויעביר נחלה ומעתה זה דוקא לכל הסך אבל בסך הכתוב בקנס דאילו הי' חוזר פשיטא דצריך לשלם קנס דלזה מועיל ההתחייבו' מטעם בושת וכדומ' וא"כ לזה הסך שפיר זכתה הבת ממנ"פ דבין כך ובין כך הי' צריך לתת אותו סך וז"ב ולפ"ז שפיר כתב דלא נימא דכיון דהיתומים פטורים מקנס פטורים גם מזה וע"ז כתב דשאני הכא דאיכ' שטר וכיון שזכת' עכ"פ לאותו סך השטר מה מועיל אונס. ובזה מיושב היטב קושי' המלמ"ל שם דמה מועיל שטר כל שהוא קנס והיתומים פטורים דהוה אונס. ולפמ"ש א"ש דכיון דהוא בעצמו הי' צריך לתת אותו וא"כ ממיל' זכתה בהם ליטול מן האמצע וא"כ לא מועיל אונס ומעתה כ"ז שמקיימת השידוך אבל אם לא תקיים השידוך כהאי דסי' ק"ד פשיט' דפטורים מקנס וז"ב ודו"ק:

ובזה עמדתי על כוונת הרמ"א דבסי' נ' בהג"ה כתב וי"א דאין מנכין לבת מחלק ירושתה הואיל וזכתה בהם בחיי האב אבל אם אמר אתן כך וכך וכו' ובת"ה סי' רפ"ו פסק דמנכין ובח"מ וב"ש הרגישו בזה ונדחקו ובב"ש שם הבין דתשוב' ק"ה מיירי דאינה מגיע לחלק הירוש' כמו שפסק ולכך צריך לתת לה ובסי' ק"ד מיירי כשמגיע לחלק הירוש' והנה מ"ש דבסי' ק"ד מיירי כשמגיע לחלק הירוש' זה אמת שכ' שם בהדי' כן. אך מ"ש דבסי' ק"ה מיירי כשאין מגיע תמה תמה אקרא דהוא חשב דבסי' ק"ה מיירי בע"א מסי' ק"ד והמעיין יראה דסי' ק"ד וק"ה הם תשוב' אחת על הנדון הלז רק דבסי' ק"ד פסק דאין האחין צריכין לתת חלק בראש ובסי' ק"ה מיירי לענין אם צריכין ליתן הקנס ולכך רשם סי' ק"ה אבל מיירי בע"א וזה תימה על הב"ש שנעלם זאת מאתו וע"כ אין לדבריו מקום. אמנם לפמ"ש דברי הרמ"א א"ש דבא"ע קאי על הדברים הנקנים באמיר' דכן התחיל דברים הנקנים באמיר' וכו' מוציאין מן היורשין ואפי' ממשעבדי כשאר החוב וי"א דאין מנכין לבת מחלק ירושת' הואיל וזכה בהם בחיי האב ובזה פשוט דאין מנכין כל שזכה ממש ולא הי' יכול לחזור הוה כמו שכתב המהרי"ו לענין סך הכתוב בקנס דזכת' והא דכתוב בלשון י"א כן דרכו כל שאינו מוצא אותו בפוסקים רבים אבל בקנין אתן כתב עיין בת"ה סי' רמ"ה והיינו דקנין אתן לא מועיל ולכך לא זכתה ולכך פסק בת"ה סי' רפ"ו (דאין) מנכין דהוה קנין אתן וז"ב מאד בישוב ג' שו"ת מהרי"ו ודברי הרמ"א ודו"ק ולפ"ז מ"ש בסי' נו"ן וכן בשאר אונסין א"צ לקיים ודוקא בפסיק' בעלמא היינו כגון שהי' קנין אתן וכן פירש הנ"ש והב"ש כתב דאף בק"ג כל שהי' אונס פטור כמ"ש בת"ה סי' נ"ה ולא הבנתי דשם הי' על תנאי וכל שאנוס בקיום התנאי לא נתחייב אבל כאן כל שאב מחייב עצמו בק"ג ניהו דהוא מת פשיטא דלא נפטרו היורשין כל שהוא אינו

פטור והיכא שהם פטורים מחמת אונס פסק בש"י דגם הערבים פטורים והקשה מהא דכתב הרשב"א דהיכא דחייב א"ע באסמכת' דמ"מ הערב חייב ונדחק דכל ערב הוה אסמכת' ואפ"ה מתחייב ע"ש סי' ד' אבל הדבר נכון ע"פ מ"ש המלמ"ל פכ"ד ממלו' בטעם הרשב"א דכיון דידע הערב שהלו' פטור ואפ"ה חייב עצמו לכך חייב ומעתה הכא שגם הבע"ד הי' חייב כל שהי' חי רק שאירע אונס בזה שפיר אמרי' דערב לא הי' בדעתו להתחייב רק כשיתחייב הבע"ד כמ"ש המלמ"ל שם לנידון דידי' וז"ב: מה שהקש' הש"ך סי' ע"ה ס"ק. פ"ג על הת"ה ורמ"א שם משו"ת מיימוני סי' כ"א לספר קנין ע"ש לפענ"ד ל"ק דשאני התם דאין הבן יודע כלל מה שפסק האב ואינו טוען כלל נגד חותנו משא"כ כאן עכ"פ הוא יודע שחסר לו רק שא"י מי לקח אצלו בכה"ג יכול להשביע היסת בצירוף עד קרוב כיון דעכ"פ יודע ברי שחסר לו ממון משא"כ התם דא"ז כלל אם חסר לו שמא כמו שאומר החותן כך הוא וא"כ אינו בא עליו רק מכח אביו וז"פ והש"ך חשב שמציא' מצא הך שו"ת מיימוני ובאמת הב"י בסי' ע"ה הביא הך תשובה ולא נעלם מהם כל דבר: (אעתיק כאן מ"ש על דברת החריף מוה' דוב בעריל חמיידיש מקאלימייע בשנת כת"ר ה' וארא כ"ד טבת במה שאירע שם שעשו ברכת חתנים בש"ק והי' החתן והכלה שם ובאמצע הסעודה הלכה הכלה לבית רעותה ונשתהה שם עד לילה והמזומנים להסעוד' לא יכלו להתמהמ' עד שתבא הכלה לבית' ונסתפקו אם לברך ברכת חתנים והורה הוא שלא יברכו מטעם דאף דבר"ן פרק הישן מבואר דכשהחתן או הכלה שם צריכין לברך מ"מ בשטמ"ק פ"ק דכתובו' מבואר שצריך שיהי' שם החתן והכלה ואף שמבואר בכנה"ג סי' ס"ב בקטן שקידש הגדול' חייב לברך משום לתא דידה ובאמת אין ראיה משטה מקובצ' דשם אין הכוונ' רק שיהי' בבית החופ' ולא במקום אחר ועיין בש"ע סי' ס"ב שכתב אפי' כלתו עמו ומשמע דאף אם אין כלתו עמו כל שהוא בבית החופ' אף שאין כלתו עמו מכל מקום מברך ז' ברכו' דאל"כ מאי הלשון אף שכלתו עמו וז"ב ופשוט וגם הא הי' בתחל' הסעודה ולמה לא יברכו ז' ברכו' וזה ברור):

תם מהדו"ק בעזה"י:

מהדורא בתרא

(סי' ח' ב') מ"ש הנ"ש דהש"י כ' דבנ"ד הכל יודעין שלא הי' לו כח מאחותו ומשמע דאם הי' לו כח מאחותו הי' חייב ע"ש אינו ראי' דזאת כתב הש"י לטעם דהאם פטור' שאין בידה להקנו' דבר שלב"ל ע"ש אבל לא שיפטור בזה מהקנס ואפשר דבלא"ה פטור מהקנס כל שפטור מגוף החיוב ובאמת גוף דברי הש"י לא יכולתי להלום דמאי הועיל

בזה לענין הקנס דניהו דגוף הקישורים יכול לבטל מכח שאין אדם מקנה דבר שאינו בידו אבל הקנס למה יפטר הא זה הוה בידו ודשב"ל וכל הראיו' שהביא מדשב"ל ואינו בידו לא יועילו להקנס והקנס א"י לפטור רק מטעם האחרון שכ' שם דהי' אנוס הואיל שבתה אינה רוצה וכמ"ש הרשב"א וממילא גם הבן פטור כמ"ש שם ובאמת שם בעובדא דש"י יש לבן לפטור דכיון דנודע שהוא באמת הי' לו כח הרשאה מאמו דהרי אמו הודית לו וא"כ מה פשע במה שאחיו הגדול עשה אתה שידוך אחר והוא לא ידע ואשם ואם היה כותב שיש לו כ"ה מאחים ונודע אח"כ ששיקר אז יכולין לחייבו מכח זה אבל הרי לא נכתב בהתנאים כן שהרי כתב שם בהדיא והכל יודעין שלא הי' לו כח מאחותו וע"כ נראין דברי הנ"ש עיקר דכל הפטור בשביל זה ודלא כב"ש:

מ"ש הב"ש שם מיהו מהרשב"א נראה דכשיש הפסד ממון הרבה פטור גם מן השבוע' ומשמע דהש"י לא סובר כן מדכתב לשון מיהו ע"ש המעיין בשו"ת ש"י יראה שכתב כן בהדיא לחלוק על המורה דאם הי' הפסד ממון רב פטור אף משבוע' ואפשר דהב"ש קאי על המור' שבש"י והי' לו לכתוב שכ"כ בש"י וצ"ע:

מ"ש הש"י עוד שם דמריב"ש נראה דאף אם כתוב הקנס קודם ואחר כך השבוע' לא קאי השבוע' על הקנס עד שישבע בפירוש והשיג הב"ש דהריב"ש מיירי שם דהקנס כתוב אח"כ.

והנה אם אמנם דהריב"ש מיירי בכה"ג אבל שפיר דייק הש"י מהריב"ש דהרי הריב"ש לא חילק בזה בין אם כתוב קודם או אח"כ רק שכתב אם הוא מפורש בשטר שנשבע לפרוע הקנס אז הוא חייב אמנם אם לשון השטר הוא כנהוג בשאר שטרות שיש בהם קנס וכו' אין במשמע שנשבע לפרוע הקנס ומדלא כתב הריב"ש דאם כתוב הקנס קודם אז אף בשטרות דידן חייב ש"מ דלא סובר כן נראה כוונת הש"י ומכל מקום נראה דדברי הב"ש נכונים בסברא:

[ה'] ע' בשו"ת מהרי"ט חלק חו"מ סי' צ"ג לענין אם זכת' בפסיקת האב. הנ"ש הקש' דאמאי לא יהי' היורשין צריכין לקיים מה שפסק דלא גרע מהא דכתב הראב"ד דאומדין דעת האב שלא לפחות מעישור נכסי ומכ"ש הכא שפסק בפירוש ע"ש והב"ש כתב דמיירי כאן בהעני אח"כ ע"ש אבל מלבד דהי' לו להראב"ד לבאר זאת אף גם המעיין בשו"ת מהרי"ו סי' קמ"ב וק"ד וק"ה מבואר בהדיא דלא מיירי בהעני ע"ש ובפרט לפמ"ש הב"ש דבסי' קמ"ב מיירי שהגיע כ"כ לחלק ירושתו שתוכל בעצמה לקיים מחלקה השידוך. אמנם נראה דאדרבה לפי מה דאיירי שהגיע כ"כ לחלק ירושתו א"כ לא שייך אומדנא ולא פסיקה בפירוש דאה"נ שרוצה בכך אבל לא מחלק ירושת הבן כיון שמגיע

לחלקה ולפ"ז באם לא יגיע לחלקה כך אה"נ דבבת מהני פסיקתו מכח אומדנא ולפ"ז היה לו לרבא לבאר זה וצ"ע ואף בגדולה בוגרת נמי כיון שכבר פסק לה הרי חזינן דלא רצה להשהותה ודלא כשו"ת נוב"י מהד"ק בחו"מ סי' ל"ג שכתב דתלוי בפלוגתת הרמב"ם ור"י המבואר בסי' קי"ג לענין בוגרת ע"ש: מ"ש הרמ"א בח"מ סי' רמ"ה דקנין אתן לא מהני וכ"כ המהרי"ו והב"ח והב"ש כאן השיגו עליו דהיכן ראה זאת במהרי"ו שהרי לא הכריע שם באמת המעיין בלשון מהרי"ו יראה דבתחלה כתב דלא זכתה מכח דהוה קנין אתן ואח"כ כתב דאף למ"ד קנין אתן מהני אפ"ה לא זכתה קודם שכתב לה וא"כ משמע דהוא לא ס"ל דמהני מדהתחיל בזה ברישא והביא דברי הש"ס דלא מועיל קנין אתן ובאמת גם ממ"ש סי' ק"ד וק"ה וקמ"ב נראה דלא מועיל קנין אתן דאל"כ היה מהראוי שתטול חלק מן האמצע כיון דהאב לא יוכל לחזור פשיטא שהיורשים מחויבים לקיים וכמו כל חוב ובסי' ק"ה וקמ"ב מיירי דהיה קנין ואפ"ה כתב דלא ידע מאיזה טעם תזכה וע"כ דזה הקנין הוא קנין אתן ולא מועיל וז"ב:

מ"ש הב"ח בח"ה סימן ר"ז דאם נתן ת"כ לקיים המקח ואח"כ קיבל קנס דכיון דיש התרה לת"כ אם נותן הקנס פטור מת"כ והמהרא"ש סי' קס"ד חלק עליו גם ממהר"ם מינץ כתב הב"ש דנראה שחולק עליו שהרי כתב דאם כותבין שנעשה בחרם ובקנס אינו פטור אף כשנותן הקנס ע"ש לפענ"ד נראה לחלק דשאני ת"כ דיש לו התרה לשיטת ר"ת א"כ עיקר הסמיכות על הקנס היה משא"כ חרם דאין לו התרה בלתי רצון מי שמחרימין עבורו וא"כ גם אם נתן הקנס לא פטר החרם וז"ב ובפרט לפמ"ש הקנס לא יפטור את החרם דודאי אינו פוטר וכמ"ש הב"ח בח"ה שם בהדיא ודלא כסמ"ע סי' רמ"ה:

ושנים שנשבעו זה לזה ועבר אחד מהם אף השני פטור כ"כ בש"ע יו"ד סי' רל"ו והוא מהמרדכי שכתב שמשמע כן מש"ס בסוטה ובט"ז שם נכנס בדוחקים דמהיכן מוכח כן והב"ש כאן הביא בשם חמיו הוא א"ז הגאון רשכבה"ג מוה' ליב דכוונה לסוט' דף יו"ד והוא יחל להושיע את ישראל הוחל שבועתו של אבימלך ופירש"י שהוא עבר על השבועה תחלה וחכם עדיף מנביא שבגליון הב"ש שם כתבתי שכן הוא בהדיא בהג"מ דשבועות פ"ג סי' תשפ"ג מראיה זו ע"ש. וכן מצאתי בחידושי אגודה הנדפסים במהרי"ו בסופו בב"ק ובב"ר יש בויצא כששלח דוד את יואב לארם נהרים שלחו לי' אל תצר את מואב שלח להם אתם פרצו את הגדר תחלה מכאן ראיה איש ואשה שעשו תנאים ואחד עובר גם השני יכול לעבור ויש לדחות ועיין בב"ב דף ל"ז בתוס' שם שוב, ראיתי בנקה"כ שם שהביא דברי הגה"מ הנ"ל והביא דבר"י כתוב כראיה שהביא באגודה ובאמת ראיית האגודה ממואב לא ידעתי במה שהשיב הם פרצו את הגדר תחלה אטו כשהזהיר אל

תצר את מואב הי' בעבור שכרתו ברית והלא התורה סתם הזהירה אמנם מהארם נהרים שפיר דהם כרתו ברית דהיינו יעקב עם לבן ואפשר דגם במואב מסתמא לא קאי אזהרה רק כשלא ירעו לישראל ועיין ביפ"ת בב"ר שם ואולי ע"ז כתבה התורה צרור את המדינים כי צוררים הם לכם והיינו בשביל שהם צוררים לכם לכך מותר לצור אותם. עכ"פ ראיית האגודה נכונה ועיין במהרי"ט חו"מ צ"ו וסי' ק':

עיין בש"ע סימן נו"ן שנים ששדכו וכו' ואחד מהם אינו רוצה וכו' והוא שו"ת הרמב"ן ועיין ביו"ד סי' רל"ד סעיף ט"ז בהג"ה הועתק דין זה ויש שינוי לשון ביניהם וצ"ע ועיין ש"ך שם ס"ק מ"ג שהתעורר בלשון זה ולא הרגיש בזה:

ח' כתב המהרי"ו בסי' קל"ד דלאחר הנשואין אין גובה הקנס משום בושת דלא שייך בושת בזה ובזה אפשר ליישב דברי הרא"ש והטור שכתבו דבשידוכין שמניחין משכון צריך להקנות בגוף משכון דאל"כ מנה אין כאן וכו' ותמה הב"י הא בשידוכין לא שייך אסמכתא משום הבושת ולפמ"ש המהרי"ו לענין אם יחזור אחר נישואין דאז לא שייך בושת ואז אם לא יקנה לו בגוף המשכון תו לא שייך בושת וממילא לא קנה משכון ולכך צריך להקנות לו בגוף המשכין. מיהו יש לפקפק דבשעה שהקנה אז שייך בושת ונתחייב גופו וממילא נשתעבד המשכון אמנם מחורתא כמ"ש הנ"ש דנ"מ לענין אם נעשה בצנעה דלא שייך בושת והב"ש הקשה דהטור כתבו אחר שהביא דברי ר"י דלא שייך בשידוכין בושת אלמא דמיירי בפרהסיא ואין כאן קושי' דהנ"מ הוא לצבעה ועיקר בא הטור להורות דבמשכון צריך להקנות בגופו ונ"מ לצנעה והנה כ"ז אחר נישואין אבל באירוסין כל שלא ניסת אף שאינו חוזר רק במקצת מכל מקום שייך בושת דאל"כ בקל ישתמט נפשו ודוקא לענין זמן מוגבל אם איחר הזמן לא שייך בושת כ"כ הנ"ש והב"ש ועיין בט"ז יו"ד סי' רל"ו בסופו ובנקה"כ שם ועיין במהרי"ט ח"א סי' קל"א תשובה באורך:

והנה התוס' בב"מ כתבו בדף ס"ו דלכך לא שייך אסמכתא בשידוכין כיון דנהגו העולם לגבות הקנס הוה כקנין סטימתא דקני וצ"ע דהא הוה דבר שלבל"ע קודם שחזר מן השידוך ובדבר שלבל"ע לא מועיל סטימתא ובעינן ק"ג כמ"ש המרדכי בשבת פרק הבונה בשם ר"י וע"כ נרא' דמש"ה השמיטו הפוסקי' טעם זה. ולא הביאו רק הטעם של בושת וצ"ע והד"מ והב"י בחו"מ סי' ר"ז הקשו דלמה לא קאמרו הטעם הואיל ובעי לקנות גמר ומקנה ולא שייך אסמכתא ואפשר דנ"מ הוא להיכא שאחד בלבד מחייב עצמו בקנס דאז לא שייך טעם זה ולכך צריך הטעם דבושת. ובזה יש לומר הא דכתבו בתוס' בקידושין דף ח' ד"ה מנה וכשרגילין לעשות שידוכין וכו' דאם אמר אם אחזור בי וכו' ולא נקט רק באחד וברא"ש נקט שם בשנים שהשלישו ואמרו אם יחזרו בהם וכו'

ולפמ"ש אתי שפיר דאם הניחו שניהם משכונות ל"ש הדין בשידוכין דשפיר נתחייב דלא שייך אסמכתא דאגב דבעי למקני וע"כ נקטו באחד ולא שייך אגב דבעי למקני וע"ז כתבו דאפשר דלא שייך אסמכתא משום בושת משא"כ הרא"ש דהוא לא כתב הדין רק מקנס ושפיר נקט בתרוייהו ואף דלא שייך אסמכתא הא בלא"ה לא שייך אסמכתא משום בושת ואפ"ה כתב.

הרא"ש הדין ונ"מ לענין אחר והוא הדין בזה ודו"ק:

הט"ז כתב והביאו הב"ש דבזמן הזה שכותבין ר"פ. דעתם ע"מ שיכתבו התנאים אף אם לא פירש ויכול לחזור אף מגוף השידוך וראיתי להב"ש אחרון שתמה בזה דמ"ש מלא פירש בפירוש ע"מ שיכתבו השטרות דא"י לחזור מגוף השידוך ע"ש וע"כ דחה דבריו וחלילה לחשוב על הט"ז ובפרט הב"ש שהביא דין זה קודם ועדיין לחלוחית הדיו קיימת שיסתור דבריו כ"כ אבל לא ראה גוף הט"ז בעצמו שכתב דל"ד לזה דכאן כיון שהמנהג כך הוה כאילו פירש ועיקר סמיכתם על התנאים ע"ש באורך אמנם בכ"ז מצד הסברא נראה דניהו דעיקר סמיכה על התנאים אבל השידוך נגמר בעת שכותבין ר"פ רק שכותבין שם בקיצור ובתנאים מאריכין בפרטיהם ובאמת הב"ח בשו"ת כתב בהדיא דאחר ר"פ אינו יכול לחזור וחייב בקנס וכדבריו נראה עיקר וכן פסק הב"ש אחרון שם:

דיני שדכנות ציין הרמ"א בסי' נו"ן ועיין בשו"ת חוט השני סי' ב' וג' מדיני השדכנות ואיך נגבית. תקנת דד"א דנגבית מיד הגדולה דהיינו ממי שנותן סך יותר וגם יש חילוק באותה מדינה לשידוך ממדינה אחרת והכל כמנהג מדינה ועיין בסי' רס"ד לענין שדכנות ומדברי המהרי"ק שהביא הסמ"ע שם בסופו יש ראיה למ"ש החוט השני בסי' ב' שם דהרי שם דוקא אם חזר בו קודם גמר המלאכה הוא דהדין עמו ולא כשאמר לעשות בחנם: (י"ב) קנין חליפין ספר מ"ש הנ"ש דכיון דהערבים חותמין בעצמם באשכנז הוה כערב היוצא לאחר חיתום שטרות המבואר בסי' קכ"ט ואף להרמב"ם מהני כיון דלא שייך אסמכתא בשידוכין ולכך ל"צ קנין כלל הנה לפמ"ש הרמ"א בחו"מ סי' ר"ז דקנין עכ"פ צריך וכן הסכמתי במהד"ק דלא כהש"ך א"כ פשיטא דצריך קנין ובפרט הערבים דודאי אינו כדאי הבושת שיתחייבו עבור זה בודאי עכ"פ קנין צריך. ובזה יש ליישב קושית הד"מ והב"י שהקשו דלמה לי הטעם בשידוכין משום בושת ת"ל דמיגו דבעי קונה מקנה ולפמ"ש א"ש דנ"מ לענין ערבים שלא יקנו כלום ולכך צריך להאי טעמא וע"כ אין טעם הנ"ש עיקר וע"כ נרא' דקנין ח"ס הוה בהו במקום ק"ג:

והנה הסמ"ע כתב בסי' רמ"ג דמ"ש ערבים בעד הקנס פלוני ופלוני הוא משום דעל מה שישאו זא"ז ל"ש קנין דהוה קנין דברים והט"ז הקשה מהא דאשה נקנית בחליפין לולא

הגזירה ע"ש ובלא"ה לפמ"ש הב"ח דבתנאים לא שייך קנין דברים כיון שהוא בדרך תנאי א"כ ה"ה הכא ולכך נראה דהא דכותבין כאן ערבים בעד הקנס הוא לפמ"ש הסמ"ע בעצמו בסי' קכ"ט דערבים דידן ערבים בעד הקנס ולא בעד הנדוניא ע"ש והטעם נראה דבאמת הוא אסמכתא רק דלענין הקנס לא שייך אסמכתא ומועיל עכ"פ בקנין סתם משא"כ לענין הנדוניא דצריך קנין בבד"ח א"כ לכך כותבין ערבים בעד הקנס כו': כתב הב"ש דאם לא אמר ע"מ שיכתבו השטרות חוזר בשטר אף דא"י לחזור מגוף השידוך ודלא כש"י סי' ל"ג דכתב דא"י לחזור אף משטר ע"ש ועיינתי שם. ולפענ"ד דברי הש"י נכונים דודאי לשיטת ר"ת דדוקא במתנה הוא דיכול לחזור ולא במכר דאדעתא דהכי זבן וזה דמי למקח כמ"ש שם וצדקו דבריו ואף לפי תירוץ הראשון שם נמי נראה לי דהכא א"י לחזור דכל הטעם הוא דלא ניחא דלפשו שטרי עליו ולא ילוו לו כ"ה דיאמרו שאין השדות שלו ופשיטא דבמה שחייב עצמו בתנאים לא נגרע ערכו דכל איש יש לו אשה וגם אינו מתחייב עדיין דקנין אתן הוא וא"כ מאי אכפת לי' ולפי דעת המהרי"ק שורש קכ"ו היה נראה דיכולין לכופו לכתוב התנאים כל דלא אכפת לי' ועיין במלמ"ל פ"ו ממכירה הט"ו:

[סי' ט' א' ב'] והתנאים האלה הנ"ש האריך דקנין אתן מועיל עכ"פ בחיים חיותו רק דלאחר מית' אין היורשי' מחויבים לקיים מה שפסק והרמ"א בסי' רמ"ה מיירי לאחר מיתה וג"כ המהרי"ו מיירי בזה ע"ש והנה דבריו תמוהים דהמעיין במהרי"ו ורמ"א לא ימצא זכרון דמיירי לאחר מיתת רק בחיים ועיקר השקלא וטריא הוא אם לא כתב לה בשעת החופה שנית אם זכתה מכח התנאים וגם אולי מחלה במה שלא צותה לכתוב לה בשעת החופה ועיין בסמ"ע שם וגם נ"מ אם תוכל לגבות למפרע ומ"ש דגם הסמ"ע מפרש דברי המהרי"ו לאחר המיתה ליתא דהסמ"ע לא כתב רק דנ"מ לאחר מיתה וגם מדברי הש"ס גיטין דאתננה לא קנה דלפי דברי הנ"ש הרי בחיים מחויב ליתן לו וגם בסי' קנ"ג דמחולקים בטור וש"ע שם לענין קנין אתן וגם בסי' קצ"ה בב"י שם לא אשתמיט לשום אחד לומר דעכ"פ בחיים מחויב ליתן והרי בסי' קצ"ה הביא הב"י דברי העיטור דנסתייע דקנין אתן מהני ממה דמחייבין עצמם בתנאים והוה קנין אתן ואם איתא הא כשהוא בחיים בודאי צריך לקיים ובפרט בשידוכין דכתב הנ"ש דלא הוה קנין דברים דהוא ע"ד תנאים וע"כ דגם בכה"ג הוה קנין דברים ולא קנה למ"ד קנין אתן לא מועיל וכן הוא בהדיא דעת הסמ"ע בסי' רמ"ה שם וכן הסכים הב"ש בסי' נ"א ולא הביא כלל דברי הנ"ש. ומ"ש הב"ח לתמוה על רמ"א בסי' רמ"ה דהמהרי"ו הכריע כדיעה הראשונה הא במהרי"ו מסופק בזה כבר כתבתי לעיל במהד"ק דפשטת לשון המהרי"ו

משמע דהכריע כסברא הראשונה ולא כתב שם רק דגם לפי דיעה השניה לא זכתה כל שלא כתב אלא דמ"ש הרמ"א שם ולכן כתב דהכותב לאשתו וכו' דמשמע משום דפסק כהדיעה הראשונה הוא דלא זכתה והרי המהרי"ו שם כתב דאף לדיעה השני' לא זכתה כל שלא כתב וזה באמת קושיא על רמ"א ועיינתי בד"מ שם וכפי הנרא' פי' הרמ"א דכוונת המהרי"ו דהא דלא זכתה הוא משום קנין אתן ודיעה השניה דמועיל קנין אתן הוא דמועיל מחמת החיוב דז"א דבקנין אתן אינו רק מבטיח והוה קנין דברים, ורק דהדיעה השניה סובר דכל שקיבל בק"ס צריך לקיים מה שקיבל בק"ס אבל לא שהוא מחמת החיוב דיהיה מועיל הק"ס למה שנכתב בשטר ויהיה חיוב בשטר ונ"מ לענין היורשים דאם אינו רק מכח קנין סודר אין היורשין מחוייבין לקיימו וזהו שדייק המהרי"ו שם וכתב דכיון דקיבל עליו בק"ס צריך לקיים מה שקיבל עליו בק"ס הרי שלא חייבו רק מכח הק"ס ולא שזכתה בגוף השטר ושפיר כתב הרמ"א דהרמ"א פסק כדיעה הראשונה ולכן היינו דאם נימא דקנין אתן מועיל כדיעה השניה דמובא בש"ע שם דמשמע דמועיל מחמת השטר אז היתה זוכה בשטר והוא לא סובר כן לכך לא זכתה ודו"ק:

ובזה יש ליישב קושית המגיד פ"ט מזכייה שהקש' דאיך אפשר דקנין אתן מועיל והא אמרו בגיטין דף מ' דכלם בשטר הרי דלא מועיל ולפמ"ש המהרי"ו דאף דיעה שניה סובר דלא זכה בשטר רק מחמת הק"ס א"כ שפיר לא זכה שם בשטר וע' במהרי"ו סי' צ"ה שם פסק בקנין אתן לא מועיל. והן נסתר מחמתו דברי הב"ח והב"ש שכתבו דלהמהרי"ו נסתפק זאת והרי לפנינו דשם לא מביא כלל הך דיעה דמועיל ומשם סתירה נגלית להנ"ש דרצה לומר דבחיים מחוייב לקיים והרי שם פטרו מכח קנין אתן אף דהיה בחיים והרי כתב שם דעמרם לא היה חייב אף ליעקב דקנין אתן הוא. ובחידושי אמרתי עוד ראיה דלא כהנ"ש מהא דכתבו בתוס' ב"ב דף קמ"ט ד"ה דקא בסופו וחזר בו ר"י מדקאמר פרק השולח דף מ' עשיתי פלוני עבדי וכו' וכולן בשטר וקתני בתר הכי וכופין את היורשין וע' במהרש"א דהיה להם הגירסא כן בש"ס והרי יקשה למה. לא קתני דכופין אותו בכל הני דקנין אתן וע"כ דאין כופין אותו כיון דקנין. אתן הוא ודו"ק וע' בב"י. סי' קי"ח באהע"ז תשו' הרשב"א שפסק דקנין אתן מועיל. וע' ברמ"א סי' ס"ו אעפ"י שמראה התנאים ביניהם שהוצרך להוסיף לה אינה גובית אלא כמנהג והוא מפסקי מהרא"י סי' פ"ט וכתב הנ"ש דאיירי מתנאים הראשוני' ומשום דהוא קנין אתן ולכך אפשר שפסק הרבה ולא נתן אח"כ וכ"כ הב"ש ובאמת דברי הנ"ש תמוהין דהרי דעת הנ"ש לעיל דעכ"פ מיניה דידיה ודאי גובה וכופין אותו שיקיים מה שפסק כמו שהאריך וא"כ אמאי לא נביא ראיה מהם וא"ל דהרי המהרא"י בעצמו מיירי דלא היה קנין בכתיבת התנאים:

ובזה היה מיושב קושית הח"מ שהקשה דמשמע דאילו היה קנין היה מועיל והרי קי"ל דקנין אתן לא מועיל ע"ש ולפמ"ש הנ"ש דמיניה דידיה עכ"פ גובין א"ש. ובח"ה סי' רמ"ה לא מיירי רק לענין היורשין כמו שהאריך הנ"ש לעיל בזה. אמנם אכתי יקשה דברי הנ"ש דא"כ למה כתב דלדידן צריך לכתוב תנאים אחרונים מפורש בקנין כדי שנוכל ללמוד מהם והא שפיר נוכל ללמוד מתנאי' הראשונים ולמיחש שמא ימות והיורשים לא ירצו לקיים לא חיישינן מסתמא וגם למה באמת באשכנז לא מקבלין מהצדדין כיון דהקנין מועיל עכ"פ לזה דילפינן ממה שכתוב בתנאים ויכולי' לכפותו שיקיים וע"כ דברי הנ"ש דחויים מכל צד וכמ"ש לעיל וכן הוא מפורש כאן בח"מ וב"ש ובקושית הח"מ הי' אפשר לומר לפמ"ש הב"ש והב"ח דלהמהרי"ו לא ברירא אי קנין אתן אינו מועיל ולכך כתב המהרא"י דלא היה קנין כלל אך לפמ"ש לעיל להוכיח דקי"ל קנין אתן לא מועיל קשה מיהו בלא"ה דברי המהרא"י שם מגומגמין כמ"ש הח"מ ואי"ה אראה לבאר אותם וכעת אין לפני דבריו הקדושים:

שוב ראיתי בשו"ת תה"ד שם וראיתי דדבריו נכונים ומ"ש הח"מ לפקפק על סוף דבריו במה שמחלק בין קנין מן המזכה לזוכה בין כאן וכתב דמה חילוק יש בזה וכתב דגם הב"י מגמגם ע"ז באמת שפתי התה"ד ברור מללו דבכל קנין לא בעי עדים ועדי קנין בלבד מפקו לקלא משא"כ כאן דעיקר הקנין לחתום בשטר כנהוג לכתוב כתובה א"כ סמכו על הכתובה וכיון דכתובה נחתם בפסולי עדות אין כאן קול וגם הוא בעצמו לא היה דעתו רק על הכתובה וכיון שהיא פסולה אפשר שחזר בו וכפי הנראה פקפוקו של הב"י לא היה רק על גוף סברת התה"ד שכתב דכאן הקנין לכתיב' עומד דמנ"ל זאת אבל באמת בסי' צ"א שם בתוך התשובה השיב התה"ד בעצמו למי ששאלו ע"ז והביא ראיה מתוס' כתובו' וכפי הנרא' הי' זאת בהעלם עין מהב"י וח"מ שלא זכרו וע"כ דחו דבריו אבל דבריו עיקר וע"כ גם מ"ש דבתנאים לא הי' בו קנין כוונתו ק"ג ובשעבוד שיתחייב עי"ז אבל בלא"ה לא מתחייב בקנין אתן כמו שנרא' מהתשוב' שם ודו"ק ועיין תשובת חוט השני באמצע התשוב' שם פלפול רב מקנין אתן:

(ב' ז') אם אחרים נתנו הנדוניא העלה במשאת בנימין סי' י"א דיש ספק למי יחזיר אי לנותני הנדוניא או ליורשי' ולכך כל היכא דקיימא תיקום והקשה הנ"ש כיון דיש ספק בתקנ' מהראוי שלא לעקור ירושת הבעל ודבריו תמוהים דמאי שיאטי' דבעל כאן הא המחלוק' אינו רק לענין היורשים או נותני הנדוניא לא נגד הבעל וכבר תמה בזה דודי בישועות יעקב ע"ש (וכן הקשה בבאר יעקב סי' קי"ח בא"ע ע"ש ומ"ש המגי') ובאמת דברי הנ"ש נכונים דהכי כוונתו כיון דלכל אחד יש ספק אם יזכה אם שייך בזה עגמת

נפש להנותני הנדוניא כיון דאינם האב או דלמא דשייך להם וכיון שעכ"פ הדבר מסופק לכל אחד אם שייך עגמת נפש ממיל' עכ"פ ראוי שלא לעקור ירושת הבעל דכל עיקר שעקרו הוא משום ותם לריק כחכם וכיון דיש ספק על כל אחד אם שייך עגמת נפש א"כ אצל כל אחד ספיקו של הבעל עדיף דהוא מה"ת וז"ב:

ולכאורה רציתי לומר דלפמ"ש הלח"מ בפ"ד מגזיל' גבי שכירו ולקיטו דכתב ה"ה הטעם דהוא ספק בתקנ' והקשה מפ"ז מחובל וכתב דע"כ לא אמרינן דמחמת ספק תקנה אין עוקרין ד"ת ודאי רק היכא שצריך להוסיף על התקנ' כמו התם דגזלן תנן ולא שכירו אבל היכא דא"צ להוסיף אף בספק תקנה מוציאין ע"ש וא"כ ה"ה הכא כיון דעכ"פ תקנו שיחזור רק שאנן מסופקים למי יחזור אי לנותני הנדוניא או ליורשי' אבל אינם מוסיפין על תקנה משא"כ בהאי. דר"ן דצריך להוסיף על התקנ' ע"ש וכן בתשובות הרא"ש אבל ז"א דהרי הלח"מ אסיק בתיובתא ממוסר פ"ח מחובל דצריך להוסיף בתקנ' ואפ"ה פסק הרמב"ם דאם תפס אין מוציאין מידו ובאמת כשאני לעצמי הייתי מחלק דע"כ לא אמרי' דבספק תקנה אין מוציאין ד"ת הוא רק היכא דאנן מספק תקנה באין להוציא מה שהתור' צותה להיפך כמו ירושת הבעל דמה"ת הבעל יורש והם תקנו משום ותם לריק כחכם דיחלקו בזה שפיר כל היכא דאיכא ספק בתקנ' אין בה כח לחלוק על ד"ת וכן התם בעובדא דר"ן שהביא הב"י לענין הכתובה דהוא ג"כ ד"ת או דרבנן ודאי ומן התקנ' אנו באנו להוציא וכן בשכירו ולקיטו דמה"ת מי שעליו לשלם הוא ישבע ומחמת קנס קנסו הגזלן שהתובע ישבע ויטול בזה שפיר בשכירו ולקיטו כיון דבא להוציא מד"ת אין לו כח מספק משא"כ התם במוסר וגבי מי שטען שהי' בידו מרגליות דלפי דברי הנמסר והניזק הוא ראוי בד"ת להם כן אם היה האמת כן רק דמה"ת א"י להוציא מספק אבל כל שתפס ומחמת ספק אין מוציאין אין עוקרין ד"ת דאם נחזיק שהאמת כן גם מה"ת הדין כך וז"ב:

ובזה ל"ק קושית הפ"מ מהך דבת יבמה בת שני' דעלו בש"ס בתיקו ואפ"ה אין מוציאין משום דשם אטו אמרה התורה שמשתעבד לאחר מיתה התורה לא אמרה כלל בזה וממילא אין משתעבד אבל אם רבנן תקנו שישתעבד היבם אטו עקרו ד"ת בזה הכי צותה התורה שלא ישתעבד וממילא כל שיש ספק אין מוציאין כיון דאין עוקרין ד"ת ועיין במלמ"ל פכ"א ממלוה מ"ש בזה בתוך התשובה וחילק ג"כ בזה כעין דברי אבל המעיין יראה ההבדל שבין דבריו לדברי ע"ש היטב ומעתה הדרא קושית הנ"ש לדוכתי' ומ"מ אפשר לומר בישובו כיון דעכ"פ כבר תקנו שיחזיר רק דאנן מסופקין למי יחזיר בזה שפיר יכול להחזיר ודוקא אם היה הספק בשעת תקנה בכה"ג למי יחזיר אי אל נותני

הנדוניא או ליורשי' בזה שפיר צדקו דברי הנ"ש דבספק מהראוי שלא לעקור ירושת הבעל אבל באמת בזה כבר היה התקנה למר לנותני הנדוניא ולמר ליורשי' ורק אנן מסופקים למי יחזיר בכה"ג שפיר פסק המ"ב דיחלוקו כיון דהבעל ודאי אינו יורש ודו"ק ועיין מהרי"ט חא"ה סי' מ"ז ודבריו צ"ע ועיין סי' מ"ח שם:

כתב רמ"א בסי' קי"ח י"א דהתקנה לא נתקנה רק בנדוניא אבל לא בירושה שנפל לאשה בעודה תחתיו והוא מהרא"ש כלל י"ד וכתב בח"מ דמלשון הרמ"א משמע דוקא נ"מ שנפל לה כשהיתה תחת' אבל נ"מ שהי' לה בשעת נשואין יחזיר ושייך בי' עגמת נפש וכוונתו לנ"מ שנתן לה אבי' בשעת נישואין ולמדו ק"ו מצ"ב שצריך להחזיר מכ"ש נ"מ דאם כוונתו על נ"מ שנפל לה בירושה קודם לא שייך ק"ו מצ"ב דש"ה דעכ"פ נתן האב ואיכא עגמת נפש משא"כ בזה דנפל לה מאחרים מה לו בזה שהי' לה קודם הנשואין וע"כ דמיירי מנ"מ שנתן לה אביה בשעת נשואין וכן מורה לשונו שם בס"ק הזה וז"ב ופשוט. ותמהני מהב"ש שכתב והח"מ כתב נ"מ שנפל לה קודם הנשואין צריכה להחזיר ואנ"ל דכל מה שאין אב נותן לה א"צ להחזיר והיכן ראה זאת בח"מ והדבר ברור כמ"ש. מיהו בעיקר הדין היה מקום לפקפק דאם נשאת כשהיא נערה או קטנה וא"כ כל שנפל לה קודם הנשואין כבר זכה בהם האב וא"כ הוה כמו שנתן לה משלו ואטו אם יפול לאב דבר בירושה לא יצטרך להחזיר כל שנתן לה ואולי כל שאין הוא נותן מידו לא שייך התקנה ולו יהא דהוא ספק אין מוציאין מכח ספק תקנה:

ד לענין הירושה כתב הנ"ש בשם תשובות מיימוני דבשנה ראשונה כיון דאינו יורש לא מחויב בקבורתה ומזה ראי' דלא כהרא"ש דאי נימא דנ"מ שנפל לה יורש א"כ צריך לקברה כמ"ש הח"מ והב"ש ואף אם מחזיר הנ"מ שלה רק מה שנפל בירושה ג"כ מחוייב לקברה אמנם בזה יש להסתפק אם דוקא כשנוטל נ"מ כגון שנפל לה או אף שאין לה כל שראוי לה מחויב לקבור כמו בנ"מ שלה ומשטחת לשון הח"מ והב"ש נראה דדוקא כשנפל לה הנ"מ הוא דמחוייב לקברה ולא דמי לנ"מ שלה דהתם מן הסתם יש לה נ"מ משא"כ נ"מ שנפל לה דל"ש וא"כ ממילא אין ראי' משו"ת מהר"ם דשם מיירי שלא נפל לה נ"מ ומזה ראיה לפירושי שפירשתי בח"מ דהרי הח"מ כתב דאילו ירית הבעל נ"מ היה מחוייב בקבורה אף דלית לה נ"מ וע"כ מיירי בנ"מ שלה וכמ"ש ודו"ק:

ולענין מתנות ע' בנ"ש (א' ז') מה שהביא בשם המבי"ט וע' בב"ש מ"ש בזה:

ולענין נשתמדה מסופק הת"ה וע"כ כתב הרמ"א ויש להתיישב בדבר ולכאורה כיון שהוא ספק בודאי א"צ להחזיר דאין מוציאין מכח ספק תקנה וכמ"ש הר"ן ובש"ע סעיף ו' כיון דירושת הבעל ד"ת ואף דהוא דרבנן עכ"פ זה תקנת חכמים ויש לו סמך ממקרא

וזה אינו רק תקנה גרידא וכ"כ הנ"ש והמלמ"ל בפכ"א ממלוה בהתשובה שם חולק בזה על הפני משה כיון דאינו ברור אי הוה ד"ת שלא כדת השיג עליו וע' בתשובות מיימוני באישות ומעתה בנ"ד ג"כ אין מוציאין מספק ובפרט כאן דהוא להוסיף על התקנה דלא נזכר רק מת או נהרג כמ"ש מהרא"י שם ולהוסיף על התקנה בודאי לא אמרי' וכמ"ש הלח"מ בפ"ד מגזילה:

ולענין ט"ק הב"א הב"ש בסי' כ' דעת המהרי"ו סי' ק' שכתב דאף במורד א"צ להחזיר כדי שלא יאמרו וצ"ע דדברי המהרי"ו סתרו אהדדי דכאן פסק דא"צ להחזיר הט"ק משום שלא יאמרו ובסי' ס"ה כתב ומ"ש המהרי"ל פסק דתקנ' קהלות שייך אף בנ"מ לא שמעתי מזה ואפשר דדעת הגאון הוא לענין דמי טבע' שנתן לכלה דבזה שייך תקנת קהלות משום ותק לריק הרי כתב בהדיא דבט"ק שייך ותם לריק וצריכ' להחזיר ובשו"ת מהרי"ל שם כתוב בהדיא לענין הט"ק דצריכ' להחזיר. ואפשר דמכאן ראיה למ"ש הח"מ בכוונת מהרי"ל דאם תרצה להחזיר רשאי ולא שייך בזה שמא יאמרו אבל לא דמחויב להחזיר ועדיין צ"ע דעכ"פ דעתו דבנשואין לא שייך שמא יאמרו ובסי' ק' כתב הטעם משום שלא יאמרו ואולי אדרבא מורדת שאני שאפילו בנשואין יש לחוש שמא יאמרו קידושין תופסין באחות' מדמרדה בו וצע"ג. ועכ"פ מוכח מכאן דהמהרי"ו ראה תשובת מהרי"ל בסי' ס"ד וכתב דדוקא לענין דמי טבעת ולא לסתם נ"מ דאל"כ מי הביאו לומר דמהרי"ל קאי לענין ט"ק וע"כ דראה תשובת מהרי"ל שהיה רבו ולא זז מחבבו ושמעתתי' בפומי' רק שעל מה שהשואל כתב לו דהמהרי"ל פסק דבנ"מ צריך להחזיר ע"ז כתב שלא שמע זאת ומהמהרי"ל הנ"ל אין לדייק רק לענין ט"ק וז"ב ודלא כהש"י סי' נ"ב דדחה דברי הרא"ש והמהרי"ו בגילתא דחיטתא בשביל דברי המהרי"ל וכתב כיון שמהרי"ו לא ראה דברי המהרי"ל קי"ל כמהרי"ל אבל באמת ראה דברי המהרי"ל רק שפירשן לענין ט"ק ואם כי לשונו דחוק טפי עדיף כדי להסכים עם הרא"ש ושו"ת מהרי"ל אינו ת"י ואולי מש"ה פסק הרמ"א כהרא"ש ולא הביא דברי המהרי"ל וכבר הקשה הט"ז עליו והיינו משום דמהרי"ו מפרש דבריו דקאי על ט"ק ועיין בח"מ וב"ש סי' קי"ח:

והנה מ"ש הרמ"א וי"א ליורשים וכן מנהג הקהלות הדבר פשוט דלא הכריע הרמ"א כן רק שזה לשון השו"ת מיימוני שם ואין דרך הרמ"א לכתוב וכן מנהג הקהלות רק וכן המנהג וכ"כ הט"ז ואני מצאתי בד"מ סי' נ"ג שכתב בהדיא ובשו"ת מיימוני כתב דיחזיר ליורשים וכתב שכן מנהג הקהלות ע"ש הרי בהדיא כמ"ש:

שלשה הנ"ש בכללים סי' וא"ו האריך דלא לכתוב בשלשה בבי"ת רק שלשה ונתן טעם דבבי"ת משמע בכל אותן הימים והנה כבר כתבתי בסדר הגט דבאסתר מקרא מלא שלא

כדבריו ע"ש והנה עוד מצאתי במהרי"ו בסי' ק"ץ בסדר הרשאה שכתב בשלישי בשבת בשבעה עשר יום לירח טבת הרי שכתב בבית וא"ל דגם שם ט"ס שהרי גם בסדר הגט כתב בשלישי בשבת בתשעה ועשרים יום לירח ניסן ולא העיר שם דיש לכתוב בלא בית ועוד מצאתי במהרי"ו שם סי' ע"ב ועל שכתב בגט בעשרים וארבע' יום אין לפוסלו בשביל כך דלמאי ניחוש ע"ש ולא הזכיר כלל הך חשש דכתב בב' וע"כ אין חשש בזה ומ"ש הנ"ש דפתיחת הבי"ת מורה על הידיעה ואין נכון שני ידיעות בזה אחר זה וראיה מדברי התוס' ריש כתובו' ד"ה בתולה הנה מ"ש דאין נופל בלשון שני ידיעו' והביא ראיה מתוס' כתובו' הנה אמת נכון הדבר דכוונ' התוס' כן עיין בצהר התיב' בדקדוק המליצ' אך מ"ש דכאן ג"כ אינו נכון להיות כן לא ידעתי דכאן הם שני ענינים באחד בשבת ובתשע' ימים לחדש ונמצא יש כאן שני ידיעות דהי' באחד בשבת הנודע ובתשע' ימים לחדש הנודע וגם מי מכריח אותנו לומר דבי"ת של בתשע' הוא בפתח ולא בשוא ודוקא פתח מורה על הידיע' וכמ"ש בצהר התיבה שם בתיבת השוא סי' י"ז ועיין לבוש א"ח סי' ח' לענין להתעטף בציצי' ואנכי הערתי בזה בכמה מקומו' ואכ"מ עכ"פ אין קורין בקמץ א"כ אין כאן חשש כלל אמנם מהרמב"ם יש לדייק כדברי הנ"ש שבנוסח הגט כתוב בכך לשבוע בכך וכך לירח הרי שכתוב בב' ובגט מיאון כתוב בכך לשבוע כך וכך יום לחדש הרי דהיכא דכתוב יום אינו כותב בבי"ת ואף דגבי כתובת יבמין וכתובו' אשה כתוב ג"כ כך וכך לירח אף דלא כתוב יום היינו דאף דלא כתב יום נמי יכול לכתוב בלא ב' אבל היכא דכתוב יום ודאי אין לכתוב בב' כמ"ש הנ"ש ועיין בסמ"ע סי' מ"א בנוסח כחובה דארכסא כתב בבי"ת בכ"ו לירח מיהו שם כתב לירח ובצדו הגיהו ימים ואולי בכוון השמיט ימים ומטעם הנ"ש:

ימים הנ"ש הביא בשם ת"ש ישן שכ' מוה' מינשטריל למה"ר אלי' ז"ל ששמע ממוה' ישראל מפראג ז"ל בשם רבו מוהרר"ש בשו"ת בגט ש"מ שהי' כתוב בו בחמש' עשר ימים ולא כתב בו יום וכו' והנה מצאתי ההיתר הזאת בשם מוהר"ש בשו"ת מהרי"ו סי' ע"ב שהגאון מהרי"ל העיד כן על מוהר"ש שהתיר כן ואף דשם הוא בי"ג ימים וכאן כתוב ט"ו אבל המעשה אמת דהכשיר בימים ואולי ט"ס באחד מהם אבל מ"ש הב"ח בסי' קכ"ו שהכשיר סתם ומשמע אף בגט שאינו של שכ"מ לפענ"ד לא ראה במהרי"ו שכתב בהדיא שאמר שטעמו מהא דאמרו בירושלמי אין מדקדקין בגט של שכ"מ אלמא דשכ"מ דוקא ואף המהרי"ו בעצמו שהכשיר שם אף בגט סתם שכתב בעשרים וארבע' יום והקדים מנין המרוב' וגם כתב יום והי' לו לכתוב ימים היינו משום שנמצא בכתוב כך כמ"ש שם אבל חמשה עשר ימים דלא נמצא בקרא כך כמ"ש המהרי"ו שם בכה"ג אפשר דלא

מקלינן רק בשכ"מ ומטעם שאין מדקדקין בגט שכ"מ וצ"ע וכן מצאתי במהרי"ו סי' כ"ז שהביא הך מעשה דמהר"ש וכתב דדוקא בגט שכ"מ הוא דמקלינן:
לחדש כתב הלבוש דיש לכתוב בכתובה חדש לשון המקרא כי יקח איש אשה חדשה ובגט ירח ע"ש גרש ירחים אבל בנוסח הרמב"ם בכתוב' יבמין ובכתוב' אשה כתוב לירח ולא לחדש ועיין בעיטור בנוסחתו:
תמוז כתבו דהוא מלא וכן מצאתי מקרא מפורש נשים מבכות את התמוז ועיין במורה וברד"ק שם שמפרש דקאי על חדש תמוז הרי דתמוז מלא וברד"ק כתב דיש נוסחאו' שכתוב בשני וי"ן אבל לפנינו לא נמצא כן:
אלול כתבו בוי"ו ולא ביו"ד וכן מצאתי שכתבו בעלי מוסר ומכללם השל"ה אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וע"כ דיש לכתוב כן:
ניסן סיון ע' בקונקורדאנציע שחשבו ליתר משלש אותיות ש"מ דהוא ביו"ד כמו שחשבו שם:
תשרי ע' בפסיקתא שהוא נקרא ע"ש תשרי ותמחול עונותינו:
בש"ע סי' קכ"ז סעיף י"ג ויש מי שמצריך גט אחר וכתב הב"ש דמשמע דלדיעה קמייתא א"צ גט אחר והא בכל פסולי דרבנן צריך גט אחר והנה לפמ"ש במק"א לחלק דדוקא בפסולי דרבנן שפסולים מחמת גזירה ומה"ת מותר לעשות כן בזה לא שייך זלזול וצריך גט אחר אבל בדבר שאף מה"ת אינן מהראוי לעשות כן רק שאינו פסול אם עשה כן ורבנן הוא דפסלוהו בזה שפיר איכא זלזול כיון דגם מה"ת אינו אריך לעשות כן. ובזה ישבתי קושית המגיה במלמ"ל פ"י מגירושין על בני יעקב ע"ש וה"ה הכא ניהי דמה"ת ל"צ זמן אבל כל שכותב זמן בודאי מוקדם פסול ולדעת הרא"ש בתשובה מוקדם פסול מה"ת ולדעת שאר הפוסקים עכ"פ בודאי אינו ראוי להקדימו וא"כ בכה"ג שפיר חיישינן לזילותא וכשר כל שניסת לאחר ודו"ק אלא שמלשון הפוסקים לא נראה כן:
בשו"ת מהרא"ש סי' קי"ט כתב דאם הכתובה ביד הסופר שהבעל לא רצה לו לפרוע דאינו ב"ז דהרי הכתוב' כתובה ולא ראה דברי הד"מ בסי' ס"ו בשם מהרי"ל דהוה ב"ז גם מה שנסתפק אם עובר על בל תלין כפי הנראה ממהרי"ל שם אינו עובר וכן מסיק המהרא"ש שם:
שאנו מונין בו ובמהרי"ל פסל הגט בשביל שהי' כתוב בו וכתב בד"מ בתיקון יש שמהרי"ו פסל הגט בשביל שכתב מוני' בו' ובמקום שנוהגין כן אין לפסול וכוונתו למונין בוא"ו שהרי קאי על שו"ת הריב"ש שציין ע"ז אות כ"ח והריב"ש הביא נוסחאות שכתוב בו בוי"ו ונוסחאות שאינו כתוב כן וע"ז כתב דמהר"י הי' פוסל וע"ז כתב הד"מ

דבמקום שנהגו לכתוב כן לא פסול וז"פ והב"ה והב"ש סי' קכ"ו ס"ק ל"ד הגיהו שצ"ל שהי' פוסל אם כתוב מונין בו והיינו דהפסול אם כתוב תיבת בו וע"ז כתב דיש להכשיר ובאמת המהרי"ל פסל הגט מחמת תיבת בו ולמה לא הזכיר דברי המהרי"ל וגם מה ענינו לתשובת הריב"ש שלא נזכר בו הפסול הנ"ל וע"כ העיקר כמ"ש: בכתובת גרושה כותבין מתרכתא כ"כ המרא"י בפסקיו ועיין ברמב"ם בנוסח הכתוב' ועיין בתשב"ץ ח"ב סי' קפ"ג שכתב שאין לכתוב גרושה ולפתוח ברע ע"ש:

ובנ"ש כתב כסף ארמלתייכי חלוצתייכי גרושתייכי ולפענ"ד אינו מובן ויש לכתוב בזה כסף כתובתייכי דאטו מגיע לה בשביל דהיא אלמנה וגרוש' רק בשביל שמגיע לה כתובה גם באלמנ' אבל בתול' מגיע לה בשביל הבתולים וע"כ כותבין בתולייכי:

לענין בעולה עיין טור וש"ע סי' וא"ו סעיף י"ז י"ח ומשם יש ללמוד לכאן. והנה דעת הרמב"ם דלכתחל' בעי תרי רובי אף שאמר' לכשר נבעלתי ובביאור הסוגיא לדבריו נדחק הב"י ועיין בט"ז מה שהקש' עליו והניח בקושיא. ולפענ"ד נראה ליישב דהנה לכאור' קשה מאי פריך הש"ס אי כר"ג אפילו רוב פסולים נמי ומאי קושיא הא ברוב פסולים אינו רק בדיעבד לשיטת הרמב"ם והכא קתני תנשא לכתחל' דתנשא לכתחל' משמע. אך ז"א דלפי הס"ד דלא הי' רק רוב אחד רובה של עיר ולא רובה של סיעה א"כ ע"כ דרק בדיעבד כשר דלכתחל' בעי תרי רובי ושפיר מקשה דבדיעבד אף רוב אחד לא מבעי וע"ז משני בקרונ' של צפורי כו' וכיון דהי' תרי רובי ממילא כשר אף לכתחל' ותנשא לכתחל' משמע וע"ז מקשה ומי בעינן תרי רובי וכו' וע"ז משני מעלה עשו ביוחסין ומכאן יצא לו להרמב"ם דבר זה ומיושב קושית הב"י והט"ז ואדרבא לפירוש כל השיטות קשיא דמאי מקשה הא שם דיעבד וכאן לכתחל' ודו"ק ועיין ב"ש שם ס"ק ל"ד שדחה דברי הב"י בגירסת הטור ל"צ משום שהרש"ל מוחק גירסא ובאמת בכל הש"ס שלפנינו כן הוא הגירסא ואם הרש"ל מחק זאת מפני שרש"י לא גרס זאת אבל הגירסא הוא עפ"י הטור גם מ"ש שם דאמרינן כאן נמצא וכאן הי' וילפינן איסור מטומא' עיין בא"ח סי' תס"ז במג"א מ"ש בזה בשם המהר"ם מלובלין ועיין בתוסיו"ט פ"ק דכתובות:

אפלח כו' ליכי מ"ש הנ"ש (בסי' י"ב ס"ק כ"ב) דבאשכנז אין כותבין ליכי רק יתיכי משום דאפלח הוא תשמיש והיא שדה של איש ולכן אמר ואעביד ביך הנה הולך לשיטתו דפירש פלחן היינו תשמיש אבל כבר כתבתי דדבריו תמוהין דפירש פירוש זר וכל הקדמונים פירשו פולחן היינו עבודה גם מה שהקש' על מה קאי לשון אוקיר וגם הפסיק בין הדבקים בין ואפלח לבין ואיזון נ"ל דהוא מיוסד על מה דאמרו בפרק כיסוי הדם לעולם יכבד אדם את אשתו יותר ממה שיש לו וע"כ הכניסו בין הדבקים

קודם ואיזון ואוקיר דהיינו שיכבדה יותר ממה שיש לו במזונות ופרנס' ולזה אפשר ליישב מה דבנוסח הרמב"ם כתוב כהלכות גוברין יהודאין דמוקרין ומסברין ולא נקיט ופלחין וזנין ותמה הנ"ש בזה ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת מה דמסיים כהלכו' גוברין יהודאין הוא תמוה דגם בדיניהם מה שמחייב עצמו בשטר צריך לקיים וגם לא גוברין יהודאין בלחוד כל איש ואשה צריך לקיים מה שפסק עליו אמנם באמת קאי על מה שכבדה יותר ממה שיש לו דזה רק הלכות גוברין יהודאין דנהגין כן על צד היושר וסמכו דבריהם על מכלכל דבריו במשפט ע"ש ולזה אמר דמוקרין ומסברין וגם מסברין היינו מה שסוברין אותו מלשון סבר פנים יפות דהוא מלשון משא שנושאין עליהם זאת וגם מ"ש למעל' ואסובר הוא ג"כ כן ולא כנ"ש דפירשו מלשון שבר והוא מזונות ולא כן הכוונ' ולפמ"ש אתי שפיר דעל המזונות אומר אוקיר דהיינו שיכבדה יותר ממה שיש לו וגם על הפרנס' דהיינו מלבושים אמר ג"כ ואסובר דהיינו ג"כ לשון כיבוד יותר מהראוי דגם במלבושים אמרו כן כנ"ל נכון מאד. עכ"פ דברי הנ"ש ודאי אינם וע"כ גם מה שדקדק כאן דבאשכנז כותבין יתיכי ובפולין ליכי אינו כלום דיתיכי וליכי הכל כוונה אחת רק שליכי לה"ק מלשון הילכי ויתיכ' הוא תרגום גם מ"ש דאם קאי על ואפלח הי' משמע דהוא צריך להשכיר עצמו במשרת ז"א דאפלח היינו עבודה לפיר"ת והיינו שיעבוד לה והיינו בשבילה כמו האומר אלי דפירושו בשבילו כמ"ש בוישלח וה"ה הכא וז"פ:

(שם ס"ק כ"ו) בקושטא מה שנדחק הנ"ש דעל מה קאי בקושטא לפמ"ש הנה מקום אתי לומר דקאי על מ"ש דמוקרין דהיינו שמכבדין יותר ממה שיש לו וע"ז אמר בקושטא דהיינו דבאמת יש להיות כן כמו שהזהירו חז"ל על זה: מ"ש הנ"ש בשם ת"ש ישן דאם נתגרש' מבעלי הראשון ומבעל' השני נתארמל' דיש לכתוב בכתוב' דהות מתרכתא מקדמת דנא ואם לא כתב כן פסל הר"ר חיים ממידבורג את הכתוב' דשמא תנשא לאחר מות בעל השלישי לכהן הנה לפסול הכתוב' אינו כדאי דבאמת תהי' לשלישי אסור לכתחלה מחשש קטלנית וליחוש שמא יעבור ויסכן עצמו ולא ידע שהי' נתגרשה לא חיישינן ובלא"ה כל מה דכתבינן בכתובה מתרכתא וארמלתא אינו רק מנהג כמ"ש הרמב"ם פ"ד מיבום וכתב ה"ה תיקון נאה היא וא"כ אינו כדאי לפסול הכתוב' בשביל זה אך לכתחל' ודאי יש לכתוב כן ארמלתא דהוה מקדם מתרכתא ומ"ש המהרא"י בפסקיו דאין לכתוב רק מתרכתא דארמלתא למאי אתיא הנה לפמ"ש יש לחוש לחשש קטלנית ובגרושה לא שייך חשש זה כמבואר בסי' ט"ו ושמא לא ידע ואשם ויסכן עצמו וכמו דחיישינן לאיסור כן חיישינן לסכנתא דחמירא וע"כ יש לכתוב כן בפירוש דלא כמהרא"י ואחרונים:

ע' בנ"ש (סי' י"ב ס"ק ל"א) האריך בשיעור הכתוב' והביא קושית הדרישׁ' דאי כתובה דרבנן י' זהובים א"כ כתובה דאורייתא ח' פעמים ביותר ויהי' שמנים זהובים ועי"כ חידש דרך אחר אבל כבר כתבו הח"מ והב"ש דלמ"ד דאורייתא אז אינו חשבון זה ע"ש ובגוף חשבונו עיין בשו"ת חוט השני סי' צ"ז השיג עליו י"ז השגות ובחוות יאיר סי' א' הביא מ"ש הנ"ש ליישב ודחאם פעם שנית ובדפוסים האחרונים נשמטו דברי הנ"ש בישובם וכפי הנרא' דברי החוט השני עיקר:

הנ"ש האריך (ס"ק ל"ב) דגם הת"ק של רשב"ג ס"ל כתובה דאורייתא רק דמחולקים בשיעור ובסוף כתב דמצא כן בהגה"מ סוף כתובות והנה באמת דברי הגה"מ דברי יחידאה ניהו וכל הפוסקים סוברין דכתובה דרבנן מלבד ר"ת דפוסק כרשב"ג אבל שיסבור בדעת הת"ק דהוא מן התורה זה אי אפשר ובאמת לפענ"ד תמוהין מאד כל דברי הגה"מ דמ"ש לסמוך על דברי הירושלמי דאמר דת"ק ס"ל כתובה דאורייתא' תמוה דהא בש"ס דילן קאמר מקולי כתובה שנו כאן וע' בהגהת מיימוני פ"ו מאישות במ"ש שם דודאי לא קי"ל כהך דירושלמי נגד ש"ס דילן ומ"ש דקי"ל כרשב"ג כבר כתב בר"ן שם דרי"ף לא פסק כרשב"ג רק במקום דמסתבר כוותי' ומ"ש להוכיח מדקי"ל דאינו מועיל מחילת כתובה וכר"מ דס"ל דהוא מה"ת כ"כ הר"ן והמגיד דאף דהוא דרבנן חז"ל עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ומ"ש ראיה מפרק החובל דף פ"ט ע"ב דאמר דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא הרי דקרי לה מה"ת וכתב שזה כיסה עיני הפוסקים שלא נרגשו בזה תמה תמה אקרא דאינו ראיה כלל דהא שם מוקמינן לה כר"מ והרי ר"מ סובר כתובה מן התורה וכיון שנדחו כל ראיותיו ממילה הדרן לדוכת' דכתובה מדרבנן כמ"ש כל הפוסקים וא"כ ממילא דברי הנ"ש נדחים ועיין בעיטור דיני כתובה שכתב בהדיא דהך דירושלמי נדחה מפני ש"ס דילן ומ"ש הנ"ש בדברי רש"י בחומש כמהר הבתולות שדעת רש"י שהוא מן התורה עיין מלמ"ל פ"א מנערה בתולה ה"ג מ"ש בזה דגם רש"י מודה לדעת כל הפוסקים ועיין בנמוק"י ביבמות דף ס' ועיין בס' המכריע סי' י"ב שם מובא תשובת הגאונים שדחו דברי הירושלמי הנ"ל ע"ש:

ל"ג מזונייכי וכסותייכי וכו' הנ"ש האריך על מה לא נקט כסדר הכתוב לעיל והיינו לשיטתו דאפלח היינו עונה אבל לפמ"ש דאפלח הוא כפשוטו א"כ לא נזכר עונה כלל עדיין והא דמזכיר עונה בסיפא הוא כסדר הכתוב שארה כסותה ועונת' ועונת' היינו עונת' ממש ולמ"ד דלא נזכר עונה בפירוש הוא נלמד מק"ו:

מ"א אבוה מ"ש הנ"ש דבאלמנה אין לכתוב מבי אבוה דנ"מ לענין החזר' בתוך שנה דבאלמון ואלמנ' לא תקנו כמ"ש בסי' קי"ח אגב שיטפי' לא דק היטב דשם אינו מבואר

באלמן ואלמנ' דאפשר דגם באלמנ' שייך ותם לריק כחכם דסוף סוף עיקר הממון בא לה מאבי' והרמ"א שם לא קאי רק ביתומ' שיש לה מעות מאביה מחמת עישור נכסים או שהיא בת יורשת ובזה לא שייך ותם לריק כחכם כיון שהם עצמם הכניסו הנדוניא וע' בח"מ וב"ש שם וגם מ"ש באם אביה חי והיא מכנסת הנדוניא בעצמ' ל"ש ותם לריק גם בזה אני מסופק דלא גרע עכ"פ מיורשיה דמחזירין משום עגמת נפש ורק כשאין אביה קיים הוא דאין מחזירין כשהכניס' בעצמ' וגם בזה כתבו הח"מ והב"ש דבזמן הזה אף אם לא נכתב מחמת עידור הוה כאילו נכתב וא"כ אין נ"מ בכ"ז:

מ"ו ובשימושא דירה המהרמ"מ ומהר"ם בז"מ האריכו למה כותבין לשון בין בכסף ובין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושי ובשימושא דערסא ולא כותבין בין במנא דלבושא ובין בשימושא דערסא ע"ש ובנ"ש ולא הבינותי דאין כאן קושיא דבין לא שייך רק על הכסף והזהב והתכשיטין ואח"כ מפרש דמה הם תכשיטין מאני דלבושא ושימושא דערסא וא"כ איך שייך למכתב ע"ז לשון בין דמשמע שהוא נוסף על התכשיטין וז"א וז"ב: ודירה כותבין בה"א לבסוף וערסא באל"ף והטעם דזה לה"ק וזה תרגום ובנוסח הרמב"ם כתוב לאינתו ביו"ד דלא כנ"ש וגם בתחלה אמר להדא בתולתא כלתא ג"כ דלא כנ"ש:

ס"ה כחומר כל שטרי כתובות מ"ש הנ"ש דמ"ש הרמ"א בסי' ק' דא"נ לומר פרעתי נגד הכתובה הוא דוקא הכתובה לבד לא נגד נדוניא ותוספת לכאורה תמוה הא הרמ"א כתב שם ל"מ הכתובה אלא אף התוספת מיהו שם מיירי בתוספ' שליש שנכלל עם הכתובה אבל לא התוספת על הנדוניא כמ"ש הב"ש שם וע' בח"מ וב"ש שם. עוד הביא הנ"ש שם תשובת הרשב"א בתולדות אדם דאף אם העמיד לה ע"ק על הכתובה אפ"ה אינו מועיל ואסורה לדור תחתיו ותמהני דמאי שייטי' כאן אך מפני שחשב שמציאה מצא העתיקו שלא במקומו ובאמת הב"י בסי' ס"ו והרמ"א שם העתיקו דין זה בשם הרשב"א ע"ש בס"א:

הנ"ש הביא (בס"ק ע"ג) דברי הסמ"ע סי' מ"ה ס"ק ח' בשם הרשב"א דאם חותמין עצמן במס"ק על שם החתן מועיל שהרי הוא עד בדבר והקשה דמה מועיל מה שחותם במס"ק הא עדיין צריך קיום ב"ד ולא ידעתי מה הוא שח דכוונת הרשב"א הוא שמועיל מ"ש במס"ק ובאמת צריך קיום גם מ"ש דמ"ש הרשב"א אלא שמכוער הדבר אפשר שכוונתו למ"ש לא ראה דברי הרשב"א הובא בב"י שמסיים דאפשר שיחתום קרוב ונפיק ריעותא ע"ש וז"פ:

במחודשים (א') דעת הנ"ש דסעודה שאוכלים לפני המילה הוה סעודת מצוה לענין נדר והמג"א בסי' תר"מ חולק עליו והדין עמו דמ"ש הנ"ש דמקרי סעודת מצוה רק שאינו של

שמחה תמהתי דהרי במהרי"ק שם מבואר דזה אינו אלא מנהג בעלמא הרי דאינו מקרי סעוד' מצוה וישוע הבן לא מקרי רק או פדיון הבן או סעודת מילה עיין ב"ק דף ע"ט וכן מבואר בש"ך יו"ד סי' קע"ט לענין העורכים לגד שלחן דאם עושין סעודה בלילה שלפני המילה שרי ולא מקרי העורכים לגד שלחן משמע דמצוה בודאי אינו ומה שהקש' הנ"ש דא"כ מאי מדמה הרמ"א שם לסעוד' מילה הא זה ודאי מצוה כבר נרגש מזה המג"א במקצ' וכתב דמכל מקום לא נזכרה בש"ס כמו סעודת נשואין ובאמת ז"א דהא ישוע הבן לפיר"ח הוה מילה ועיין בא"ר שפירש דסעוד' מילה בודאי לא דחי הסוכה כיון דאינו אצל היולד' משא"כ סעודה זו שהיא אצל יולדת ע"ש ובאמת מ"ש הנ"ש דדמי לסעודה שעושין לפני החופה גם בזה צדקו דברי המ"א דשאני התם ששולחין סבלונו' ואם לא שולחין לא מקרי סעודת מצוה כמ"ש בסי' תמ"ד וסי' תקנ"ח והארכתי בסי' תקנ"ח דמשמע מדברי המ"א בסי' תקנ"ח דאף אי שולחין סבלונו' לא מקרי מצוה מדכתב לבסוף דוקא שכבר אירס אז מברכין שהשמח' במעונו משמע הא אל"ה לא וא"כ סותר למ"ש בסי' תמ"ד. תמהתי דהרי בהדיא כתב שם דוקא במקום שאין שולחין סבלונו' ומ"ש דוקא שכבר אירס הוא לראי' דבלא סבלונו' לא מקרי מצוה כלל אבל בסבלונו' מודה כמ"ש בהדיא סם וסי' תמ"ד עכ"פ דברי הנ"ש נדחים וז"ב:

הב"ש בסי' ס"ד הביא בשם המ"ב דחופ' לא מהני קודם קידושין והיינו אם לא הי' עדיין הקידושין אבל כל שקידש' אח"כ למפרע נעשה נשוא' בחופ' שלפניה וכ"כ הח"מ בסי' נ"ה ס"ק ט' וז"פ. והמלמ"ל פזי מאישו' הבין כדברי המ"ב דלא מועיל החופ' כלל כל שהית' קודם הקידושין ותמה עליו והדבר ברור כמ"ש גם המגי' שם הביא דברי התוס' יבמות דף נ"ז ד"ה ור"י ובאמת גם שם מיירי בחופ' לבד אבל בקידושין אח"כ פשיטא דמועיל כמ"ש הרמב"ן שם:

הריב"ש בסי' פ"ב כתב דאם לא בירך ברכת אירוסין באירוסין יכול לברך אח"כ כ"ז שלא נשאה ומדמהו לבהמ"ז כ"ז שלא נתעכל המזון דמברך והמל"מל תמה עליו בפ"ג מאישו' וכתב דש"ה דעדיין נהנה משא"כ כאן דכבר נגמר האירוסין והמגיה הסכים ג"כ עמו והניח בצ"ע. ולא ראו דברי הרא"ש פ"ק דכתובו' שהביא ג"כ כן בשם ר"י ומראיה זו ותמיה' המלמ"ל ליתא דגם הכא כ"ז שלא נשאה לא נגמר עדיין ענין האירוסין ושאני ברכת המזון לפניו דנגמר ענינו אבל כאן לא נגמר עדן כמ"ש הרא"ש שם וז"פ:

מ"ש הנ"ש דלכך ברכת נשואין צריך כוס משום שיהי' שבע ברכות הוא תדע מכח קושיא דבאמת לא יהי' כוס ולא יהי' שבע ברכות ומ"ש דז' ברכו' צריך מהא דאמרו כל האוכל מצה בע"פ דומה לבועל ארוסתו בבית חמיו ופירש"י דדומה משום דכאן שבעה ברכו'

וכאן ג"כ לפמ"ש החק יעקב דבמצו' יש טפי ורק דבכלל מאתים מנה ע"ש א"כ אין כאן ראיה ודו"ק:

מה שהקש' הנ"ש דאמאי בקידושין ע"י שליח א"צ לחזור ולקדש כדי שלא להוציא לעז ובקידש בלא יו"ד צריך לחזור ולקדש עיין ב"ש סימן ל"ד שכ' דקידושין ע"י שליח גרע דחיישינן שמא יאמרו דקידושין אינם כלום ע"י שליח ע"ש ובאמת שכן נראה מלשון הגהת הרי"ף ומיהו במי שקידש בלא מנין צריך לחזור ולברך דמאי לשון ומיהו וע"כ דבקידושין ע"י שליח דכ' הר"מ דחשש שהעולם יסברו שקידושין ע"י שליח אינם כלום הוא דחיישינן אבל לא בזה ובזה מיושב קושית הנ"ש:

דעת הרא"ש דברכת אירוסין צריך עשרה וכתב הטעם דלמאן דיליף מבועז הרי עשה גם ברכת אירוסין והקשה דודי הגאון בישועות יעקב דא"כ מאי פריך והא בועז אלמון שנשא אלמנה הוא ותניא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז וכו' ומאי קושיא דלמא מחמת אירוסין עשה כן והיא קושיא גדולה. והנראה דהנה לכאור' צריך להבין לפמ"ש המהרש"א בח"א כאן ובביבמות פרק הערל דבועז קיים מצות יבום דבעת ההיא היה נוהג מצות יבמה אף בקרובים ולכך הי' העשה דוחה הל"ת וא"כ למה בירך ברכת אירוסין ובשלמא ברכת נשואין כתב הרמב"ם פ"ד מיבום דאף יבם מברך אבל ברכת אירוסין ניהו דחז"ל תקנו מאמר ביבמה אבל היאך שייך לברך מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין דהיאך שייך חופה ביבמה וגם הקידושין אינן רק מדרבנן ובאמת שהרמב"ם שם לא הזכיר רק ברכת חתנים ולא ברכת אירוסין אמנם מלשון העיטור הובא בטור לקמן סי' קס"ו נראה דחז"ל תקנו גם ברכת אירוסין הואיל ומברך ברכת נשואין יש לברך גם ברכת אירוסין ויהי' ככל הנשים דעלמא וע' בב"ח שם ומעתה זה דוקא אם אלמן שנשא אלמנה צריך לברך אבל אם נימא דא"צ לברך א"כ שפיר מקש' מבועז דהא שם הי' יבמה והיאך מברך ברכת אירוסין הא באמת ברכת אירוסין ל"ש כלל ביבמה ורק משום דמברך ברכת חתנים לא פליג ומברך גם ברכת אירוסין אבל אם אינו מברך ברכת חתנים פשיטא דלא יברך ברכת אירוסין בלבד דל"ש בגוה וע"ז משני דיום אחד מברך וממילא ביך גם ברכת אירוסין איידי דמברך ברכת נשואין ושפיר כ' הרא"ש דבועז עשה גם ברכת אירוסין אגב ברכת נשואין. ומיהו גוף דברי המהרש"א צ"ע דהא רות נכרית היתה וא"כ לא תפסו הקידושין כלל וע' בתוס' כאן ד"ה אלמן:

אמנם בגוף הקושיא נראה דהנה יש להבין הא דילפינן מבועז והיאך אפשר לומר דהי' לב"ח ולמה לא נימא כפשוטו דדריש עמוני ולא עמונית וכבר אמרו ביבמות דאותו היום היה פלפול גדול ונעצו חרב בבהמ"ד וגם קושית הש"ס כאן זקנים למה לי והא דבעי

עשרה הי' לפרסומי מלתא וא"כ מנ"ל לחדש דהי' לברכת חתנים. אמנם באמת הדבר נכון דגם ר"נ ס"ל כן ורק דסובר דבזה גופא שברכו ברכת חתנים וממילא נתפרסם דעמוני ולא עמונית דאל"כ לא ברכו ברכת חתנים ולפ"ז א"א לומר ברכת אירוסין דא"כ עוד לא נתפרסם דעמוני ולא עמונית דקידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ יקשה למה לו לחדש מוטב שיאמר דפרסמו דעמוני ולא עמונית וע"כ דב"ח הוא. ובזה מיושב מה שהקשה עוד שם דהא ב"ח החתן מן המנין ולמה לו עשרה ומ"ש דר"נ לא ס"ל דהוא מן המנין הדבר תמוה דר"נ בעצמו סובר כן ולפמ"ש אתי שפיר דבעי עשרה כדי לפרסם דעמוני ולא עמונית דהוא דבר חידוש וכמו דאמרו שם וז"ב. אמנם אי קשיא הא קשיא דלשיטת הרמב"ן דאשר ברא נמי בעי עשרה והרי זאת גם באלמון ואלמנה אומרים כל שלשה כמ"ש הטור וא"כ לוקי דהא דאמר ר"נ דברכת חתנים צריך עשרה ויליף מבועז הוא לענין אשר ברא וצע"ג:

הב"ש הביא דבברכת המזון מברך בפה"ג אח"כ ונדחק בטעמו ולפענ"ד הטעם דהנה הוא מברך בשני כוסות וא"כ אם יברך קודם בפה"ג על הכוס הראשון ויטול כוס השני לברך ז"ב א"כ יהיה הפסק גדול משא"כ בב"ח בשעת החופה דאומרה על כוס אחד והוה כענין אחד וכמו קידוש יקנה"ז דמסדר על כוס אחד וז"ב וע' ברמ"ע סי' מ' אבל העיקר כמנהג דידן:

עיין בש"י סי' ל"ט ומ"ש לדוחק בדברי הרא"ש דבא לשלול דעת הרמב"ם ע' ברמ"ע סי' מ' שחשבו לאמת גם מ"ש באגודה כ' כן הרמ"ע שם ובלא"ה יש לומר דהא דנקט האגודה ביום ו' הוא לרבותא דאף דביום ו' ודאי ייחד מבע"י דבאלמנה בודאי צריך לייחד בע"ש ואפ"ה בשבת בלילה מברך וע' בסידורו של הגאון מוהר"י אבד"ק ליסא ז"ל ודו"ק:

מ"ש הב"ש בשם הב"ה לענין מחזיר גרושתו כתבתי בגליון שם דכ"כ המהרי"ט סי' ס"ד בח"א ומראי' זו בנוסח החתימה מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין ע' במהרי"ט בחידושיו לכתובות שם וע' בעקידה פ' ואתחנן מ"ש בנוסח הברכה זו ליישב קושית הקדמונים בזה:

(סי' י"ג ס"ק א') מה דהות כתב הנ"ש דיש לכתוב דהות בלא יו"ד אבל כד הות בתולתא יש לכתוב ביו"ד וע' בנוסח הרמ"ע סי' מ"א שכתב כד הות בלא יו"ד ועיין בנוסח ר"י שמביא הב"י בסי' ס"ו:

[ב] כד הוית כתב הנ"ש דלא כת"ש שכ' הוי לי לאנתו כד הוית מקדמ' דנא וכן עיקר וכן הוא בנוסח הרמ"ע שם:

ד במתא פלוני' כ"כ הנ"ש והביא דהמהר"ם מינץ כתב דיתור לשון הוא וכן מצאתי ברמ"ע שם שלא כתב כן ומ"ש הנ"ש דצריך לכותבו כיון דעכשיו כותבין כתובו' גדולו' וא"כ צריכין לכתוב המקום דבמנהג המקום תלינן הנה לפמ"ש הוא בעצמו דצריכין לכתוב בהדיא כמה הי' לה וכמה הוסיף וכמ"ש בנוסח הטור וכן הוא בנוסח הרמ"ע שם א"כ ממילא א"צ לידע המקום דכתב כן בפירוש וע"כ השמיטו הטור והרמ"ע זאת:

ברמ"א סי' ס"ו כתב ועיין לקמן סי' קע"ז דבמקום שאין מגרשין בע"כ הי' אפשר להקל בכתיבת כתובה אבל אין המנהג כן ואין לשנות והנה במלמ"ל פ"ו מאישות הקשה דא"כ משכח' לה שתמחול הכתוב' ולא יהי' ב"ז כגון שישבע שלא יגרש' ומאי הקשו לו לרי"ף הובא בר"ן בפ"ז מכתובות דאיך תוכל למחול ובאמת שאף לדברי הד"מ בזה"ז דאיכא חר"ג והיא גזיר' כללית טפי איכא להקל משבועה דקיל לי' טפי הואיל שאינו מפורסם לכל וגם הב"ד לא ידעו שנשבע וגם דלא פלוג חז"ל משא"כ בזמן הזה דהיא גזירה כללית ול"ש ל"פ ובאמת שכפי הבנת המלמ"ל הי' לו טפי להקשות דהא בש"ס ב"ק דף פ"ט ע"ב גבי חבלה בבעל' הא מני ר"מ הוא ואכתי תזבין כתובתה והוא ישבע שלא יגרשה וכעין תקנה זו כתבו בתוס' שם ד"ה כל וע"כ דלא מועיל ומ"ש בתוס' שם שתשבע היינו משום דשם ל"ש ב"ז דהא אי מגרש לה יצטרך לתת לחובל כדאמרו שם ודו"ק:

ומה שהקש' המלמ"ל שם על תירוצו של הר"ן שם דתירץ דניהו דאסור למחול אבל שפיר אמרו דמוחל' ובדעבר' ומחלה והקשה מהא דדייק הירושלמי במגל' כותבה אלמא דמותר בעשיי' מלאכה אלמא דלא אמרי' דעבר כן נראה כוונ' המלמ"ל שם אם שלא ביאר דבריו אבל לפענ"ד יש לחלק דשאני הכא דאין האיסור מצד עצמו רק מחמת גזירת חז"ל שלא יהי' ב"ז וגם יוכל לכתוב לה כתוב' אחרת משא"כ התם דאם אסור בעשיי' מלאכה היאך כתב וז"פ: בנוסח הרמ"ע שם כתב אנסיבא לי' מקדמת דנא כד הות בתולתא ואח"כ כתב דהנעלת ליה מבי נשא והוא שלא בדקדוק דאם הנעלת לי' בחיים מהראוי לכתוב מבי אבוה וכמבואר ברמ"א כאן ואף דבדיעבד כשר אבל הנוסח ראוי להיו' מתוקן ע"פ הדין ומ"מ בכמה ענינים נוסחתו יותר נכון מנוסחת הנ"ש יעו"ש:

(סי' ט"ז א') מוסיף מעכשיו כתב הנ"ש דאף אם יכולה למחול התוספ' אבל המנה והמאתיים בודאי א"י למחול דהוה ב"ז מיהו הביא בשם המהרי"ק דדוקא בשעת נשואין הוא דא"י למחול דאפשר דמוכרח' למחול שמא לא ישאנ' ולא סמכה דעתה אבל לאחר הנשואין יכול' למחול דמדמחל' חזינן סמיכת דעתה דאל"כ למה לא תחוש שמא יגרשנה והדברים תמוהים דא"כ איך אמרו פרק החובל הא מני ר"מ דאמר אסור לאדם וכו' והא שם אחר הנשואין ואף דאפשר לומר דגם שם היא מוכרחת למכור מפני החבלה ובאמת

תחוש שמא יגרשנ' מ"מ עדיין היאך שאלו לרי"ף במוחל' כתובתה דאיך יכולה למחול הובא בר"ן שם ואמאי לא כתב דמשכח' לה אחר, הנישואין ושם מיירי באמת כן ולכך אין לה כב"ד וע"כ דאף בכה"ג א"י למחול וכן נראה מכל הפוסקים באהע"ז סי' ק"ה דא"י למחול ובאמת גם הנ"ש לא כתב רק דכמדומ' לו שכתב המהרי"ק כן אבל חליל' להמהרי"ק שיאמר כך וגם מ"ש הנ"ש דלדברי הרמ"א בסי' ס"ו דבזמן הזה אפשר להקל בכתיבת כתוב' ה"ה דיכול לפחו' לה ג"כ מטעם זה תמהני דהרי הרמ"א כתב בלשון אפשר וסיים דאין לשנות והטעם דל"ד חר"ג לאיסור תורה וכמ"ש הח"מ והב"ש שם ומכ"ש בזה דפוחת משיעור הכתוב' דודאי אינו רשאי ושמא יעליל עלי' בעלילו' ויהי' מותר לגרשה וחלילה לומר כן:

עיין במהרי"ט חלק אהע"ז סי' ב' האריך באם נפחת מהמטבע איך משלמין הכתוב' והאריך שם דאמאי לא נימא דמקולי כתובה שנו כאן וחילק ולא הביא דברי הרמב"ם פ"ד ממלו' דכתב שדין כתוב' בפחת וביוקר שוה לשאר חוב ע"ש (שוב אחר שנים רבות ראיתי שבתוך אריכו' דבריו הביא דברי הרמב"ם האלו וכל רז לא נעלם ממנו) גם מ"ש דדברי המהרי"ק דתוס' שליש מה"ד הוא וכתב דכל הטעם דמוסיפין כדי שיוכל להשתכר והא קיי"ל דאין רשאי למכור משום שבח ב"א ובאמת המהרי"ק עצמו הרגיש בזה וכתב דמאחר שהם עומדים לימכר מוסיפים שליש עליהם והד"מ בסי' ק' חלק על הב"י וקי"ל כן כמ"ש בהג"ה שם וכן הסכים הנ"ש כאן וכדבריהם נראה עיקר: [ד'] וכל צעיפיה הנ"ש האריך דיש חילוק דבגדים שלא שמה לו בכתובה אין להם דין צ"ב וכ"כ הב"ש בסי' ס"ו ובסי' ע"ז וכן עיקר גם מ"ש דיש חילוק אם שמין אותו בפרוטרוט אבל אם לא שמו אותן בפרוטרוט מחזירן כמו שהם זה כתב עפ"י דברי הש"ע סי' פ"ח והוא לפמ"ש הב"י שם ובתשובתו לחלוק על המבי"ט אבל המהרי"ט באהע"ז סי' ג' וסי' וא"ו כתב שהסכימו כמה גדולים לדברי אביו וגם הוא הסכים כן וכן נראה עיקר דלא נדחה כל דברי הגדולים בגילא דחיטא:

(סי' י"ז ס"ק ב') ושלא התפיסה צררי ובנצ"ב כ"ז שהם בעין בודאי נוטלת אותם בלא שבועה אבל אם אינם בעין כתב הב"ש דתליא בפלוגתא בטעם דשבועה אם נימא דנשבעת על הכתובה מחמת שהיה תנאי ב"ד א"כ בנצ"ב לא שייך זה וכ"כ המהרשד"ם אבל אם הטעם מחמת שמא התפיסה קודם מותו ולכך במ"פ לא חיישינן לזה ממילא גם בנצ"ב שייך זאת ע"ש. והנה לכאורה לפ"ז דברי התוס' בב"ב תמוהים שהקשו בדף קנ"ח ד"ה נכסים דאמאי צריך לטעם דנכסים בחזקתן ת"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו ממון שא"י לגבות בל"ש וכאן צריכה לשבע על הכתובה ותירצו דאי הי' בחזקתה היתה יכולה

להוריש דהרי מוחזקת אח"כ כתבו דבמ"פ ל"ש שבועה ומעתה בקושי תם ע"כ ס"ד דהשבועה של הכתובה היא משום תנאי ב"ד וא"כ היאך שייך זאת לענין צ"ב ואף אם נאמר דהם אינם בעין כמ"ש המלמ"ל פי"ח מאישות אפ"ה הא לטעם זה אף באינם בעין גובית כמ"ש המהרשד"ם. ולכאורה רציתי לומר דע"כ לא כתב הרמב"ם והטור דבצ"ב גובה בלא שבועה הוא רק אם נימא דהנכסים בחזקת יורשי האשה וכיון שהם בחזקתה בודאי א"צ לשבע דלא תקנו רק בבא להוציא מיד היורשים וכאן לא נקרא מוציא אבל למ"ד בחזקת יורשי הבעל ממילא צריכה לשבע וע"ז שפיר הקשו דל"ל טעמא דחזקתן תיפוק לי' שא"י להיות בחזקת יורשי האשה משום השבוע' היינו דלדידיה דס"ל דהם בחזקת יורשי הבעל שוב אי אפשר לומר כלל דהם בחזקת יורשי האשה לענין ספק זה כיון דצריכה שבועה דודאי לא עדיפא כחה שתגבה אף בלא שבועה וע"ז כתבו דאם הי' עכ"פ לענין הספק בחזקתייהו ממילא עכ"פ היתה נקראת מוחזקת אף כ"ז שלא נשבעה לענין זה שתוכל להוריש והיינו דבאמת כ"ז שלא נשבעת בודאי הנכסים בחזקת יורשי הבעל ולא תגבה בל"ש אבל עכ"פ היתה מוחזקת לענין שתוכל להורישם כיון דלאחר שבועה היא למפרע מוחזקת בהם:

ובזה מיושב קושית המהרש"א שהקשה דלמה צריכי התוס' להקשות על ר"י דס"ל בחזקת יורשי הבעל ולומר דמסתמא לא יפלוג על רב ושמואל הי' להם להקשות על רב ושמואל גופא דאיך יהי' הנכסים בחזקתן הא צריכה שבועה ולפמ"ש אתי שפיר דלרב ושמואל היה אפשר לומר דס"ל דהוא בחזקת יורשי האשה וס"ל דנקראת מוחזקת לגמרי וא"כ ל"צ שבועה כלל ולכך הקשו לר"י דס"ל בחזקת יורשי הבעל וא"כ שפיר יקשה דל"ל הטעם דהנכסים עומדים בחזקת יורשיו לגמרי לענין הספק דמי מת קודם ת"ל דאף אם נקראת היא נמי מוחזקת מכל מקום כיון שעכ"פ צריכה לשבע דכ"ז שלא נשבעה בודאי אינה מוחזקת א"כ ממילא היתה צריכה לשבע ואינה מורישה שבועה וע"ז כתב דאם היא היתה ג"כ נקראת מוחזקת וכמ"ד יחלוקו עכ"פ היתה יכולה להוריש שבועה בכה"ג. אמנם עכ"ז פשטת לשון התוס' לא מורה כן וע"כ נראה דמכאן ראיה לשיטת הפוסקים דחוששין שמא תפסה בעצמה ולדידהו אף בצ"ב חיישינן ואף דאינה נשבעת רק ע"י גלגול שלא התפיסה וכמ"ש בב"ש כאן מכל מקום כיון דלא נשבעה על הכתובה עדיין וצריכה לשבע מגלגלין גם על הנדוניא שלא תפסה כלום וכיון שא"י להוריש אינו גובה ואפשר דגם זה תלוי אם היורשים של הבעל מוחזקים או יורשי האשה ומיושב קושית המהרש"א ודו"ק ולפ"ז אפשר דגם שהנצ"ב בעין צריכה לשבע שלא תפסה ע"י

גלגול או אותה שבוע' לבדה וא"צ לדחוקי דמיירי כשאינם בעין וכמו שנדחק המלמ"ל שם וא"כ עכ"פ אין ראי' מזה להה"מ וכמו שחשב המלמ"ל שם ודו"ק:

כתב הנ"ש דאם תפסו יורשי האשה עיין מהר"א ששון סי' כ"ג והיינו דאם תפסו לאחר מותה אבל אם היתי' האשה מוחזק' בחיים אף שמונח לאח"כ ביד ב"ד אפ"ה נקראין מוחזקין לענין שיוכלו לגבות בשבוע' וכמ"ש הח"מ והב"ש ובזה יש ליישב דברי התוס' הנ"ל דהתוס' הכי מקשו דל"ל שהם בחזקת יורשי הבעל לגמרי ת"ל דאף אם נאמר דהם בחזקת שניהם וכבר קפרא שם דאמר יחלוקו אפ"ה עכ"פ צריכ' לשבע כיון דאינם בחזקת' לגמרי וע"ז כתבו דאם היו נקראין שניהם מוחזקין ל"ש אין אדם מוריש וכמ"ש הח"מ והב"ש ובזה ממילא מיושב קושי' המהרש"א הנ"ל דלרב ושמואל ל"ק דאפשר דס"ל דהם בחזקת יורשי האשה לגמרי וכמ"ש ודו"ק:

בשו"ת מהרש"ך כתב דאם הבעל בעצמו חתום על הכתוב' לא יוכלו היתומים לטעון פרוע כמו על כת"י דעלמא דאין אדם פורע בת"ז והמלמ"ל במלוה פי"א הקשה כיון דלענין שבוע' חיישינן שמא התפיס צררי ה"ה לענין פרעון להוי ככת"י דעלמא ולפענ"ד דברי מהרש"ק נכונים דדוקא לענין שבועה שתקנו חז"ל בכל הבא לפרע מנכסי היתומים ממילא גם כאן אף דלא שייך פרעון בת"ז מכל מקום חששו מפני שהוא תנאי ב"ד דצריכ' שבועה אבל לענין פרעון הדרינן למלתא קמייתא דל"ח בזה כנ"ל. שוב מצאתי במהרי"ו סי' קי"ג שכתב דבכמה מקומו' המנהג לגבות בחתימ' יד החתן בלבד ואף במקומו' שהעדים חותמין גובים אף בלא הנפק עכ"פ עיקר כתובה כמ"ש הרמ"א סי' ק' ועיין במהרי"ק הובא בב"ש שם וע"כ העיקר כמהרש"ק ועיין בנ"ש האריך בדברי רמ"א שם ודבריו נכונים וא"צ לאריכות דמבואר כן במהרי"ק כמ"ש הב"ש שם ועיין קצה"ח סי' מ"א ועיין בחבורי כת"י שהחילותי שנת תר"ט ע"ש:

בשו"ת מהרש"ך שם כתב דנדוניא גובה אף כשנאבד הכתוב' והמלמ"ל פי"ח מהלכות אישות חלק עליו מצד הסברא אבל אני מצאתי בהה"מ פי"ו שם שכתב לענין כ"ה שנים שלא תבעה דאבדה הכתוב' וכתב דלענין הנדוניא אין נ"מ בזה דלעולם אינה גובה כ"ז שלא תביא הכתוב' ע"ש הרי בהדיא דלא כמהרש"ך ועיין במלמ"ל פי"ד ממלוה:

לענין פיטור שבועה (סי' י"ח ס"ק א') ע' נוסח הנ"ש וכתב דא"צ קנין ומאד יפלא מדוע לא הביא דעת הרא"ש דלגבי יורשים לא מועיל הפיטור עד שיקנה בקנין כמבואר ברמ"א שם ודעת הח"מ דאף קנין לא מועיל אך הב"ש השיג עליו דקנין מועיל כמ"ש הריטב"א הן אמת דבחו"מ סי' ס"ו פסק המחבר סעיף י"ז דמועיל הפטור בפירוש ולא הגיה הרמ"א כלום ובש"ך תמה בזה והנרא' בזה דשאני התם דבאמת מהראוי להעמיד שטר על חזקתו

כמ"ש הבעה"ת הובא בש"ך שם רק דלענין יורשים חשו חז"ל טפי עד שיכתוב בפירוש וכל שכתב כן מועיל אבל הכא דאין ראיה מהכתוב' דבודאי התפס' צררי אינו רק למשכון דלפרוע לה אינו רשאי דאסור לשהות וכו' וא"כ אין ראי' מכתובה ולכך לא מועיל אף פטור בפירוש. עוד נראה דבשלמא התם אין לחוש רק לפרעון שיפרע אז וע"ז שפיר אמרי' דמועיל הנאמנו' דמסתמא כשיפרע לו יקח שובר או השטר עם הנאמנו' ונמצא שלא תפסיד כלל להיתומים אבל כאן יש לחוש שמא תפס' בעצמ' צררי ולשיטת הרא"ש היא שבועה בפ"ע כמ"ש הב"ש בסי' צ"ח וא"כ בזה בודאי מפסיד ליתומים בפיטורו דשמא תתפוס בעצמה צררי ותאכל וחדי וע"כ שפיר כתב דלא מועיל הפטור להפסיד ליתומים וכיון שלא מועיל לזה לא מועיל לנגד הכל ועוד דתשבע ע"י גלגול וז"ב. ובזה ממילא מיושב קושית הב"ש דאם נשתנה דין ב"ח מכתובה א"כ היאך למד הרא"ש ב"ח מכתוב' לענין שיהי' צריך גבי ב"ח עכ"פ פטור בפירוש ודלמא גם בזה שאני ולפמ"ש א"ש דלא נשתנה דינם רק במה שלא שייך גבי ב"ח הך חששא כלל וכל כה"ג לא מקרי שינוי וז"ב והבן והנה הסמ"ע כתב בחו"מ שם דאם היורשים טוענים אנו פרענו לך לא מועיל הפטור דהיאך שייך בזה פטור הא הם טוענים שפרעו בבירור ואיכא הפסד ברור והש"ך חלק עליו וכן הט"ז שם ובאמת שיש קצת ראי' להסמ"ע ממ"ש רב נטרנאי הובא בב"י בסי' צ"ח דאם ראו שמפסדת בבירור תשבע להבא ולא מועיל פטור הרי דבכה"ג דאיכא הפסד ברור לא מועיל פטור אמנם יש לחלק דש"ה שראו שמפסד' ולכך לא מועיל פטור משא"כ כאן דגרוע טענתייהו דלמה פרעו והאמינו כיון שידעו שפרע אביהם וגם העמיד שטר על חזקתו כמ"ש הבעה"ת עכ"פ בכתובה בודאי לא מועיל דיש לחוש שמא תתפוס בעצמ' וכמ"ש וע"כ דברי הנ"ש תמוהין וצריך להוסיף קנין אמנם לענין לקוחות דעת הב"ש דאף קנין לא מועיל ובאמת באותן שקנו אחר הנאמנות כיון דאינו רק חששא כל דהו כמ"ש הרא"ש משום דנפישי הרמאים והש"ך שם צווח ע"ז ע"ש א"כ נראה ברור דבקנין מועיל וז"ב:

(סי' כ' ס"ק א') וקנו ממני כתב הנ"ש דלכך כתב קנין כדי שיהי' מועיל אף בנשוא' כמ"ש הרמב"ם ולא כהטור ולפמ"ש הב"ש דאם לא אמר בנכסייך מועיל אף להטור א"כ מועיל אף להטור [ואם אמר מנכסיך ל"מ עד שיפרש אף מפירי פירותיהן] (ולא מסלק מנכסייך או שיפרש אף מפירי. פירותיהן כמ"ש בנוסח מיהו מ"ש הנ"ש דבקנין מועיל בנשוא' אף לנכסים שיפלו אח"כ ליתא כיון דידו כידה לא מועיל לזה כמ"ש הרא"ש והר"ן ועיין ב"ש ס"ק ג' ומה שהביא הנ"ש דברי הרמב"ן דמועיל בארוסה שיועיל אף לנשואין ש"ה דהוה ארוס' ואין לו יד בנכסים עדיין:

ה' יתר על מה שהכניס' לו מדברי הנוסח הלז משמע דלא מועיל סילוק על נכסי צ"ב ובאמת ברמ"א מבואר דאם פירש בהדיא מועיל אף בנכסי צ"ב הן אמת דראיתי בא"מ דכתב דלשיטת התוס' לפי הבנת מוהראנ"ח דבדאורייתא לא מועיל סילוק כלל א"כ ה"ה בצ"ב דקיבל אחריו' ומה"ת הם שלו אבל נראה דטעה בזה במח"כ דע"כ לא כתבו התוס' רק בדבר שלב"ל כמו ירושת האב אבל דבר שב"ל ומכ"ש צ"ב שהם בעין לא אמר ומועיל הסילוק. ובזה אמרתי לישב קושית המוהראנ"ח שהקשה דאם נימא דבדאורייתא לא מועיל סילוק א"כ ל"ל לרשב"ג לומר דבירוש' מתנה עמ"ש בתורה ת"ל דהוא דאורייתא ולפמ"ש א"ש דהוא מסלק מפירי ומירושה וקי"ל דבר שבא לעולם עם שלב"ל קנה ממילא לענין סילוק ג"כ כן דהשתא קנין הוא מכ"ש סילוק ולכך הוצרך לומר מטעם מתנה עמ"ש בתורה דלא חל אף בכולל כמ"ש המלמ"ל הלכות אישות בשם מהרא"ש והביא ראיה מהמתנ' ע"מ שאין לך שאר כסות ועונה דבטל התנאי לענין עונה ע"ש פ"ו מאישות הלכה יו"ד וה"ה הכא ודו"ק:

ומה שהקשה המלמ"ל פכ"ג מאישו' דא"כ מאי הקשו התוס' בכתובות דף צ"ה דהוה כמו ארוס' והא משועבד לכתובה מה"ת ואיך יכול' לסלק' עצמה מזה ל"ק דמה"ת אטו משועבד רק שיתן לה הכתובה מאיזה קרקע שירצה וחז"ל תקנו שיהי' כל קרקע משועבד לכתובת' וא"כ אינו רק דרבנן ויכולה לסלק וז"ב:

דעת ה"ה דבקנין בנשואה מועיל אף לפירות והכ"מ חולק עליו וכתב דא"כ אין בין ארוס' לנשוא' וע"כ כתב דבנשוא' לא מועיל בקנין רק לענין המכר לא לפירו' ולכאור' ראיה לה"ה מהא דפריך הש"ס וכי כתב לה מאי הוה ואמאי לא מוקי בקנו מידו דאז מועיל אף בנשוא' וכבר נתקש' בזה הלח"מ ולה"ה א"ש דאי קנו מידו אמאי קתני במתניתין דלפירו' לא מועיל וע"כ דמיירי בלא קנו אמנם באמת גם להכ"מ יש ליישב דע"כ לא כתב הרמב"ם דבנשוא' מועיל קנין רק לפי המסקנא דמוקמינן בכותב לה ועודה ארוס' וא"כ אם בארוס' מועיל כתיבה לחודי' ממילא כל שעש' קנין לטפויי אתא ומועיל אף לפירי כמ"ש בש"ס שם דמגופ' של קרקע קנו מידו ועיין בה"ה וא"כ בנשוא' דגרוע' מן הארוס' חד דרגא כמ"ש הכ"מ דא"כ אין בין ארוס' לנשוא' כלל וא"כ לכך לא מועיל אף בקנין רק למכר בלבד אבל להס"ד דאף בארוס' אינו מועיל כלל כתיבה א"כ גם הקנין לא הוה לטפויי דצריך לגוף המכר וא"כ ממילא בנשוא' דגריעא מארוס' אף למכר לא מועיל אף בקנין ולכך. לא יכול לאוקמא בנשואה ובקנו בקנין דלא מועיל כלל ואדרבא מדברי הש"ס יש ראיה דלא כה"ה דהרי הש"ס שם אמר תני ר"ח האומר לאשתו וכי כתב לה מאי הוה והתניא וכו' והקשה המהרש"א דלמאי הקדים הא דאר"ח. וכתב דאי לאו

דר"ח הו"א מאי כותב בקנין ובקנין בודאי מועיל אבל ר"ח דאמר דכותב היינו אומר ע"כ בלא קנין מיירי וכבר קדמו הר"ן ולדברי ה"ה היאך יכול לפרש בקנין דא"כ גם לפירי הי' מועיל לשיטת הרמב"ם דבנשואה מועיל אף לפירי וע"כ דא"מ לפירי ולס"ד מתניתין מיירי בנשוא' ולכך שפיר הקדים זאת ולבסוף דמוקי בארוס' היינו משום דמיירי בלא קנין דמאי כותב אומר וכמ"ש ודו"ק:

התנה שלא יירשנה כתב הרמב"ם דתנאו בטל אף דירושת הבעל דרבנן חז"ל עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וכל תנאי שהוא בשל ירושה התנאי בטל דכתיב לחקת משפט והראב"ד השיג צליו דבלא"ה בטל דלא יוכל לסלק כמו מירושת אביו. ולפענ"ד אין זה השגה דרבינו סובר כפירוש התוס' דבנחלה שלא בא לו מצד משפחתו יכול לסלק עצמו וכמו שנראה מדבריו פכ"ג מאישות ומכ"ש אם סובר לחלק בין תורה לדרבנן א"כ הוצרך לחיזוק דאל"כ הוה דרבנן. והנה לכאורה קשה מה בכך דחז"ל עשו חיזוק הא בשל תורה גופא בממון תנאו קיים ובשלמא בהתנה לפחות מן הכתובה שכתב טעם זה והקשה כן הב"ש אבל כבר כתב הלח"מ דהוה איסורא דב"ז אבל כאן דהוא ממון קשה אך באמת לכך כתב הרמב"ם ז"ל דתנאי בירושה התנאי בטל וא"כ אי היה תורה היה בטל ולכך גם כעת בטל וזה נראה שכוון ה"ה ליישב והלח"מ כתב שכפל הלשון אבל באמת המעיין בלשונו הצח יראה שכוון למ"ש:

ובזה מיושב הטיב הא דכתב הרמב"ם הטעם לחקת משפט והא כאן לא שייך זאת כמ"ש הה"מ דמי שהוא היורש שייך לחקת משפט אבל כאן היא מתנה שהבעל לא יירש ועיין ב"ש ולפמ"ש אתי שפיר דכוונתו דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם כמו בירושה שיורש ודאי כגון בנו דכמו דשם בודאי לא יוכל להתנות משום דכתיב לחקת משפט ה"ה בזה חז"ל עשו זאת כירושה ודאי וז"ב וגם ה"ה כפי הנראה כוון לזה:

ובזה מיושב מה שהקשה הלח"מ שם דא"כ הי' לו לומר הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה. רק דרב סובר דירושה מה"ת ובטל משום דכתיב לחקת משפט. ולפמ"ש אתי שפיר דאם מה"ת הוא א"כ ל"ש כלל חקת משפט כמ"ש הה"מ דהא הוא התנה שלא יירש כלל ולכך הוצרכו לומר דחז"ל עשו חיזוק וא"כ עשו כירושה ודאי וז"ב:

ובזה מיושב קושית התוס' שם שהקשו דא"כ אמאי לא עשו חיזוק לגבי פירי ולפמ"ש א"ש דהא כיון דסובר דתנאו קיים אף בשל תורה א"כ איך שייך חיזוק הא גם בשל תורה תנאו קיים ורק בירושה עשו חיזוק דיהיה כירושה ודאית ולכך אמר יותר משל תורה:

ובזה מיושב מה דאמר התם ורב סבר אף בדרבנן תנאו בטל ופירש"י פירות והקשו בתוס' דא"כ רב דלא כמאן דגם ר"י סובר דבפירות מועיל תנאי דפירי ל"ש ולא עשו

חיזוק. ולפמ"ש אתי שפיר דלר"י דסובר דבממון תנאו קיים ורק בכתובה עשו חיזוק יותר משל תורה ושפיר אמרו דבפירי דל"ש לא עשו חיזוק יותר משל תורה אבל לרב דס"ל בדאורייתא תנאו בטל ממילא גם בפירי עשו חיזוק כשל תורה וז"ב:

והנה הה"מ כתב דלפי דבדין ירושה חוץ מאשה אי בעי ליתן במתנה נותן אפילו בע"כ ובתורת ירושה אף מדעת היורש א"י לתת לכך כתב הרמב"ם דהוה חקת משפט והקשה הלח"מ דלמה כ"כ ומאי בעי בזה. אמנם נראה ביאור דבריו דהנה הטעם דחוקת משפט לא נודע אך נראה דכיון דאם רצה ליתן במתנה נותן אף בע"כ ובירושה אינו נותן אף מדעתו זה חק ולכך קראו חקת משפט וז"ב בכוונת ה"ה שביאר דברי רבינו מפני מה קראו חקת משפט ולפ"ז באשה דאינה רשאית לתת במתנה א"כ לא שייך הטעם דחקה דהרי אינו חק כלל וצ"ל דחז"ל עשו חיזוק כאילו היתה ירושת התורה דבנו דהוה חק:

ובזה ממילא מיושב קושית הלח"מ פעם שנית דאם רב סובר דירושת בעל מה"ת א"כ ל"ש חקת משפט כלל דהא בכתובה אינו חק כלל דהא אינה רשאית לתת כלל משלה בחייה ובמותה אף במתנה וע"כ דסובר דאינו רק מדרבנן וחז"ל עשו חיזוק כאילו היה ירושת בנו ובזה ממילא מיושב קושית התוס' וכנ"ל ודו"ק:

[סי' כ"א ס"ק ד']:

לי"ח ע' ב"ש סי' קי"ג ס"ק י"א שכ' ראיה להש"י מהטור סי' קי"ח דיכולים היורשים ליתן לה כל הכתובה וה"ה הכא אבל אינו ראיה דש"ה דמסתמא לא עקרינן כח הכתובה דהוא מן הדין וכמו בכל ספק תקנה דמעמידין על הדין וכמ"ש הרא"ש שם וז"ב:

בשו"ת ש"י סי' א' האריך אם גובית מנכסיה דאבוה דאבא אף שראוי גובה אפ"ה כאן הוה ראוי גרוע ע"ש ולפענ"ד דבריו תמוהים לחלק בין ראוי לראוי דהרי סתמא נקט בשטר ח"ז בראוי ומשמע מכל ראוי ולדבריו משכר פעולה לא תגבה דגרוע משאר ראוי אלא ע"כ דסתם כוונת השטר מפרשינן לכל ראוי ומש"ס בכורות דאמרו דבכור אינו גובה אף מאבוה דאבא ראיה דבכה"ג רק ראוי מקרי וכמ"ש בעצמו ומ"ש לדחות מפירש"י דכתב דמחמת ספק הוא ש"מ דאבוה דאבא ראוי גרוע מקרי דאל"כ הוה ליה לחלק בכה"ג דזה ראוי טוב ע"ש הנה כמה הוא מהפך מדלא קאמר דזה ראוי טוב ש"מ דהוא ראוי גרוע והוא מהופך מקצה אל קצה וכוונת רש"י הוא כפשוטו דשם כיון דספק הוה ספק אם יבא הוה ראוי גרוע וכאן הוה ראוי טוב דמצוי בודאי שיפול וכן פירש בפירוש המשנה להרמב"ם הרי בהדיא דאדרבא דזה הוה ראוי טוב ורק דמכל מקום ראוי מקרי וע"כ דברי הש"י אינם לפענ"ד וגם המהר"ם פדוואה חולק עליו כמו שהביא שם ועיין שו"ת עבודת הגרשוני:

בשו"ת ש"י סי' ע"ד על אחד שקיבל בק"ס לתת לבתו שטר שהוא כח"חז ועתה רוצה ליתן סך הנהוג אלף זהובים והבת טוענת שחח"ז יגיע יותר מאלף ופסק דהדין עם הבת דאל"כ לא קיים הק"ס שהרי אינו מגיע לחח"ז ע"ש ולפענ"ד נראה דא"צ ליתן רק אלף זהובים דהרי באמת כל קנין אתן לאו כלום הוא ואף הוא אינו מחויב לקיים כמ"ש בת"ה סי' רמ"ה ועיין בש"י סי' ב' שפסק בהדיא לענין שח"ז שכתוב בתנאים דהוה קנין אתן וא"כ כל עיקר דתוכל לחייבו מכח שעשה עליו חוב ורק שהברירה בידם לסלק בחצי ח"ז וכמ"ש רמ"א באהע"ז סי' ק"ח וכיון דמכח החיוב קאתי עלה א"כ הא סתם חיוב הוא רק אלף זהובים ואדעתא דהכי קיבל ק"ס ומ"ש שיהא כחח"ז היינו שעשה כן לטובת היתומים שיהיה הברירה בידם כמ"ש הרמ"א באהע"ז סי' קי"ג ואם חלילה יענו יהי' הברירה בידם ליתן חח"ז לכך עשה כח ח"ז אבל לא לטובתה ומ"ש הש"י בסי' י"ב דאינם מחויבים לקיים היינו בסתם שח"ז שלא עשה בדרך חיוב כנלפענ"ד ועיין בסי' ס"ב בתשובותיו: [סי' כ"ב] בדין חליצה הנ"ש (ס"ק א') האריך לחלוק על רמ"א סי' קס"ה וטען הרבה ולא תירץ ונבא אל קושייתו מ"ש על הרמ"א דכ' דסוגית הש"ס והירושלמי פרק האשה שנפלו משמע דהיבם הוא היורש וע"ז כתב דהת"ה סי' ר"ך דייק איפכא הנה אמת נכון הדבר דהת"ה דייק איפכא אבל באמת גם המהרי"ו כתב דמש"ס משמע דשייך ליבם מהא דאמרו ולימא אח אני יורש דמשמע דהיבם יורש מכח האח והט"ז כתב דכיון דיורש מכח האח א"כ האב קודם אבל מ"מ הש"ס אמר אח אני יורש וע"כ צ"ל כיון דהוא מייבם או חולץ שייך לו וגם מהא דמפרש הש"ס זיקה ספק ארוסה עושה משמע דהאח יורש מכח הזיקה וכמ"ש מהרי"ו שם וגם זה דחה הט"ז בקש אבל עכ"פ על הרמ"א אין כאן תימה ומ"ש מהא דאמרו החולץ ה"ה כשאר אחין לנחל' וקאמר פשיטא ולא קאמר שום הו"א דיהי' להחולץ והנה זה כתב שלא בדקדוק דבאמת הש"ס קאמר שם סד"א להוי במקום יבום ולשקול כולה קמ"ל ואחר כך מסיק דסד"א דהואיל ואפסד' מיבום לקנסי' קמ"ל וא"כ עכ"פ כולו אינו נוטל מחמת זה דאפסדה מיבום וא"כ לדידן דלא שייך יבום לא אפסדה ולכך שייך ליורשי היבם גם מה שהקש' על הא דכתב וכ"ז במקום שאין כופין לחלוץ הא אפי' במקום שאין כופין פסק בסי' קס"ה דצריך ליתן לה הכתוב' למ"ד מצות חליצ' קודמת כן הקשה הב"ש ג"כ אבל ל"ק דשם מיירי במקום שאינו רוצה לחלוץ ולא יוכל לכופו בזה צריך ליתן לה הכתוב' עכ"פ וכאן מיירי שרצה לחלצ' רק שלא הספיק לו הזמן דא"כ אינו מחויב ליתן כלום כ"ז שלא חלץ למ"ד דאין כופין לחלוץ אבל למאן דכופין ולא הית' ראוי' להתייבם אינו יורשה ומ"ש פעם שנית על הרמ"א דהת"ה דייק איפכא כבר הקשה כן וכבר כתבתי ליישב ולא בהכפל הדברים

יתחזקו העינים ומ"ש על דברי רמ"א בסי' קס"ג שכתב ואפי' קודם שחלץ אם תפס האב ואמר קים לי כמ"ד מצות חליצ' קודמת אין מוציאין מידו דבמה מיירי זה פשוט דמיירי במותר הנכסים והאב טוען שיחלוץ ליבם והוא במקום שאין כופין על החליצ' וקמ"ל דאם תפס אין מוציאין מידו וכ"נ מהב"ש ומ"ש אבל יש תקנה שהחולץ יש לו חצי הנכסים היינו דלא שייך לאב רק להחולץ משום דירצ' לחלוץ וכמו שנרא' מדברי הרמ"א דמחמת התקנ' שייך להחולץ ולא להאב והב"ש נתקש' התם ולפמ"ש ל"ק מידי ודו"ק:

ומ"ש הת"ה סי' ר"ך דמשמע מפרק האשה שנפלו גבי' יבמה שנפל' מבי פומבדיתא דלא שקיל טפי מכל אחין לא זכיתי להבין דהיכא מוכח משם אבל עכ"פ מ"ש הנ"ש דהת"ה דייק דשייך לאב מש"ס הנ"ל אני לא מצאתי שם ורק דלאחר שחלץ שייך לאב ואי מת האב שאר האחין חולקין כמבואר פרק החולץ אבל לא דשייך לאב היכא דעומד במקום יבום וצ"ע:

החולץ ה"ה כשאר אחין כ"כ הש"ע סי' קס"ג והקשה הנ"ש דזה פשוט וכקושית הש"ס ותירוצם דלקנסי' בשביל דאפסד' מיבום לא שייך האידנא ע"ש ולפענ"ד נראה אדרבא אפכא כיון דלא שייך יבום ה"א דשייך לו הכל כמו אם יבמה כס"ד דש"ס דהא הא דבאמת אינו יורש הכל הוא משום דלענין זה בודאי קנסו כיון דלא יבמה אבל האידנא דל"ש ליבום אימא דיש לו הכל קמ"ל וז"ב:

[ו'] מי ששידך אשה וקודם שכנס' נפלה לו יבמה כתב הנ"ש לעיין בב"ח מה שהביא בשם הגהמ"ר דכתובות ועיינתי בב"ח שכתב סי' קס"ה מצאתי בהגהות דאם שידך אשה וקודם שנשא' נפל לו יבמתו וכתב מהררי"ח דל"ש חרגמ"ה ודוקא בשידך ע"ש ותמהני דלא ראה דברי הד"מ בסי' קנ"ט וברמ"א שם שהביא שם דברי הגה"מ הנ"ל וקבע' להלכ' אמנם בגוף הדין ראיתי לאא"ז הח"ק סי' קט"ז שדחה דין זה מהלכ' וכתב דלפמ"ש רמ"א בעצמו בסי' א' דבארוס' לא החמיר ר"ג מכ"ש ביבמ' והביא ראי' מש"ס יבמות דף ס"א דארוס' מקריא אשה טפי מיבמ' ע"ש ובאמת אם לדין יש תשובה דבאמת יבמה מקרי טפי אשה מארוס' דהרי היבמ' זקוקה טפי לו דארוס' יכול לגרש ברצונ' עכ"פ או בכפייה שיהיה ע"פ הדין דלא גזר ר"ג אלא על המתעוללים בנשותיהן שלא כדין כמ"ש המהרי"ק שם משא"כ יבמה דהיא זקוק' לו לכנס' לקיים מצות יבום או לחלוץ עכ"פ כל שלא עשה לה אחת משתי אלה הרי היא זקוקה לו עדן טפי מארוס' משא"כ התם דעיקר ההיתר היא כיון שכנס' בהיתר ומדאשתרי אשתרי א"כ לכך בארוס' דהתחיל בהיתר דבשע' שארס' הי' כה"ד ולכך יקח אשה משא"כ ביבמה דעדיין לא עשה מעשה וכעת הוא כה"ג לכך לא יכנוס ומה בכך שהיא זקוקה טפי אבל לא עשה מעשה עדיין ועוד דשאני

כאן דאסרינן לי' שלא יכנוס עד שיחלוץ ומה בכך יחלוץ מקודם ובזמן הזה אין מיבמין משא"כ בארוס' דהוא באמת רוצה לגרשה רק שהיא מעכבת וע"ז אנו דנין אם רשאי לישא אחרת בזה שפיר אמרינן דלמה יבטל בשביל זה כל שלא נשאה וא"כ אינו ענין לשם ומלבד כל זה אני תמה דאין התחל' לקושית אא"ז ז"ל דבחרם רגמ"ה אנו דנין על טעם התקנה ומה לי בזה אם ארוסה מקריא אשה טפי הא כל טעם תקנתו שלא לישא ב' נשים הוא מפני הקטטו' ומריבות שיהי' בין הנשים וגם שלא יוכל לעמוד בסיפוקייהו' וזה לא שייך בארוסה דאינו מחויב במזונותי' דהוא רוצה לגרש' ואינה מעוכבת בשבילו וקטטות בודאי לא יהיה דהא אינו רוצה לישאנ' משא"כ ביבמה כל שמעוכבת בשבילו הוא מחויב במזונות ולכך אינו רשאי לישאנ' כל שלא חלץ לה דאל"כ יהי' מחויב ליתן מזונות וגם יהיה קטטה כשישאנ' והנה לפמ"ש דודי הגאון בישועת יעקב בשם הגאון מוה' אברהם ברודא ז"ל דלכך יחלוץ תחלה דאם יהי' נושאה שוב לא יוכל לייבם מחמת חרגמ"ה א"כ יהי' חליצ' פסולה והנה לדבריו ממילא ל"ק קושית הח"ץ ז"ל אבל גוף דבריו תמוהין דאיך אפשר דיהיה חליצה פסולה בשביל דאסור לייבם מחמת חרגמ"ה ואינו עולה ליבום דלפמ"ש הרא"ש ריש יבמות דלכך אם היתי' נדה כשמת בעלה יכול ליבם אח"כ ולא מקרי כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפיל' משום דאף אם עבר ויבם בעת נדותה קונה ע"ש א"כ מכ"ש הכא דפשיטא דאם עבר על חר"ג דקנה וכן מבואר בהדיא במרדכי בקידושין פרק האומר וא"כ ל"ש חרגמ"ה וז"פ ועיין באא"ז הח"ץ ז"ל סי' קכ"ד: (סי' כ"ד ס"ק א'):

נחנו בע"ד כ' הנ"ש דאם כתבו שטרי בירורין לא יוכלו לחזור כמבואר בחו"מ סי' י"ג ואמת שכתב כן ס"ב ותמהני דלמה לא הזכיר מ"ש רמ"א שם דאם טענו בפניהם אינם יכולין לחזור אף בלא שטר ובלא קנין במקום שאין דרך לכתוב שטר איברא דהרמ"א כתב לקמן סי' פ' ס"ב די"א דהב"ד יכתבו הטענות כדי שלא יוכלו לחזור ולטעון הרי דבעי כתיב' הטענו' אבל לא דמי דכאן לענין קבלת הב"ד כל שטענו בפניהם א"י לחזור אבל התם לענין גוף הטענו' יכולין לחזור כל שלא כתבו הטענות וז"ב ודו"ק:

ד' או יפשרו ביניהם כתב הנ"ש בשם הב"ח דהא דהפשר' צריך קנין ומחילה א"צ קנין משום דבפשר' לא ידעו שהדיינים ימחלו כ"כ וסבר שהדיינים יפסקו לו וגם הדיינים השיאוהו בעצתם והוה מחילה בטעות משא"כ במחיל' דידע ומחיל וע"ז הקשה הנ"ש דמ"ש מפשר' בטעות דקי"ל דחוזר וא"כ כל פשרה אף בקנין יהיה יכול לחזור ע"ש שמיישב ומאריך ואח"כ כתב דהמהרי"ק כתב כעין דברי הב"ח ואף שכתב דדמיא קצת למחיל' בטעות וא"כ לדידי' ל"ק קושיתו ע"ש ותמהני דבמחכ"ת חשב שדברי הב"ח הם

מפי עצמו (וגם בהגהת שער אפרים סי' קל"א תמה על הב"ח ובסי' קמ"א שם ע"ש) ולא נזכר שדברי הב"ח מקור מקומו טהור בתוס' סנהדרין דף ו' ד"ה פשרה ע"ש שכתבו שני הטעמים וגם בפרק המקבל כתבו זאת. ומה שהקשה הנ"ש דהוה כעין פשרה בטעות לק"מ דפשרה בטעות היינו דהטעות הוא בגוף הענין דחשב שהענין כך וע"כ נכנס בפשר וכמו מי שנתפשר מפני שלא מצא עדים או ראיה המבואר בש"ע סימן י"ב סעיף י"ג וכדומה דהוכרח לפשר בשביל זה וא"כ הפשרה מעיקרא בטעות היתה אבל מה שהיה בטעות ע"י הדיינים שהוא חשב שהדין נוטה אחריו ולא כן הוא ע"ז נכנס בפשר וסבר וקיבל כפי עצת הפשרנים ולא שייך כאן פשרה בטעות כל שהיה בקנין משא"כ בלא קנין דלא אלים הדבר יכול לומר דלא נכנס להשתעבד עצמו בזה ויכול לחזור כמ"ש התוס' שם בהדיא וז"ב. גם מ"ש הנ"ש בישוב דברי מהר"ד אייזינשט בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ק"א דלא חייב לראובן בעד היזיקו ובש"ע סי' ל"ט לענין אם המלוה חוזר ולא רצה להלוות לו כתב הלבוש דחייב לשלם ללוה בעד היזיקו שעשה שטר מכח דד"ג ע"ש הנה המהר"ם מינץ אינו ת"י אבל הדבר פשוט דע"כ לא חייב הלבוש רק שם דברי היזיקו וכן בסי' י"ד שלא הלך אחריו כמו שהבטיחו שם ג"כ ברי היזיקו משא"כ במהר"ם מינץ דלא ברי היזיקו דידין אתו אח"כ וגם עדיין לא נודע אם חייב לו וגם ישאר לו הכתב אח"כ וז"ב:

ומדי דברי זכור אזכור מה דקשיא לי' להלבוש דמחויב לשלם לו אם המלוה חוזר משום דד"ג א"כ אמאי כותבין שטר ללוה בלא מלוה והטעם משום דאין כאן הפסד והא יוכל לטעון שהוא צוהו לכתוב ויחויב עכ"פ לשלם בעד השטר והלא הרשב"א גופא דייק מזה דא"צ להלוות לו דאל"כ היאך כותבין ועיין בב"ח ובש"ך שם ואפשר דלזה לא חייש דלמה יעשה זאת ולא ירוויח כלל דהא גם הוא נתן שכר הכתיבה והרשב"א לא דייק רק דמחוייב להלוות לו ובזה שפיר מרוויח מיהו עדיין יקשה על המחבר דבסי' ל"ט כתב סתם דכותבין ללוה בלא מלוה ובסימן רל"ח הביא שלשה דעות ולדעת הי"א קמאי ס"ל דאין כותבין משום דלא ניחא ליה דליקו בדינא ודיינא וא"כ ה"ה במלוה עכ"פ יטריחו לומר דאתה הרשית לי לכתוב ואף לפמ"ש פסק המחבר כהרשב"א דאינו חייב להלוותו אבל עכ"פ יטריחו בדינא ודיינא וצ"ע:

הנ"ש (ס"ק ו') הביא דברי המהרא"ש סי' ל"א ובמהד"ק כתבתי דמהב"ח והש"ך סי' י"ג לא נראה כן וכעת ראיתי בגוף תשובת המהרא"ש וראיתי דגם הוא מודה להב"ח דלא יוכלו לכוף לברור שלישי בלי דעתם וכמו שהאריך שם בראיות ורק היכא שהבורר השלישי הטה לבבם והסכימו לדעה אחת בזה שפיר כתב דמחוייבים לקיים וטעמו

משום דזה דעת הברורים ולא דעת המכריע ע"ש שהביא כן בשם הרשב"א בתשובה הובא בב"י סי י"ג שם לענין נבררי הקהל: (סי' כ"ו ס"ק ב'):
אשרנוהו וקיימנוהו. כתב הסמ"ע סי' מ"ו ס"ק ז' דבשנים לא הוה קיום אבל בג' דהוה ב"ד מקיימין חתימתן ואז הוה אח"כ כאילו העידו ששמעו מפי עידי השטר והיינו כשאין עצמן מכירין חתימת השטר אלא שהערים מעידין לפניהם על חתימתן אבל כשהן עצמם מכירין חתימתן הוה כאילו העידו על מנה שבשטר והיינו דבאמ' מיירי בשלשה ורק דנ"מ אם מעידין על החתימו' אי הו"ל אח"כ כמעידין ששמעו מפיהם וא"י לקיימו מתוך הכתב ואף דנתבאר לקמן סעיף ז' דמקיימין מתוך הכתב אבל הריב"ש בעצמו נסתפק בזה אבל כ"ז כשאין מכירין החתימו' אבל כשמכירין החתימות הוה כאילו מעידין על מנה שבשטר ופשיטא דמקיימין מתוך הכתב ועוד איכ' נ"מ טובא אם הוה כמעידין על חתימתן או כמעידין על מנה שבשטר ועיין סעיף כ"ט ס"ק ע' בש"ך ולכך כתב הסמ"ע דהוה כמעידין על מנה שבשטר וז"ב ובש"ך ס"ק י' הבין דהסמ"ע קאי בשנים והשיג עליו אבל לא כן הוא ודו"ק ואף אם כוונ' הסמ"ע בשנים היינו לענין שיהי' העדות עדים ע"ז דאל"כ הו"ל עד מפי עד וכמ"ש הש"ך שם ס"ק ע' וס"ק ז' ועיין בט"ז כאן:
לענין מ"ש בשטרות דלא כטופסי דשטרות עיין בשו"ת ר"י מטראני סימן קכ"ב ח"א באמצע התשובה:
בענין וקנינא מיניה מצאתי בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ש"א ששאלו מהרב ר' יהודא הלוי דהא וקנינא משמע לשון עתיד שהואו מהפכו להבא והשיב דהיא דוקא היכ' דהוא בתחלת הדיבור אבל כל היכא דהוא באמצע ובוא"ו העטוף משמע לעבר ע"ש ובזה הי' נראה לפענ"ד מה דרצה הש"ס לחלק בב"ב דף קל"ו בין היכא דכתב אקני' וקנינא ובין אם כתוב וקנינא ואקני' ע"ש ברשב"ם שהביא הפירוש דקאי על תיבות אלו ודחה דמה נ"מ בין כתוב כן או להיפך ולפמ"ש הר"י הלוי יש לחלק בין היכא דהוא התחלת הדיבור או סוף הדיבור ודו"ק הטיב:
(סי' כ"ז) איך שמכרתי שט"ח זה. הרמ"א סי' ס"ו ס"א כ' בשם הת"ה סי' של"א דשטר שכתוב בו אני משעבד לך ולכל מי שמוציאו דנקנה במסירה בלא כתיבה והש"ך שם ס"ק יו"ד השיג על הת"ה ועל אא"ז הרמ"א דניהו דא"צ הרשאה משום דעל שמו נכתב אבל לא דיכול לקנות בלא כתיבה כיון דקי"ל בסימן נו"ן דצריך לבא מחמתו וא"כ במה יגבהו ע"ש ובאמת שהסמ"ע כתב דא"צ כאן לבא מחמתו כיון שיש עדים שמכרו לו והש"ך השיג עליו דא"כ למה לא כתב בסימן נו"ן דבכה"ג א"צ לבא מחמתו ואין זו השגה דפשיטא כל שיש עדים שמכרו לו דא"צ לבא מחמתו דהא יש לו עדים ע"ז ועדיף

טפי מאם כת לו בשטר בין אתי מחמתיה ובין לא אתי מחמתיה ומה שהשיג על הת"ה דא"כ היאך כתב הרא"ש דיכול למחול גם בזה לפענ"ד צדקו דברי הסמ"ע דאעפי"כ יכול למחול כיון דעשה עיקר להמלוה הראשון ומ"ש הש"ך דמהת"ה שם משמע דא"י למחול ע"ש באמת המעיין שם יראה דלא כתב כן רק הביא כן בשם הראב"ד והוא הדיעה המובא בש"ע סעיף כ"ו אבל הי"א שם הוא דיכול למחול ולשיטתיהו מהני מחילה גם בזה וכמ"ש הסמ"ע שם וקצת ראיה דיכול למחול דאל"כ מאי קאמר הש"ס בב"מ דף ך' ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח יכול לחזור ולמחול ואכתי קשה דלמא כתב בשטר משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך דלא יכול למחול וע"כ דאף בכה"ג יכול למחול מיהו כבר כתבו הקדמונים הרשב"א בגיטין משום דבזמניהם לא היו רגילים לכתוב בשטרות כן וכ"כ הנמק"י שם בב"מ א"כ אין ראיה גם תמהני על הש"ך מדוע העלים עיניו מהת"ה שהביא ראיה מהתוס' דבכתיבה לחוד קני מהא דהקשו בתוס' דבשטר שכתוב ע"ש הלוקח קני בכתיבה לחוד וה"ה בזה ע"ש והיא ראיה ברורה והרי הש"ך כתב כאן דאף אם בכתוב ע"ש הלוקח לא מהני מהראוי שיהיה מועיל בכאן וא"כ אם בזה כתבו התוס' דמועיל מכ"ש בנ"ד גם הש"ך בעצמו הביא דברי הרא"ש בתשובה שכתב בהדיא דא"צ כתיבה ומסירה בזה והש"ך הסיב הדברים דקאי לענין הלוה דא"צ כתיבה שיגבה ממנו אבל פשטת הלשון אינו מורה כן וכן הבין הגד"ת בלשון של הרא"ש שם כמ"ש הש"ך שם באופן שלפענ"ד דברי הת"ה והרמ"א נכונים מכל צד בזה. ומאחר שזכיתי ליישב דברי הרמ"א והת"ה בהך דינא אבאר ג"כ בדינו השני דכתב הת"ה ורמ"א דמועיל חליפין בשטר כזה והנה הש"ך שם הפליא עליו והנה מה שתמה על הת"ה דהבין דרה"ג סובר דחליפין מועיל והם דברי הגה"מ והוא באמת דברי רה"ג בעצמו. הנה לפענ"ד גם הת"ה הבין כן רק דכללות דברי הת"ה הוא כיון דנמצא דעות בסתם שטר אי נקנה בחליפין דדעת בה"ג דאין נקנה באגב ממילא גם בחליפין אינו נקנה דגרע מיניה ורה"ג כתב בשם הגאון דנקנה רק שהוא כתב דלא ברירא ליה אבל עכ"פ כתב דבתשובת הגאונים נמצא דנקנה בחליפין ולכך דקדק הת"ה וכתב דמה שדקדקנו מרה"ג סתור דהא רה"ג גופא כתב בשם הגאון איפכא היינו לענין הדין נמצא ברה"ג בעצמו בשם הגאון להיפך כיון שכן עכ"פ בשטר כזה מהראוי שיקנה עכ"פ לכל הדיעות ומ"ש הת"ה מהתוס' ב"ק דכתב דצ"ע אם יקנה בחליפין וכתב הש"ך דכוונת התוס' אם נמצא כן באיזה מקום וא"כ ממילא דאינו נקנה הנה המעיין בפסקי התוס' שם יראה דספוקי מספקא ליה להתוס' בזה ע"ש ומ"ש הש"ך דמדברי רה"ג נראה דגם בחליפין אינו מועיל דאל"כ אכתי יקשה דלמא הקנת' בחליפין הנה חלילה להת"ה שיטעה בזה

ורק דבאמת גם הת"ה הבין דבסתם שטר לא מועיל חליפין כמו דאינו מועיל אגב לרה"ג וכ"ש חליפין דגרע ורק דהת"ה כוונתו לשטר כזה דנכתב בו לכל מי שמוציאו דמהראוי שיהי' מועיל וא"כ אין כאן קושיא משם דכבר כתבתי בשם הרשב"א והנ"י דבזמניהם לא היו כותבין כן בשטרות וא"כ אין ראיה משם ומה שהפליא הש"ך על גוף סברת הת"ה דמאי רבותא דהאי שטרא מכל השטרות דיהיה מועיל בחליפין כיון דאין גופו ממון לפענ"ד סברת הת"ה דכיון דבשטר כזה הוה כאילו נשתעבד להמוציאו ולכך א"צ הרשא' מהראשון כמ"ש הרא"ש וגם א"צ כתיב' ומסירה להת"ה שם ואף דבכל השטרות בעי כתיבה ומסירה ומטעם דמילי ננהו אפ"ה בשטר כזה נשתעבד לאותו האיש ג"כ והוה כמו המלו' הראשון א"כ ה"ה לענין חליפין דהוה כאלו נשתעבד לו כנ"ל ברור ליישב דברי הת"ה והרמ"א:

(סי' כ"ח ס"ק ד'):

בלי כח והרשאה הסמ"ע בסי' ס"א ס"ק ב' כתב דאם כ' בפירוש כן בשטר דיוכל לגבות בכל המקומות אף במקום שנהגו שלא לגבות והב"ח כתב דבמקום שנהגו שלא לגבות אין גובין וכן הסכים הש"ך ובסעיף ו' לענין שיש רשות לירד בנכסי הלוה בלי ב"ד כתב הסמ"ע דהיינו דוקא אם אין המנהג פשוט אבל אם המנהג פשוט כן הולכין אחריו והב"ח כתב דאיך יכול לעבור על ד"ת ע"כ כתב דאסור והש"ך כתב דצדקו דברי הסמ"ע דאם המנהג כן מותר ע"ש ודבריו תמוהין דכיון שהסכים לעיל להב"ח דבמקום שאין מנהג בעיר לא אזיל בתר השטר כיון דעובר על ד"ת א"כ מה לי במנהג דפשיטא דמנהג גרוע לעבור על ד"ת לא אזלינן בתרי' כמ"ש המהרי"ק סי' ז' לענין מנהג בירושת הבכור. אמנם לפענ"ד דברי הסמ"ע נכונים בכל זה דלקמן בסי' ק"ג לענין שומא והכרז' כתב הט"ז דאף לדעת המחבר דמעדיף כח השטר ל"ד לאם כתב שיוכל לירד בדיני עכו"ם דלא מועיל דש"ה דעוש' עבירה למקום משא"כ בזה דעיקר כוונת התורה שלא ליתן רשות לירד בנכסיו ואם הוא רצה להתחייב א"ע ומזיק בנכסיו מה איכפת לה לתורה ע"ש ודבריו ברורים ובהגהת הח"ץ נסתבך שם דמה לשון אפילו אבל הוא קאי למטה דאף לדעת המחבר דמעדיף כח השטר אפ"ה לענין לירד לד"ע לא מועיל וז"פ ולפ"ז כאן דעיקר הכוונה הוא לתקנת הלוה אם רצה להתחייב אף בזה מה לנו בזה ולכך באם מנהג בפירוש אזלינן בתרי' לענין שירד לנכסי הלוה בלא ב"ד לאפוקי אם אין מנהג בעיר דיש לפרש דברי השטר שהכוונה באם לא ימצא דיין וז"ב לפענ"ד:

(בנוסח השטר):

ואחריות שח"ז קבלנו בש"ע סי' ס"א ס"ה בהג"ה קאי לכל כללא בתחלת ענינא עיין בסמ"ע ובש"ך שם ולפי דבריהם לא קאי על הנאמנות ולפענ"ד נראה דאפכא מסתבר דכוונת רה"ג דאף דהסופר לא ידע לאחזוקי כראוי ולכתבו בפירוש דקיבל עליו האחריות והנאמנות וכל הדברים אנן מפרשינן כוונתו דקאי לכל מה שנכלל בתחלת ענינא היינו מה שפירש בשטר בתחלה ע"ז קאי מה שקיבל למטה וקיימו למטה מה שקיבל למעלה וז"ב לפענ"ד ולפ"ז מ"ש ברמ"א דנאמנות בהלוה לא מחשבינן עד דמפרש היינו אם לא נתפרש למעל' לא קיבל למטה אף שכתב ואחריות שטר דנן קיבל עליו עד שיפרט למעלה כל דבר אז אף שלא פירט למטה מועיל וז"ב ודו"ק:

עוד נראה לי דכוונת רה"ג דקאי לכל כללא בתחלת ענינא או בסוף ענינא היינו שקיבל על עצמו בכל תוקף שיוכל להמצא בענין זה כמו שיהיה משועבד באחריות כל נכסיו שיש לו בבית ובשדה כל מה שיכלול ענין אחריות אבל לא שנאמר שכלל בזה שהי' לו נאמנות שזה אינו כולל ענין אחריות וכדומ' דבר שאינו מבואר בענין נאמנות ועיין בסי' ע"א שם נראה מבואר כמ"ש בכוונתו:

(סי' ל'):

לענין שטר מכירת ס"ת כתב הנ"ש דרש"י בשבועות דף מ"ו כ' דא"צ שטר מכירה דיכול לומר לקוחין הן תמהני מדוע לא כתב דזה דוקא לרש"י אבל שיטת התוס' הוא דכ"ש שאר ספרים דעשויין להשאיל דאמר מר וצדקתו עומדת לעד זה המשאיל ספרים וא"כ לדידהו פשיטא דאינו נאמן לומר דלקוחין הם דהם עשויין להשאיל וה"ה ס"ת ועיין בחו"מ סי' ע"ב בדין דברים העשויים להשאיל הביא הב"י שם שני הדיעות האלו ומיהו בלא"ה שפיר כתב הנ"ש דבס"ת פשיטא דצריך שטר דעומד בבה"כ ואין אחד מהם מוחזק והביא דברי הרש"ל סי' ט"ז ושו"ת ש"י סי' מ"א ונ"א ע"ש ויפה כתב דאנן קי"ל כש"י כמ"ש הש"ך ביו"ד הלכות צדקה והט"ז באו"ח סימן קנ"ג גם הוא חולק על הרש"ל ועיין במג"א שם:

(סי' ל"א):

בנוסח שטר מכירה. עומקא ורומא. עיין במשנה ובחו"מ סי' רי"ד באמת שכן מבואר שם דצריך לפרוט כן דאל"כ אמרינן מדשיירי' לא קנה. אמנם לכאור' מצאתי תקנה שא"צ לפרוט ממ"ש רמ"א שם ס"א וכ"ז לא מיירי אלא בשעת המכר או מתנה אבל מי שהודה. שמכר ביתו או נתנו לחבירו הכל בכלל דא"צ להודות רק על הכלל ולא על הפרטים והוא מהרשב"א וא"כ יכול לכתוב בלשון הודא'. איברא דהסמ"ע שם ס"ק ה' דעתו דלא מהני זאת רק במי שהודה דרך סיפור בעלמא אמרינן דא"צ להזכיר הפרטים אבל אם

בזה מקנה לו הבית שוב צריך להזכיר הפרטים ודייק כן מהרשב"א שכתב אם כתב והודה לו במספר מה שהי' משמע דמיירי בדרך סיפור וכתב שגם הרמ"א כוון לזה רק שקיצר בלשונו:

והנה לכאורה נראה כן מלשון הרמ"א שכתב וכ"ז לא מיירי אלא בשעת המכר או המתנ' אבל מי שהודה שמכר ביתו וכו' משמע דבשעת המכר לא מועיל הודא'. אמנם באמת גוף דברי הסמ"ע לפענ"ד העיקר דאף בהודא' בעת המכר נמי מועיל וכמ"ש הט"ז שם להשיג על הסמ"ע דראיית הרשב"א הם ע"ז העיקר כמ"ש שם ומ"ש הסמ"ע לדייק מלשון הרשב"א ע"ז לא השיב הט"ז רק שדייק מתחל' לשונו להיפך ע"ש. אך לפענ"ד בלא"ה א"ש דלולא דמסתפינא הייתי אומר שגרם זאת להסמ"ע שהי' לפניו הנוסחא ברשב"א אם כתב והודה במספר מה שהי' בבית וא"כ משמע שהודה אח"כ במספר אבל לפמ"ש הוא לפנינו הגירסא כמספר משמע דהי' בשעת המכר ורק דהודה כמספר מה שהי' וא"כ אדרבא משמע דהי' בשעת המכר דאל"כ לא שייך כמספר מה שהי' דהא באמת כבר הי' ובלא"ה אין כוונת הרשב"א דהודה כמספר וזה הי' הודאה בדרך הסיפור אבל זה אינו מגוף השטר רק שהרשב"א כתב כן דהודא' הי' כעין מספר וא"כ ממילא לא שייך דברי הסמ"ע וז"ב והבן ובאמת מ"ש הרמ"א בשעת המכר היינו דמסתמא בשעת המכר אין דרך לכתוב בהודא' כמ"ש הט"ז שם בישוב לשון הרמב"ם אבל מי שרוצה לכתוב בעת המכר בלשון הודאה ודאי מועיל ועיין בש"ע חו"מ סימן סמ"ך ס"ג בהג"ה דבהודאה אין מדקדקין כיצד נתן ע"ש ושם משמע דאף בעת המכר והמתנה נמי מועיל מספר וכמ"ש הט"ז:

(סי' ל"ז ס"ק ד'):

מ"ש הנ"ש דלא שייך השטא' והשבע' עיין בח"מ סי' ר"ן סעיף ג' ובסמ"ע ובש"ך שם:

הנ"ש (סס"ק ז') הביא תשובת ש"י סי' ג' לענין מי שאין לו יורשים ומצו' ועיינתי שם והנה כתב והשיג על השואל וכתב דתלוי במחלוקת הרמב"ם והרא"ש סי' רנ"ו לענין גר אי יכול ליתן במתנ' הואיל וליתיה בירוש' ע"ש ובמח"כ דבריו תמוהים דשאני התם דליתי' בירושה כלל דרחמנא אפקרי' לזרעי' וכ"ש לשאר יורשיו אבל כאן איתי' בירושה, לשאר קרובים ואין לך אדם בישראל שאין לו יורשים ולכך איתא במתנה ושפיר כתב השואל דזיל קרי בי רב הוא וז"פ ואולי מיירי בגר אבל דבריו מראין שהוא ישראל רק שאין לו יורשים וע"כ דבריו צ"ע:

ועיין במלמ"ל פ"ו מזכיה מ"ש בשם הר"ם די ביטין דבש"מ יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב והוא השיג דכל מידי דליתי' בברי' ליתי' בשכ"מ ע"ש:

(סי' ל"ט ס"ק ג'):
מ"ש בהל' אפטרופוס דקטן שנתן מתנה אעפ"י שיש לו אפטרופוס מתנתו קיימת ריב"ש סי' תס"ח ש"י סי' י"ד במחכ"ת לא העתיק יפה דהש"י כ' בהדי' דלא מועיל במקום אפטרופוס רק בבן י"ג שנה ולמעלה ואינו בן כ' אבל פחות מזה לא מהני וגם הריב"ש לא כתב דמהני רק משהגדיל כמבואר בחו"מ סי' רל"ה ס"ב בהג"ה בשמו ועיין סעיף יו"ד לענין קרקע בשם הרמב"ם דאינו מועיל רק בבן י"ג לא פחות וע"כ גם כאן לא מועיל רק בבן י"ג ועיין בחו"מ סי' ק"י לענין דיני אפטרופוס:
מ"ש בשם תשוב' רמ"א סי' כ"ו דאפטרופסים שלוו אם הם כשנים שלוו להיות ערבים זה בצד זה וכתב דאינם ערבים ע"ש ועיין בש"ך חו"מ סי' ע"ז ס"ק א' שהביא תשוב' רמ"א הלז ומ"ש עליו ועיין במפרשי הים בב"ק מ"ש בזה: לענין ריבית הנ"ש (סי' מ"ב סס"ק א') האריך והביא תשו' ש"י בראובן שהי' לו משכון מגוי חתום בארגז והשכינו לשמעון ונתן לו ריבית ומת שמעון ונתן רבית ליורשין וכהיום נמצא שפתחו הארגז ולא הי' בתוכו כלום ופסק הש"י דלא מבעיא הריבית שלקחו היורשים דצריכין להחזיר כמ"ש המרדכי לענין אפטרופוס אלא אף מה שלקח האב ג"כ צריכין להחזיר דהא דקי"ל דאם הניח להם אביהם מעות דא"צ להחזיר הוא או משום דרשות יורש כרשות לוקח דמי או משום דלדידיה אזהר רחמנא ולבריה לא אזהר רחמנא וזה דוקא באם ידע הלוה שנתן ריבית וגם המלוה ידע דעכ"פ התכוון לקנותו אבל כאן לא ידע האב דסבר דבהיתר הוא ועתה שנודע שהוא באיסור לא נתכוין לקנו' והוה בהלואה בידו וצריכין להחזיר ועוד דחייבים להחזיר מפני כבוד אביהם ואף דאינם חייבים רק בדבר מסויים זה. בעשה אביו עבירה ורק שעשה תשובה אבל כאן לא רצה אביו לעשות עבירה זה תורף דבריו בקצרה. והנה דבר חדש דיבר הרב בזה ולא נזכר בין הפוסקים. והנה לשיטת רש"י דבריבית ע"י שליח מותר א"כ פשיטא דמותר בכאן ועיין בסי' ק"ס בט"ז וש"ך שם. אמנם באמת גוף השאלה סתום וחתום דלא נזכר היאך הלוה ראובן לגוי על ארגז חתום והאמין לו שיש כאן משכון טוב או דראה אותו ובפניו חתם אותו וגם שמעון היאך האמין לראובן זאת וגם היאך נדייני' להאי דינא בד"מ אם ראובן טוען החזר לי מה שהנחתי בו והוא טוען כמו שהנחת אתה נוטל. והנה לענין ד"מ הדבר ברור שא"צ המלוה רק לשבע שא"י משום דבר ורק כמו שהניח הוא מחזירו אף שגם הוא אינו תובעו בברי צריך לשבע לו שלא פתח החתימה ועיין בחו"מ סי' ע"ב בש"ך ס"ק נ"א ועיין בח"מ סי' רצ"ה סעיף ב' לענין פקדון ושם דוקא שפשע אבל כל שלא פשע פטור ואף דהמלוה צריך לדקדק במשכונו מכל מקום הרי ראובן מודה שלא דקדק בעת שהלוה לו והי' חתום ומה הי' לו לעשות'

וא"כ אין לו עליו רק שבועת היסת ואף דמודה לו בארגז לא הוה מודה במקצת מכח הארגז כמו דלא הוה מודה במקצת מכח השק המובא בירושלמי חד גברא אפקיד גבי חברי' חד צרור ואירעו אונס ועיין בהראב"ד ספ"ז משאל' שהקשה דלמה לא הוה מודה במקצת מכח השק אבל כבר כתב הש"ך שם בס"ק נ"א דהשק מחל לו ולא תבעו כלל זאת וה"ה הכא בארגז וגם אם הוה מודה במקצת לא הוה מחויב שבועה וא"י לשבע משלם בכה"ג דגם התובע א"י וכמ"ש הש"ך שם דכ"ע מודו בזה דגם התובע יודע שהנתבע לא ידע כלום מה שמונח בתוכו ומה שהוא טוען שמא פתחו ע"ז ישבע לו שלא פתחו ופטור כנלפענ"ד. אך לענין ריבית לא ידעתי מה אדון ביה. והנה לכאור' הא מבואר בסי' קס"ט דנאמן אדם לומר שיש לו משכונו' של עכו"ם וללוות מחבירו מעות על המשכנות שיש ת"י הלוה מעכו"ם וא"כ מכ"ש הכא דנאמן לומר שהי' בתוכו כך וכך וא"כ שפיר נטל שמעון ויורשיו הריבית ואף אם אין בתוכו כלום הוא האמין על עצמו. אמנם אחר העיון לא דמי דשם שפיר נאמן שיש לו משכנות דאמרינן מסתמא לא יעשה איסור וכמו בפסיקת פירו' דנאמן לומר שהי' הפירות בידו אבל הכא דאנן סהדי שסמך על הארגז הלז בחשבו שיש בתוכו וכשנתברר שאין בתוכו הרי לא קנה כלום ולא הקנה לחבירו כלום א"כ נותן לו ריבית בעד הלוואתו ואסור אמנם לפענ"ד נראה כיון דאם לא היה פותח הארגז הי' יכול ליתן להעכו"ם הארגז חתום כפי מה שהניח בידו ואף בדיניהם נ"ל דכל שיראה לו חותמו שהניח על הארגז אין לו עליו כלום ומחוייב ליתן לו מעותיו א"כ מה לי בזה שלא נמצא כלום מ"מ קנה שמעון כל זכות שיש לראובן על העכו"ם כן יש לשמעון ושפיר קנאו וא"כ עכשיו שפתחו ראובן הוא דאפסיד אנפשיה ובאמת המעשה שם סתום ולא נזכר מי פתחו אח"כ אם ראובן אם העכו"ם ושם נזכר שבשעת פדייה עשו חשבון עם יורשי שמעון ונתנו הקרן והריבית ופתחו החותם במעמד כולם ולא ביאר מי הפותח והפוד' אם העכו"ם או ראובן וע"כ נראה לפענ"ד ברור דאם העכו"ם הפותח והוד' שהי' חותמו א"כ יתי' מחוייב לשלם לראובן בשבוע' עכ"פ שישבע שכמו שהניח הוא נוטל וא"כ גם שמעון הי' לו זכות זה והו' שפיר משכונו של כותי ומותר ואף אם העכו"ם העליל עליו אין לו לשמעון נזק בזה וכמו בדין דסייף הנזכר בסי' ע"ב ס"ח ומידי דהוה אם לא פתחו הארגז כלל דפשיטא שאין על שמעון שום חטא ועון כלל אף חטא שוגג וה"ה בזה דפתחו הלא שמעון סמך א"ע דמסתמא העכו"ם לא אינה את ראובן וישלם לו כל החוב א"כ שפיר קנה הזכות של ראובן וכ"ז לענין הריבית שלקחו יורשי שמעון אבל מה שלקח שמעון בעוד בחיים חיותו נראה לפענ"ד פשיטא דאין להם לחזור דמ"ש הש"י דכל הטעם דאין הבנים צריכין להחזיר ריבית של אביהם הוא משום שקנה

אביהם עכ"פ באיסור לא נהירא לפענ"ד דאין לנו לבקש טעמי התור' ופשיטא לטעמו של רבא דאמר כי אזהר רחמנא לאב לברי' לא אזהר רחמנא פשיטא דבכל גונא לא אזהר רחמנא לבן ומ"ש שיחזירו משום כבוד אביהם שלא יעשה עביר' הנה אם לא חייב' התור' לבנים פשיטא דלא עשה שמעון שום חטא דהוא לקח בהיתר הריבית דלא ידע מכלום ולמפרע כשנודע להבנים הוא כבר מת ומה לו לעשות והבנים אינם מחוייבים ובלא"ה אינם מחוייבים רק משום כבוד אביהם ובדבר המסויים ומ"ש לחלק בין עשה עבירה ושב ללא עשה עביר' כלל לפענ"ד אין לחלק בזה ובפרט כאן שלא עשה עביר' במזיד רק בשוגג פשיטא דלא שייך כבוד אביהם כלל כנפלע"ד ברור:

שוב ראיתי במלמ"ל פ"ד ממלו' הלכ' ג' שהאריך בטעם דלברי' לא אזהר רחמנא ובתחל' רצה לומר מטעם קנין כדברי הש"י מיהו לבסוף העל' דגזירת הכתוב הוא וכן הביא משם החינוך וע"כ מ"ש ברור לפענ"ד ודו"ק: (סי' מ"ג ג' ד"ה אך):

לענין מודעה פשר' דינ' כמכר הרמ"א בתשוב' הקש' בסי' כ"ב דהא במכר בעינן שיתן כל המעות וכאן נתפשר במקצת והיאך הוה כמכר ע"ש ובנ"ש ולפענ"ד פשוט דבשלמא במכר כל שלא נתן לו כולו לא גמר והקנ' שהרי שוה יותר אבל בפשר' אטו ידע בבירור שחייב לו יותר ואילו ידע לא הי' נכנס בפשר' ואדרבא אולי חשב שחבירו יצדק בדין ולכך כל מה שפשרו הדיינים הוה כמכר וז"ב:

ברמ"א שם סעיף ז' דלא כי"ח דאם הפחידו לאו כלום דעביד אינש דגזים ולא עביד והוא תמוה כמו שתמה הנ"ש דאפשר דגם המהרי"ק מיירי בהפחידו בדבר שבידו בבירור לעשות וכמ"ש המהרי"ט והש"י והנני יוסיף להפליא דהמהרי"ק בעצמו בשורש הלז חילק בעצמו כן דאף לדברי ר"ה ור"ח דהפחידו בדבר שבידו לעשות הוה גיזום היינו בדבר שבידו בבירור אבל בערכאות מי יודע שיצליח ע"ש והרמ"א לא ראה סוף תשובתו וצע"ג. שוב ראיתי דדברי הרמ"א נכונים וע"כ המהרי"ק לא ס"ל הך חילוקא דאל"כ היאך כתב דגיזום על הריג' ג"כ עביד אינש דגזים ולא עביד שירא מפני עונש ש"ד הרי דשם בידו להרגם ואפ"ה כתב דעביד אינש דגזים ושפיר כתב הרמ"א דעל מה שכתב הרמב"ם בין אונס ממון ובין אונס הגוף מיהו י"ח והיינו דבאונס הגוף דבידו לעשות בבירור ואפ"ה כתב המהרי"ק דגזים ולא עביד וע"כ לא כתב המהרי"ק דיש לחלק בין דבר הברור רק לשיטת הר"ח ור"ה דס"ל דהפחידו בדברים שבידו לעשות הוה גיזום ע"ז כתב דבנדונו אפשר דגם הם מודו ומטעם דאין הדבר ברור בערכאו' אבל הוא בעצמו סובר דאף בדבר שבידו לעשות וכמו באונס הגוף אפ"ה לא חשוב גיזום דגזים ולא עביד וכמו שהביא

ראי' מן המרדכי בהנזקין ובאמת כתב דמהר"ם וראבי' חולקין על ר"ת ור"ה והמעיין בגוף התשובה יראה דדברי הרמ"א נכונים:

מהרי"ק בשורש קל"ג בדבר שהשתדל שמעון טובת ראובן בחנם ובאמצע חזר והכריחו ליתן מעות כתב דהוה תלוה וזבין משום דע"י זה ישתדל לראובן בקשתו ע"ש ובמלמ"ל פ"ו מזכייה הלכה כ"ד כתב כיון דלא הוה הנאה בשעת מעשה לא הוה כתלו' וזבין וכתב ראי' מהא דכתבו בתוס' ד"ה קדיש ודוחק לומר דביאה חשוב הנאה ועוד דא"כ אמימר לא אמר רק בכסף וביאה ולא בשטר ואם איתא הא בשטר ג"כ יבא הנאת ביאה אח"כ וע"כ דלא חשוב הנאה ע"ש ולפענ"ד יש לדחו' ראייתו מהתוס' דבאמת השתא קיימינן דבשביל שעשה שלא כהוגן קנסוהו והש"ס מקשה תינח בכסף אבל בביאה מא"ל והיינו כמו שפירש רשב"ם והתוס' שם דביאה כבר עבד ומאי עבדית בי' ונמצא זה דוקא מה שכבר עשה תו לא מצי מפקע להס"ד דלא ידעינן דעשאו ב"ז אבל לענין שיבא עליה אח"כ זה ודאי יש לאל ביד חז"ל לקנסו שיתן לה גט או שיהי' אסור בתשמיש בשביל דעבד שלא כהוגן וא"כ אין כאן קושיא דלא יהי' הנאה אח"כ דזה אף לאמימר יש כח ביד חז"ל לאסרו מכאן ולהבא ואמימר לא אמר רק דקידושין חלין וצריך גט וא"כ שפיר הקשו דבשטר לא נתן לה כלום ובמה חלין הקידושין כלל וז"ב. ובזה יש לומר הא דציינו התוס' על קדיש בביאה מא"ל ולא הקשו על אמימר גופא דסובר דהוה קידושין דשם הקושיא יותר חזקה וכבר התפלא בזה המלמ"ל פ"י ממכיר' ע"ש ולפמ"ש א"ש דהי' אפשר לומר דאמימר סובר דהקידושין חלין לגמרי ולא קנסוהו כלל וא"כ גם בשטר חשוב תנא' ביאה שיבא אח"כ אבל הרי חזינן דהש"ס סובר דבקדושי כסף קנסוהו דלא הוה קידושין כלל ורק בביאה דכבר עבד מעשה בזה ס"ד דהקידושין חלין וא"כ עכ"פ פשיטא דמכאן ולהבא ודאי אסור וא"כ מסתמא לא יחלוק אמימר מהיפך אל היפוך ושפיר מקשה לאמימר בשטר מא"ל וז"ב. ובלא"ה ראיית המלמ"ל אינו ראיה דש"ה דהיא לא בקשה מידו אותה הנאה ולכך בעינן עכ"פ שיבא תיכף לא אח"כ משא"כ בנדון המהרי"ק דהוא צריך לאותו השתדלו' ולבסוף נתרצ' שיתן לו מעות עבורו ושפיר חשיב הנאה אף שיבא אח"כ וז"ב:

מהרי"ק שורש קפ"ו כתב דאם עשה לו טובה עבור זה חשוב תלוה וזבין אף שאינו מצומצם כעין מה שקיבל אפ"ה הוה תלוה. וזבין והביא ראיה מקידש בכספא דחשיב הנאה אף דקידש' בפרוטה ואינו שוה כל גופו ולא הצריכו התוס' לחיוב שאר כסות ועונה רק בקידושי שטר אבל לא בקידושי כסף והמלמ"ל פ"י ממכירה כתב דהרי דעת הטור דצריך ליתן כל דמי המקח וכבר קדמו בקושיא זו הרמ"א בתשובה סי' כ"ב ושאני

אשה דכל קנינה הוה בפרוט' ומ"ש הרמ"א שם דגם המהרי"ק לא מיירי רק בדבר שאין שייך בו אונאה ע"ש המעיין במהרי"ק יראה דכתב לנדונו דשייך אונאה. אך לפענ"ד אין כאן קושיא דשאני תלוה למכור לו השדה דלא מגיע להמוכר שום הנאה ממה שמכר דניהו דנתן לו מעות היינו דאין לו היזק אבל גם טובה אינו ואפשר קרוב לודאי דניחא לו בשדה טפי משא"כ היכא שמגיע לו הנאה כמו בנדון המהרי"ק דעי"ז עשתה לו שטרות וא"כ אף שאינו מצומצם חשוב תלוה וזבין ושאני בשדה דאין לו הנאה ולכך בעי כל דמי מקח עכ"פ וז"ב ומעתה שפיר הביא ראיה מקידושי כסף דבשביל הנאת' אף שקנינו מרובה חשוב תלוה וזבין ומ"ש המלמ"ל דלפי מסקנ' התוס' מחמת שאר וכסות ממילא גם בקידושי כסף הוא מחמת זה ע"ש. לפענ"ד אין בזה כדאי דגם בשאר וכסות ג"כ אינו מצומצם אולי הנאתו מרובה ואפ"ה קני א"כ ה"ה בהנאה מועטת כל דאית ליה הנאה קני וז"ב ועיין בשו"ת מהרי"ט סי' מ"ב חלק חו"מ שהקשה ג"כ על המהרי"ק הנ"ל הקושיו' האלו ולפענ"ד לא קשה משם ודו"ק ועיין במהרי"ט סי' מ"ג מ"ד ונ"ב מ"ש בענין זה והנה עכ"פ מדברי התוס' ראיה למ"ש המהרי"ק בשורש. קל"ג הנ"ל שלא כדברי המלמ"ל דאמר דהנאה הבאה אח"כ לא חשוב הנאה והרי שאר וכסות ועונה באין ג"כ אחר החופה ובשעת קידושין אין לה כלום דארוסה אין לה מזונות ואפ"ה חשוב הנא' מה שנתחייב שיעשה, אח"כ וה"ה בזה דחשוב הנאה מה שנתחייב שיעשה אח"כ וז"ב: המרדכי פרק הניזקין הביא תשוב' המהר"ם דאנוס מיתה גמר והקנה אף דלא יהיב דמי וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' ע"ג והמלמ"ל פ"י ממכירה הקשה מהא דאמרו מכאן מודעא רבה לאוריית' והא שם היה אונס מיתה והניח בצ"ע. ולפענ"ד אין קושיא משם דשם המודעא על קיום מצות כמו שפירש"י שם כשיבואו לדין על מה שלא קיימו והא לא כפו אותם רק על הקבלה וכמ"ש התוס' שם וז"ב:

וע"ד הדרוש אמרתי דהנה אא"ז הגאון מוה' ליווא מפראג ז"ל כתב בתפאר' ישראל יהא דכפה אותם הוא משום דמבואר במדרש דרצה שיהי' להם דין אנוסה ולא יוכל לשלחה כל ימיו ולכך כפה אותם שלא יהיו בבחירתם ע"ש שהאריך ולפ"ז לא קשה משם דשם אי אפשר לומר שגמרו והקנו דא"כ צדיק מה פעל בכפייתם דהא כל הכפייה הי' שלא יהי' ע"י בחירתם רק בכפיה וכל שגמרו וקבלו א"כ הוה בריצוי שלהם אין להם דין אנוסה וז"ב ובזה מיושב קושית התוס' שם בהא דיאמרו עכו"ם כלום כפית עלינו והא גם לישראל יש להם מודעא ולפמ"ש אתי שפיר דהרי כל כוונתו שיהי' אך בכפייה וכמ"ש: ובזה יש לומר הא דאמר הדור קבלוה בימי אחשורוש שנאמר קימו וקבלו קימו מה שקבלו כבר היינו משום דכיון דעכ"פ קבלו פעם אחת ע"י כפייה תו לא אכפת

ליה ויוכלו לקבל אח"כ באהבה וזה קימו מה שקבלו כבר. ובזה יש ליישב הא דהקשו בתוס' הא דרשינן קימו למעלה מה שקבלו למט' ולפמ"ש דא ודא אחת היא דבאמת הא דכרכרו על מצו' פורים דאין הנביא רשאי לחדש דבר עד שמצאו להם מקרא כדאמרו בשבועות דף ל"ט הוא משום דאין יכולין לקבל בבחירתם וכשהם עצמם חדשו מצוה קבלו בבחירתם שהקב"ה לא ציום ולכך אין הנביא רשאי לחדש דבר ולכך מצאו סמך מקרא וא"כ קימו למעל' וא"כ ממילא בא ע"י הכרח וא"כ ממילא שתי הדרשות אחת הן וז"ב ואף שהוא דרך דרוש הדבר נכון בעצמותו ודו"ק ועיין בב"י במה שהקש' מסקריקין וכתב דא"ל דמית' חמור שהרי יסורין חמור ולא נזכר מדברי המרדכי הנ"ל דבמית' גמר ומקנה וצ"ע:

ברמב"ם פ"י ממכיר' הלכה ד' עיין במלמ"ל שם מ"ש לדחות דברי ה"ה דאיך למד מפרדיסא דשם כבר עשה המעש' שכפר בו אבל כאן לא עשה עדיין ועביד אינש דגזים ולא עביד וכ"כ המהרי"ק שורש קפ"ו. ולפענ"ד אין בזה כדאי לדחות דע"כ לא חילק המהרי"ק רק בדבר שאין בידו לעשות בבירור אבל כל שבידו לעשות בבירור דומה לאם כבר עשה וזה שדייק רבינו או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות והיינו שבידו בבירור וגם על חילוקו של המהרי"ק אנו מצטערים דמנ"ל זאת וכמ"ש המהרי"ט בסי' מ"ב והנמשך ובסי' נ"ב דאף בדבר שאין בידו כל שמפחידו חשוב אונס ומכ"ש בזה שבידו ובבירור ובזה גם קושייתו השניה לא קשה דלרבינו דמי הפחידה בדבר שאפשר לעשות בירור כמו דבר שכבר עשה בבירור וכמ"ש. גם מ"ש הרמב"ם והם עדים שכפר בפניהם והם עדים שמסר מודעא בפניהם וכתב המלמ"ל דדבריו מגומגמים שהרי תחלה כתב שמסר מודעא בפני אחרים לא ידעתי היכן כתב כן ורבינו מפרש שהפחד' לא שמעו העדים כלל ורק הכפירה בב"ד וע"ז מסר מודעא לפניהם ואף שבעת ההוא לא ידעו אם אמת בפי' אח"כ כשמברר אונסו מקרי אונס כמ"ש ה"ה בשם הרשב"א ועיין בלח"מ וצ"ע ועיין בשו"ת משפטי שמואל סי' ל"ה שמחלק בין מגזם בדבר שאין בו מעשה דחשוב גיזום לדבר שיש בו מעשה ועיין בפסקי מר שמואל דף פ"ב ע"א:

הב"י כתב בשם העיטור דדוקא אנסוהו למכור הוא דזביניה זביני אבל אנסוהו לקנות לא קני כדאמר מודה שמואל היכא דיהיב זוזי והוא משולל ביאור דמשם מוכח דאנסוהו למכור מהני אבל לא מוכח דלקנות אינו מועיל וראיתי בעיטור עצמו הנדפס בווארשא שכתב באמת ראיה זו משמואל לענין אנסוהו למכור ולקנות כתב מסברא דנפשיה דלא קני וא"כ גם הב"י כוון לזה והוגד לי שבעיטור סופרים ותיקון סופרים להרב מוה' יעקב

ז"ל הספרדי כתב שמצא נוסחת הב"י כתוב בעיטור בקלף ישן אבל באמת נוסחתינו יותר מדוייקת וכמ"ש וז"פ:

(סי' מ"ד):

דיני הרשאה עיין סי' קכ"ג ס"ז דאין ליורשים רשות ליתן לאחר זולת בשהתנה עמו ע"ש ובסמ"ע וש"ך והש"ך שם ס"ק ט"ז הביא שו"ת מבי"ט בהרשא' שכתב בה שהרשה לפ' ופ' שימכרו ביתו אי רשאי אחד לבדו למכור ע"ש ולפענ"ד צ"ע ביו"ד סי' רכ"ט בש"ע שם בשם הרשב"א במי שנשבע לפלוני ופלוני ועיין בט"ז שם ועיין בשו"ת מהרא"ש לענין אם אחד עשה שני אפטרופסין ועיין לקמן סי' קע"ה סעיף כ"ב לענין אם המצרן יכול להרשות לאחר במקומו וע"ש בסמ"ע ובב"ח ובש"ך שם:

עיין בש"ע סי' קכ"ג סעיף י"ד לענין שיכול להרשות לעכו"ם ובלבד שלא יכתוב וקנינא מיניה עיין בסמ"ע שם מ"ש בזה והט"ז דחה פירושו ופירש פירוש אחר והח"ץ כתב עליו דדבריו שגבו ממנו ואני אומר דכוונת הט"ז הוא כמ"ש הע"ש הובא בסמ"ע דהוא משמע שקנו מעכו"ם ובאמת אין שליחות לעכו"ם וכן מתפרשים דברי הט"ז ודו"ק ועיין בש"ך שם שחולק על גוף דברי ר"ת דחליפין לא מועיל בעכו"ם וגם מ"ש בשם הרשד"ם ומהר"ם מינץ סי' ה' וע"ש בש"ך עוד ס"ק ל"א מ"ש בשם רש"ך:

אמנם אי קשיא הא קשיא דהיאך מועיל קנין חליפין בהרשא' כיון דקי"ל דשליח שויא והא התוס' כתבו בעירוכין דף למ"ד ד"ה לא ידענא דבמתנה ע"מ להחזיר לא מועיל קנין חליפין וה"ה בכל דבר שחוזר לבעליו והא הכא המעות חוזרין לבעליו וגרע ממתנה ע"מ להחזיר דהוה קנין לשעה עכ"פ. שוב ראיתי בקצה"ח סי' קצ"ח שהקשה לשיטת התוס' הנ"ל א"כ היאך מיעט מכסף מקנתו דאין ע"ע נקנה בחליפין והא העבד חזר לאחר שש או ביובל ע"ש אמנם לפענ"ד הדבר נכון דשם מיירי בנכרי שקונה ע"ע והיא קונה אותו שלא יצא כלל דגביה לא שייך הדינים האלו (ועוד דהא העכו"ם קנה אותו לגמרי ורק כשידינו תקיפה נוכל לכפותו שיחזירו ביובל) ואף דיכול לגרע פדיונו ויוצא היינו שקונה עצמו בכסף מיד האדון והוה כמו מכירה לזמן ופשיטא דבמכר לזמן מודו התוס' דשייך קנין חליפין וע"כ לא כתבו התוס' רק במתנה ע"מ להחזיר דחוזר מאיליו תיכף או בזמן שקבע דלא מקרי נתינה כלל כמ"ש התוס' דהוה כמו טובת הנאה ע"ש אבל כאן הרי מכר עצמו לזמן עד היובל ועד אותו הזמן נמכר מכירה גמורה ומקני בחליפין וז"ב: ובזה מיושב מה שהקשה המלמ"ל פ"ב מעבדים דלפמ"ש רבינו דעבד נקנה בכסף ולא הזכיר חליפין ובודאי אינו נקנה בחליפין ומאין יצא לו זאת כיון דמכסף מקנתו דריש ר"נ שם דרשא אחריתא ע"ש ולפמ"ש א"ש דבישראל בלא"ה ל"צ קרא למעט זאת

דבלא"ה לא שייך חליפין כיון דיוצא בשש וביובל ע"כ ובזה נדחה דברי הש"ך כאן שדחה ראיית ר"ת וכ' דכסף מקנתו איצטריך לישראל ע"ש. ולפמ"ש אתי שפיר דישראל פשיטא דלא איצטריך וכנ"ל. ובעיקר הפירוש של הטור שכתב דלא יכתוב וקנינא מיניה דאין שליחות וזכייה לעכו"ם שנדחקו הסמ"ע והט"ז והב"ח נראה פירוש הדבר דהנה התוס' כתבו בכתובות דף נ"ה ע"ב דקנו מידו היינו ק"ס אבל קנינא מיניה משמע שאר קנינים ולפ"ז בעכו"ם דלא נקנה בשאר קנינים רק בק"ס דשוה לישראל אבל בכסף איכא שני דיעות וכן כל הקנינים אין שליחות וזכייה לעכו"ם א"כ שפיר כתב דלא לכתוב וקנינא מיניה דמשמע שאר קנינים ואין שליחות וזכייה לעכו"ם אלא יכתוב. וקנה עכו"ם וא"כ שפיר יכול להיות בק"ס או שיכתוב בפירוש וקנה בק"ס כנ"ל:

(סי' מ"ה ס"ק ט"ז):

בסדר הגט על הנהר כתב המהרי"ק ק"י וע"ד שורש המעיין שהוא רחוק מהעיר יותר משני מילין ואין קרוב יותר מזה וכל העיר מלאות בארות בארות הלא דבר פשוט שאין לכתוב לא בארות ולא מעיינות ואם יכתוב מעיינות הוה הגט פסול וכתב הב"י דטעות נפל במהרי"ק וצ"ל שיש לכתוב' בארות ולא מעיינות וכן כתב הד"מ ובחידושי הגרשוני כ' דהב"י והד"מ שגו ומהרי"ק סובב הולך על נהר מרצאני שהזכיר למעלה וכוונתו כיון דהסכים לכתוב איימיני תו א"צ להזכיר לא בארות ולא מעיינות כדעת המרדכי בשם הר"י מפריש המובא בב"י ובש"ע סעיף ו' ע"ש. ואני אומר אם כי דבריו חן וכן נראה מהמפתחות שסידר הגאון מוה' יחייא מאיר ז"ל שלא הזכיר דין זה בפרטות וגם הוא חשב שדין אחד עם מ"ש למעלה בכל זאת נראה העיקר כהבנת הב"י והד"מ דאל"כ הי' לו למהרי"ק לכוללו עם הדין האמור למעלה והי' לו לכתוב וע"כ א"צ שוב להזכיר לא בארות ולא מעיינות והרי המהרי"ק התחיל וע"ד המעיין שהוא רחוק מן העיר יותר משני מילין וכו' וכל העיר מלאה בארות בארות א"כ משמע שמהרי"ק מתחיל ענין אחר וכמו כל הדינים אשר כתב שם שבכלם כתב שם וע"ד ע"ש וע"כ הגיהו הב"י והד"מ כנלפענ"ד נכון להמעיין במהרי"ק עצמו:

(תם בעזה"י מהדורא בתרא):

מהדורא תליתאה

מ"ש הנ"ש בכללים (ס"א ס"ק ג') דהבעל משלם שכר כתיבת הגט אף שכן כתב בסדר הגט סי"ט וכמ"ש בשמו אבל באמת זהו פלוגתא דרבוותא דלשיטת הרמב"ם אחר התקנ' היא משלמת ועיין בב"ש אהע"ז סי' ק"כ ס"ק ב' מ"ש (שם ס"ק ו') דאם המלו' אבד השטר

לאחר שפרע הלו' צריך ליתן המלו' שכר שובר וציין ח"ה סי' נ"ד באמת בח"ה אינו מבואר כלל בזה רק לענין אם פורע מקצת חובו וכפי הנרא' קשיא לי' קושית הש"ך שם ס"ק ג' דאמאי ישלם בזה כיון שאינו לתועלתו וע"כ פירשו דקאי על אבד השטר אבל גם הש"ך רצה לפרש כן ודחאו דמלשון הרמ"א והלבוש והסמ"ע מבואר דקאי לענין פרע מקצת חובו ובאמת לפענ"ד קושית הש"ך ל"ק דגם בזה הוא לתועלת המלו' כדי שיפרע לו הלו' מהר שיחוש שמא יאבד השובר וכמ"ש הסמ"ע ס"ק ד' ואף דגם ללו' יש תועלת בשובר דעכ"פ שטרו של מלו' פגום לא מקרי ניחותא דאם הוא איש אמונים גם בכה"ג לא יכפור בו ומכ"ש לטעם הלבוש דהמלו' מתיירא שמא יצא עליו קול ששטרו פרוע וכמ"ש הסמ"ע בשמו ס"ק א' א"כ איכא ניחותא דמלו' טפי ובודאי צריך לשלם שכר השובר וזה דוקא בהי' לו שטר דאז עכ"פ צריך ליתן שובר להלו' דאל"כ יטעון הלו' שלא יפרענו עד שיכתוב לו שטר אחר על מקצת חובו הנשאר אבל אם לא הי' לו שטר כלל א"כ אינו לטובת המלו' כלל לא לטעם הסמ"ע ולא לטעם הלבוש א"כ פשיטא דהלוה צריך לשלם שכר השובר והש"ך נדחק ופירש דמיירי שאמר לו אל תפרעני אלא בעדים וזה דוחק ולפמ"ש הדברים כפשטן דמיירי שהי' מלוה בע"פ ועתה רוצה הלו' שובר כיון שפורע לו מקצת חובו ומ"ש הש"ך דה"נ קאי לענין אבד באמת מלשון הנ"י שהעתיק משמע כן אבל בכ"ז דקדק ממנו דכמו באבד צריך ליתן השכר דהוא לטובתו כמו כן בפורע מקצת חובו דהוא ג"כ לטובתו וז"ב. עכ"פ דינו של הנ"ש בודאי אמת כמ"ש הנ"י וה"ה פכ"ד ממלו' רק שלא העתיק יפה מהש"ע וכמ"ש:

וקנינא מיני'. נשאלתי מהמופלג מוה' יוסף שורשטיין נ"י באור ליום וא"ו ויחי י"ג טבת תרי"ז דהא קנין בעי שנים וא"כ איך אמרו וקנינא מיני' באל"ף דהוא לשון יחיד והי' לכתבו בלשון רבים וקנינו. והשבתי דבתרגום מ"ש נא בסוף הוא לשון רבים ועיין ט"ז או"ח סימן תרי"ט דנדרנא נא בסוף הוא לשון רבים ודו"ק היטב:

מ"ש הנ"ש (שם ס"ק י"ג) דהבעל משלם שכר שובר הכתובה וכמ"ש באהע"ז סי' ק"י סתם ולא ביאר אם מיירי באבדה הכתוב' באונס או אף בפשיע' או במקום שאין כותבין כתובה כלל ודעת הח"מ שם ס"ק ג' דאף אם היא הגורמת חייב הוא לשלם ומלשונו משמע דאף אם היא פשעה שאבדה בפשיע' דאל"כ לא שייך לשון גורמת אבל הב"ש שם כתב דמלשון הנ"י וה"ה והג"א משמע דמיירי באבדה באונס דוקא אבל בפשיע' לא וכן מסתבר ואף לדעת הפוסקים דגובה הכתוב' בלא הכתוב' אף במקום שכותבין ע"ש ולפ"ז אף דאנן קי"ל כדיעה זו כמבואר סי' ק' אפ"ה צריכה היא לשלם כשפשעה. וכפי הנרא' הנ"ש אזיל לשיטתו דפירש דשובר על הכתוב' היינו מה שמוותרת נגדו שאינו

נותן לה כפי המנהג המדינה וע"כ דן מינה לענין שח"ז ולכך לא חלק כלל דבזה בכל ענין הבעל משלם וכמ"ש הנ"ש שם היכא דמחלה לו דבודאי הוא משלם אבל מכל הפוסקים לא משמע כפירוש הנ"ל וכמ"ש במהד"ק וז"ב ועיין בחידושי הרמב"ן שמביא ג"כ סברא זו של הנ"י והרשב"א וכתב דלא מסתברא. ומ"ש הב"ש דמלשון הג"א לא משמע כן וכוונתו דבהג"א מבואר דלר"י דלא נאמן לומר פרעתי אחר מעב"ד א"כ לעולם צריך שובר ומשמע דלא מועיל מה שהי' הכתוב' ת"י באמת שגם ברמב"ן בחידושיו מבואר סברא זו ועיין בס' בית מאיר מ"ש בזה דהטעם הוא דמאחר שכותבין כתובה בלי דעת האשה א"כ אין ראי' מכתוב' דשמא כתב ליתן ע"ש. אך לפענ"ד דמה"ט גופא אין לכתוב בלי ידיעת' ודו"ק:

ובאמת לפענ"ד כל הסוגיא דהוציא' גט מבואר דאם תחזור הכתוב' להבעל נאמן כמ"ש התוס' כמה פעמים שם וע"כ דכיון דכותבין כתובה לא חיישינן שמא כתב ליתן לה אף למ"ד דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום בכ"ז כיון דאיכא ריעותא לפנינו דביד הבעל הכתוב' אמרינן דמסתמא לא שינה המנהג ונתן. לה ואח"כ החזיר' לו משא"כ כשאבד' כתובת' שפיר נאמנת דכל הטעם דאבידה הוא ריעותא פירש רש"י בב"מ דכיון דאינה שוה כלום לא נזהרה לשומרה אבל כאן יש לומר דמש"ה לא נזהרה לשומרה דבלא"ה נאמנת משא"כ כשהכתוב' ביד הבעל דבודאי הבעל נאמן דזה לא חיישינן שמא הוא מצאה דלנפיל' דיחיד לא חיישינן. ובלא"ה במקצת כתובת' אדרבא למ"ד דאינו אחר מעשה ב"ד א"כ יכול' לכתוב על הכתובה דקיבלה חציה וליתן לו דאז בודאי הבעל נאמן:

ובזה יש ליישב קושית התוס' בכתובות דף נ"ה בד"ה כששוברתה מתוכה ע"ש דיש לומר דבאמת הוא לוקח הכתוב' ת"י ובכה"ג מודה ר"י דכותבין שובר דאף דיצטרך לשמור שוברו מן העכברים הא הוא ל"ל שטר כלל וע"כ לא קאמר ר"י רק היכא דאית לי' שטר להלו' ואף דהיא נאמנת בכתובה אף בלא הכתוב' לר"י מ"מ מה יכול לעשות אם היא אינה רוצה כלל בכתוב' ולא לכתוב לו שובר אחר בע"כ צריכה להטמין הכתוב' וא"כ גם כאן יש לו פסידא ועדיין צ"ע:

ע"ד המעשה שהי' בגט שראו אחר חתימת העדים ששורות שתים לא הי' מעורה וע"כ הסופר עשה בשורה העליונ' הי' כתוב ושבקית ובשור' השני' הי' כתוב אהרן גרשון דמתקרי והמשיך מהקו שבקו"ף של ושבקית עם האותיות שכנגדה שכתוב דמתקרי והמשיך כ"כ עד שבאמצע האותיות בין המ"ם של דמתקרי ובין הת' הי' נכנס הקו העליון של הקו"ף והדיינים כראותם זאת חששו להיות שנראה הפרד בין האותיות ונראה כאילו הן שני תיבות ובגט פשוט החמיר אף שאינו נמשך תוך כל האות רק בראשית האותיות

ג"כ פסול אמנם היה סמוך לערב וע"כ אמרו שיתנו הגט כך ושאלו את פי אם יהי' כשר מה טוב ואם לאו יתנו גט אחר וע"כ שאלו על שתיהן אם פסול שלא הי' מעורה ואח"כ תיקנו אחר החתימה דאינו מועיל כל שאינו עיגון וגם ע"י התיקון שהיה נראה מופרד ונראה כשתי תיבות והנה מה שנראה מופרד ונראה כשני תיבות אמרתי כיון שהי' בין ד"מ ובין תק"רי הנה כיון שסוף התיבה נכתב במ"ם סתומה וכאן הי' מ"ם פתוחה א"א לקראו לתיבה בפ"ע וכדאמרו גבי שם משמעון ע"ש בשבת וגם לענין חנן חנני ע"ש בסמ"ע וש"ך סי' מ"ב וא"כ אין חשש בזה. אמנם בדבר שלא הי' מעורה הנה זקני הב"ח ז"ל דעתו להכשיר והביא ראיה מהא דפריך הש"ס ות"ל דספר אחד אמר רחמנא ולא שתים ומשני ל"צ דמעורה אלמא דלא הי' מנהג להיות מעורה והט"ז הקשה דא"כ הי' לו לשנויי כגון שהי' שלם באיזה שורות שהי' מחובר ובפירוש הש"ס נדחק ולכאור' אמרתי דא"א לומר שהיה מחובר דא"כ דלא צריך שיהי' מעורה שוב לא הוברר איזה בין השיטות ששייכים להבעל ואיזה שייכים להאשה ושוב אין ברירה ולא מקרי ספר כריתות והרי עומד לקצוץ בין השיטות דהרי התנה על הנייר שיהיה שלו וא"כ פסול וע"כ דבעי שיהי' מעורה וקו מה שנעשה לצורך מעורה הוא שלה וא"כ מוכרח שיהי' מעורה מיהו גם להב"ח יש לומר דכל שעשה מעורה ועכ"פ לכתחילה ראוי שיהי' מעורה שוב הוברר דזה של האשה והשאר היא של הבעל ודו"ק. ומה שהקש' מכתב על שני דפין והט"ז והפר"ח האריכו אני תמה על כולם שלא הזכירו דברי התוס' בסוטה י"ח שכתבו בהדיא דכשר בשני דפין ומקרי מעורה והביאו מהך דשני דפין ומהא דאמרו ל"צ שהי' מעורה ע"ש שחלקו בין אם הי' מתחלה שני דפין ותפרו דפסול אבל אח"כ לא אכפת לן וצ"ל לדבריהם דכל שהתנה מתחלה שיחזיר בין השיטות הוה כעומד לקוץ והוה כשני ספרים אף שהי' מתחלה אחת ודו"ק.

עכ"פ בדיעבד כשר כשלא הי' מעורה וא"כ כשר הגט. אח"כ נתיישבתי דאדרבא מדברי התוס' סוטה הנ"ל משמע דבעי מעורה וגם לכאורה מה שהמשיכו הקו של הקו"ף עד בין מ"ם ובין התי"ו אכתי הי' יכול לפסוק בנתים ובאמת העירוי בעי שיהי' נכנס הלמ"ד מהשיטה עליונה והנו"ן משיטה התחתונה למעל' ואז הוה מעורה כמ"ש הט"ז מיהו י"ל כיון דאם יחתוך יהי' ניכר אף זה מקרי מעורה ודו"ק:

והנה בדבר הגט שכתבתי למעלה אח"כ עיינתי במ"ש למעלה דהא דפריך הש"ס ות"ל דספר אחד אמר רחמנא ולשיטת התוס' בסוטה דף ח"י דכל שהי' מתחלה ספר אחד לא אכפת לן צ"ל דכיון דזה התנה עמה שתחזיר לו ביני שיטי הרי הוא עומד לקוץ וכאילו נקצץ מעיקרא ומצאתי למהר"א ששון בסימן למ"ד שהקשה כן ותירץ ע"ז מ"ש

אלא שכתב שמתחלה הי' כל הנייר שלו אף שכתבו בניר שלם כיון שאח"כ אמר לה דביני שיטי יהי' שלו הו"ל כאלו מתחלה כתבו על ספרים רבים ע"ש ונהניתי שכן אמרתי בראשית ההשקפה. אמנם מצאתי בפר"ח אהע"ז סי' קכ"ה ס"ק כ"א שהביא דברי מהר"א ששון הנ"ל והקשה על תירוצו דא"כ מה הקשו התוס' שם דלמה לא פריך והא בעי שלא יהי' מחוסר קציצה בין כתיבה לנתינה וע"כ דמה שחתך דבר מועט מן הגט לא מקרי מחוסר קציצה ואם איתא לדברי המהר"א ששון הנ"ל אינו מחוסר קציצה כלל דהא הוה כנקצץ מתחלה ע"ש ולא זכיתי להבין דדברי מהר"א ששון נכונים דכל שעומד לקצוץ הו"ל כאילו נקצץ ומקרי ספרים רבים ולא ספר אחד אבל מ"מ כל דלא קצצו ניהו דלענין הדין הו"ל כנחתך אבל מכל מקום מחוסר קציצה הוה דעכ"פ כל שעדן לא קצצו הו"ל מחוסר עדן וז"ב ופשוט לפענ"ד ובאמת שלא ידעתי מה יענה לקושית מהר"א ששון וקושיתו היא חמורה לשיטת התוס' וע"כ צ"ל כסברת מהר"א ששון הנ"ל וכבר כתבתי למעלה ביני שיטי דלפענ"ד העיקר דצריך שיהי' מעורה וכמ"ש הט"ז ולא מטעמי' רק דבדברי התוס' מבואר כן בהדיא גם כתבתי שלא מועיל מה שהמשיכו הקו לתוך התיבות דעדיין יכול למקציי' ביני שיטי מיהו י"ל דכיון שהמשיכו לבין התיבות יהי' ניכר הזיוף דמה יעשו במה שנמשך לתוך התיבה ויהי' ניכר הזיוף וע"כ אני חוזר בי והי' מהראוי לכתוב גט שנית וגם הב"ש דחה דברי זקני הב"ח שוב ראיתי בר"ן באלפסי שביאר בהדיא דהא דאמרו ות"ל דספר אחד אמר רחמנא היינו משום דעומד לקציצה וכקצוץ דמי ע"ש הרי בהדיא כדברי המהר"א ששון ואפ"ה הביא ראיית התוס' והפוסקים לענין מחוסר גזיזה. והנה בחבורינו מגן גבורים סי' ל"ב ס"ק כ"ח כתבנו ליישב קושית המהר"א ששון עפ"י מה שהקשו התוס' דמחוסר קציצה וכתבנו דכל שא"צ לכך לא חשוב מחוסר קציצה ולפ"ז כל דבעי ספר אחד שוב מחוסר קציצה ע"ש. והנה אף שהדבר טוב להשמעת אזנים ואני מוסיף לפמ"ש הר"ן דמחוסר הקנאה כל שאינו בגוף הגט ל"ח מחוסר ע"ש א"כ ה"ה בזה דבין שיטה לשיטה כל שכשר בב' ספרים אינו מחוסר בגוף הגט. אמנם באמת זה א"א דא"כ למה פסלו התוס' והפוסקים בנייר גדול והא א"צ לגוף הגט וכבר נתקשה בזה הפ"י וע"כ צ"ל כמו שכתב הפ"י דבעינן וכתב ונתן שיהי' הכתיבה והנתינ' שוה ולא יתחסר בנתים ע"ש וא"כ אין מקום לכל הפלפול בזה. אמנם לפענ"ד הי' נראה דזה דוקא היכא שלא פירש דהשאר יהי' שלו אבל אם פירש בין שיטה לשיט' יהי' שלו א"כ גם הכתיב' הי' ג"כ שלא יהי' רק הכתיב' לבד אבל ביני לביני לא אכפת לן א"כ הוה הכתיב' והנתינ' שוה וז"ב לדעתי ולפ"ז כל שספר אחד אמר רחמנא ולא הי' אפשר לקצוץ בעת הכתיב' שוב לא הוה הכתיב' והנתינה שוה וז"ב כשמש ודו"ק היטב:

עוד נראה לי דהנה לכאור' קשה מה פריך והא ספר אחד אמר רחמנא והא מועיל חזרת דעים ששוה מה שבין שיטה לשיטה ומידי דהוה אם אבדה אצטליתא דרשב"ג אמר תתן לו דמיה וא"ל דשם דוקא באבדה אבל כ"ז שהוא בעין ל"מ חזרת דמים וה"ה כאן כל דהוא בעין ל"מ חזרת דמים. אמנם ז"א דהרי כל שמכר או נתן הדבר מועיל חזרת דמים והטעם כמ"ש התה"ד כל שמכר כיון שא"א לחזור גוף הדבר הו"ל כאלו אבדה ע"ש בסי' שי"א וה"ה כאן כל דא"א בע"א דהא ספר אחד אמר רחמנא שוב הוה כאבד ומועיל חזרת דמים אמנם יש לומר כיון דאם הי' מעורה הי' יכול להקנות ביני שיטי ולא אכפת לן בספר אחד שוב פסול משום ספר אחד דלא הוה כאבד דאפשר בע"א וע"ז משני דל"צ דמעורה וא"כ שוב לא מפסל משום ספר אחד דבאמת הוא מעורה ולפ"ז מיושב קושית המהר"א ששון דשפיר פריך ות"ל דספר אחד וא"ל דהא כבר הי' ספר אחד דזה אינו דבאמת קשה קושית התוס' דמחוסר קציצה אך לפמ"ש אתי שפיר דכל דמחוסר קציצה ופסול שוב א"א בע"א ומועיל חזרת דמים וע"ז פריך שפיר ות"ל דספר אחד וא"כ שוב מחוסר קציצה וא"ל דאדרבא בשביל זה כשר דהוה כאבד דז"א דכל דיכול לעשות במעורה שוב פסול דהוה מחוסר קציצה והי' יכול לעשות מעורה וע"ז משני דבאמת הי' מעורה וא"כ שוב לא הוה מחוסר קציצה ודו"ק ועכ"פ מוכח מכאן דכשר אף כשלא הי' מעורה דאל"כ מה מקשה הש"ס ודו"ק היטב ועיין שו"ת פמ"א ח"ג סוף סי' מ"ז דמכשיר ג"כ בלא עירה ע"ש ודוקא במקום עיגון ועיין מרכבת המשנ' ח"א פ"ד מגירושין הלכ' ד' ואין דבריו נראין. והנה במ"ש בש"ע שצריך להאריך הנו"ן למעל' והלמ"ד למטה ועיין ט"ז מ"ש בזה ובאמת באחת מהם לא מועיל דאכתי יכול לקצוץ בנתים אמנם אם יכנס תוך חלל אות שוב יהי' ניכר במה שנכנס לתוך החלל ובזה די באחת מהן ועיין בתו"י שכתבו שיכנס לתוך החלל ואז א"צ רק באחת מהם אבל ברמ"א כתב עד שיטה עליונ' ולכך צריך שיהי' שניהם ותיבת או שכתב הרמ"א ט"ס כמ"ש הט"ז אבל נשתרבב מדברי התוס' ובאמת מתוס' אין ראיה וכמ"ש ודו"ק היטב ועיין שו"ת בית יעקב סי' ק"ו שכתב דאין קפידא באם אינו מעורה:

ראיתי בספר בני אהובה בהלכות אישות פ"ג ה"א הביא ראיה דיכול לקדש בקרקע דהרי שטר לענין שבועה דין קרקע יש לו משום דיש לו שעבוד קרקע ולפ"ז אם בקרקע אין מקדשין גם בשטר מהראוי שצא יהי' מקדשין והרי לולא דלא סמכה דעתה היתה מקודשת בשטר ע"ש. ואשתומם על המראה מה ראה על ככה דהטעם דאין מקדשין בקרקע הוא משום דהוה מחובר ואין כאן נתינה לגבה ומה ענינו לשטר והוא מעצמו בהלכה ג' רצה לחלק בין מחובר גמור דפסול ובין, מחובר שנתלש ע"ש וא"כ מה ענינו

לשטר דהוא תלוש גמור וז"פ וגם דבריו בס"ק ג' לא הבינותי במ"ש דאם הי' נותן לה הקרקע ודאי מקודשת מדין כסף וכמ"ש בירושלמי דשטר אין בו שו"פ דאם שו"פ מקודשת מדין כסף ולא זכיתי להבין דבקרקע אינה מקודשת כיון דהוא מחובר ובשטר אם יש בו שו"פ הוה תלוש גמור. גם גוף הקושיא על הרשב"א [מגיטין ט' והאיכא מחובר כו'] אף שהביא בשם הר"ן לא זכיתי להבין דבאמת לפי מה דמסיק מלתא דאיתא בקידושין קתני דליתא בקידושין לא קתני ממילא יש לומר דלכך לא תני מחובר משום דליתא בקידושין דמחובר באמת כשר בקידושין ולכך לא קתני [ע' בר"ן ריש קדושין במתני' האשה נקנית תרא גירסא זו] ואדרבא מזה ראיה להרשב"א וצ"ע כי לא ראיתי בספר וצ"ע לענין טלי קידושיך מעל גבי קרקע שהב"ש בסימן למ"ד ס"ק א' הביא בשם המהרש"ך דאינה מקודשת ואני הראיתי ביד שאול דהראב"ד הובא בר"ן בגיטין נחלק שם בזה וזה תלוי אם מחובר כשר ואם נימא דגם בקידושין פסול הי' לו לחשוב זאת דבגיטין פסול ואם נימא כמ"ש המכתב מאלי' דבעבדים כשר לק"מ. אמנם דבריו תמוהין ועיין בא"מ סי' קמ"א ואינו לפני וצ"ע בכ"ז:

במ"ש למעלה דהקושיא על הרשב"א ממחובר נראה ליישב דכל הטעם במחובר פסול משום דבעינן ונתן בידה ומקיש הויה ליצא' ולפ"ז לכאורה יש לומר דלפי מה דאמרו בריש הזורק ובב"מ דף נ"ו דבידה היינו רשות וא"כ לכאורה אם נותן לה הקרקע כלה שיהיה שלה אז מקרי נתינה בידה דהיינו שנכנס לרשותה ולפ"ז הנה מקום אתי לחלק בין אם כותב שטר קידושין ונותן לה כל הקרקע דאז שפיר מקרי נתינה לידה אבל אם כותב לה על העלה והיא מחוברת להקרקע ואינו נותן לה כל הקרקע דאז לא מקרי נתינה דלא נתן לה בידה ממש ולא ברשותה ובזה שוב אינה מקודשת במחובר ובזה שפיר איתא בקידושין דבכה"ג שאינו נותן לה כל הקרקע שפיר פסול מחובר אבל הרשב"א מיירי שכותב על המחובר ונותן לה כל הקרקע בזה כשר מחובר ומכל מקום איתא בקידושין בכה"ג שאינו נותן לה כל הקרקע ודו"ק: והנה ש"ב הרב הה"ג מוהר"י אבד"ק ברעזאן הקשה:

אותי לפמ"ש התוס' דלא בעי שליחות בכתיבה וכתב קאי על הסופר ומ"מ פסול מדרבנן ועיין בתוס' עירובין דף י"ג ובב"ש סי' קכ"ב א"כ קשה בהא דמשני פסולא דרבנן קתני דלתני הא ולפענ"ד נראה דהנה בש"ס שם אמרו ולתני לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אבל לרבא קשה וע"ז משני פסול' דרבנן קתני. ולפ"ז נראה לי דהא דלא חיישינן לרבא בשביל לשמה משום דהכל בקיאין ואם יבא הבעל לערער לא משגחינן ביה דאינו רק לעז בעלמא כמ"ש התוס' גם לרבה ומיהו רבה חייש מדרבנן ולדידן לא חיישינן כלל

אמנם כ"ז אם באמת הי' עפ"י צווי בעל אבל כל שלא צוה הבעל שוב באמת כשיבא הבעל ויערער ודאי חיישינן ושוב צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח לשמה והוה בכלל מוליך ומביא כנלפענ"ד דבר חדש וצ"ע לדינא:

יש לעיין בענין אי יש חופה לאלמנה מה שהאריכו התוס' ביומא דף י"ג ע"ב והביאו הירושלמי דיומא אבל בשער המלך בחופ' חתנים ובטעם המלך שם הביאו דברי הירושלמי פ"ק דכתובו' תני לא יבעול אדם בתולה בתחלה בשבת מפני שהוא עושה חבורה וחכמים מתירים כלום אחרים מתירים אלא בשכנס שעד שלא כנס אינו זכאי במציאתה אם אומר את כן נמצא כקונה קנין בשבת א"ר מנא אילין דכנסין ארמלין צריך ליחד מע"ש שאל"כ הוה כקונה קנין בשבת עכ"ל הירושלמי:

והנה לכאורה קשה לי למה לא יוכל לבעול בשבת אף קודם שכנס ואף דנמצא כקונ' קנין בשבת הא יוכל לסלק עצמו ממה שתמצא בשבת וא"כ שוב לא שייך קנין בשבת. אמנם נראה דכבר נודע שיטת הקדמונים גבי הא דאמרו בשכתב לה ועודה ארוסה דדוקא בעודה ארוסה הא קודם שנתארסה לא שייך סילוק דעדיין לא זכה כלל בזה רק לאחר שאירס יש לו קצת זכייה שייך סילוק וא"כ כל שלא כנס לא שייך סילוק כלל ולכך הוה קונה קנין בשבת אבל כל שכנס לא שייך שקונה קנין בשבת דאף שלא נגמר הקנין לגמרי רק בשבת מכל מקום סילוק עכ"פ מועיל ולפ"ז גם כשקידש ולא היה חופה כלל ואפילו הכי מועיל:

עוד היה נראה לי לכאורה דלפמ"ש הר"ן בנדרים דף כ"ט דאשה אינה מקנית עצמה לבעל רק שנעשית הפקר ולפ"ז לפמ"ש העבודת הגרשוני סי' כ"א דמותר להפקיר בשבת שוב מה אכפת לן במה שזוכ' במציאתה הא זוכה מן הפקר ולא הוה כקונה קנין. אמנם באמת כבר הוא מחלוקת הפוסקים בזה דהריטב"א ס"ל דאסור להפקיר בשבת ועיין שעה"מ פ"ח מלולב הל"ב ואני כתבתי בגליון הש"ע או"ח סי' של"ט דהמאירי ס"ל דמותר להפקיר בשבת. ולפענ"ד היה נראה להכריע דהפקר גמור שהוא מופקר לכל כמו שמטה זה הוה כמקנה בשבת אבל אם אינו מפקיר רק לאחד זה לא הוי הפקר גמור זה ויותר בשבת. ולפ"ז נראה לי דכל שלא כנס נמצא היא מפקרת עצמה לכל רק שזה זוכה בה זה אסור אבל כל שכנס שהיא אינה מפקרת עצמה רק לזה זה מותר בשבת כנלפענ"ד. ומה שהקשה השעה"מ שם לפי שיטת הריטב"א דאסור להפקיר בשבת א"כ מה קאמר בשבת דף קכ"ז דמאי הא לא' חזי ליה ומשני מיגו דאי בעי מפקיר לנכסי' והא כל שלא יוכל להפקיר בשבת שוב הו"ל מוקצה מחמת איסור. הנה לכל השיטות לא קשה דל"מ

לשיטת רש"י בביצה דף ל"א דבמוקצה מחמת איסור דרבנן לא אמרינן מוקצה א"כ גם כאן כן הוא וגם לשיטת הרמב"ן דכל דהאיסור מסתלק מאיליו ה"ה כאן הוא כן ודו"ק:
והנה במה שהאריכו במה דאמרו הלין דכנסין ארמלין צריך ליחד ע"ש דאל"כ הוה כקונה קנין בשבת ודחקו התוס' דמה הבדל בין אלמנה לבתולה ולפענ"ד נראה דבר חדש דהנה בהא דאמרו גזירה שמא יעבירנו הקשו הקדמונים דא"כ במילה למה לא גזרו שמא יעבירנו וכתבו בשם הראב"ד בתמים דעים כיון דהותר גוף המילה שהוא מה"ת איך שייך למגזר בשביל איסור דרבנן וגם החשש דרבנן הותר ע"ש ולפ"ז גם אנן נימא כעין זה דהרי האגודה כתב דאסור למבעל בתחלה בשבת משום דעושה חבורה ואנן מתירין כמבואר סי' ר"פ ולפ"ז יש לומר דאם נימא דדם חבורי מחבר ולא הוה מקלקל ואפ"ה הותר ממילא גם חשש דרבנן ליכא משום קונה קנין ולפ"ז באלמנה דלא שייך משום חבורה שכבר נבעלה שוב לא הותר איסור תורה וממילא שייך איסור קנין אלא שלפי זה שוב אלמנה מן האירוסין יהי' מותר וזה לא מצינו וגם דאם נימא דחבורי מחבר והו"ל מתקן שוב אסור באמת לבעול בשבת. והנה בגוף הדבר שמתירין משום דדם מפקד פקיד ומקלקל הוא קשה דאכתי שייך משום בנין דלפתח הוא צריך מיהו אנן קיי"ל דפתח ממילא קאתי מיהו לפ"ז בבתולה שייך לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי אבל באלמנה דלא שייך לדם הוא צריך דלשיטת ר"י דוקא בתולה צריך לדם ועיין תוס' ד"ה לדם הוא צריך וא"כ באלמנה כל שנתארסה שוב לא צריך לדם ואסור משום דשמא לפתח הוא צריך ומיהו באלמנה לא שייך לפתח ג"כ. ומיהו קשה בהא דשרי ר"י ביו"ט ולא בשבת וקאמר מה דעתיך משום מתוך וקשה למה לא נימא דמשום לפתח הוא צריך וביו"ט מותר לבנות לפמ"ש התוס' בשבת דף צ"ה כל שלא היה אפשר מאתמול וכאן מקרי לא אפשר דה' בא הזמן בי"ט ודו"ק ויש לדחות דמכל מקום היה יכול לעשות מקודם:
והנה במ"ש למעלה דכל שכבר קדשה אף באלמנה שרי למבעל בשבת והירושלמי לא אסר רק בחופה וביאה בזה אתי שפיר הא דהקשה בספר קדושת ישראל הובא בטעם המלך בחופת חתנים בשבת בהא דאמרו א"נ יו"ט שחל להיות ע"ש ומשמע דלמ"ד משום ברכה לאדם מותר לבעול בששי והא אסור לבעול בשבת ויו"ט כמבואר בא"ח סי' של"ט ולפמ"ש אתי שפיר דמיירי כשכבר קדשה ע"י כסף ושטר וא"כ שוב מותר לבא בשבת ויסלק עצמו מזה ודו"ק היטב:
והנה מדברי ש"ס הללו מבואר דמותר לישא ערב הרגל אף דמסתמא יעשה הסעודה ברגל ועיין מג"א סי' תקמ"ו ס"ק ד' ודו"ק היטב ואף ביו"ט שרי למבעל וע"כ שנשא ערב הרגל ודו"ק. עוד יש לי לומר דמה דאמרו א"נ יו"ט שחל להיות בע"ש היינו הכוונה שיבא

עליה בהעראה בעלמא דאינו קונה לענין ירושה ומציאה רק בביאה גמורה וחיבת ביאה היינו בביאה גמורה ולענין ברכה דאדם סגי ליה בזה ג"כ ומה דמבואר בש"ע דאסור לבא עליה היינו ביאה גמורה דוקא ודו"ק היטב:

ואגב אכתוב קצת מעניני גיטין בסוגיא דב"א והנה הפ"י הקשה שם דמה הועילו בזמן הא אכתי תטמין הגט ותטעון נתגרשתי והאשה שאמרה גרשתני נאמנת. ונראה לפענ"ד בכמה דרכים ליישב דלפמ"ש הרא"ש סוף נדרים דלכך האשה נאמנ' בטוענת גרשתני משום דאם לא קבלה הגט תאסור לעולם ע"ש ולפ"ז כאן דחיישינן שמא חיפה כיון דעדים מעידים שזינתה וא"כ חיישינן שמא גירשה רק שגרשה לאחר זנות אבל עכ"פ כעת נתגרשה ושוב לא תאסר לעולם ושוב אינה נאמנת. ובלא"ה יש לומר דל"ש כאן החזקה דאינה מעיזה דהא כעת כבר נתגרשה רק שהיא טוענת שנתגרש' מקודם אבל עכ"פ שפיר תוכל להעיז דכעת עכ"פ אינו בעלה ועוד י"ל דכל הטעם דאשה נאמנת הוא משום חזקה דאינה מעיזה בפני בעלה שתאסור עליו אבל להכניס עצמה תחת בעלה פשיט' דלא שייך החזקה הנ"ל ועיין בחלקת מחוקק סי' י"ז ס"ק ב' ובמהרי"ק שורש ע"ב וכאן אדרבא הרי היא מכניסה עצמה ברשות בעלה דכיון דחיישינן שזינתה תחתיו והיתה אסורה עליו לקחתה אחר גירושין וכשטוענת שנתגרשה מקודם היא מותרת עליו וא"כ מכניסה עצמה תחתיו וא"ל כיון דזנות ל"ש א"כ מה"ת לחוש שזינתה מקודם דהא בעלה משמרה דז"א דא"כ ממנ"פ למה תקנו זמן כלל וע"כ דתקנו, אף על ל"ש וכיון שכן שפיר הועילו בתקנתם וז"ב ובלא"ה יש לומר כיון דחיישינן לחיפוי שוב אינה מעיזה דגם בעלה רוצה בזה כדי שלא תמות וגם לפמ"ש בש"ע סי' י"ז דאם מבקשת כתובה אינה נאמנת דמעיזה בשביל ממון מכ"ש בשביל שלא תהרג ודאי מעיזה. ובלא"ה י"ל בישוב קושית הפ"י דכיון דכבר הבאתי בשם השטמ"ק דהא דזנות ל"ש הוא משום דבעלה משמרה ולפ"ז כיון דאם תטעון שנתגרשת מקודם יש לה חזקה דמסייע דחזקת שעל הרוב שבעלה ודאי משמרה והרי מקרי ל"ש וכיון שכן שוב לא שייך חזקה דאינה מעיזה דהרי היכא דהחזקה מסייע לה מעיזה וכאן הרוב מסייע לה דודאי נתגרשה מקודם ושפיר מעיזה וז"ב:

ובזה יש ליישב היטב קושית התוס' דאמאי יוכל לחפות הא יש לה חזקת א"א. ולפמ"ש אתי שפיר דאם לא תזיל בתר חזקת א"א ודאי אינה נהרגת ואם תיזול בתר חזקת א"א שוב יהיה לה חזקה דאין אשה מעיזה וא"ל דהרוב מסייע לה דזנות ל"ש דזה אינו דהרי אתה מחזיקה בחזקת א"א ויש לפקפק בזה עכ"פ קושית הפ"י מיושב:

איברא דלפ"ז בארוסה דזנות שכיח כמ"ש השיטה מקובצת דאין בעלה משמרה וא"כ מה הועילו בזמן הא תהיה נאמנת משום חזקה דאין אשה מעיזה ואפשר דמכאן ראיה למ"ש המשנה למלך בהלכות אישות בשם הר"י ערמאה דבארוסה יכולה להעיז. אבל העיקר נראה דכיון דבנשואה תקנו זמן שוב המשיכו גם בארוסה הזמן משום שלא יחפה ושמח לא תטמין וכעין שכתבו התוס' והרא"ש לענין זה"ז וז"ב:

ובזה אמרתי ליישב מה שהקשו כלם בהא דאמרו בגיטין דף כ"ו אלא לר"ל ארוסה מי אית לה פירי והקשו כלם דהא בארוסה שפיר גם ר"י מודה דשייך משום בת אחותו דבזה זנות שכיח והיא קושי' גדול' ועיין בישי' סי' קכ"ז ולפמ"ש אתי שפיר דלר"ל דלא תקנו בנשוא' משום ב"א א"כ בשביל ארוס' לחוד ל"ש תקנת הזמן דהא תוכל להטמין הגט ותאמר נתגרשתי וכמ"ש ורק לר"י דהמשיכו הזמן בשביל שבנשוא' שייך החשש הנ"ל והועילו בתקנתם המשיכו בארוס' ג"כ אבל לר"ל דבארוס' בלבד תקנו הזמן שוב שייך קושית הפ"י וז"ב:

ובזה מיושב היטב קושית התוס' שהקשו דאמאי לא פריך על ר"ל מנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת מוקדם מהראוי לפסול משום ב"א דבזה יחפה בטוב אבל לתקן זמן בשביל זה לא הוצרכו דלא הועילו בתקנתם וכמ"ש הפ"י וז"ב:

אמנם אי קשיא הא קשיא דמאי פריך אלא לר"ל ארוסה מי אית לה פירי דהרי הפ"י הקשה דאמאי אינו צריך זמן בשביל דו"ח אבל כבר כתבתי בגליון שם דבמחכ"ת לא נזכר מתשובות הרשב"א סי' קי"ג והובא בקצרה בב"י אהע"ז סי' י"א דהוכיח מזה דגיטי נשים שווין לד"מ דלא בעי דו"ח ע"ש והנה כל הטעם דשוה לד"מ בשביל דפתיך ביה ממון כתובה ופירי ולפ"ז בארוסה דאין לה כתובה ופירי שוב צריך זמן משום דו"ח דלא שוה לד"מ דלית בי' ממון. אמנם צ"ל דכיון דבנשואה א"צ גיטי נשים זמן משום דו"ח דשוה לד"מ תו לא הצריכו גם בארוסה דו"ח משום לא פלוג וכעין זה כתבו הפוסקים לענין עדות נשים לאסור על בעלה דגם בארוסה משום לא פלוג לא הצריכו דו"ח:

ובזה מיושב הטיב קושית התוס' ממוקדם ולפמ"ש אתי שפיר דכל הטעם דלא בעי דו"ח דשוה לד"מ והרי קי"ל דגם בממון היכא דהוה דין מרומה צריך דו"ח ועיין בחו"מ סי' י"ז ולפ"ז כיון דהוה מוקדם אין לך דין מרומה גדול מזה ושוב צריך דו"ח ושפיר פסול ולכך פריך רק בסתם ארוסה דאמאי תקנו שיהיה צריך זמן ועיין בפ"י ודו"ק. איברא דלפ"ז צריך להבין הא אמרו בסוגיא דב"א אליבא דר"ש לא קאמינא והיינו דר"ש ל"ל משום ב"א ואכתי ניהו דלא ס"ל משום בת אחותו אבל אכתי איכא משום דו"ח דהוה דין מרומה. וע"כ נראה לפענ"ד דבר חדש בישוב קושית הפ"י והרשב"א דהא בעי זמן

בשביל דו"ח דהנה כל הטעם דבעי דו"ח בד"נ היא כדי שיהיה העדות מבורר דאל"כ חששה התורה דשמא משקרי ומכ"ש אם נימא דהוה משום שיהי' עדות שאאי"ל וע' ש"ך חו"מ סי' ל"ג ס"ק מ"ז וע"כ גם בד"מ צריך דו"ח דחיישינן שמא משקרי בשביל ממון או שהשכירום כל דאינו מבורר בדו"ח ולכך בדבר איסור לא בעי דו"ח דהרי אף ע"א נאמן באיסורין משום דלגבי איסור הכל נאמנים וגם היכא דאתחזיק איסורא דבעי תרי לא שמענו דצריך דו"ח משום דלגבי איסור לא חששה התורה בזה ולפ"ז גם בגט דהוה דבר איסור ולהס"ד דלא ידענו מחשש ב"א ופירי א"כ מה"ת להצריך דו"ח ולמה ניחוש דמשקרי בדבר איסור חמור כמוהו ולכך הוצרך לומר דיש חשש ב"א ופירי ולכך ממילא צריך דו"ח וז"ב לדעתי. ובזה ממילא שפיר פריך הש"ס כאן אלא ארוסה מי אית לה פירי והקשה דלבעי זמן משום דו"ח. ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דלר"ל ל"ח לזנות דל"ש ומשום פירי ליכא שוב ל"צ דו"ח ומעתה גם לר"ש דמכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה והטעם דמשום פירי סובר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירי ומשום ב"א סובר דאין בין יום ולילה שיתחדש כמו זה וכמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש וא"כ א"צ דו"ח כלל וז"ב ות"ק דפוסל צ"ל דס"ל כיון דלר"י כל עיקר החשש ב"א דזה ל"ש דגם ר"י לא יחלוק דזנות ל"ש ואפ"ה חשו גם על ל"ש ממילא חשו על כל ל"ש ובזה נחלקו ר"ש ורבנן ושפיר אמר אליבא דר"ש לא קאמינא דהוא ס"ל דבל"ש כזה לא חיישינן ומיושב היטב דברי הפיהמ"ש דלכאורה הו' היפך דברי הש"ס ומנ"ל לחדש זאת ורבים קמו עליו ולפי מה שכתבתי אתי שפיר ודו"ק:

ובזה יש ליישב מה דפירש"י דר"ש ס"ל שנתן עיניו לגרשה ולא פירש דס"ל כרבנן עד שעת נתינה ועוד קושיות. ולפמ"ש אתי שפיר ויש להאריך בזה גם בגזייה לזמן דעכ"פ דין מרומה הוה ובעי דו"ח וליישב בזה דברי רש"י ועיין בקצה"ח סי' למ"ד וגם בגט מאוחר ואכ"מ. ובאמת צריך להבין בגזיא לזמן דאמר דלרמאי לא חיישינן והרי בלא"ה ל"ח דבאמת יקטלה דהרי הוה דין מרומה ובעי דו"ח ומ"ש הקצה"ח בסי' למ"ד דבאמת כן כוונת רש"י דחוק מאד אמנם נראה דכל הטעם דבעי דו"ח בדין מרומ' דכיון דרואין דהדין מרומה חיישינן על העדים דלמא עשו שלא כהוגן ולפי"ז בגזיזה דניכר שהי' בו זמן ונגזז וכמ"ש המהרש"א בהדיא וא"כ אין על עדים שום חשש ומה"ת לפוסלם מספק וא"כ לא מקרי דין מרומה כלל ובזה ממיל' מיושב קושית התוס' על רש"י ממחיקה דבמחיקה שפיר קטלינן לה דבמחיקה לא ניכר אם הי' בו זמן וכיון דחז"ל תקנו זמן ממילא בעי דו"ח דעכ"פ דין מרועה הוה כיון שתקנו זמן ולא נכתב ויש להאריך בזה ואכ"מ עכ"פ במ"ש למעלה ליישב קושית הפ"י דתהי' נאמנת בחזקה דאין אשה מעיזה

מיושב קושית הבע"ה שהקש' בהא דקאמר מצא גיטי נשים בזמן שהבעל מודה יחזור לאשה ואמאי ניחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וביני לביני זינתה ויחפה עליה ולפמ"ש למעלה דבזה הדר קושית הפ"י לדוכתי' הא הוה חזקה דא"א מע"פ וכאן ל"ש שכתבתי למעלה דכיון דחיישינן שכתב ליתן ולא נתן א"כ לא נתגרשה עדיין וא"כ לא היתה יכולה להעיז כלל וז"ב ודו"ק:

בגיטין דף נ"ג ע"ב מיתיבי גזל תרומה ונטמאת וכו' חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמי' היזק ממונא מעליא בעי שלומי ליה. ושאלני הרב החריף מוהר"ץ ליב הכהן נ"י מראווא דלמא אתי' כר"ש דס"ל דקנסא קניס וכיון שאינו רק מדרבנן א"כ לא חשוב שינוי מן התורה וכעין דאמרו בב"ק דף ע"ב ש"מ חשנב"ע לאו דאוריית' ופירשו התוס' דאז חשוב דמר' וה"ה כאן דקנאו בשינוי אם אינו רק דרבנן לא חשוב שינוי. והנה בתכ"ד השבתי דע"כ אתיא כר"י דאל"כ לא שייך שם קנס דהא הנגזל מה היה לו לעשות וכמ"ש הנ"ב מהד"ק והאריך בזה אך אף אם נימא דל"פ ובכ"מ אסור אף במקום דל"ש קנס על האיש דהחמץ קנסו וכמ"ש הרמב"ן מכל מקום כמה תשובות בדבר חדא דלפמ"ש התוס' בב"ק שם לחלק דתקרובת ע"ז כיון דאסור בכל הנאות אף דאינו רק מדרבנן חשוב לאו דמר' ה"ה בחמץ בפסח וגם דלמא קושית הש"ס בגיטין אזל' מתרומה וממטבע ולא מחמץ וגם בלא"ה אין התחל' לקושיא דש"ה דכל דאין האיסור רק מדרבנן עדיין רשות מרא עלווי' וקרינן ביה וטבחו ולא שייך לומר דקנין דרבנן הוה אח"כ קנין דאוריית' דעל עצמו בודאי אסרה ורק דהפקיע' ממר' בזה אמרינן כל דאינו רק דרבנן לא הפקיעה ממר' אבל כאן כל שקנאו ע"י שינוי ניהו דלא נשתנ' רק מדרבנן אבל עכ"פ קנאו בשינוי והוה קנין תורה ועיין ב"ש סי' כ"ח ודו"ק:

ויש להמתיק הדבר ביותר דלפמ"ש המל"מ בפ"ב מנער' ובתולה הלכה ה' דכל דהכתוב כתב סתם אין חילוק בין קנין דאוריית' לדרבנן ע"ש וא"כ בשלמא כאן דכתבה התורה דכל דקנאו הגזלן ועשה בו שינוי חייב א"כ אף קנין דרבנן בכלל אבל התם דבעינן וטבחו וכל שעדיין רשות דמרה עלי' קרינן ביה וטבחו והבן כי ברור הוא:

בירושלמי אמרו דצריך לומר שליח המביא גנו בפני נכתב היום ובפני נחתם היום לפי שאין בקיאין לשמה והוא תמוה דמה ענין לשמה להיום ואמר אא"מ הרב הגאון נ' דהנה באמת בש"ס אמרו מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה ומוקי לה כר"י אמנם הירושלמי יש לומר דהנה בדף י"ז אמרו דר"ש מכשיר וכדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והיינו מטעם דכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ולפ"ז זה כשבקיאין לשמה אבל כשאין בקיאין לשמה יוכל להיות דלא נתן עיניו לגרש זאת

וא"כ לכך בעי שיאמר בפני נכתב היום ובפני נחתם היום ואז כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ואין לחוש ודפח"ח. ואני אומר לפי מה דאמרו שם דלא מקדים אינש פורעניות לנפשיה וע"ש ברש"י ותוס' כי אינם לפני ולפ"ז זה כשבקיאין לשמה דאז בודאי לא מקדים אינש פורעניות לנפשי' וליכא למיחש לאנחי' בכסתי' אבל בשאינם בקיאין לשמה אז יש לחוש שמא בשעת כתיבה היה דעתו על אשה אחרת שיש לו או לחברו ובאמת דעתו לא היה לגרש זאת ואח"כ נעלך וחתמו לשם האשה הזאת וא"כ שוב הוה מוקדם ולכך צריך שיאמר בפני נכתב היום ובפני נחתם היום לשמה של זאת וא"כ שוב לא חיישינן לאנחי' בכיסתי' דלא מקדים אינש פורענותא לנפשי':

עוד נראה לי ע"ד הפלפול דהנה בהא דאמרו ר"ל מ"ט לא אמר כר' יוחנן ומשני זנות לא שכיחא והקשו בתוס' מהא דתקנו זמן לנשואין כדי שישכים לב"ד והרי זנית לא שכיחא ובשיטה מקובצת כתובות נמצא תירוץ לזה בשם אחי הרא"ה דארוסה דאין בעלה משמרה זנות שכיחא משא"כ זנות דנשואה ע"ש ולפ"ז נראה לי טעם נכון דלכך בעי שיאמר בפני נכתב היום ובפני נחתם היום דבאמת יש לחוש כל שאין בקיאין לשמה שמא כתב לשם אשה אחרת וכל שאינם בקיאין לשמה שמא תזנה תחתיו בין כתיבה לנתינה ובעלה אינו משמרה דהוא חשב שכשר הגט ושוב אינה אשתו ולא שמרה בנתים ובאמת היא עדן א"א אבל אם אומר בפני נכתב היום ובפני נחתם היום הרי מבואר בגיטין שם דבין לילה ליום לא חיישינן לזנות כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות וא"כ כל שהיה היום לא חיישינן לזנות ושוב כשר הגט ודו"ק: (ברמב"ם פרק ז' מהלכות חובל ומזיק הלכה ה' הכניס פרה למרבק וכו' ה"ה לא כתב מקורו והוא בגיטין דף נ"ג שם ומאד תמהני שלא הרגישו כל נושא כליו לפרש דברי הרמב"ם הלז דבמה מיירי אי בשוגג למה כפלו שנית הא כבר כתבו לעיל ומכ"ש דבמזיד אי אפשר לפרשו דא"כ למה פטור: אמנם לפמ"ש לעיל דהרמב"ם מיירי לעיל בשעת מלאכה ולא נהנה ולכך כאן דהכניסה כדי שתינק ותידוש דנהנה שפיר פטור אף במזיד כסברת הראב"ד וכמ"ש לעיל אברא דאכתי קשה במי חטאת למה לא ביאר דמיירי נהנה דוקא. אמנם נראה דלכאורה צריך להבין קושית הש"ס שם על מי חטאת דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק למה לא יתחייב ומאי קושיא הא זה גורם בנזקין והרי כתב הרמב"ן בדיני דגרמי דעדים שכבשו עדותן ל"ש לחייבן מטעם גורם דבמה שלא עשו מעשה וגרמו היזק ע"ז לא שייך גרמי ע"ש. ומעתה אם נימא כמ"ש הכ"מ פ"ז מפרה ה"ג דמלאכה בלא היסח הדעת לא פוסל וא"כ עיקר מה שהסיח דעתו וע"ז לא שייך לחייבו דזה לא עשה מעשה וצ"ל כמ"ש בכ"מ בתירוץ השני דמלאכה פוסל אף בלא היסח הדעת ע"ש ומעתה בוא וראה דקדוק

צחות לשון הרמב"ם דבה"ד כתב העושה מלאכה במי חטאת ושפיר חייב במזיד וכאן בהלכה ה' שינה והסיח דעתו ממי חטאת בזה שפיר פטור דלא עשה מעשה וז"ב ודו"ק ולהראב"ד שם שכתב דעיקר מחמת הס"ד צ"ל דכיון דלדידיה א"א במלאכה בלתי הס"ד כמ"ש שם וא"כ שפיר מקרי הס"ד עשה מעשה דבמלאכ' שעשה הס"ד וז"ב:)

בפסחים דף ע"ב בסוגיא דטעה בדבר מצוה:

במשנה ושאר כל הזבחים וכו' ואם ראויין הם ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר ופירש"י דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו שכל הזבחים שנזבחים שלא לשמן כשרים ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו ר"י כדאמרו בדף ס"ב. והנה שארי הגאון הצל"ח הקשה דאיך עביד מצוה כל דהו דכשר שלא לשמן הא כיון דאסור לזרקן א"כ נפסל הזבח ואסור להקטיר אמורין לערב ועיין ביצת דף כ"א ע"ב וא"כ לא עשה מצוה כלל:

והנראה בזה דהנה בהא דכתב רבינו פ"ב משגגות הי"ג השוחט בשבת קרבן ציבור שלא לשמו ה"ז חייב חטאת ויקטיר אימורן לערב והדבר תמוה דאיך יקטיר אימורין לערב הא אסור לזרוק הדם כמ"ש בהלכה שאחריה לענין קרבן יחיד וא"כ נפסל הזבח וגם דסותר למ"ש בעצמו פט"ו מפהמ"ק הי"ט לענין כבשי עצרת וכבר רמז לזה המלמ"ל והצל"ח כאן ובביצה דף כ"א נתקשו בזה הרבה ונדחקו וכתבתי במק"א דלפמ"ש התוס' במנחות דף מ"ח דהא דל"א עמוד וחטא כדי שיזכה חברך ויהי' מותר לזרוק משום דלא הוה זכות כ"כ והיינו דבשר חי אינו ראוי לאכול והקשיתי דהרי כ"כ דכהנים לא אכלי בעלים לא מתכפרי וא"כ הוא זכות גדול. אמנם זה אינו דהרי שם גבי כבשי עצרת לא עלו לבעלים לשם חובה כדקתני התם וא"כ בלא"ה בעלים לא מתכפרי לא אכפת לן באכילה כהנים דאינו ראוי. והנה המהרש"א בביצה שם הקשה דהא ק"ל עלו לשם חובה וכוונתו למ"ש הרמב"ם בפהמ"ש בזבחים שם דסכין מושכתן למה שהן וכתב הפ"י דשאני כבשי עצרת דהם שלמים ול"ש לב ב"ד מתנה עליהם וא"כ בשלמא כבשי עצרת דלא עלו לבעלים לשם חובה א"כ אסור לזרוק אבל בשאר ק"ל דעלו לשם חובה א"כ שפיר מותר לזרוק כדי שיתכפרו הבעלים וכעת ראיתי בשעה"מ בפסהמ"ק פט"ו שהעיר בדברי המהרש"א הנ"ל גם בדברי הרמב"ם הנ"ל ע"ש שהניח בקושיא ולפמ"ש אתי שפיר ודו"ק. ומעתה גם כאן כיון דסיפא מוקמינן לה בטועה וא"כ עלו לבעלים לשם חובה כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מפהמ"ק הלכה א' מטעם דעקירה בטעות לא הוה עקירה וא"כ כיון דנתכפרו הבעלים בזה שוב מותר לזרוק כדי שלא יפסול ויתכפרו הבעלים וכמ"ש. איברא דלפ"ז צריך להבין למה בהלכה י"ד שם כתב הרמב"ם דלא יזרוק הא שם מיירי בשחט קרבן יחיד לשמו רק דאסור לשחוט בשבת וא"כ כל שעבר ושחט יזרוק הדם ויתכפרו הבעלים

וצ"ל דבזה פשיטא כיון דלא נתנה שבת לדחות אצל קרבן יחיד פשיטא דלא נתכפרו הבעלי' אף שהיה שוגג בשבת אבל כאן דהיה שוגג בדבר מצוה דסבור דפסח עכ"פ עשה מצוה כל דהו מקרי ומותר לזרוק וז"ב. וכעין זה כתב הצל"ח כאן לחלק ע"ש ובזה עמדתי על לשון רבינו שכתב השוחט בשבת ק"ל שלא לשמו וכתב הכ"מ שמקורו מהתוספתא דתנן חטאת הציבור ששחטה שלא לשמה והקשה הצל"ח דשאני חטאת דשלא לשמה פסולה לגמרי ולא עשה מצוה כלל משא"כ בק"צ עולות דעכ"פ עשה מצוה כ"ד: והנה זה ל"ק דהכא מיירי בעוקר וא"כ לא עשה לשם עולה כלל אמנם אכתי [קשה אמאי שינה מלשון התוספתא ולפמ"ש אתי שפיר דהנה הא דחידש הרמב"ם ז"ל דבק"צ שלא לשמן כשרים הוא מהא דקתני כל הזבחים שנזבחו שלא לשם הבעלים כשרים דקדק הרמב"ם דמדנקט שלא לשם בעלים משמע הא ציבור דל"ל בעלים עלו לשם חובה ג"כ ולפ"ז בחטאת ופסח דמסיים במשנה דפסול ומטעם דבעינן לשמה בפירוש ועיין בפ"ד ממעה"ק א"כ פשיטא דבק"צ עכ"פ לא עלה לחוב וא"כ שוב א"א לזרוק כיון דלא נתכפרו הציבור בזה דציבור אין א רק מעלה אחת טפי מיחיד דכל דביחיד כשר אבל לא עלה לחוב בציבור עלה לשם חוב אבל בחטאת דפסול אף בציבור לא עלה לשם חוב. ובלא"ה נראה דע"כ לא כתב רבינו דבק"ץ עלה לחוב רק כשלא חישב בהדיא לשם דבר אחר אלא שלא שחטו לשם הבעלים בפירוש בזה מועיל מה דלב ב"ד מתנה עליו והוה כלשמו אבל כל היכ' דחישב לשם זבח אחר או לשם בעלים אחרים פשיטא דל"מ לב ב"ד מתנה עליו דמ"מ הוא חשב בהדיא לשם אחר וז"ב:

ובזה יש ליישב קושית הפנים מאירות בחידושיו לזבחים מה שהקשה על הרמב"ם דדבריו סותרים למ"ש בחבורו פט"ו מפסהמ"ק הא דאף בק"צ הדין כן וגם בזבחים דף ד' שישנו בציבור כביחיד ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דשם מיירי בשינוי קדש וגם בחיבורו מפורש בהדיא בשינוי קדש דבזה לא מועיל ציבור אבל רבינו בפהמ"ש מיירי שלא חשב בהדיא לשם זבח אחר רק שלא שחטו לשם ק"ץ בזה עלה לשם ק"צ ואף דרבינו פ"ד ממעה"ק היי כתב דאף בסתם כשר אף בקרבנות יחיד דסתמן כלשמן קאי היינו שלא חישב כלל לשם זבח ולשם זובח ושאר דברים שחשב שם ועיין במלמ"ל שם כנלפענ"ד ועדיין צ"ע כי רבינו בחיבורו לא זכר כלל מק"ץ דסכין מושכתן למה שהן. נחזור לענינינו דשפיר קא פטר ר"י דיכול לזרוק הדם כיון דהוה טועה ולא הוה עקירה ונתכפרו הבעלים וניתן לדחות דהוא סבור דפסח הוא שפיר מקרי עשה מצוה:

ובזה מדוקדק הא דלא נקט רש"י גבי פסח בנעלם ממנו שבת וכאן פירש"י בנבעלם ממנו שהוא שבת ועיין מהרש"א ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת גם בפסח אם היה בטעות לא

הוה עקירה כמ"ש הרמב"ם פט"ו מפסהמ"ק וא"כ עשה מצוה כל דהו לר"י ולכך דקדק ונקט בעוקר ממש רק שסבור שמותר וכדמוקי במנחות דף מ"ט משא"כ כאן דבכל אופן שעשה מקרי טועה ופטור לר"י: ובזה מיושב הא דפריך הש"ס לר"י דשאני ליה לימא לי' והקשה אא"ז המהרש"ל דלמא לא ס"ל לר"י החילוק כלל בין עוקר לטועה וכוונתו דאף בטועה ס"ל לר"י דאם היה משנה לדבר איסור הי' חייב ולכך לא מצי קאמר דרישא בעוקר דמשמע הא אי היה טועה היה פטור וז"א דאף בטועה חייב כל ששינה שמו לדבר האסור ובזה נסתר תירוץ המהרש"א ע"ש ועיין באור חדש שכ"כ ולפמ"ש א"ש דלר"י פשיטא דס"ל דפטור בטועה אף בשינה לדבר האסור דכיון דטעה ועקירה בטעות לא הוה עקירה א"כ עכ"פ עשה מצוה כל דהו ופטור לר"י ואף בפסח כל שטעה כשר כמ"ש הרמב"ם פט"ו מפסהמ"ק ה"א וכיון שכן ע"כ עיקר החיוב בשביל עקירתו דבזה לא עלה לו וא"כ אף בשאר זבחים כל שעקר בפירוש לא עלה לו וא"כ לשני לי' כאן בעוקר וכאן בטועה:

ובזה יש ליישב קושית התוס' ד"ה לר"י שהקשו דע"כ ר"י לדבריו דר"א קאמר דלר"י כיון דמוקי מתניתין כר"ש אף בשינה לדבר המותר חייב אי מוקמינן בטועה ע"ש ולפמ"ש א"ש דאי מוקמינן בטועה א"כ הוה עקירה בטעות והיה הפסח כשר וא"כ עשה מצוה והיה פטור כששינה שמו לדבר המותר ורק בשינה שמו לדבר האסור חייב חטאת דמ"מ שינה שמו וכמו בק"צ ששחטן שלא לשמו דמקטיר האימורין לערב והם כשרים וכמ"ש ואפ"ה חייב חטאת משום דלא נתכוון לדבר המותר א"כ דוקא בשינה שמו לדבר האסור וז"ב ודו"ק:

וראיתי בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ק"ה שכתב בתוך דבריו דבטועה בפסח ושחט לשם פסח ס"ל לר"י דלא הוה עקירה ואף דהפסח פסול מ"מ פטור שעשה מצוה אלא שדבר אחר גורם לפסול ע"ש. ובמחכ"ת בטעה כיון דעקירה בטעות ל"ה עקירה אף הפסח כשר כמ"ש הרמב"ם פט"ו מפסהמ"ק ה"א בהדיא. אמנם מ"ש שם הרמ"ע בתוך דבריו כיון דר"א סובר דהקדש בטעות שמיה הקדש לכך ס"ל גם עקירה בטעות שמי' עקירה ע"ש וכפי הנראה פירש כך דברי הש"ס בהא דאמר לר"א לא שאני ליה והיינו משום דאזיל לשיטתו דסובר הקדש בטעות שמיה הקדש. ובזה ממילא מיושב הא דאמר לר"י דלא שאני ליה והקשה הרש"ל דלמא ס"ל לר"י ג"כ דאין חילוק בין עוקר לטועה ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דר"י לשיטתו דחולק על ר"א וסובר בערכין דף כ"ג דהקדש בטעות ל"ש הקדש וא"כ ממילא גם בטעות ל"ש עקירה (והצל"ח בדף ע"ג הקשה על ר"א הא עקירה בטעות ל"ש עקירה ובמחכ"ת הא אמרי' כאן דלר"א לא שאני ליה בין עוקר לטועה וכמ"ש הרמ"ע

בטעמו ובזה ממילא מיושב דברי רמב"ם שם) ובזה יש מקום לומר דמכאן הוציא רבינו דינו בפט"ו מפסהמ"ק ה"א והט"ז דעקירה בטעות ל"ש עקיר' והיינו משום דקיי"ל כר"י דהקדש בטעות ל"ש הקדש והכ"מ והבה"ז נדחקו בטעמו של רבינו. אמנם בגוף דבריו לפענ"ד ל"ד להקדש בטעות דשם נתפס קדושה לר"א אף בטעות אבל כאן כבר נקדש ומה נ"מ בקדושה זו או זו ועוד דהרי בתמורה דכ"ע מודו דהוה תמורה בטעות אפ"ה כל שכבר המיר לשם עולה וחזר והמיר בטעות לשם ד"א אינו חל וכמ"ש רש"י בנזיר דף ל"ב והובא במלמ"ל פ"א מתמור' וגם ר"ח דסובר במנחות דף מ"ט דעקיר' בטעות שמיה עקירה לא יסבור כב"ה רק כב"ש דהקדש בטעות לא שמיה הקדש אתמהה:

והנה ראוי להסתפק בכל הני דקתני במשנ' דהפסח פסול אם עבר ושחט בכה"ג ועבר זמן השחיט' אי חייב כרת בלא עשה בשני או דלמא כיון דבכל הני הי' טעות דקסבר מותר הי' בכה"ג כמ"ש רש"י וא"כ הו"ל כשוגג או נאנס דפטור מכרת ולפענ"ד נראה דבכה"ג נפטר מכרת דהו"ל שוגג או אונס דפטור מכרת אם שגג בשני לדעת הרמב"ם פ"ה מק"פ ולדעת הראב"ד שם אף כשהזיד בשני כיון שהי' שוגג או אונס בראשון ואין לך שוגג או אונס גדול מזה דהיה טועה וסבור דבכה"ג כשר לפסח. איברא דלפ"ז יקשה בהא דפריך בדף ע"ג שחטו שלא לאוכליו לדברי האומר מקלקל בחבור' פטור מה תיקן וקשה הא טובא קא מתקן שיפטור מכרת עי"ז דאם לא שחט היה חייב ועכשיו ששחט נפטר ואין לך תיקון גדול יותר מזה. והוא קושיא גדולה. אמנם אחר העיון הדבר נכון דהרי רש"י פירש דשלא לאוכליו היינו לחולה או לזקן וא"כ לדידיה לא תיקן כלל דהם בלא"ה פטורים דאינם ראוים לאכול ולאוכליו ושלא לאוכליו אינו חייב ורק בשלא לאוכליו כולה הוא דחייב ולגבייהו לא תיקן כלל דהם בלא"ה פטורין וז"ב מאד. ובזה מיושב היטב קושית המהרש"א שהקש' דמדוע לא פריך מרישא משחטו שלא לשמו דפסול מה תיקן ולפמ"ש אתי שפיר דשם שפיר תיקן לפטור מכרת וכן בכל הני דקתני במשנ' רק משחטו שלא לאוכליו פריך מה תיקן והא דפריך משחט בע"מ או טריפ' בגלוי אף דתיקן שלא יתחייב כרת אפשר דבכה"ג דהוה בע"מ והיה לו לבקורי לא פטר מכרת דהיה לו לבקורי ושם צריך שיהי' עכ"פ שוגג קרוב לאונס מדנקט שוגג או אונס ובכה"ג לא פטר ומכ"ש בטריפ' בגלוי דודאי הי' לו לראות ולא נפטר וז"ב ודו"ק היטב:

והנה בהא דמשני הש"ס לבסוף דתיקן להוציא מידי אבמה"ח ופירש"י לב"נ לכאור' קשה לפמ"ש התוס' בשבת דף ק"ו ד"ה חוץ דלכך פטר ר"י בחובל וצריך לכלבו משום דהתיקון בא אחר הקלקו ע"ש וא"כ גם כאן כיון דלב"נ מפרכסת אסור משום דבמית' תליא א"כ התיקון בא לאחר מכאן ולא הוה מתקן ודוחק לומר דהתירוץ לא קאי רק

לר"ש בלבד דאכתי לר"י קשה וא"ל דאי לאו הקלקול לא בא התיקון וכמ"ש התוס' לענין מוחק ע"מ לכתוב דז"א דכאן הי' יכול להכות'. עד שתצא נפשה ולא יעשה בה חבורה אם נימא דחבור' הוא משום צביע' ועיין בתוס' כתובות דף ה'. אמנם צ"ל דהרי באמת הקשו כלם דלפי דעת. הרמב"ם דאבמה"ח לב"נ אינו נוהג בעוף א"כ כיון דמוקי בחולין דף מ' בעוף ל"ש אבמה"ח וצ"ל כדעת הכ"מ דמ"מ איסורא איכא והיינו דניהו דל"ש אבמה"ח אבל מ"מ אסור לאכול חי משום צער בע"ח ואכזריות וא"כ עכ"פ במפרכסת מותר כדמותר לישראל או דבאמת הקשו איך אפשר דיהי' אסור מפרכסת לב"נ ומי איכא מידי דלישראל שרי וצ"ל דלישראל ג"כ אסור בעודה מפרכסת כמבואר בטוש"ע יו"ד סי' כ"ז דאסור לאכול מבהמ' קודם שתצא נפשה ולפ"ז כיון דבטוש"ע לא נקט רק בהמה ומשמע דבעוף ל"ש זאת וצ"ל דקרא דלא תאכל על הדם לא מיירי רק בבהמ' או דבעוף כיון דזוטר חיותא אינו מתעורר הדם כ"כ וגם תיכף לאחר השחיט' יוצא נפשה וא"כ לכך גם בב"נ ל"ש איסור דמפרכסת דמי איכא מידי וא"כ שפיר משני תיקן להוציאו מידי אבמה"ח וז"ב. ובזה מיושב היטב מה שהקש' הצל"ח דאמאי לא משני תיכף כשהקש' משלא לאוכלים דתיקן להוציא מידי אבמה"ח ולא מצי תו להקשות כלל. ולפמ"ש אתי שפיר דשם ל"ש זאת דהרי בבהמ' אסור גם לישראל עד שתצא נפשה וא"כ לא בא התיקון מיד וכמ"ש. ובאמת שלפ"ז צריך להבין מ"ש התוס' בשבת דתיקון דשחיט' היא תיכף לקלקול דמוציא מידי אבמה"ח והא אינו בא מיד וכמ"ש וצ"ל דהם סוברים דחבור' היא משום נטילת נשמה וא"כ התיקון א"א בלתי הקלקול ועי"ז בא מיהו משטחת לשונם לא נראה כן וצ"ע. והנה לכאור' לפמ"ש התוס' דהתיקון צריך להיות מיד בשעת הקלקול לר"י דס"ל מקלקל בחבור' פטור א"כ קשה אמאי במל של אחר השבת בשבת חייב הא אם נימא דצריך להטיף דם ברית כשמל בתוך זמנו א"כ לא תיקן בשעת הקלקול דניהו דנימול כל שצריך עדיין הטפת דם ברית לא בא התיקון מיד והוה מקלקל בחבור' ופטור דכל הטעם דמילה חייב במקלקל משום דהוה תיקון מצוה וכדאמרו בש"ס שבת דף ק"ו וא"ל כמ"ש התוס' דכל דא"א להתיקון בלתי הקלקול דכאן ודאי אפשר למולו אחר, השבת ולא למולו בשבת כלל בתוך זמן חיובו וצ"ל דע"כ הך דתניקות סובר דמקלקל בחבור' חייב והיינו לר"ש דל"צ התיקון מיד וכמ"ש התוס' דבזה פליגי ר"י ור"ש ולדידיה שפיר חייב. ובזה מדוקדק הא דקאמר הש"ס בכריתות דף י"ט הנח לתינוקות הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב ומהיכן פשיטא ליה דאתיא כמ"ד דמקלקל חייב. ולפמ"ש אתי שפיר דע"כ ס"ל דמקלקל חייב דאל"כ לא מחייב כלל: והנה הרא"ש פר"א דמילה סי' ה' הביא קושיא בשם הר"ש דאם נימא דמל תוך זמנו צריך להטיף דם ברית א"כ אמאי

במל של ערב שבת בשבת וקדם ומל של שבת בע"ש חייב דלא ניתן שבת לדחות הא אכתי ניתן לדחות משום דצריך לחזור ולהטיף ולפענ"ד אין קושיא דעיקר הטעם דניתן לדחות שבת הוא דבשביל כך טרוד והיה לו במה לטעות אבל כאן דזה א"צ רק הטפת דם ברית וזה צריך מילה גמורה לא היה לו במה לטעות וז"ב. והנה לכאורה נראה לי דבר חדש בהא דאמר דלא ניתן שבת לדחות אצלו נ"ל דהנה הרז"ה והרמב"ן נחלקו במי שלא הכין מים בע"ש לרחוץ המילה בשבת דדעת הרז"ה דאין למול בשבת שמא יצטרך לחלל שבת עבורו והרמב"ן מתיר דכעת מקיים המצוה ואח"כ יהי' סכנת הולד והוה פקוח נפש ולפ"ז נ"ל בכה"ג שאין זמנו היום בשבת פשיטא דאף הרמב"ן מודה דאסור למול בשבת שמא יצטרך לחלל שבת עבורו ולפ"ז בכה"ג לא מקרי טרוד במצוה דהא אסור למולו בשבת דשמא יצטרך לחלל שבת עבורו דיהיה סכנה לולד. ובזה מיושב מה שהקשו דאם א"צ להטיף דם ברית א"כ אמאי במל של אחר שבת חייב והא מקיים המצוה והוה עשה מצוה ולפמ"ש אתי שפיר דחיישינן שמא יצטרך לחלל שבת. ובזה יש לומר הא דנקט הרמב"ם ומל שתיהם ועיין בכ"מ ולח"מ ולפמ"ש אתי שפיר דאם כבר מל אחד או שלא מל רק אחד בזה שפיר אסור דשמא יצטרך לחלל שבת משא"כ כשיש לו שתיהם דאז כיון שניתן שבת לדחות בשביל זה שמל בשבת א"כ יחום אגב זה ולא יחלל שבת עבור זה בלבד וזה ברור:

והנה התוס' ד"ה לדברי הקשו כיון דס"ד דליכא תיקון כלל א"כ אף אם ס"ל מקלקל בחבורה חייב נמי קשה היכי מחייב לר"ש דהו"ל משאצ"ל ופטור אף בחבור' ותמה אא"ז המג"ש דמאי קשיא להו הא כיון שהוא סבר שכשר בשלא לאוכליו או שנעלם ממנו שבת א"כ הוה משאל"ג והרי גם בחובל וצריך לדם הקשו התוס' בשבת דף ק"ו דהוה משאצ"ל וכתבו דמיירי בא"ה והוא סבור שמותר להנות מהם ובכה"ג חשוב משצ"ל וה"ה כאן וגם אא"ז המהרש"א רמז כאן לזה. אמנם לפענ"ד נראה דל"ד לשם דשם כיון דסבר מותר להנות מא"ה שפיר צריך לגוף המלאכ' אבל כאן ניהו דסבר דהפסח כשר ולא נפסל אף שנשחט שלא לאוכליו אבל מ"מ א"צ להפסח כיון דהוה שלא לאוכליו ובזה פשיטא דלא טעה דערל וטמא או החול' יאכל ממנו רק דחשב דמ"מ הפסח כשר ומכ"ש בנעלם שבת ממנו דהוה משאצ"ל וז"ב:

ובזה י"ל הא דהקש' הצל"ח אמאי לא משני הש"ס תיכף להוציאו מידי אבמה"ח או מידי נבלה ולפמ"ש י"ל כיון דקושית הש"ס אזלא אליבא דר"ש וכמ"ש התוס' וא"כ ניהו דלענין תיקון שפיר חשוב תיקון מה שמוציא מידי נבלה או מידי אבמה"ח אבל מ"מ משאצל"ג דא"צ לגוף המלאכ' רק לסלק הנזק מעליו דדעת רש"י בשבת דף צ"ג דבכה"ג

חשוב משאצל"ג כל שלא עשה מרצונו רק לסלק הנזק מעליו ועיין היטב בתוס' שם דף צ"ד ד"ה ר"ש וה"ה כאן אין רצונו במלאכ' זו רק לסלק הנזק הוה משאצל"ג וז"ב ואח"כ חידש כיון דעכ"פ כעת א"א בלתי זאת לסלק הנזק הו"ל כמפיס מורסא דהו"ל מלאכ' שצריכ' לגופ' דניהו דלא הי' רצונו במורסא אבל כעת שנעש' המורסא צריך להוציא הליח' ולעשות לה פה וכמו שהאריך המהרמב"ח בכ"ת בסוגיא דאין ממעטין וה"ה בזה כעת צריך לעשות החבור' להוציא' מידי אבמה"ח וא"א בענין אחר הוה משצל"ג ועדיפא טפי מהתם ובזה נחלקו הס"ד והמסקנא וז"ב. ובזה יש לישב קושית המהרש"א שהקש' אמאי לא פריך מרישא מפסח ששחטו שלא לשמו דמאי תיקן. ולפמ"ש א"ש דשם יש לומר דתיקן להוציא מידי אבמה"ח או נבילה וא"ל דמ"מ הו"ל משאצל"ג לפי הס"ד דזה אינו דשם מיירי דטעה וסבר דמותר הפסח אף שלא לשמו וכמ"ש רש"י והיינו בעוקר וסבר דמותר וא"כ בזה הוה מלאכ' הצריכ' לגופ' כיון דטעה וסבר דמותר ואזלינן בתר דעתו וכמ"ש בשבת וכאן שפיר צריך לגופו כשטע' וז"ב. ובזה מדוקדק מה שפירש"י דוקא בטעה ולא פירש דנעלם ממנו שבת כדפירש בשאר זבחים ועיין מהרש"א משום דאם נעלם ממנו שבת אבל ידע שאינו כשר שלא לשמו ועיקר ממש א"כ הוה משאצל"ג והדר יקשה אמאי לא פריך מרישא מאי תיקן וע"כ דמיירי בטעה דמותר שלא לשמו וז"ב איברא דאכתי יקשה אמאי לא פריך משאר כל הזבחים דשם פירש"י דנעלם ממנו שבת וא"כ מאי תיקן. אך ז"א דבאינן ראוין לפסח כלל ומיירי בטועה וא"כ כשר לשם שאר זבחים שלא לשמן אף לר"א דס"ל דשאר כל הזבחים לשם פסח פסולין היינו בראוין ולא שא"ר וכיון דעלה לו לשם זבח א"כ שפיר מקרי מלאכ' הצריכ' לגופה דהרי צריך לו דעלת' לו אף דהוא לא נתכוין לד"א וניהו דלא מקרי טועה במצו' דאין לו במה לטעות לשם פסח דלא ראוי לפסח אבל מלאכ' הצריכ' מקרי ובראוין לשם פסח אף דפסול לפסח באמת מיירי בכה"ג דטעה וסבר דמותר וא"כ הו"ל מלאכ' הצריכה לגופה. ובזה מדוקדק מה שפירש"י גבי ראוין דחייב לר"א דמחייב בטעה בדבר מצוה והקשה המהרש"א דלר"א לא עשה מצוה כלל דפסול לר"א ועיין מהרש"א משום דא"כ הו"ל משאצל"ג ופטור וע"כ בטעה ומחייב טעה בדבר מצוה ודו"ק היטב בכל מ"ש כי מובטחני שיש לו פנים בהלכ' ת"ל:

הקשה אותי עלם משכיל על הא דאמרו שם ור"י פוטר והטעם משום דעשה מצוה כל דהו שהקריב קרבן וע"ז הקשה הא לא קיים מצוה כלל דהקריב אחר התמיד ונפסל הזבח והראיתי תוס' יומא דף כ"ט ד"ה אלא ומנחות דף מ"ט שהאריכו בזה דלא נפסל בדיעבד ועיין במלמ"ל פ"א מתמידין ה"ג בד"ה ומ"ש רבינו שהאריך לבאר זאת באורך

וברוחב. אמנם צ"ע על התוס' שם שהרגישו בש"ס דף ע"ג ולא הרגישו במה שאמרו כאן להיפך דמכאן הוכח' ברור' דלא נפסל ובאמת בהשקפ' ראשונ' אמרתי דמהראוי שלא לפסול דהרי כל הטעם דלא דחי הוא משום מאי אולמא האי עשה מהאי עשה אבל כשעבר ודחה אמרינן להיפך מה אולמא האי עשה מהאי עשה ובאמת דתירוצי התוס' שם שייכים כאן דגם כאן הי' ראוין קודם התמיד ובאמת אף אם נימא דאסור לזרוק מדרבנן עכ"פ קודם הקטר אטו אחר הקטר כאן י"ל דמותר דהרי אם לא יזרוק יתחייב חטאת שפיר התירו לו דאומרים לו לאדם חטא כדי שתזכה היכא דטעה בדבר המותר ועיין בצל"ח כאן דכתב בהדיא דמותר לזרוק מה"ט וה"ה בזה ובדף ע"ג דקאי ביו"ט שפיר נפסל אחר התמיד ואסרו מדרבנן לזרוק וז"ב ובזה י"ל הא דפירש"י גבי פסח ששחטו שלא לשמו דקסבר מותר ולא פירש דנעלם ממנו ששבת הוא ולפמ"ש אתי שפיר דרבותא קמ"ל דל"מ בנעלם ממנו שבת וא"כ עשה איסור במה שהקריב אחר התמיד א"כ לא התירו לו לזרוק וא"כ בודאי הזבח פסול וחייב חטאת אלא אף בסבור שמותר ומכוין לשם פסח אפ"ה חייב ובשאר כל הזבחים שפיר אשמועינן רבותא דאף בנעלם שבת ממנו התירו לו לזרוק כרי שלא יתחייב חטאת ועיין מהרש"א שעמד בזה ולפמ"ש א"ש ודו"ק: בפסחים דף מ"ו הקשו התוס' דאם נימא הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת דהא חזי לחולה שיש בו סכנה וכתבו דחולה לא שכיח. ואנכי לא זכיתי להבין קושייתם דכל הטעם דהואיל ביו"ט הוא משום דכיון דלצורך אוכל נפש שרי א"כ אי מקלעי אורחים הוה חזי ליה אמרינן הואיל והוה לצורך או דהוה מתוך אבל בשבת אטו לצורך מותר ורק בחולה משום פקוח נפש מותר ואיך שייך הואיל דשם התירה התורה ולא כאן וא"ל דהוה התראת ספק דשמא יש כאן חולה דא"כ לא הי' צריכין לטעם דהואיל ועוד דהא קיבל התרא' ואמר אף שמחלל שבת מ"מ הוא עושה ולולא דמסתפינא הייתי אומר דקושית התוס' היא לענין יו"ט דאף באותן המלאכות שלא הותרו נימא הואיל וחי לחולה והיינו דקרי להו מלאכת שבת דהיינו כל המלאכות האסורים בשבת ויו"ט דנימא הואיל בי"ט וביו"ט שייך הואיל וע"ז כתבו דהואיל דליש לא אמרינן. ובזה מיושב מה ששמעתי בשם הגאון בעל הפלא' ז"ל להקשות בסוגיא דשוחט בשבת דמוקי כשהי' לו חולה בתוך ביתו והבריא דכיון דכתבו התוס' שם דרגילות שיחזור לחליו א"כ מותר מטעם הואיל דהא שכיח ולפמ"ש אתי שפיר דבשבת מעולם לא הותר מטעם הואיל וז"ב לפענ"ד: והנה לפמ"ש התוס' נ"ל לפשוט מה שנשאל הראב"ד בחולה שיש לפניו נבילה ושחיט' ויש גוי לנחור אי שרי לשחוט ועיין בטוש"ע סי' שכ"ח ולפמ"ש התוס' אתי שפיר כיון דעכ"פ יש חולה לפנינו ואם הי' מוכרח לאכול שחיט' הי' מותר

שוב לא הוה השחיט' מלאכ' דאמרינן הואיל וז"ב לדעתי והראב"ד דנסתפק אפשר דס"ל כיון שנוכל לתתו נבלה ל"ש הואיל דגם שבת דחוי' לגבי חולה. ובזה מיושב הא דהקשו האחרונים לשיטת הראב"ד מהא דאמרו ביומא דף ס"ד כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ והא הי' יכול לנחרו ול"ש משום או"ב ולפמ"ש א"ש דלרבא דס"ל ביומא דף ו' דטומא' הותרה בציבור ממילא גם שבת הותרה לגבי חולה כמ"ש בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' נ"א וא"כ פשיטא דהותר לשחוט לחולה ולא להאכיל נבלות וז"ב:
תושלב"ע:
כל אלה הדברים מצאתי נעתק בסוף הספר ולא הביאתי לשנות והדפסתי אותם כאן: